

ปัญหาทางกฎหมายของประเทศไทยในการอนุรักษ์กระบือไทย

โดย

นายพรสวรรค์ อนุอัน

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

นิติศาสตรมหาบัณฑิต

สาขากฎหมายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ปีการศึกษา 2559

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ปัญหาทางกฎหมายของประเทศไทยในการอนุรักษ์กระบือไทย

โดย

นายพรสวรรค์ อนุอัน

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

นิติศาสตรมหาบัณฑิต

สาขากฎหมายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ปีการศึกษา 2559

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

LEGAL ISSUES IN THE CONSERVATION OF BUFFALO IN THAILAND

BY

MR. PORNSAWAN ANU-UN

A THESIS SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF THE REQUIREMENTS

FOR THE DEGREE OF MASTER OF LAWS

NATURAL RESOURCES AND ENVIRONMENTAL LAW

FACULTY OF LAW

THAMMASAT UNIVERSITY

ACADEMIC YEAR 2016

COPYRIGHT OF THAMMASAT UNIVERSITY

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

คณะนิติศาสตร์

วิทยานิพนธ์

ของ

นายพรสวรรค์ อนุอัน

เรื่อง

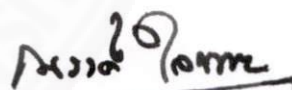
ปัญหาทางกฎหมายของประเทศไทยในการอนุรักษ์กระบือไทย

ได้รับการตรวจสอบและอนุมัติ ให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

นิติศาสตรมหาบัณฑิต

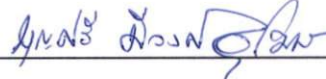
เมื่อ วันที่ 18 สิงหาคม พ.ศ. 2560

ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

(ศาสตราจารย์ ณรงค์ ใจหาญ)

กรรมการและอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

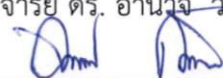
(ศาสตราจารย์ ดร. บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ)

กรรมการสอบวิทยานิพนธ์

(ศาสตราจารย์ ดร. อำนาจ วงศ์บัณฑิต)

กรรมการสอบวิทยานิพนธ์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประทีป ดั่งวงศ์)

คณบดี

(ศาสตราจารย์ ดร. อุดม รัฐอมฤต)

หัวข้อวิทยานิพนธ์	ปัญหาทางกฎหมายของประเทศไทยในการอนุรักษ์ กระบือไทย
ชื่อผู้เขียน	นายพรสวรรค์ อนุอัน
ชื่อปริญญา	นิติศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชา/คณะ/มหาวิทยาลัย	กฎหมายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม นิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์	ศาสตราจารย์ ดร. บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ
ปีการศึกษา	2559

บทคัดย่อ

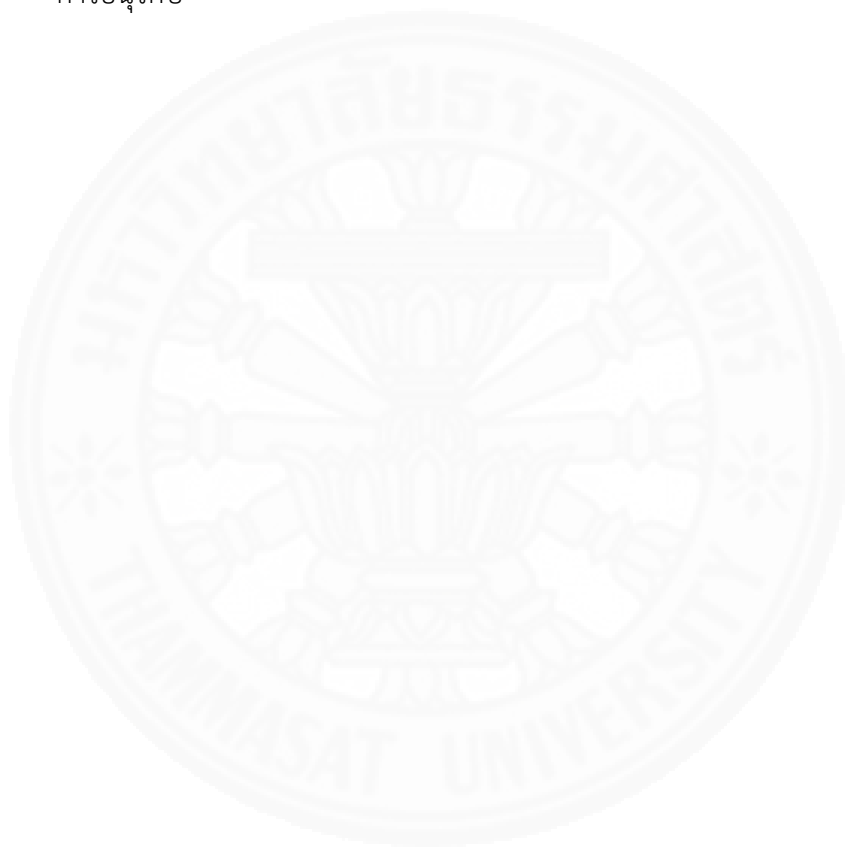
กระบือหรือที่เรียกกันทั่วไปว่า “ควาย” ถือเป็นสัตว์ที่มีประวัติคู่กันมากับประวัติศาสตร์ของชาติไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมชนบท เป็นสัตว์ที่มีความสำคัญต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวไร่ชาวนาในชนบท โดยเฉพาะการใช้เป็นแรงงานหลักในภาคเกษตรกรรม การคมนาคม และการขนส่ง อาทิเช่น การใช้กระบือเป็นแรงงานในการไถนา เป็นอาหารสำหรับเกษตรกร แต่ในปัจจุบันเกษตรกรได้นำเครื่องมือทางการเกษตรโดยเฉพาะเครื่องจักรกลมาใช้แทนแรงงานกระบือทำให้กระบือถูกลดบทบาทจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้มีการลดปริมาณลงอย่างรวดเร็ว หากไม่มีการยับยั้ง กระบือมีแนวโน้มเสี่ยงต่อการสูญพันธุ์ในอนาคต

จากการศึกษาพบว่า สาเหตุที่ส่งผลทำให้จำนวนปริมาณกระบือลดลงอย่างรวดเร็ว เนื่องจากเกษตรกรผู้เลี้ยงเองไม่ตระหนักถึงคุณค่าของกระบือ มีการขายกระบือจำนวนมากเข้าสู่โรงฆ่าสัตว์ทำให้เกิดภาวะการขาดแคลนพ่อพันธุ์และแม่พันธุ์ที่ดี การเกิดโรคระบาดในกระบือ และจำนวนความต้องการบริโภคเนื้อกระบือในตลาดมีสูงขึ้นสวนทางกับจำนวนกระบือที่ลดลง ประกอบกับหน่วยงานภาครัฐไม่มีการศึกษา วิจัย การปรับปรุงและพัฒนาสายพันธุ์กระบืออย่างเป็นระบบ และจากการศึกษาพบว่ามาตรการทางกฎหมายของประเทศไทย เช่น การบัญญัติมาตรการที่ไม่ครอบคลุม การกำหนดบทลงโทษ รวมไปถึงการที่ประเทศไทยยังไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายเข้ามาคุ้มครอง จึงเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้จำนวนปริมาณกระบือลดลงอย่างรวดเร็ว

ดังนั้น วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จึงขอเสนอแนวทางในการปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดอัตราโควตาการฆ่ากระบือ แก้ไขกฎหมายภาษีอากรเกี่ยวกับการควบคุมการนำเข้าและส่งออกกระบือ และบัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสัตว์พันธุ์พื้นเมืองไทยโดยเฉพาะกระบือ

เพื่อการอนุรักษ์ พัฒนามูลค่าและยกระดับกระบือให้เป็นสัตว์เศรษฐกิจ ทั้งนี้ผู้เขียนนำเสนอ
แนวทางการอนุรักษ์ควบคู่กับการใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุด ไม่ส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจ
อื่น ๆ สามารถดำรงไว้ซึ่งความหลากหลายทางชีวภาพของสายพันธุ์สัตว์ในประเทศไทยสำหรับ
คนรุ่นต่อไป

คำสำคัญ: กระบือ, ควาย, กระบือปลัก, กระบือแม่น้ำ, พ่อพันธุ์แม่พันธุ์, เกษตรกร, สูญพันธุ์,
การอนุรักษ์

Thesis Title	LEGAL ISSUES IN THE CONSERVATION OF BUFFALO IN THAILAND
Author	Mr. Pornsawan Aun-un
Degree	Master of Laws
Department/Faculty/University	Natural Resources and Environmental Law Law Thammasat University
Thesis Advisor	Professor Boonsri Meewong-Ukot, Ph.D.
Academic Years	2016

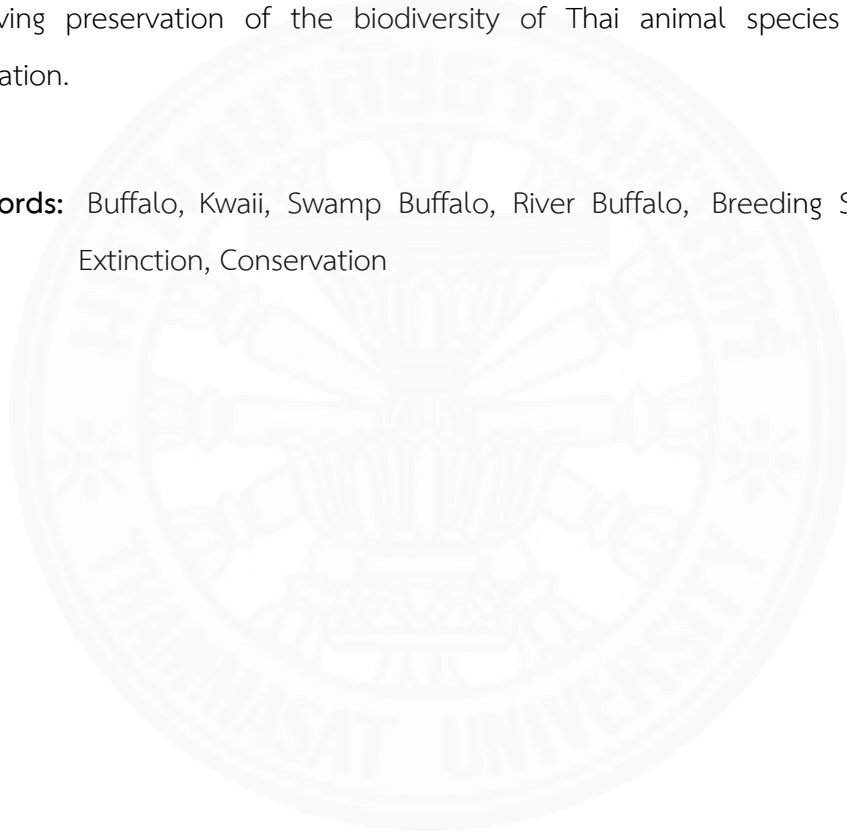
ABSTRACT

The buffalo, also known as “ Kwaii” , is deemed as an animal having a long history in Thai rural areas. Buffaloes are important to the farmer’ s way of life in rural areas, particularly as labor in agriculture, transport and logistics. For instance, they can be used to plough rice paddies, consumed as food, or sold by the farmers. However, nowadays buffaloes have been replaced by machines, resulting in dramatic decline in buffalo population and this could eventually lead to extinction unless actions are taken.

According to the study, another cause of rapid decline in buffalo population can be attributed to the lack of awareness in the buffaloes’ importance on the part of farmers who sell buffaloes to slaughterhouses, which contributes to shortage of a healthy breeding stock. Disease outbreaks in buffaloes combined with a higher demand in buffalo meat also put a strain on buffaloes’ supply. Moreover, the government does not conduct systemic research to develop or improve buffalo breeds. Findings from this study show that legal measures such as punitive measures are insufficient. The fact that Thailand has no legislation to impose sanction and to protect buffaloes contributes to the rapid decline of buffalo population.

Accordingly, this thesis will propose approaches to revise legal provisions regarding the determination of buffalo killing quota, as well as tax law concerning control of buffalo import and export, and to enact a law regarding the conservation and protection of native species animal of Thailand, especially for buffaloes, to encourage the development of buffaloes as livestock. The Author would like to propose approaches which serve both conservation and the optimization of its use in a way that does not affect other parts of the economic system, with the aim of achieving preservation of the biodiversity of Thai animal species for the next generation.

Keywords: Buffalo, Kwaii, Swamp Buffalo, River Buffalo, Breeding Stock, Farmer, Extinction, Conservation

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เกิดขึ้นได้เนื่องจากผู้เขียนมีความสนใจเกี่ยวกับกระบือ หรือควาย เนื่องจากตัวผู้เขียนเองเคยใช้ชีวิตในชนบทมีความผูกพันตั้งแต่สมัยวัยเด็ก กระบือหรือควายจึงเป็นทั้งสัตว์เลี้ยงและเพื่อนเล่นสำหรับผู้เขียน เป็นแรงงานสำหรับพ่อและแม่ในการทำนา และเป็นแหล่งรายได้สำหรับทุกคนในครอบครัว กระบือหรือควายเป็นสัตว์ที่อยู่คู่สังคมชนบทของไทยมาตั้งแต่โบราณกาล แต่ปัจจุบันกระบือหรือควายกลับลดปริมาณลงอย่างรวดเร็วและไม่ปรากฏให้เห็นตามท้องไร่ ท้องนาเหมือนอดีตที่ผ่านมา กระบือหรือควายเป็นสัตว์ที่น่ารัก ขยันขันแข็ง มีความอดทนสูง แสนรู้และฉลาด จึงเป็นแรงบันดาลใจให้แก่ผู้เขียนจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ขึ้นมา ซึ่งผู้เขียนมีความมุ่งมั่นและตั้งใจในการที่จะช่วยอนุรักษ์กระบือหรือควายไทย ไม่ให้หายไปจากสังคมไทยในเวลาอันรวดเร็ว และหวังว่าวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะเป็นส่วนเล็ก ๆ ส่วนหนึ่งที่มีประโยชน์บ้างไม่มากก็น้อย

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดีเกิดจากความอนุเคราะห์ และความกรุณาของศาสตราจารย์ ดร.บุญศรี วงษ์มีอุโฆษ และท่านศาสตราจารย์ ดร.อำนาจ วงศ์บัณฑิต ที่สละเวลาอันมีค่าในการเป็นที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ฉบับนี้แก่ผู้เขียน พร้อมทั้งการให้คำปรึกษา แนะนำแนวทาง ปัญหาข้อกฎหมาย และแนวทางในการปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมในการอนุรักษ์กระบือหรือควายไทย ให้ส่งผลกระทบต่อภาคธุรกิจอื่น ๆ น้อยที่สุด จึงทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีความสมบูรณ์และสำเร็จลุล่วงเป็นไปตามวัตถุประสงค์

ขอขอบพระคุณท่านศาสตราจารย์ ณรงค์ ใจหาญ ประธานสอบวิทยานิพนธ์และท่านผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประทีป ดั่งแคน กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่สละเวลาอันมีค่าให้คำปรึกษาและชี้แนะถึงจุดบกพร่อง แนวทาง พร้อมทั้งแหล่งข้อมูลที่เป็นประโยชน์อย่างมหาศาลสำหรับผู้เขียน ซึ่งทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีความสมบูรณ์และสอดคล้องกับปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน

ขอขอบพระคุณอาจารย์คณะนิติศาสตร์ สาขากฎหมายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทุกท่านที่ได้ถ่ายทอดองค์ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้แก่ผู้เขียนด้วยความเมตตา

ขอขอบพระคุณคุณพ่ออุดม และคุณแม่ทองสี อนุอัน ขอขอบคุณพี่ต้อม พี่วรรณ น้องอ้อม น้าวันดี อารีย์ และหลาน ๆ ที่น่ารัก ซึ่งเป็นครอบครัวของผู้เขียน ที่คอยเป็นกำลังใจและให้การสนับสนุนช่วยเหลือไม่ว่าจะเป็นด้านทุนการศึกษา กำลังใจ เป็นส่วนสำคัญในทุกช่วงชีวิต เป็นแหล่งกำลังใจ ๆ ที่คอยเติมเต็มพลังงานบวก คอยโอบอุ้มให้ผ่านช่วงเวลาที่ยากแค้นและท้อแท้ ผู้เขียนขอขอบคุณ ครอบครัวอนุอัน และครอบครัวพะนาถุที ที่ร่วมกันเป็นส่วนสำเร็จของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ผู้เขียนขอขอบคุณสำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน (สำนักงาน ปปง.) ที่ให้โอกาสผู้เขียนในหลาย ๆ เรื่อง รวมไปถึง น้อง ๆ เพื่อน ๆ พี่ ๆ ที่สำนักงาน ปปง. ขอขอบคุณพี่นุ ยาเนม ตี้ก กาน พี่กอล์ฟ และจิน ที่คอยช่วยเหลือในทุก ๆ เรื่อง ทุก ๆ อย่าง และต้องขอบคุณมาก ๆ ที่ทำให้วิทยานิพนธ์นี้เกิดขึ้นมาคอยช่วยเหลือทุกอย่างทุกเรื่องทุกเวลาจริง ๆ นอกจากนี้ยังมีกำลังใจและคำปรึกษาจากเพื่อน ๆ สาขากฎหมายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และสาขาอื่น ๆ ทุก ๆ คนไม่ว่าจะเป็น น้องนุช น้องแอ น้องแค น้องโม (สคก.) พี่แป้ง (รัฐสภาฯ) และคนอื่น ๆ ทุกท่านที่คอยช่วยเหลือกันมาจะอยู่ในใจและความทรงจำของผู้เขียนตลอดไป

สุดท้ายนี้เหนือสิ่งอื่นใดผู้เขียนขอขอบคุณความเหน็ดเหนื่อย อุปสรรค ที่ทำให้ผู้เขียนมีความอดทน มีความพยายาม มุมานะ ในการที่จะฝ่าฟันจนประสบความสำเร็จในการศึกษาครั้งนี้ ทั้งนี้ หากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะมีคุณค่าและมีประโยชน์ต่อวงการวิชาการหรือบุคคลทั่วไปที่สนใจศึกษา ผู้เขียนขอยกคุณงามความดีให้กับผู้มีพระคุณทุกท่านที่ได้กล่าวนามหรือไม่ได้กล่าวนามมานี้ และหากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีข้อบกพร่องประการใด ผู้เขียนขอน้อมรับความผิดพลาดทั้งหมดแต่เพียงผู้เดียวและผู้เขียนหวังว่า “กระป๋องหรือควาย” จะอยู่คู่สังคมไทยอีกนานแล้วยังเป็นสัตว์ที่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจอย่างมหาศาลต่อไป

นายพรสวรรค์ อนุอัน

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	(1)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	(3)
กิตติกรรมประกาศ	(5)
สารบัญตาราง	(14)
สารบัญภาพ	(15)
บทที่ 1 บทนำ	
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์การศึกษา	3
1.3 สมมติฐานในการศึกษา	3
1.4 ขอบเขตของการศึกษา	3
1.5 วิธีการศึกษา	4
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษา	4
บทที่ 2 ลักษณะทั่วไป บทบาทความสำคัญ และสภาพปัญหา ที่ส่งผลกระทบต่อ การลดปริมาณลงอย่างรวดเร็วของกระป๋องหรือควายไทย	5
2.1 ภาษาและความหมาย	5
2.2 การจำแนกชนิดและประเภทของกระป๋องหรือควาย	6

2.2.1 การจัดประเภททางสัตววิทยา (Zoological Position of Buffalo)	6
2.2.2 การจำแนกประเภทของชีววิทยา (Biological Classification of Buffalo)	7
2.2.3 การจำแนกประเภท Tribe Bovini (วัว - ควาย)	7
2.2.4 การจำแนกกระทือหรือควายป่าแอฟริกัน (Syncerus caffer)	10
2.2.5 การจำแนกกระทือหรือควายป่าเอเชีย (The Asian Wild Buffalo)	11
2.2.6 การจำแนกกระทือหรือควายบ้านเอเชีย (The Asian Domestic Buffalo or The Water Buffalo)	13
2.3 ลักษณะทั่วไปของกระทือหรือควาย ในประเทศไทย	16
2.3.1 ชนิดพันธุ์กระทือหรือควาย	16
2.3.1.1 กระทือหรือควายปลัก	16
2.3.1.2 กระทือหรือควายแม่น้ำ	18
2.3.1.3 กระทือหรือควายลูกผสม	19
2.3.2 ลักษณะทั่วไปของพันธุ์กระทือหรือควายที่เลี้ยงในประเทศไทย	21
2.3.2.1 ลักษณะทั่วไป	21
(1) ลักษณะภายนอก	21
(2) ลักษณะของสี	21
(3) ลักษณะของขวัญ	21
(4) ลักษณะของเขา	22
(5) ลักษณะของฟัน	22
(6) ลักษณะของอารมณ์และพฤติกรรม	22
2.3.2.2 ลักษณะกระทือหรือควายไทยตามถิ่นที่อยู่อาศัย	23
2.3.3 ระบบการสืบพันธุ์ของกระทือหรือควายในประเทศไทย	25
2.3.3.1 วิธีการในการผสมพันธุ์	25
2.3.3.2 อายุในการผสมพันธุ์	26
2.3.3.3 ฤดูกาลในการผสมพันธุ์	27
2.3.4 ระบบและวิธีการเลี้ยงกระทือหรือควายในประเทศไทย	28

2.4 ความสำคัญของกระบือหรือควายไทย	28
2.4.1 การเป็นแหล่งความมั่นคงทางอาหาร	29
2.4.2 การทำให้เกิดการพึ่งพาตนเอง	29
2.4.3 การเป็นแหล่งทรัพยากรสัตว์หรือรายได้	29
2.4.4 การเป็นส่วนสำคัญทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมประเพณี	29
2.4.5 การสร้างความสมดุลต่อระบบนิเวศ	30
2.4.6 การใช้ประโยชน์ด้านอื่น ๆ	30
2.5 สภาพปัญหาที่ส่งผลต่อการลดจำนวนของกระบือหรือควายไทย	35
2.5.1 ปัญหาการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของเกษตรกรไทย	37
2.5.2 ปัญหาด้านพ่อพันธุ์และแม่พันธุ์	39
2.5.3 ปัญหาโรคในกระบือ	40
2.5.4 ปัญหาด้านการบริหารจัดการ	46
บทที่ 3 แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการอนุรักษ์ และหลักพื้นฐานของต่างประเทศ ในการอนุรักษ์กระบือหรือควายไทย	48
3.1 แนวคิดเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	48
3.1.1 สารสำคัญ	48
3.1.2 หลักการที่เกี่ยวข้องในการอนุรักษ์กระบือหรือควายไทย	49
3.2 แนวคิดเรื่องการพัฒนาอย่างยั่งยืน	49
3.2.1 สารสำคัญ	49
3.2.2 หลักการที่เกี่ยวข้องในการอนุรักษ์กระบือหรือควายไทย	51
3.3 แนวคิดเรื่องหลักการระงับไว้ก่อน (Precautionary Principle)	51
3.3.1 สารสำคัญ	51
3.3.2 หลักการที่เกี่ยวข้องในการอนุรักษ์กระบือหรือควายไทย	54
3.4 แนวคิดเรื่องความหลากหลายทางชีวภาพ	54
3.4.1 สารสำคัญ	54
3.4.2 หลักการที่เกี่ยวข้องในการอนุรักษ์กระบือหรือควายไทย	56

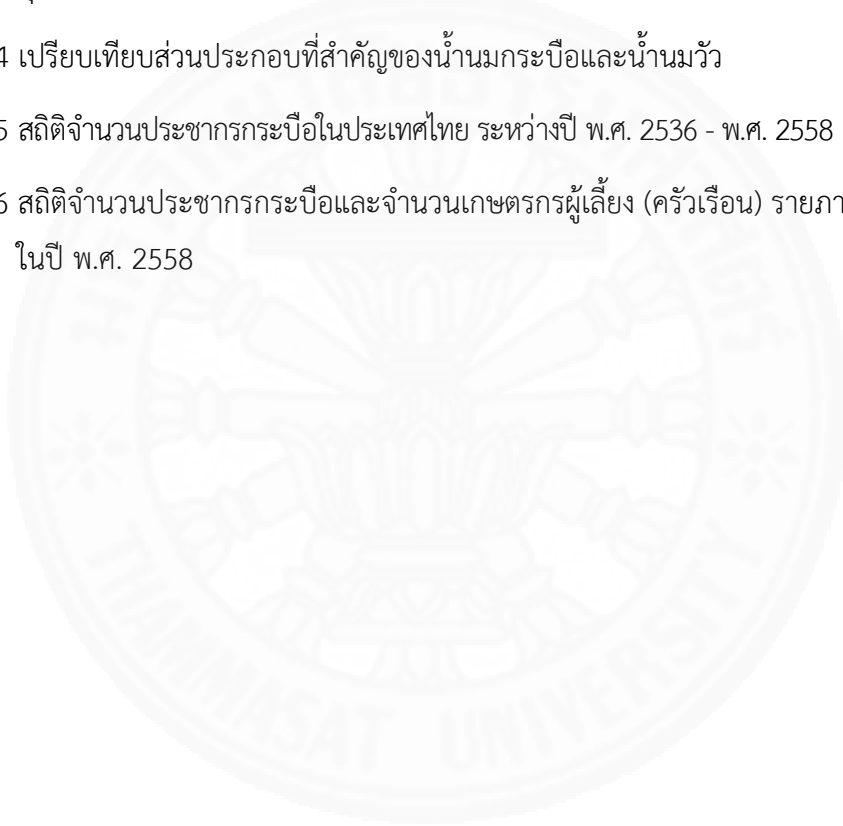
3.5 แนวคิดเรื่องการจัดการทรัพยากรท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน	57
3.5.1 สาระสำคัญ	57
3.5.2 หลักการที่เกี่ยวข้องในการอนุรักษ์กระบือหรือควายไทย	59
3.6 แนวคิดเรื่องหลักการมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชนในท้องถิ่น	60
3.6.1 สาระสำคัญ	60
3.6.2 หลักการที่เกี่ยวข้องในการอนุรักษ์กระบือหรือควายไทย	63
3.7 แนวคิดการนำหลักพื้นฐานการอนุรักษ์กระบือของต่างประเทศมาปรับใช้	64
3.7.1 สาธารณรัฐอิตาลี (Republic of Italy)	64
3.7.2 ประเทศสหรัฐอเมริกา (United States of America)	65
บทที่ 4 นโยบายรัฐ มาตรการทางกฎหมาย หน่วยงานที่รับผิดชอบ ปัญหาและอุปสรรค ในการอนุรักษ์กระบือหรือควายไทย	67
4.1 แนวนโยบายรัฐในการอนุรักษ์กระบือหรือควายไทย	67
4.1.1 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560	67
4.1.2 แผนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	69
4.1.2.1 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564)	69
4.1.2.2 นโยบายและแผนการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม แห่งชาติ พ.ศ. 2540 - 2559	71
4.1.2.3 แผนการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2560 - 2564	73
4.1.2.4 แผนแม่บทบูรณาการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพ พ.ศ. 2558 - 2564	75
4.1.2.5 แผนยุทธศาสตร์ควายไทย พ.ศ. 2555 - 2559	78
4.2 มาตรการทางกฎหมายไทยที่เกี่ยวข้องในการอนุรักษ์กระบือหรือควายไทย	81
4.2.1 กฎหมายที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์พันธุ์กระบือหรือควายไทย	81
4.2.1.1 พระราชบัญญัติบำรุงพันธุ์สัตว์ พ.ศ. 2509	82
4.2.1.2 พระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2558	84
4.2.1.3 พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535	88
4.2.1.4 พระราชบัญญัติสัตว์พาหนะ พ.ศ. 2482	91

4.2.2 กฎหมายเกี่ยวกับการฆ่า และการจำหน่ายกระป๋องหรือควายไทย	94
4.2.2.1 พระราชบัญญัติควบคุมการฆ่าสัตว์เพื่อการจำหน่ายเนื้อสัตว์ พ.ศ. 2559	94
4.2.2.2 พระราชบัญญัติการส่งออกปศุสัตว์และนำเข้าในราชอาณาจักร ซึ่งสินค้า พ.ศ. 2522	97
4.2.2.3 พระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2558 (กฎกระทรวงว่าด้วย การนำเข้า นำออก หรือนำผ่านราชอาณาจักร ซึ่งสัตว์หรือซากสัตว์ พ.ศ. 2544)	99
4.2.2.4 มาตรการด้านอื่น ๆ	102
4.3 หน่วยงานหรือองค์กรที่มีบทบาทและหน้าที่ ในการอนุรักษ์กระป๋องหรือควายไทย	105
4.3.1 กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์	106
4.3.2 องค์กรปกครองส่วนภูมิภาคและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	109
4.3.3 การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา	113
4.3.4 องค์กรภาคเอกชน	114
4.4 ปัญหาและอุปสรรคในการอนุรักษ์กระป๋องหรือควายไทย	115
4.4.1 ปัญหาเกี่ยวกับแนวนโยบายภาครัฐ	115
4.4.1.1 ปัญหาการขาดการจัดลำดับความสำคัญ หรือความเร่งด่วน	115
4.4.1.2 ปัญหาการประชาสัมพันธ์ข้อมูล	116
4.4.1.3 ปัญหาการขาดการบูรณาการ	116
4.4.1.4 ปัญหาการขาดการวิจัยและพัฒนา	116
4.4.1.5 ปัญหาการขาดการปฏิบัติตามแผน	117
4.4.2 ปัญหาเกี่ยวกับมาตรการทางกฎหมายไทย	117
4.4.2.1 ปัญหาการควบคุมการฆ่าและจำหน่ายเนื้อกระป๋องหรือควายไทย	117
(1) ปัญหาความไม่ครอบคลุมของบทบัญญัติกฎหมาย	117
(2) ปัญหาการบังคับใช้กฎหมาย	118
(3) ปัญหาการควบคุมปริมาณจำนวนกระป๋องที่ถูกฆ่า	119
4.4.2.2 ปัญหาว่าด้วยการส่งออกกระป๋องหรือควายไทย	121
(1) ปัญหาการควบคุมการส่งออก	121
(2) ปัญหาด้านภาษีในการควบคุมการส่งออก	122

4.4.2.3 ปัญหาเกี่ยวกับการคุ้มครองชนิดพันธุ์กระป๋องหรือควายไทย	123
(1) ปัญหาเกี่ยวกับโรคระบาด	123
(2) ปัญหาการคุ้มครองพ่อพันธุ์และแม่พันธุ์	126
(3) ปัญหาการปรับปรุงและพัฒนาสายพันธุ์	127
4.4.3 ปัญหาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน	129
บทที่ 5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ	131
5.1 บทสรุป	131
5.2 ข้อเสนอแนะ	134
5.2.1 การปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้อง	134
5.2.1.1 เพิ่มเติมบทบัญญัติเกี่ยวกับจำนวนกระป๋องที่ถูกฆ่า	134
5.2.1.2 ปรับปรุงบทบัญญัติมาตรการทางด้านภาษีในการควบคุมการส่งออก	135
5.2.1.3 เพิ่มเติมบทบัญญัติควบคุมจำนวนกระป๋องที่ส่งออก	135
5.2.1.4 บทบัญญัติกฎหมายในการคุ้มครองสัตว์พันธุ์พื้นเมืองไทย	135
5.2.1.5 การพัฒนาปรับปรุงสายพันธุ์	136
5.2.2 แนวทางด้านนโยบาย	137
5.1.1.1 การส่งเสริมให้ความรู้	137
5.1.1.2 แผนยุทธศาสตร์อนุรักษ์ควายไทย	137
5.1.1.3 การจัดทำสนธิสัญญาหรือความร่วมมือระหว่างประเทศ	138
5.2.3 แนวทางด้านความร่วมมือของประชาชน	138
บรรณานุกรม	140

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
2.1 การเปรียบเทียบข้อแตกต่างระหว่างกระป๋องเอเชียกับกระป๋องป่าของแอฟริกา	10
2.2 แสดงความแตกต่างของกระป๋องปลักและกระป๋องแม่น้ำ	19
2.3 คุณภาพของเนื้อกระป๋องเมื่อเปรียบเทียบกับเนื้อวัว	32
2.4 เปรียบเทียบส่วนประกอบที่สำคัญของน้ำนมกระป๋องและน้ำนมวัว	33
2.5 สถิติจำนวนประชากรกระป๋องในประเทศไทย ระหว่างปี พ.ศ. 2536 - พ.ศ. 2558	36
2.6 สถิติจำนวนประชากรกระป๋องและจำนวนเกษตรกรผู้เลี้ยง (คริวเรือน) รายภาค ในปี พ.ศ. 2558	38

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
2.1 การจำแนกทางสัตววิทยา (Zoological Position of Buffalo)	6
2.2 ภาพไบซัน (Bison)	8
2.3 ภาพจามรี (Yak)	9
2.4 ภาพควายป่าอาฟริกา (African buffalo)	9
2.5 ภาพกระบือปลักเทศผู้	17
2.6 ภาพกระบือปลักเทศเมีย	18
2.7 ภาพกระบือพันธุ์เมซานีเทศผู้	18
2.8 ภาพกระบือลูกผสม (Crossbred Buffalo)	20
2.9 ภาพกระบือลูกผสม (Crossbred Buffalo)	20
2.10 ภาพส่วนประกอบของกระบือไทย	24
2.11 ภาพการใช้แรงงานกระบือไถนา	31
2.12 ภาพการใช้แรงงานกระบือในการคมนาคน	31
2.13 ภาพการใช้กระบือไถนา	38
2.14 ภาพการใช้รถไถนา	39

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

กระบือ หรือควายไทยนับว่าเป็นสัตว์เลี้ยงที่มีความสำคัญต่อเกษตรกรในชนบท เป็นสัตว์ประวัติศาสตร์ของยุคเกษตรกรรม โดยถือเป็นส่วนหนึ่งในระบบการผลิตด้านเกษตรกรรม เช่น การเตรียมปลูกพืช การลากเกวียน การขนส่ง การมีไว้เพื่อบริโภค รวมไปถึงการเป็นแหล่งปุ๋ยคอก ชั้นดีสำหรับเกษตรกรในชนบท ปัจจุบันกระบือไทยมีบทบาทและความสำคัญลดน้อยลงเนื่องจาก เกษตรกรนิยมเลี้ยงสัตว์พันธุ์ต่างประเทศ ประกอบกับมีการนำเทคโนโลยีเครื่องจักรมาใช้ใน ภาคเกษตรกรรมแทนแรงงานกระบือมากขึ้น จึงส่งผลกระทบต่อกระบือที่มีปริมาณลดลงอย่างต่อเนื่อง

จากสถิติกรมปศุสัตว์ในปี พ.ศ. 2521 มีกระบือจำนวนสูงสุดคือ 6.5 ล้านตัว ปัจจุบัน (ข้อมูล ณ ปี พ.ศ. 2558) เหลือกระบือเพียงจำนวน 888,431 ตัว¹ ปัญหาสำคัญที่ทำให้กระบือมีจำนวน ลดลงนอกเหนือจากการนำเครื่องจักรกล (รถไถนา) แทนการใช้แรงงานกระบือ คือการไม่ให้ความสำคัญ ในการปรับปรุงพันธุ์ของพ่อพันธุ์และแม่พันธุ์² ปล่อยให้กระบือที่เลี้ยงเมื่อเป็นสัตว์³ ผสมพันธุ์กับกระบือ ในฝูงซึ่งการปล่อยให้กระบือพ่อพันธุ์และลูกผสมกันเองจนทำให้เกิดเลือดชิดส่งผลทำให้อัตราการ

¹ กลุ่มสารสนเทศและข้อมูลสถิติ ศูนย์สารสนเทศ กรมปศุสัตว์, “ข้อมูลสถิติปศุสัตว์,” สืบค้น เมื่อวันที่ 28 กรกฎาคม 2559, จาก <http://ict.dld.go.th/th2/index.php/th/report/11-report-thailand-livestock>.

² กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, “แผนยุทธศาสตร์ควายไทย พ.ศ. 2555 – 2559,” สืบค้นเมื่อวันที่ 1 สิงหาคม 2559, จาก <http://pvlo-roi.dld.go.th/th/images/stories/link/IDP/doc%20operate/doc6.pdf>.

³ การเป็นสัด (Estrus or Heat) หมายถึง ช่วงระยะเวลาหนึ่งที่สัตว์เพศเมียมีความกำหนด (libido) หรือมีความต้องการทางเพศและยอมรับการผสมพันธุ์จากสัตว์เพศผู้ การเป็นสัดอยู่ภายใต้ อิทธิพลของฮอร์โมนเอสโตรเจน ที่มีในกระแสเลือดสูงระดับหนึ่ง สัตว์ที่อยู่ในวัยเจริญพันธุ์จะเกิด การเปลี่ยนแปลงทางสรีรวิทยาของระบบสืบพันธุ์ และมีพฤติกรรมในการร้องหาเพศผู้ซึ่งเป็นพฤติกรรม ทางธรรมชาติที่จะเป็นหลักประกันว่าตัวเมียจะได้รับการผสมพันธุ์ต่อไป นอกจากนี้ยังมี การเปลี่ยนแปลงทางสรีรวิทยาอื่น ๆ เช่น อวัยวะเพศภายนอกขยายบวมแดง เนื่องจากมีเลือด มาหล่อเลี้ยง

ตกลูกต่ำหรือแม้แต่การตอนกระบือเพศผู้ตัวใหญ่เพื่อให้ง่ายต่อการดูแล รวมไปถึงการขายกระบือ โดยไม่มีการคัดเลือกกระบือไว้เป็นพ่อพันธุ์และแม่พันธุ์ทำให้ผลผลิตกระบือไม่เพียงพอต่อการบริโภค⁴

ปัญหาสำคัญอีกประการคือ กระบือถูกนำเข้าโรงฆ่าสัตว์อย่างถูกกฎหมายมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นทุกปี โดยเฉพาะกระบือที่อยู่ในวัยเจริญพันธุ์ โดยไม่มีมาตรการทางกฎหมายในการสกัดกั้นไม่ให้กระบือที่อยู่ในวัยเจริญพันธุ์เข้าสู่โรงฆ่าสัตว์ ไม่มีการควบคุมจำนวนปริมาณกระบือที่ถูกฆ่า ไม่มีกฎหมายควบคุมปริมาณการส่งออกกระบือรวมถึงผลิตภัณฑ์อื่น ๆ หรือมีบทบัญญัติของกฎหมายที่ไม่ครอบคลุมที่เกี่ยวกับกระบือ ประกอบกับการแพร่ระบาดของโรคระบาดที่เกิดขึ้นกับกระบือในทุก ๆ ปี ทำให้มีการล้มตายเป็นจำนวนมาก ในส่วนของการพัฒนา การศึกษาค้นคว้า การวิจัยทางวิชาการ ในอดีตที่ผ่านมาไม่ได้รับความสนใจจากเจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และไม่มีการถ่ายทอดองค์ความรู้ที่ได้รับให้แก่เกษตรกร ส่วนระบบการเลี้ยงกระบือ⁵ ส่วนใหญ่จะเป็นการเลี้ยงในลักษณะเกษตรกรรายย่อย จุดประสงค์หลักของการเลี้ยงเพื่อใช้แรงงานในภาคเกษตรกรรม ไม่มีการปรับปรุงสายพันธุ์หรือศึกษาวิจัยที่เป็นการเพิ่มมูลค่าให้กับกระบือหรือผลิตภัณฑ์จากกระบือเมื่อเปรียบเทียบกับสัตว์ชนิดอื่น ๆ เช่น วัวพันธุ์เนื้อ วัวพันธุ์นม ที่มีศูนย์การศึกษาวิจัยและพัฒนาปรับปรุงสายพันธุ์ การส่งเสริมมูลค่าผลิตภัณฑ์จากวัว หรือช้างซึ่งมีมาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองป้องกัน เช่น ห้ามฆ่า ห้ามล่าเพื่อเอางาช้าง รวมไปถึงการมีมูลนิธิต่าง ๆ ที่เข้ามาสนับสนุนซึ่งแตกต่างกับกระบือที่ถูกกละเลยมานานเป็นเวลายาวนาน

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่าจำนวนปริมาณกระบือไทยยังคงลดปริมาณลงอย่างต่อเนื่อง หากไม่มีการอนุรักษ์หรือมีมาตรการในการคุ้มครองกระบือในอนาคตมีแนวโน้มเสี่ยงต่อการสูญพันธุ์ ดังนั้น การศึกษาถึงแนวความคิด หลักกฎหมายที่เกี่ยวข้อง นโยบายของหน่วยงานภาครัฐในปัจจุบันจึงมีความสำคัญที่ทำให้ทราบถึงปัญหาและอุปสรรคในการอนุรักษ์เพื่อนำไปสู่การปรับปรุงและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างทันท่วงที โดยการอาศัยมาตรการทางกฎหมายไทย รวมถึงแนวคิดพื้นฐานในการอนุรักษ์ของต่างประเทศที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นการแก้ไขปัญหายั่งยืน และบรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

⁴ “ปัญหาการเลี้ยงกระบือ หรือควาย ของเกษตรกร”, สืบค้นเมื่อวันที่ 1 สิงหาคม 2559, จาก http://xn--12c4c0a4bn7b.blogspot.com/2013/06/blog-post_4.html.

⁵ กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กลุ่มวิจัยและพัฒนากระบือ สำนักพัฒนาพันธุ์สัตว์ กรมปศุสัตว์, “คู่มือการเลี้ยงกระบือไทย,” สืบค้นเมื่อวันที่ 28 กรกฎาคม 2559, จาก <http://breeding.dld.go.th/buffalo/images/stories/pdf/buffalo%20book.pdf>.

1.2 วัตถุประสงค์การศึกษา

1. เพื่อศึกษาถึงสภาพปัญหาและสาเหตุการลดจำนวนของกระป๋องไทย
2. เพื่อศึกษาถึงบทบาทของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในประเทศไทยในการอนุรักษ์กระป๋องไทย
3. เพื่อทราบถึงแนวคิดและวิธีการดำเนินการต่าง ๆ ที่นำมาใช้ในการอนุรักษ์กระป๋องไทย
4. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์นโยบาย มาตรการทางกฎหมายที่ใช้ในการอนุรักษ์ เพื่อให้ทราบถึงสภาพปัญหา และข้อจำกัดในการดำเนินการ
5. เพื่อกำหนดแนวทางการปรับปรุงกฎหมาย นโยบายที่ใช้ในการอนุรักษ์กระป๋องไทย สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันและแนวโน้มของปัญหาที่จะเกิดขึ้นในอนาคตเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

1.3 สมมุติฐานในการศึกษา

ปัญหาการลดจำนวนลงอย่างต่อเนื่องของกระป๋อง นอกจากเกิดจากการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของเกษตรกรที่ใช้เครื่องจักรกลแทนแรงงานกระป๋องแล้ว ปัญหาทางกฎหมายนับได้ว่าเป็นปัญหาที่สำคัญโดยเฉพาะกฎหมายในการอนุรักษ์กระป๋องไทยที่ไม่ครอบคลุมโดยไม่มีกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ซึ่งเป็นสัตว์พื้นเมืองหรือท้องถิ่น การขาดมาตรการในการควบคุมการฆ่าพ่อพันธุ์และแม่พันธุ์ในวัยเจริญพันธุ์ ไม่มีการควบคุมปริมาณการส่งออก รวมทั้งบทลงโทษที่ไม่เหมาะสมกับปัจจุบัน นอกจากนี้ นโยบายของหน่วยงานภาครัฐ และหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ที่เกี่ยวข้องยังขาดประสิทธิภาพในการจัดการแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนภาคเอกชนที่ยังอยู่ในระดับต่ำส่งผลกระทบต่อให้กระป๋องไทยมีจำนวนลดลงอย่างต่อเนื่อง

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ จะทำการศึกษาและวิเคราะห์กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์กระป๋องไทย โดยจะได้ศึกษาและวิเคราะห์ถึงหลักต่าง ๆ ที่มีอยู่ในปัจจุบัน เช่น แนวคิด ทฤษฎี มาตรการทางกฎหมาย ทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ นโยบายของรัฐ รวมไปถึงอำนาจหน้าที่ ความรับผิดชอบของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในการอนุรักษ์กระป๋องหรือควายไทย

1.5 วิธีการศึกษา

ศึกษาและวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์กระบือไทย ได้แก่ บทบัญญัติของกฎหมาย หนังสือ บทความ วารสารภาษาไทย และภาษาต่างประเทศ วิทยานิพนธ์ ข้อมูลการค้นคว้าทางอินเทอร์เน็ต รวมทั้งเอกสารที่ใช้ในการประกอบการประชุมสัมมนา และเอกสารเผยแพร่ของหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง เพื่อศึกษาถึงข้อเท็จจริงและสภาพของปัญหาที่เกิดขึ้น และวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดเพื่อนำเสนอแนวทางในการปรับปรุงกฎหมาย รวมทั้งมาตรการหรือรูปแบบการดำเนินการที่เหมาะสมสอดคล้องในการอนุรักษ์กระบือไทย

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษา

1. ทำให้ทราบถึงสภาพปัญหา และสาเหตุการลดจำนวนของกระบือไทย
2. ทำให้ทราบถึงบทบาทและข้อจำกัดของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการอนุรักษ์กระบือไทย
3. ทำให้ทราบถึงแนวคิดและวิธีการดำเนินการต่าง ๆ ที่นำมาใช้ในการอนุรักษ์กระบือไทย
4. ทำให้สามารถวิเคราะห์มาตรการทางกฎหมาย นโยบายหน่วยงานภาครัฐ ที่ใช้ในการอนุรักษ์กระบือไทย
5. ทำให้สามารถกำหนดแนวทางการปรับปรุงหลักเกณฑ์กฎหมาย นโยบายที่ใช้ในการอนุรักษ์กระบือไทยให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน รวมไปถึงแนวโน้มของปัญหาที่จะเกิดขึ้นในอนาคตเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

บทที่ 2

ลักษณะทั่วไป บทบาทความสำคัญ และสภาพปัญหา ที่ส่งผลกระทบต่อการผลิตปริมาณลงอย่างรวดเร็วของกระบือหรือควายไทย

บทนี้จะได้ศึกษาชนิดและประเภทของกระบือหรือควาย สถานการณ์ของกระบือในประเทศไทย โดยจะมุ่งเน้นในการศึกษาลักษณะทั่วไปของกระบือ เช่น ชนิด พันธุ์ การผสมพันธุ์ และพฤติกรรมของกระบือไทย ความสำคัญของกระบือ สภาพปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อผลิตจำนวนลงอย่างรวดเร็วของกระบือไทยที่อยู่ในสภาวะการณ์เสี่ยงจะสูญพันธุ์ ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 ภาษาและความหมาย

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ระบุคำที่มีความหมาย หรือคำแปลว่า กระบือ หรือควาย เหมือนกัน แต่มีที่ใช้แตกต่างกันหลายคำ ได้แก่

กระบือ เป็นค่านาม (น.) แปลว่า ควาย ภาษามลายู ประเทศมาเลเซีย ใช้คำว่า เกรเบา (เกร – เบา) ส่วนเขมรเรียก กรบี่ (กระ – บี่)

ควาย เป็นค่านาม (น.) แปลว่า สัตว์เคี้ยวเอื้อง (Bubalus Bubalis) ในวง Bovidae เป็นสัตว์กีบคู่ รูปร่างใหญ่ สีดำหรือสีเทา เขาโค้งยาว ที่ได้คางและหน้าอกมีขนขาวเป็นรูปง่าม

ส่วนภาษาพูด (ปาก) โดยปริยาย มักหมายความว่า คนโง่ หรือคนตัวใหญ่แต่ไม่ฉลาด

กาสกร เป็นภาษาสันสกฤต (ส.) ใช้เป็นค่านาม (น.) แปลว่า ควาย แต่มีใช้เฉพาะหนังสือ (แบบ) ไม่ใช่คำพูดทั่วไป

มหิงส์ ค่านาม (น.) แปลว่า ควาย

มหิษ เป็นคำสันสกฤต (ส.) แปลว่า ควาย

มหิส หรือ มหีส เป็นคำบาลี (ป.) แปลว่า ควาย

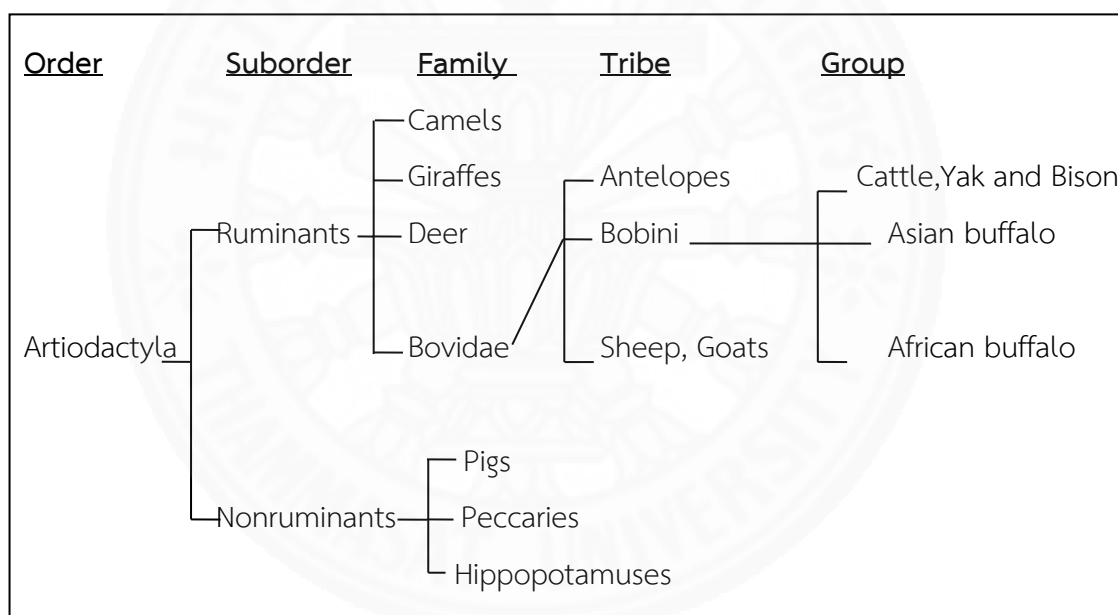
มาหิษ เป็นคำสันสกฤต (ส.) ส่วนคำบาลี (ป.) ใช้คำว่า มาหิส เป็นคำคุณศัพท์หรือกริยาวิเศษณ์ (ว.) แปลว่า เกี่ยวกับควายหรือเนื่องจากควาย¹

¹ อโณทัย มลารัตน์, “การศึกษาภูมิปัญญาการใช้ควายในการทำนาเพื่อการออกแบบตกแต่งภายในศูนย์ศึกษาระบบนิเวศเพื่อการบริการชาวนา จังหวัดสุพรรณบุรี,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาออกแบบตกแต่งภายใน มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2555).

2.2 การจำแนกชนิดและประเภทของกระบือ หรือควาย²

กระบือ หรือควาย หรือ Buffalo หลายคนอาจมองได้แตกต่างกันโดยบางคนอาจมองถึง กระบือป่าอาฟริกา (African Buffalo) หรือในแถบอเมริกาเหนืออาจมองไปถึง American Bison แต่แท้ที่จริงเป็นวัวป่าชนิดหนึ่ง หรือในแถบเอเชียบ้านเราหมายถึง Asian Water Buffalo หรือ Water Buffalo สาเหตุที่ต้องใช้คำว่า Asian Buffalo เพื่อให้แตกต่างจากพวก African Buffalo ซึ่งกระบือบ้านที่เลี้ยงกันอยู่ทั่วโลกมีต้นกำเนิดมาจากกระบือป่าของเอเชียทั้งสิ้นนักวิทยาศาสตร์จึงได้มีการจัดจำแนกประเภทกระบือหรือควาย ดังนี้

2.2.1 การจัดประเภททางสัตววิทยา (Zoological Position of Buffalo)

ภาพที่ 2.1 : การจำแนกทางสัตววิทยา (Zoological Position of Buffalo)

ที่มา : กลุ่มวิจัยและพัฒนากระบือ สำนักพัฒนาพันธุ์สัตว์ กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

² กลุ่มวิจัยและพัฒนากระบือ สำนักพัฒนาพันธุ์สัตว์ กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, “การผลิตควายไทยสู่การอนุรักษ์และพัฒนาที่ยั่งยืน,” สืบค้นเมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม 2559, จาก http://breeding.dld.go.th/buffalo/index.php?option=com_content&view=article&id=119:buffalo-production&catid=66:buffalo-learning&Itemid=57.

2.2.2 การจำแนกประเภททางชีววิทยา (Biological Classification of Buffalo)

Kingdom	:	Animal	(อยู่ในอาณาจักรสัตว์)
Phylum	:	Vertebrata	(เป็นสัตว์มีกระดูกสันหลัง)
Class	:	Mammalia	(เป็นสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม)
Subclass	:	Ungulata	(เป็นสัตว์มีกีบ)
Order	:	Artiodactyla	(เป็นสัตว์กีบคู่)
Suborder	:	Ruminantia	(เป็นสัตว์เคี้ยวเอื้อง)
Family	:	Bovidae	(เป็นสัตว์เขา)
Tribe	:	Bovini	(เป็นสัตว์เผ่าโค-กระบือ)
Group	:	Bubalina	(กระบือเอเชีย)
Genus	:	Bubalus	
Species	:	Bubalis	

2.2.3 การจำแนกประเภท Tribe Bovini (วัว - ควาย)

การจำแนกประเภท Tribe Bovini (วัว - ควาย) สามารถแบ่งออกได้เป็นจำนวน 3 กลุ่ม ดังนี้

2.2.3.1 ประเภทกลุ่ม Bovina สามารถจำแนกออกได้ 4 ตระกูล ดังนี้

(1) ตระกูล Bos คือ Bos Primigenius (Bojanus) ซึ่งเป็นบรรพบุรุษของวัวที่นำมาเลี้ยงทั้งหมด (Bos taurus, Bos indicus)

(2) ตระกูล Poepagus ซึ่งได้แก่ Poepagus Mutus (Przewalski) ซึ่งก็คือ จามรีป่า (yak) ส่วนใหญ่จะพบมากในประเทศทิเบต

(3) ตระกูล Bibos มี 3 ชนิด ได้แก่

(ก) Bibos Javanicus (d'Alton) หรือ Bibos Banteng (Wagner) ซึ่งเป็นวัวป่าของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ชาวอินโดนีเซียได้นำมาเลี้ยงเรียกว่า Bali cattle ในปัจจุบัน

(ข) Bibos Gaurus (Smith) หมายถึง กระทิง (Gaur or Seladang) พบในภาคเหนือของประเทศอินเดียและแหลมมลายู ซึ่งในภายหลังได้ถูกนำมาเลี้ยงจึงเรียกว่า Gayal หรือ Mithan

(ค) Bibos Sauveli (Urban) หมายถึง กูปรี (Cambodian Grey Forest Ox)

(4) ตระกูล Bison ซึ่งมีอยู่ 2 ชนิด คือ

(ก) *Bibos Bison* (Linnaeus) หรือวัวไบซันของประเทศอเมริกา ซึ่งส่วนใหญ่นิยมเรียกกันว่า Buffalo

(ข) *Bibos Bonasus* (Linnaeus) หรือวัวไบซันของยุโรป อย่างไรก็ตาม นักวิทยาศาสตร์ได้มีความคิดเห็นที่แตกต่างเกี่ยวกับวัวทั้ง 4 สายพันธุ์นี้ โดย Linnaeus ได้รวมไบซันเป็นสายพันธุ์เดียวกันทั้งหมด คือ *Bos* เนื่องจากวัวทั้ง 4 สายพันธุ์นี้สามารถผสมพันธุ์ระหว่างกันได้ซึ่งลูกที่เกิดจากการผสมพันธุ์กันเพศเมียจะมีความสมบูรณ์ลักษณะทางพันธุกรรมปกติ แต่ในลูกเพศผู้จะเป็นหมัน ดังนั้น สายพันธุ์หรือตระกูลที่แบ่งไว้ข้างต้นอาจจัดให้เป็นสายพันธุ์ชนิดย่อยของวัวไบซันก็ได้ แต่นักวิทยาศาสตร์โดย Ellerman และ Morrison-Scott ก็มีความเห็นให้เฉพาะวัวไบซันเป็นอีกสายพันธุ์หนึ่งต่างหาก แต่ขณะที่ Bohlken เสนอให้เฉพาะ *Poephagus* เป็นสายพันธุ์ชนิดย่อยหนึ่ง (Subgenus) ของวัวไบซัน

ภาพที่ 2.2 : ภาพไบซัน (Bison)

ที่มา:<http://www.komkid.com/%E0%B8%98%E0%B8%A3%E0%B8%A3%E0%B8%A1%E0%B8%8A%E0%B8%B2%E0%B8%95%E0%B8%B4%E0%B8%A7%E0%B8%B4%E0%B8%97%E0%B8%A2%E0%B8%B2/%E0%B8%84%E0%B8%A7%E0%B8%B2%E0%B8%A2%E0%B9%84%E0%B8%9A%E0%B8%8B%E0%B8%B1%E0%B8%99%E0%B8%AD%E0%B9%80%E0%B8%A1%E0%B8%A3%E0%B8%B4%E0%B8%81%E0%B8%B1%E0%B8%99-american-bison/>

ภาพที่ 2.3 : ภาพจามรี (Yak)

ที่มา: <https://th.wikipedia.org>

2.2.3.2 ควายป่าของแอฟริกา (African Buffalo) หรือประเภท Syncerina มี 1 สกุล (Genus) 1 ชนิด (Species) แบ่งออกเป็น 3 สายพันธุ์ (Breed) คือ (1) สายพันธุ์ Syncerus Caffer Caffer (2) สายพันธุ์ Syncerus caffer Nanus และ (3) สายพันธุ์ Syncerus Caffer Aeqinoctialis

ภาพที่ 2.4 : ควายป่าแอฟริกา (African Buffalo)

ที่มา:<https://th.wikipedia.org/wiki/%E0%B8%84%E0%B8%A7%E0%B8%B2%E0%B8%A2%E0%B8%9B%E0%B9%88%E0%B8%B2%E0%B9%81%E0%B8%AD%E0%B8%9F%E0%B8%A3%E0%B8%B4%E0%B8%81%E0%B8%B2>

2.2.3.3 กระบือหรือควายเอเชีย (Asian Buffalo)

หรือ Bubalina มี 1 สกุล (Genus) คือ Bubalus มีหลายชนิดมีทั้งกระบือป่าและกระบือบ้านมีอยู่ 2 ประเภท (group) คือ Tribe Bovini กระบือป่าอาฟริกา และกระบือเอเชีย จะมีลักษณะคล้ายคลึงกันมากแต่แตกต่างกับตระกูลวัว (Bovina) โดยเฉพาะที่เขารูปหน้าตัด เขากกระบือจะเป็นรูปเหลี่ยมแต่รูปหน้าตัดเขาวัวเป็นรูปไข่หรือกลม กระบือป่าของอาฟริกา และกระบือเอเชีย มีส่วนที่คล้ายคลึงกัน คือ ลักษณะโครงสร้างแนวหลังตรง รูปร่างหนาทึบปีกบิน และมีขนน้อย สรุข้อแตกต่างดังนี้

ลักษณะ	กระบือเอเชีย	กระบือป่าอาฟริกา
1. ขนบนแนวหลังจากสะโพกถึงคอ	ชี้ไปข้างหน้า	ชี้ไปข้างหลังธรรมดา
2. ใบหู	มีขนาดเล็ก	มีขนาดใหญ่และขอบบิดย่น
3. กะโหลกศีรษะ	ยาวและแคบ	สั้นกว้างและมีรายละเอียด ขึ้นส่วนแตกต่างกัน
4. เขา	มีลักษณะเล็กเรียวยาวโค้ง เป็นรูปวงพระจันทร์	มีลักษณะใหญ่กว่า ฐานอวบทึบ

ตารางที่ 2.1 : การเปรียบเทียบข้อแตกต่างระหว่างกระบือเอเชียกับกระบือป่าอาฟริกา

ที่มา : กลุ่มวิจัยและพัฒนากระบือ สำนักพัฒนาพันธุ์สัตว์ กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

2.2.4 การจำแนกกระบือ หรือควายป่าอาฟริกัน (Syncerus Caffer)

กระบือป่าอาฟริกันจะอาศัยอยู่บริเวณในป่าและทุ่งหญ้ากว้างของอาฟริกา ทางตอนใต้ทะเลทรายซาฮารา กระบือป่าอาฟริกันถูกละเลยมานานเลยประกอบกับการถูกล่าทำให้มีจำนวนลดน้อยลงไปหายากในบางท้องที่ และในปัจจุบันมีรายงานว่าอาฟริกาใต้มีกระบืออยู่ประมาณ 2 - 3 ล้านตัว ซึ่งมีมากกว่า 60 สายพันธุ์ แต่สามารถแบ่งออกได้เพียง 2 หรือ 3 ชนิด ดังนี้

2.2.4.1 Syncerus Caffer Caffer

คือ Black หรือ Cape Buffalo อาศัยอยู่ตามทุ่งหญ้าบริเวณทางอาฟริกา ตะวันออกและอาฟริกาใต้ตั้งแต่ตอนใต้ของประเทศเอธิโอเปียและบางส่วนของบริเวณแม่น้ำไนล์ (White Nile) จนถึงแหลมกู๊ดโฮป (Cape of Good Hope) เลยไปทางตะวันตกตอนใต้ของประเทศซาอีร์ (Zaire) ส่วนลักษณะรูปร่างของลูกกระทิงที่เกิดใหม่ทางตะวันออกของอาฟริกาจะมี ลำตัวสีดำสนิท ส่วนทางอาฟริกาใต้จะมีสีน้ำตาลแดง หลังจากนั้นจะมีสีดำสนิทเมื่ออายุได้ประมาณ 3 ปี มีขนาดความสูงประมาณ 140 - 150 เซนติเมตร บางตัวอาจสูงถึง 180 เซนติเมตร บางตัวมี น้ำหนักถึง 1,000 กิโลกรัม ส่วนเขาจะมีขนาดใหญ่ฐานเขาอวบใหญ่อยู่ชิดกันหรือบางทีก็อาจเชื่อมติดกัน เพศผู้ เขาจะมีลักษณะพุ่งออกด้านข้างหลบลงแล้วโค้งขึ้นปลายเขาชี้เข้าหากัน หน้าแอน เล็กน้อย กระทิงชนิดนี้อยู่เป็นฝูงขนาดประมาณ 30 - 50 ตัว

2.2.4.2 Syncerus Caffer Nanus

คือ Red Buffalo หรือ Congo Buffalo หรือ Bush Cow ของอาฟริกา ตะวันตกอาศัยอยู่บริเวณแถบเส้นศูนย์สูตรมีขนาดเล็กกว่า Cape Buffalo (สูงประมาณ 100 - 125 เซนติเมตร) และมีสีจางกว่าลูกกระทิงเกิดมามีสีแดงและสีคล้ำขึ้นตามอายุ สีมืดตั้งแต่แดงซีดไปจนถึง น้ำตาลแก่ จมูกและกีบจะเป็นสีดำ ส่วนขนในบริเวณท้องและหูจะเป็นสีจาง เขาจะมีลักษณะเล็กฐาน ไม่หนาและไม่ชิดกันทำมุมกับกะโหลกศีรษะ 120 องศา พุ่งขึ้นบนและแยกออกปลายโค้งกลับหลัง ชี้เข้าแล้วรวบไปตามแนวใบหน้าสันหน้าตรงหรือขนเล็กน้อย ชอบหากินกลางคืนมักอยู่กันเป็นฝูง ๆ ละไม่เกิน 10 ตัว ชอบกินใบไม้เป็นอาหาร นอกจากนี้ ยังมีกระทิงอยู่ระหว่างกลางของ 2 สายพันธุ์ ซึ่งอาศัยอยู่ในแถบทุ่งหญ้าของประเทศเอธิโอเปีย ประเทศซูดาน และประเทศชาด มีชื่อทางวิทยาศาสตร์ ว่า Syncerus Caffer Aequinoctialis

2.2.5 การจำแนกกระทิง หรือควายป่าเอเชีย (The Asian Wild Buffalo)

กระทิงป่าได้แพร่กระจายอยู่ในทวีปยุโรปและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ปัจจุบัน กระทิงป่าของเอเชียสามารถจำแนกได้ 3 ประเภทใหญ่ ๆ ดังนี้

2.2.5.1 กระทิงอานัว (Anoa)

มีลำตัวขนาดเล็กพบเฉพาะที่เกาะเซเลบีส (Celebes) ของประเทศ อินโดนีเซียจะอยู่เพียงลำพังตัวเดียวหรือเป็นคู่เท่านั้นไม่อยู่เป็นฝูงชอบอยู่ตามภูเขาหรือป่าในที่ราบลุ่ม แตกต่างจากกระทิงชนิดอื่น ๆ คือ มีเขาสั้นและชี้ตรงไปด้านหลังในระดับเดียวกับแนวใบหน้าและแยกออกจากกัน ทั้งนี้ สามารถแยกกระทิงอานัวออกเป็น 2 ชนิด ดังนี้

(1) กระบืออานัว (Anoa) ธรรมดา หรืออานัวป่าดำ

มีขนาดความสูงประมาณ 100 เซนติเมตร ลักษณะของสีบริเวณลำตัวจะมีสีน้ำตาลเข้มจนถึงดำมีจุดขาวเหนือหนังตาที่หัวตาที่ขากรรไกรล่าง ที่คอ ที่ขาและที่หูด้านใน ขนาดและจำนวนจุดไม่แน่นอน ส่วนลักษณะเขาจะมีความยาวเพียงประมาณ 25 - 39 เซนติเมตร พบกระบือชนิดนี้ครั้งแรกที่บริเวณป่าที่ราบลุ่มตอนเหนือของเกาะเซเลบีส ต่อมาพบว่ามีอยู่ทั่วไปนอกจากบริเวณภูเขาตอนกลางของเกาะในประเทศอินโดนีเซีย ปัจจุบันมีการขยายตัวของพื้นที่เกษตรกรรมทำให้ที่อยู่อาศัยของกระบืออานัว ถูกทำลายทำให้มีขนาดของพื้นที่ที่อยู่อาศัยของกระบืออานัวจำกัดมากยิ่งขึ้น

(2) กระบืออานัวภูเขา (Anoa) หรืออานัวเล็ก

มีขนาดความสูงประมาณ 63 เซนติเมตร หางสั้นเพียงแค่ครึ่งทางจะถึงเข้า หลังมีขนปุกปุยสีน้ำตาลอ่อนจุดขาวมีอยู่เฉพาะที่เหนือเข้าหลัง (hock) ส่วนเขาค่อนข้างกลมแทนที่จะเป็นสามเหลี่ยม มีความยาวประมาณ 15 - 16 เซนติเมตร อาศัยอยู่ตามภูเขาในบริเวณตอนกลางและตะวันตกของเกาะเซเลบีส กระบืออานัวภูเขาจะมีนิสัยดุร้ายน้อยกว่าพันธุ์ที่ราบต่ำ ปัจจุบันใกล้สูญพันธุ์แล้ว

2.2.5.2 กระบือทามารู (Tamarao)

ส่วนใหญ่จะพบที่บริเวณเกาะมินโดโร (Mindoro) ของประเทศฟิลิปปินส์ เท่านั้น หรือเรียกชื่ออีกอย่างหนึ่งว่า Mindoro buffalo มีลักษณะหลายอย่างคล้ายกระบืออานัวกับกระบืออาร์นี (Arni) มีความสูงเฉลี่ยประมาณ 100 - 120 เซนติเมตร ลักษณะลำตัวมีสีเทาดำหรือสีน้ำตาลเข้ม มีจุดขาวที่หัว คอ และขา ส่วนเขาจะมีลักษณะสั้นแข็งแรงโค้งนิดหน่อยและปลายชี้เข้าหากันเล็กน้อย กระบือทามารูชอบอาศัยอยู่ในป่าไผ่ที่หนาที่บอาศัยอยู่เป็นฝูงเล็ก ๆ จำนวนประมาณไม่เกิน 10 ตัว หรือตามหุบเขาหรือในป่าบนภูเขาที่มีความสูงประมาณ 1,800 เมตร ถือว่าเป็นสัตว์ชนิดหายาก ปัจจุบันมีจำนวนเหลืออยู่ไม่เกินประมาณ 200 - 250 ตัว ในโลก

2.2.5.3 กระบืออาร์นี (Arni) หรือควายป่าอินเดีย

ส่วนใหญ่จะพบอยู่ในทางตอนเหนือของประเทศอินเดีย หรืออาจพบบ้างในประเทศศรีลังกาและบริเวณอินโดจีน อาศัยอยู่เป็นฝูงใหญ่ในที่หนาที่บ หรือป่าก หรือป่าหญ้าที่บ กระบืออาร์นีจะผูกพันอยู่กับแหล่งน้ำอย่างเหนียวแน่น ในตอนต้นของทศวรรษที่ 19 พบเป็นจำนวนมากตามบึงและตามป่าของประเทศอินเดียทางตะวันออก และบริเวณทางตอนเหนือของแม่น้ำโคทาวารี ต่อมาได้ลดจำนวนลงเรื่อย ๆ เนื่องจากได้มีการขยายของพื้นที่การเพาะปลูกของประชากรเพิ่มมากขึ้นซึ่งคาดว่าปัจจุบันมีจำนวนไม่เกิน 1,400 ตัว ส่วนใหญ่จะพบในบริเวณแหล่งสงวนของแคว้นอัสสัม และมีบางส่วนอาศัยอยู่ในบริเวณแถบแม่น้ำในประเทศเนปาล

2.2.6 การจำแนกกระทือ หรือควายบ้านเอเชีย (The Asian Domestic Buffalo or The Water Buffalo)

สามารถแบ่งได้ออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กระทือปลัก (Swamp Type) และกระทือแม่น้ำ (River Type) กระทือปลักส่วนใหญ่เป็นสัตว์ที่ถูกนำมาใช้แรงงานในภาคการเกษตรโดยเฉพาะการปลูกข้าว ส่วนกระทือแม่น้ำในประเทศอินเดียและประเทศปากีสถานส่วนใหญ่เป็นกระทือพันธุ์นมซึ่งมีอยู่ด้วยกันหลากหลายสายพันธุ์บางสายพันธุ์ให้น้ำนมในปริมาณที่สูงมาก

2.2.6.1 กระทือแม่น้ำ (River Buffalo)

กระทือแม่น้ำมีถิ่นกำเนิดอยู่ในประเทศอินเดียที่ถูกนำมาเลี้ยงเมื่อประมาณ 5,000 ปีก่อน เป็นสายพันธุ์ได้รับการคัดเลือกให้ผสมพันธุ์กันมานานในประเทศอินเดียและประเทศปากีสถาน จนเกิดเป็นกระทือสายพันธุ์นมขึ้นมานอกจากจะเป็นสัตว์เศรษฐกิจที่มีมูลค่าและช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ของประชากรในประเทศเหล่านั้นแล้ว ยังเป็นสินค้าส่งออกไปยังประเทศต่าง ๆ ที่มีความต้องการนำไปใช้ในการปรับปรุงพัฒนาสายพันธุ์กระทือพื้นเมืองเพื่อให้ได้ลูกผสมที่ให้ผลผลิตน้ำนมสูง กระทือแม่น้ำมีหลากหลายสายพันธุ์ในเขตต่าง ๆ ในประเทศอินเดีย และกระจายในอีกหลาย ๆ ประเทศ เช่น ประเทศปากีสถาน (บริเวณตะวันตกเฉียงเหนือ) สหภาพโซเวียต ประเทศอิรัก ประเทศอิหร่าน ประเทศจอร์แดน ประเทศซีเรีย ประเทศตุรกี ประเทศอียิปต์ และประเทศอิตาลี ซึ่งสามารถจำแนกออกได้เป็นสายพันธุ์ต่าง ๆ ตามถิ่นที่อยู่ดังนี้

(1) กระทือ หรือควายพันธุ์มูร์ราห์ (Murrah) ลักษณะลำตัวจะมีสีดำสนิทไปทั้งลำตัว หน้และขน ส่วนพู่หางจะมีสีขาวมีรอยดำขาวที่หัว และขามีสีเทาออกเหลือง เมื่อโตเต็มที่เพศผู้จะมีน้ำหนักประมาณ 400 - 800 กิโลกรัม (บางตัวมีน้ำหนักเฉลี่ยถึง 1,000 กิโลกรัม) เพศเมียจะมีน้ำหนักประมาณ 350 - 700 กิโลกรัม (บางตัวมีน้ำหนักเฉลี่ยถึง 900 กิโลกรัม) ส่วนสูงเฉลี่ยเพศผู้ประมาณ 143 เซนติเมตร ส่วนเพศเมียประมาณ 133 เซนติเมตร เนื่องจากมีรูปร่างขนาดใหญ่และเคลื่อนไหวเชิงช้าไม่ทนกับความร้อน จึงไม่เหมาะที่จะนำมาใช้เป็นแรงงานในภาคเกษตรกรรม

(2) กระทือ หรือควายพันธุ์นิริ-ราวี (Nili-Ravi) ลักษณะลำตัวโดยเฉพาะขนและหนังจะมีสีดำ (สำหรับตัวที่มีสีน้ำตาลมีอยู่ประมาณร้อยละ 15) ลักษณะตาแหวนมีสีดำขาวที่หน้าผาก ใบหน้า จมูก ขา ส่วนพู่หางจะมีสีขาว เต้านมจะเป็นจุดสีชมพูห้วนมยาว ส่วนเขาจะสั้นแต่กว้างตอนโคนและขดเป็นวงแคบมากถ้ากระทือที่มีลักษณะเขาคลอนและห้อยลงเรียกว่า Deli หรือ Dheli ส่วนเพศผู้จะมีน้ำหนักประมาณ 600 กิโลกรัม เพศเมียมีน้ำหนักประมาณ 450 กิโลกรัม เฉลี่ยการให้นมประมาณ 2,000 กิโลกรัมต่อระยะ 300 วัน

(3) กระทือ หรือควายพันธุ์กุนดี (Kundi) ส่วนใหญ่จะกระจายอยู่ตามเขตปลูกข้าวลุ่มแม่น้ำสินธุ (Indus) ทางตอนเหนือของจังหวัดสินธ์ (Sind) ประเทศปากีสถาน ชื่อพันธุ์

ได้มาจากคำว่า “Kundhi” ซึ่งแปลว่า เบ็ดตกปลา หมายถึง ลักษณะเขาซึ่งหน้าตอนฐานลูไปข้างหลัง แล้วโค้งขึ้นตอนปลายขดเป็นวงแคบปานกลางบางที่ก็ขดหลายรอบสี่ประจําพันธุ์ คือ สีดำสนิท และในบางแห่งอาจมีกระปือสีน้ำตาลอ่อนอยู่ประมาณร้อยละ 15 มีจุดสีขาวที่หน้าผาก พูหางขาทุกทั้ง 4 จะมีสีขาวและตาแหวนตัวเล็กกว่าพันธุ์อื่น ๆ ในกลุ่มนี้น้ำหนักตัวเฉลี่ยประมาณ 320 - 450 กิโลกรัม เพศเมียให้นมเฉลี่ยประมาณ 11 กิโลกรัมต่อวัน หรือเฉลี่ย 2,000 - 2,200 กิโลกรัมต่อระยะ 300 วัน

2.2.6.2 กระปือ หรือควายปลัก (Swamp Buffalo)

กระปือปลักมีถิ่นกำเนิดในประเทศจีน และถูกนำมาเลี้ยงเป็นสัตว์เลี้ยงเมื่อประมาณ 4,000 ปีก่อน พบมากในแถบประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ส่วนใหญ่เป็นกระปือปลักมีการกระจายอยู่เป็นวงกว้างตั้งแต่ประเทศจีนทางตะวันออกเฉียงใต้และกระจายไปทางด้านตะวันออกเฉียงถึงประเทศเวียดนาม ประเทศลาว ประเทศกัมพูชา ประเทศไทย ประเทศพม่า ประเทศเนปาล (ตอนเหนือ) และประเทศศรีลังกา และทางทิศใต้กระจายไปถึงประเทศมาเลเซีย ประเทศอินโดนีเซีย และประเทศฟิลิปปินส์ และบางส่วนถูกนำไปเลี้ยงในประเทศออสเตรเลีย ประเทศบราซิล และในประเทศอินเดีย ลักษณะของกระปือปลัก สามารถจำแนกได้ดังนี้

(1) ลักษณะโดยทั่วไปกระปือปลักจะมีไหล่ที่แข็งแรงแต่ส่วนท้ายไม่ค่อยแข็งแรง หางมีลักษณะค่อนข้างสั้นลงไปถึงแค่เข่า ส่วนเต้านมมีขนาดเล็กและอยู่ไปทางท้ายมากจนลูกกระปือต้องเข้าดูนมทางด้านหลัง อวัยวะเพศผู้แนบชิดกับส่วนท้อง ลูกอ้มทะมีลักษณะสั้นไม่มีส่วนคอดกั้ว ลูกอ้มทะจึงอยู่ในตำแหน่งที่ปลอดภัย กระปือปลักในประเทศพม่าจะมีน้ำหนักเฉลี่ยประมาณ 300 - 350 กิโลกรัม ในประเทศลาวน้ำหนักเฉลี่ยประมาณ 500 - 600 กิโลกรัม ส่วนในประเทศไทยมีน้ำหนักแตกต่างกันไปตามท้องที่ หากเป็นสายพันธุ์ขนาดใหญ่จะมีน้ำหนักเฉลี่ยประมาณ 450 - 550 กิโลกรัม หากเป็นสายพันธุ์เล็กมีน้ำหนักประมาณ 350 - 400 กิโลกรัม บางตัวมีน้ำหนักมากกว่า 1,000 กิโลกรัม กระปือปลักในประเทศอินโดนีเซียมีน้ำหนักเฉลี่ยประมาณ 350 - 400 กิโลกรัม กระปือปลักที่ประเทศจีนขนาดโตเต็มจะมีน้ำหนักเฉลี่ยเพียง 250 กิโลกรัม เพศผู้ส่วนสูงโดยเฉลี่ยประมาณ 129 - 133 เซนติเมตร เพศเมียมีส่วนสูงโดยเฉลี่ยประมาณ 12 - 127 เซนติเมตร ในประเทศเวียดนาม เพศผู้มีความสูงเฉลี่ยประมาณ 150 เซนติเมตร และเพศเมียมีความสูงเฉลี่ยประมาณ 140 เซนติเมตร

(2) สี กระปือปลักส่วนใหญ่มีสีเทาเข้มมีลักษณะที่เด่นชัด คือ บั้ง คอ ส่วนหัว และเท้าต่างจะมีรอยด่างโดยทั่วไปจะมี 2 บั้ง คือ ที่ใต้คอกอและที่เหนืออก หนังตรงบั้งมีสีค่อนข้างซีด ส่วนขนจะมีสีขาวหรือสีเทาอ่อน บั้งจะเริ่มเห็นชัดตั้งแต่เริ่มอยู่ในท้องในช่วงประมาณ 9 เดือน ขนบั้งมีขนาดและจำนวนไม่แน่นอน ในแต่ละตัวบั้งบนอาจไม่ชัดหรือไม่มีบั้งล่างปลายอาจแตก

เป็นแฉกในบางแห่งอาจถือเป็นโซกลางด้วย กระบืออาร์นิมีบั้งที่คอชัดเจน กระบือพันธุ์ Surti เป็นกระบือแม่น้ำพันธุ์เดียวที่มีบั้งคอ กระบือนมของประเทศอียิปต์ ประเทศอิรัก และประเทศตุรกี ก็มีลักษณะบั้งคอ ลักษณะโดยทั่วไปกระบือปลักมีเท้าต่างทั้ง 4 เท้า ลำตัวมีลักษณะสีเทาอ่อน บางตัวมีรัดเขาสีน้ำตาลตอนใต้รอยต่างที่หัวเป็นลักษณะประจำตัวมีรอยต่างสีเทาอ่อนใกล้หัวตามีจุดต่างที่หน้าทั้ง 2 ด้าน และมีหนวดขาวที่ริมฝีปากบน

(3) การผันแปรของสีกระบือปลัก ในประเทศจีนกระบือปลักจะมีลำตัวเป็นสีน้ำตาลหรือสีดอกอ้ออยู่มาก ส่วนกระบือที่มีลักษณะสีต่างหรือสีต่างประอะพบในหลายประเทศ เช่น ประเทศอินโดนีเซีย ส่วนกระบือปลักที่มีจุดขาวบนพื้นสีดำและมีขนสีดำปนขนสีขาวจะมีมูลค่าและมีราคาแพง ส่วนกระบือปลักที่มีสีแดงอ่อนจะพบในประเทศออสเตรเลีย บางตัวจะมีลักษณะลำตัวเป็นสีขาวคล้ายผสมเสร็จ ส่วนกระบือปลักที่มีสีขาวมีอยู่ทั่วไปในหลายประเทศบางที่เรียกว่ากระบือ “เผือก” (Albino) แต่ที่ถูกควรเรียกว่า “เผือกไม่แท้” (Albinoid) เพราะมีเม็ดสีอยู่ทั่วไปในผิวหนัง เป็นจุดหรือเป็นปานที่ตา เขาและกีบมีเม็ดสีเยื่อบุโพรงจมูกและปากก็มีและมีมากขึ้นตามอายุผิวหนังทั่วไป ส่วนบริเวณท้องจะมีสีชมพูหรือสีเหลือง บริเวณขาหนีบจะเป็นสีชมพูโดยเฉพาะในกระบือแก่หรือที่ถูกขังในคอกเป็นระยะเวลาานาน ๆ ในบางประเทศไม่ยอมบริโภคเนื้อกระบือที่มีผิวหนังสีขาวโดยมีความเชื่อว่าเป็นโรคเรื้อน (Leprosy) หรือถือเป็นโซกลาง ส่วนกระบือเผือกแท้เกิดขึ้นน้อยมาก และยังไม่มียางานหรือข้อมูลที่สามารถที่เชื่อถือได้

(4) ขนและลวดลายของขน จำนวนเส้นขนกระบือผันแปรไปตามพันธุ์ อายุ ฤดูกาล ระดับความสูงของพื้นที่ความหนาแน่นของขนมีน้อยกว่าวัวมากกระบือที่เลี้ยงในระดับความสูงประมาณ 2,000 เมตร เช่น ในประเทศเนปาลหรือประเทศที่มีอากาศหนาวจัดจะมีขนมากโดยทั่วไป ลูกกระบือที่เกิดใหม่จะมีขนยาวและหนาแน่นจำนวนเส้นขนจะมีจำนวนหนาแน่นมาแล้วตั้งแต่ก่อนเกิด เมื่อผิวหนังโตขึ้นความหนาแน่นของเส้นขนจะลดลงตามอายุ การตั้งท้องและระยะการให้นม กระบือมีนิสัยชอบเลียและถูซึ่งกันและกันเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ขนน้อยลง เคราได้ซากกรรไกรเป็นลักษณะของกระบือบางประเภทและพบมากในกระบือของประเทศอินเดีย รอยขวัญ หรือรอยขนวนมีในทุกพันธุ์และเห็นได้ชัดที่สุดในกระบือปลัก ตำแหน่ง ขนาด รูปร่าง และจำนวนของรอยขวัญเป็นลักษณะประจำตัวของกระบือแต่ละตัว บางประเทศใช้เป็นเครื่องพิสูจน์หรือหลักฐานประจำตัว รอยขวัญในกระบือนั้นมีทั้งขวัญให้คุณให้โทษ ชนิด และตำแหน่งขวัญอาจมีผลต่อราคาของกระบือตัวนั้นขวัญบางอย่างถือว่าโชคดี แต่ในประเทศอื่นกลับมองตรงข้าม ขวัญบางอย่างแสดงว่าอายุจะสั้น ลักษณะอื่น ๆ ก็มีความเชื่อถือคล้ายกันนี้ ซึ่งเราไม่ควรละเลยต่อความเชื่อของชาวท้องถิ่นเสียทีเดียว เพราะอาจไปกระทบกระเทือนต่อการเลี้ยงกระบือในท้องถิ่นนั้น ๆ

(5) ชื่อเรียกกระบือ อาจเรียกแตกต่างกันไปตามถิ่นที่อยู่ในหลายประเทศแบ่งกระบือปลักออกเป็นหลายพันธุ์หรือสายพันธุ์ (Breeds or Varieties) แตกต่างกันไปตามท้องถิ่นที่เลี้ยงแต่ส่วนมากแตกต่างกันในลักษณะเช่น ความผันแปรเกี่ยวกับสี ขนาด และเขา สำหรับในประเทศกัมพูชากระบือที่มีลักษณะเขายาวและอาศัยอยู่บริเวณป่าสูงเรียกว่า Krabei Beng ส่วนกระบือที่มีลักษณะเขาสั้นและอาศัยอยู่ตามที่ราบเรียกว่า Krabei Leu ส่วนกระบือที่มีขนาดเล็กจะเรียกว่า Moi ส่วนกระบือทั่วไป เรียกว่า กระบือ (Krabei)

2.3 ลักษณะทั่วไปของกระบือหรือควายในประเทศไทย³

กระบือ หรือควาย (Buffalo) ในแต่ละประเทศมีความหมายที่แตกต่างกัน เช่น ในแถบบริเวณประเทศอัฟริกันจะหมายถึง กระบือป่าอัฟริกัน ประเทศสหรัฐอเมริกา หมายถึง วัวไบซันซึ่งเป็นสัตว์ที่ใช้ในเกมล่าสัตว์ แต่สำหรับประเทศที่นำกระบือมาเลี้ยงและใช้ประโยชน์ในการดำรงชีพเช่น บริเวณประเทศในเอเชีย หรือตะวันออกกลางจะเรียกว่า Water Buffalo สามารถแยกได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่ กระบือปลัก (Swamp Buffalo) และกระบือแม่น้ำ (River Buffalo) ซึ่งมีลักษณะประจำพันธุ์การใช้ประโยชน์และถิ่นที่อยู่อาศัยแตกต่างกันอย่างชัดเจนและมีชื่อทางวิทยาศาสตร์เหมือนกันคือ Bubalus Bubalis กระบือทั้งสองชนิดนี้สามารถผสมพันธุ์ให้ลูกได้แต่กระบือเลี้ยงและกระบือป่าอัฟริกันและวัวไบซันไม่สามารถผสมพันธุ์กันได้

2.3.1 ชนิดพันธุ์กระบือ หรือควาย

2.3.1.1 กระบือ หรือควายปลัก

มีประมาณร้อยละ 30 ของกระบือทั่วโลกซึ่งเป็นกระบือที่เลี้ยงตั้งแต่ประเทศจีนตอนใต้มายังประเทศเวียดนาม ประเทศลาว ประเทศไทย ประเทศกัมพูชา ประเทศพม่า ประเทศมาเลเซีย ประเทศฟิลิปปินส์ ประเทศอินโดนีเซีย จนถึงตอนเหนือของประเทศออสเตรเลียซึ่งเป็นเขตร้อนชื้นเป็นสภาพภูมิศาสตร์ที่กระบือชอบเพราะมีหนองน้ำปลักโคลนใต้น้ำ มีลักษณะภายนอกคือ มีโครงร่างใหญ่ หนักแข็งแรง รูปร่างหนาและลึกลับ ลำตัวสั้นเตี้ย ท้องใหญ่ หน้าผากกว้าง หน้าสั้น

³ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ด้านการเกษตรเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, “ภูมิปัญญาไทย การจัดการเลี้ยงกระบือปลัก,” สืบค้นเมื่อวันที่ 28 กรกฎาคม 2559, จาก <http://ag-ebook.lib.ku.ac.th/index.php/component/content/article/76-org-13/122-2010-013-0008>.

ส่วนหน้าโดยเฉพาะไหล่ใหญ่กว่าส่วนท้ายหางสั้น เต้านมเล็กและอยู่ค่อนไปข้างหลัง เพศผู้มีลึงค์ อยู่ในปลอกหุ้มที่ติดลำตัวอุ้งอันทะเล็กไม่คอดกิวในส่วนที่ใกล้กับท้องเพศเมีย มดลูกมีขนาดใหญ่กว่า วัว รังไข่ติดแน่นกว่าท่อไข่มีพังผืดหนายึดไว้

กระบือปลักในทุกประเทศถือว่าเป็นพันธุ์เดียวกัน ไม่สามารถแยกเป็นพันธุ์ ได้เด่นชัดแต่แตกต่างกันในลักษณะภายนอกเล็กน้อย เนื่องจากถิ่นที่เลี้ยงสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย และการคัดพันธุ์ของคนในท้องถิ่น ทำให้ขนาด รูปร่าง และสีของกระบือมีลักษณะแตกต่างกันก็สามารถแยกเป็นกลุ่มย่อยเช่น กระบือในประเทศไทยมีขนาดใหญ่ น้ำหนักเฉลี่ยประมาณ 450 - 500 กิโลกรัม บางสายพันธุ์มีขนาดเล็ก น้ำหนักประมาณ 300 - 450 กิโลกรัม ส่วนน้ำหนักของพ่อพันธุ์ มีน้ำหนักมากกว่า 1,000 กิโลกรัม มีความสูงมากกว่า 150 เซนติเมตร กระบือในประเศลาว มีน้ำหนักเฉลี่ยประมาณ 500 - 600 กิโลกรัม ซึ่งกระบือในประเทศจีนและกระบือในประเทศพม่ามีขนาดเล็กกว่ากระบือในประเทศไทย กระบือในประเทศพม่ามีน้ำหนักประมาณ 300 - 350 กิโลกรัม กระบือในประเทศจีนมีขนาดเล็กมีน้ำหนักเพียง 250 กิโลกรัม มีขนาดและรูปร่างที่แตกต่างกันไปตาม ถิ่นที่อยู่แต่ลักษณะทั่วไปจะคล้ายคลึงกัน

ภาพที่ 2.5 : กระบือปลักเพศผู้

ที่มา : คู่มือการเลี้ยงกระบือไทย กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

ภาพที่ 2.6 : กระบือปลักเทศเมีย

ที่มา: คู่มือการเลี้ยงกระบือไทย กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

2.3.1.2 กระบือ หรือควายแม่น้ำ

กระบือแม่น้ำเป็นกระบือที่มีการเลี้ยงมากที่สุดในโลกคิดเป็นร้อยละ 70 ของกระบือทั่วโลก กระบือแม่น้ำพบมากในประเทศอินเดีย ประเทศปากีสถาน ประเทศบังคลาเทศ ประเทศอียิปต์ ประเทศในยุโรปตอนใต้และประเทศยุโรปตะวันออกเป็นกระบือที่ให้ปริมาณน้ำนมสูง นิยมเลี้ยงไว้เพื่อรีดนมมีหลายสายพันธุ์ และมีการจำแนกสายพันธุ์ที่สำคัญตามแหล่งกำเนิดตามสภาพภูมิศาสตร์ เช่น พันธุ์มูร่าห์ พันธุ์นิลราวี พันธุ์เมฆานี พันธุ์เซอติ และพันธุ์เมดิเตอร์เรเนียน เป็นต้น กระบือประเภทนี้จะมีรูปร่างขนาดใหญ่ แข็งแรง ผิวหนังสีดำ หัวสั้น หน้าผากนูน เขาสั้นและบิดม้วนงอ

ภาพที่ 2.7 : กระบือพันธุ์เมฆานีเทศผู้

ที่มา: คู่มือการเลี้ยงกระบือไทย กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

ลักษณะ	กระบือปลัก	กระบือแม่น้ำ
พันธุกรรม	โครโมโซม $2n=48$	โครโมโซม $2n=50$
พฤติกรรม	ชอบนอนแช่ในน้ำปลักโคลน	ชอบนอนแช่ในน้ำลึกละอาด
รูปร่างลักษณะภายนอก	สีเทาดำ รูปร่างบึกบึนเป็นสี่เหลี่ยม ท้องใหญ่ ตากลมเด่นชัด หน้าสั้น ปากกว้าง เต้านมเล็ก เขายาวโค้งมีบั้ง คอสีขาว 2 บั้ง รูปตัววี (Chavlon)	สีดำ รูปร่างเป็นสามเหลี่ยม ท้องใหญ่ยาว หน้ายาว เต้านมใหญ่ เขาโค้งปลายม้วน
การใช้ประโยชน์	ใช้เป็นแรงงานเป็นหลัก ให้เนื้อ ถูกนำมาเลี้ยงและปรับปรุงพันธุ์ใน แถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มานาน	ใช้รีดนม ใช้งาน ให้เนื้อ ถูกนำมาเลี้ยงและปรับปรุงพันธุ์ ในแถบเอเชียใต้ บริเวณประเทศ อินเดียและประเทศปากีสถาน

ตารางที่ 2.2 : แสดงความแตกต่างของกระบือปลักและกระบือแม่น้ำ
ที่มา : คู่มือการเลี้ยงกระบือไทย กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

2.3.1.3 กระบือ หรือควายลูกผสม (Crossbred Buffalo)

กระบือลูกผสมเป็นการผสมข้ามสายพันธุ์ระหว่างกระบือปลักและกระบือแม่น้ำ ทำให้ได้ลูกผสมที่มีลักษณะของทั้งสองพันธุ์ผสมกัน คือ เขาไม่ม้วนขดมามากเหมือนพันธุ์แท้แต่โค้งออกข้างและซี่ขึ้นบนหรือปิดเล็กน้อย ผิวหนังมีจุดสีดำ ส่วนหัวมีลักษณะคล้ายคลึงกระบือแม่น้ำ แต่หน้าผากไม่นูนเด่น

ภาพที่ 2.8 : กระบือลูกผสม (Crossbred Buffalo)
ที่มา: คู่มือการเลี้ยงกระบือไทย กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

ภาพที่ 2.9 : กระบือลูกผสม (Crossbred Buffalo)
ที่มา: คู่มือการเลี้ยงกระบือไทย กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

2.3.2 ลักษณะทั่วไปของพันธุ์กระปือ หรือควายที่เลี้ยงในประเทศไทย⁴

2.3.2.1 ลักษณะทั่วไป

(1) ลักษณะภายนอก

กระปือไทยโดยทั่วไปจะมีลักษณะลำตัวกำยำลำสัน (Stocky) ขนาดใหญ่ น้ำหนักมาก รอบอกใหญ่ ท้องกางใหญ่ คอใหญ่ หน้าอกกว้างอวบแข็งแรง หัวลักษณะค่อนข้างยาว หน้าผากแคบ บางตัวเขาสั้นกุด บางตัวเขาโค้งแอ่นหลังเล็กน้อยแล้วงอนเข้าหากันหรือบางตัวอาจจะมีเขายาวจัดและกางแยกออกจากกันขนานกับระดับพื้นดินแล้วโค้งขึ้นเล็กน้อยหลังไม่ตรงบริเวณ บั้นท้ายหักลาดส่วนหางยาวลงไปประมาณถึงข้อเข่าหลัง หรือยาวกว่าเล็กน้อยและมีพู่หางเป็นพวง ไม่ใหญ่เท่ามีขนาดใหญ่ กีบเท้าทั้งคู่ชิดกันแข็งแรง ผิวหนังสีเทาแก่แต่ไม่ถึงกับดำสนิทขนปกคลุม ร่างกายทั่ว ๆ ไปจัดว่ามีขนบางมากและค่อนข้างหยาบ จะมีขนอยู่เป็นจำนวนมากที่บริเวณหัว เท้า เหมาะสมกับการใช้เป็นแรงงานในภาคเกษตรกรรม

(2) ลักษณะของสี

กระปือไทยนั้นจะมีผิวหนัง 2 สี คือ สีเทาดำและสีขาว (เผือก) มีขนน้อย ประมาณ 25 - 40 เส้นต่อผิวหนัง 1 ตารางนิ้ว ส่วนจำนวนกระปือเผือกสามารถพบเห็นอยู่บ้าง ประปราย โดยเฉพาะบริเวณทางภาคเหนือที่จังหวัดเชียงราย มีรายงานว่าพบกระปือเผือกอยู่ ประมาณร้อยละ 15 ส่วนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือพบเห็นประมาณร้อยละ 2 ถึง 4 ส่วนในภาค กลางและภาคใต้เหลืออยู่จำนวนน้อยมาก

(3) ลักษณะของขวัญ

ขวัญเป็นลักษณะประจำตัวของกระปือไทยพบเห็นได้ตามส่วนต่าง ๆ ของร่างกายโดยกระปือหนึ่งตัวมีขวัญตั้งแต่ 1 - 9 ขวัญ แต่แต่ละตัวจะมีจำนวนขวัญและตำแหน่งขวัญ ไม่เท่ากันส่วนใหญ่จะพบบริเวณหัวไหล่และซอกขาแต่ไม่ค่อยพบแถวคอ หน้าอกและหน้าแข้งตำแหน่ง ของขวัญนั้นในสมัยก่อนมีอิทธิพลต่อการซื้อขายกระปือของชาวบ้านมากเนื่องจากเป็นความเชื่อ ทางโชคลาง

⁴ กลุ่มวิจัยและพัฒนากระปือ สำนักพัฒนาพันธุ์สัตว์ กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตร และสหกรณ์, *อั้งแล้ว เขิงอรรถที่ 2*, น. 19.

(4) ลักษณะของเขา

กระป๋องไทยโดยทั่วไปหรือส่วนมากเขาจะกางออกสองข้างบริเวณศีรษะ ปลายเขาโค้งเข้าหากัน ลักษณะเขากระป๋องส่วนล่างเป็นสี่เหลี่ยมรูปมนผิวขรุขระเป็นปล้อง ส่วนบนกลมเรียบปลายแหลมผิวลื่น กระป๋องบางตัวมีเขาผิดปกติ คือ เขาสั้นทู่หรือเขาหลุบห้อยลงสองข้าง ศีรษะ ขนาดของเขากระป๋องจะมีความยาวประมาณ 60 - 120 เซนติเมตร ซึ่งชาวบ้านสามารถสังเกตรอยหยักของสันเขาในการประเมินอายุของกระป๋องได้อย่างคร่าว ๆ ปัจจุบันมีเกษตรกรนำเขากระป๋องไปแปรรูปเป็นหัตถกรรมสร้างมูลค่าได้อย่างมหาศาลเลยทีเดียว

(5) ลักษณะของฟัน

กระป๋องมีฟันจำนวน 2 ชุด คือ ฟันน้ำนมกับฟันแท้ ฟันน้ำนมมีขนาดเล็กกว่าฟันแท้มาก ผิวของฟันน้ำนมเรียกว่าและมีสีขาวชัดกว่าฟันแท้ ซึ่งเราจะสามารถประเมินอายุกระป๋องได้จากการดูฟัน

(ก) ฟันน้ำนม มีจำนวน 20 ซี่ เป็นฟันบน (กราม) 6 ซี่ ฟันล่าง 14 ซี่ (ฟันหน้า 8 ซี่ ฟันกราม 6 ซี่) การขึ้นของฟันน้ำนมใช้ประมาณอายุของกระป๋องได้ดังนี้

- 1) ฟันน้ำนมคู่แรกอยู่ตรงกลาง ตั้งแต่แรกเกิดหรือภายในสัปดาห์แรก
- 2) ฟันน้ำนมคู่ที่ 2 อยู่ข้างฟันคู่แรกข้างละซี่ เมื่อมีอายุ 2 สัปดาห์
- 3) ฟันน้ำนมคู่ที่ 3 อยู่ข้างฟันคู่ที่ 2 ข้างละซี่ เมื่อมีอายุ 3 สัปดาห์
- 4) ฟันน้ำนมคู่ที่ 4 อยู่ข้างฟันคู่ที่ 3 ข้างละซี่ เมื่อมีอายุ 4 สัปดาห์

(ข) ฟันแท้ มีจำนวน 32 ซี่ เป็นฟันบน (กราม) 12 ซี่ เป็นฟันล่าง 20 ซี่ (ฟันหน้า 8 ซี่ ฟันกราม 12 ซี่) จะประมาณอายุกระป๋องโดยตรวจฟันแท้ (ฟันหน้า) ได้ดังนี้

- 1) ฟันน้ำนมคู่แรกเริ่มหลุด เมื่ออายุประมาณ 2 ปี ฟันแท้คู่แรกจะขึ้นแทนเมื่ออายุ 2.5 - 3 ปี
- 2) ฟันน้ำนมคู่ที่ 2 เริ่มหลุด เมื่ออายุประมาณ 3 ปี ฟันแท้คู่แรกจะขึ้นแทนเมื่ออายุ 3.5 - 4 ปี
- 3) ฟันน้ำนมคู่ที่ 3 เริ่มหลุด เมื่ออายุประมาณ 4 ปี ฟันแท้คู่แรกจะขึ้นแทนเมื่ออายุ 4.5 - 5 ปี
- 4) ฟันน้ำนมคู่ที่ 4 เริ่มหลุด เมื่ออายุประมาณ 4 ปี ฟันแท้คู่แรกจะขึ้นแทนเมื่ออายุ 5 - 5.5 ปี

(6) ลักษณะของอารมณ์และพฤติกรรม

กระป๋องเป็นสัตว์ที่มีลักษณะนิสัยค่อนข้างเซื่องและอ่อนโยน สามารถฝึกไว้ใช้งานได้ แต่กระป๋องที่เลี้ยงเป็นฝูงจะมีลักษณะปราดเปรียว จับและควบคุมได้ยากกว่ากระป๋อง

ตามบ้าน กระปือเป็นสัตว์ที่มีสัญชาตญาณในการต่อสู้ป้องกันตัวสูงในภาวะที่มีภัยถึงตัว กระปือจะชอบนอนแช่ปลัก โดยเฉพาะช่วงที่มีอากาศร้อน โดยลงนอนเกลือกกลิ้งในบริเวณที่มีน้ำแฉะ ๆ จนเกิดเป็นแอ่งและมักจะสร้างปลักในทุ่งนา⁵

2.3.2.2 ลักษณะกระปือหรือควายไทยตามถิ่นที่อยู่อาศัย

กระปือหรือควายในภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศไทยส่วนใหญ่เป็นกระปือปลักซึ่งโดยทั่วไปแล้วมีลักษณะคล้ายคลึงกันแตกต่างกันบ้างในแต่ละพื้นที่ กระปือภาคใต้มีขนาดเล็กกว่ากระปือทางภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ส่วนกระปือบริเวณภาคตะวันออก เช่น จังหวัดชลบุรี และจังหวัดระยอง มีรูปร่างค่อนข้างใหญ่และสูงโปร่งกว่ากระปือแถบภูมิภาคอื่น ๆ ของประเทศไทย กระปือปลักที่เลี้ยงกันในปัจจุบันไม่ปรากฏว่ามีการแบ่งสายพันธุ์ที่แน่นอนแต่เรียกชื่อแตกต่างกันไปตามท้องถิ่นที่อยู่และไม่มีเกณฑ์ที่มาแบ่งได้อย่างชัดเจน ทั้งนี้เคยมีผู้รวบรวมและจำแนกกระปือไทย ตามรูปร่างลักษณะการเรียกชื่อและถิ่นที่อยู่ซึ่งแตกต่างกันออกไป ดังนี้

(1) กระปือหรือควายทุย ส่วนใหญ่จะพบในจังหวัดลำพูน จังหวัดลำปาง และจังหวัดอุดรดิตถ์ ผิวหนังเป็นสีดำขนหน้าสีดำ หัวยาว เพศเมียคอยาวและเล็ก ส่วนเพศเมียจะมีเต้านมใหญ่กว่าชนิดอื่น ๆ มีความสูงประมาณ 140 เซนติเมตร น้ำหนักตัวประมาณ 450 กิโลกรัม

(2) กระปือหรือควายแหม พบในบริเวณจังหวัดลำพูน และจังหวัดลำปาง กระปือแหมที่จังหวัดลำปางจะมีขนาดเล็กกว่าในจังหวัดลำพูน กระปือชนิดนี้มีขนาดเล็กน้ำหนักตัวประมาณ 350 กิโลกรัม อาหารคือหญ้าและใบไม้ หนังและขนมีสีเทา ส่วนหัว คอ และขนาดลำตัวจะสั้นกว่ากระปือทุยมีความสูงประมาณ 130 เซนติเมตร

(3) กระปือหรือควายจาม พบในบริเวณจังหวัดลำปาง มีลักษณะเหมือนควายทุยคือผิวหนังสีดำ ขนสีดำ ส่วนหัวยาวแต่ขนาดรูปร่างเล็กกว่ากระปือทุย

(4) กระปือหรือควายประ พบในบริเวณจังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งคาดว่าเป็ควายที่ต้อนมาจากอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก มีรูปร่างขนาดเล็กน้ำหนักเฉลี่ยประมาณ 300 - 450 กิโลกรัม และมีลักษณะค่อนข้างปราดเปรียว

(5) กระปือหรือควายมะริด เป็นกระปือสายพันธุ์ที่มาจากประเทศพม่า เข้ามายังประเทศไทยโดยผ่านจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ลักษณะคล้ายกับกระปือทางภาคกลางส่วนใหญ่

⁵ ศุภย์สนเทศทางกระปือนานาชาติ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, “การจำแนก,” สืบค้นเมื่อวันที่ 1 สิงหาคม 2559, จาก http://158.108.80.27/ibicth/index.php?option=com_content&view=article&id=48:classification&catid=37:2009-06-25-03-23-58&Itemid=62.

2.3.3 ระบบการสืบพันธุ์ของกระบือหรือควายในประเทศไทย⁶

2.3.3.1 วิธีการในการผสมพันธุ์

การผสมพันธุ์กระบือในปัจจุบันมีจุดมุ่งหมายมุ่งไปที่เพื่อผลิตสัตว์ให้มีคุณลักษณะที่ดีที่สุดให้บรรลุนิติภาวะประสงค์ เช่น เพื่อการใช้งาน เพื่อการบริโภค หรือเพื่อการคัดเลือกพ่อพันธุ์และแม่พันธุ์ที่ดีที่สุด ในปัจจุบันมีวิธีการผสมพันธุ์กระบือที่นิยมใช้จำนวน 3 วิธี ได้แก่ การปล่อยพ่อพันธุ์คุมฝูง การจูงเข้าผสมและการผสมเทียม

(1) การปล่อยพ่อพันธุ์คุมฝูง การผสมพันธุ์โดยวิธีนี้มีข้อดี คือ ผู้เลี้ยงไม่ต้องเสียเวลาในการตรวจสอบการเป็นสัดของแม่พันธุ์และพ่อพันธุ์ กระบือสามารถตรวจพบการเป็นสัดได้ดีกว่าคนซึ่งบางทีเพศเมียอาจเป็นสัดตอนกลางคืนเป็นที่น่าสนใจกว่าพ่อพันธุ์กระบือมักมีพฤติกรรมในการติดตามเพศเมียที่ได้ผสมพันธุ์แล้วโดยจะไม่ให้ความสนใจกับตัวอื่น ๆ ในระยะเวลาไล่ ๆ กัน ดังนั้นหากปล่อยให้พ่อพันธุ์คุมฝูงขนาดใหญ่เกินไปอาจทำให้มีผลต่อการผสมพันธุ์อัตราส่วนที่เหมาะสม ในการผสมพันธุ์ของพ่อพันธุ์ต่อเพศเมียควรเป็น 1:15 - 20 ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับการจัดการและอายุของพ่อพันธุ์กระบือด้วย ในการใช้พ่อพันธุ์คุมฝูงนั้น ในตอนเช้าเมื่อปล่อยแม่กระบือออกไปเลี้ยงในทุ่งหญ้าแล้วควรขังพ่อพันธุ์ไว้ในคอกและหาหญ้าน้ำสะอาดให้เพียงพอ เพื่อให้พ่อพันธุ์ได้พักผ่อนและบำรุงร่างกายหากปล่อยคุมฝูงตลอดพ่อพันธุ์มักจะไม่สนใจกับการกินหญ้าหรืออาจจะมีปัญหาในการชนกันกับเพศผู้อื่นได้ ดังนั้นพ่อพันธุ์ควรมีเวลาอยู่กับเพศเมียและมีโอกาสได้ผสมพันธุ์ในช่วงเย็นกลางคืนและเช้านั้น การขังพ่อพันธุ์ไว้ในคอกจะทำให้มีอายุการใช้งานยาวนานและมีประสิทธิภาพทำให้ติดลูกได้ง่าย มีสุขภาพร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรงพร้อมที่จะทำการผสมกับแม่พันธุ์ได้เสมอ

(2) การจูงเข้าผสมพันธุ์ ได้แก่ การจูงพ่อพันธุ์กระบือมาผสมกับแม่พันธุ์หรือจูงเพศเมียไปผสมกับพ่อพันธุ์กระบือ วิธีนี้จะแยกพ่อพันธุ์เลี้ยงไว้ต่างหากจากฝูงทำให้สามารถดูแลพ่อพันธุ์ให้มีสุขภาพสมบูรณ์แข็งแรงได้ดี และพ่อพันธุ์หนึ่งตัวสามารถผสมพันธุ์กับแม่พันธุ์ได้จำนวนมากกว่าการปล่อยผสมพันธุ์เองแต่ข้อเสีย คือ ผู้เลี้ยงจะต้องคอยสังเกตการเป็นสัดของแม่พันธุ์ ถ้าพลาดการสังเกตการเป็นสัดแล้วจะทำให้แม่พันธุ์สูญเสียโอกาสในการได้ผสมพันธุ์ไปอีก 1 รอบ (ประมาณ 21 วัน) และปัญหาสำคัญประการหนึ่ง คือ ในกระบือเพศเมียจะแสดงอาการ

⁶ กลุ่มวิจัยและพัฒนากระบือ สำนักพัฒนาพันธุ์สัตว์ กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, “คู่มือการเลี้ยงกระบือไทย,” สืบค้นเมื่อวันที่ 28 กรกฎาคม 2559, จาก http://breeding.dld.go.th/buffalo/index.php?option=com_content&view=article&id=137:2011-06-07-08-29-56&catid=66:buffalo-learning&Itemid=57.

เป็นสัต์ออกมาไม่เด่นชัดเมื่อเทียบเท่ากับวัว ทำให้ตรวจการเป็นสัต์ได้ยากหรือพบเมื่อพ้นระยะไปแล้ว หรือผสมพันธุ์ติดยากและอีกประการหนึ่ง คือ ในกระปือสาวส่วนใหญ่จะไม่แสดงอาการเป็นสัต์หรือที่เรียกว่าการเป็นสัต์เงียบ (Silent Heat)

(3) การผสมเทียม วิธีนี้ไม่ค่อยประสบผลสำเร็จเนื่องจากปัญหาการสังเกตการเป็นสัต์ในกระปือเพศเมียตั้งได้กล่าวไว้ข้างต้น (ช่วงที่กระปือแสดงพฤติกรรมในการเป็นสัต์ประมาณ 1 - 1.5 วัน ในกระปือมักจะแสดงอาการเป็นสัต์เงียบ และมักจะแสดงอาการเป็นสัต์ในช่วงเวลา กลางคืน) การผสมพันธุ์แบบการผสมเทียมค่อนข้างได้ผลต่ำ ดังนั้น การศึกษา การค้นคว้าวิจัย เพื่อปรับปรุงเทคนิคการตรวจการเป็นสัต์และการผสมเทียมให้ดีขึ้นน่าจะเป็นผลดีต่อการปรับปรุง สายพันธุ์และการขยายพันธุ์กระปือที่ดีในอนาคตต่อไป ปัจจัยสำคัญในการผสมพันธุ์คือไม่ผสมเลือดชิด หรือไม่ผสมกระปือที่มีสายเลือดร่วมกัน เช่น ผสมพันธุ์ลูกกับพ่อหรือแม่และไม่ผสมระหว่างลูกหลาน กับปู่ ย่า ตา ยาย หรือเครือญาติ เพราะลูกที่ออกมาจะอ่อนแอและมักมีอาการที่ผิดปกติและมีลักษณะ ที่เลวปรากฏถ้าสายเลือดที่ร่วมกันเลยชั้น ปู่ ย่า ตา ยาย ขึ้นไปอนุโลมให้ผสมพันธุ์ได้ ถ้าจะให้ดี การผสมพันธุ์พ่อพันธุ์และแม่พันธุ์ที่ใช้ไม่ควรมีสายเลือดร่วมกันเลย

2.3.3.2 อายุในการผสมพันธุ์

อายุที่สามารถผสมพันธุ์ได้ของกระปือจะแตกต่างกันตามเพศและพันธุ์ มีรายงานว่าในกระปือสาววัยเจริญพันธุ์ที่มีอายุหรือมีน้ำหนักน้อยเกินไปมักจะทำให้แม่พันธุ์กระปือ ชะงักการเจริญเติบโตและมีปัญหาในเรื่องการเลี้ยงลูกทำให้ลูกไม่สมบูรณ์แข็งแรงในกระปือเพศผู้ วัยเจริญพันธุ์เช่นเดียวกัน หากใช้พ่อพันธุ์ที่มีอายุน้อยเกินไปเป็นพ่อพันธุ์จะมีผลเสียเนื่องจากนำเชื้อยุง ไม่สมบูรณ์และแข็งแรงที่สำคัญคือพ่อพันธุ์ไม่ยอมขึ้นผสมแม่พันธุ์ที่มีรูปร่างและขนาดใหญ่กว่า กระปือเพศผู้จะถึงวัยเจริญพันธุ์เมื่ออายุประมาณ 20 เดือน แต่พ่อพันธุ์จะพร้อมผสมพันธุ์เมื่ออายุ ประมาณ 3.5 - 4 ปีขึ้นไปหรือตามที่ภาษาชาวบ้านเรียกว่า "ขึ้นเปรี้ยว" หรือมีหนอกเห็นได้อย่าง ชัดเจนแต่ถ้าได้รับการเลี้ยงดูให้อาหารที่ดีจะทำให้ถึงวัยเจริญพันธุ์และพร้อมผสมได้เร็วยิ่งขึ้น พ่อพันธุ์ที่โตเต็มที่จะมีอายุประมาณ 5 ปีขึ้นไป ซึ่งใช้คุมฝูงแม่พันธุ์ได้ในอัตราส่วนพ่อพันธุ์ 1 ตัว ต่อแม่พันธุ์ประมาณ 20 - 25 ตัว (หากปล่อยให้พ่อพันธุ์อยู่กับแม่พันธุ์ที่พร้อมผสมพันธุ์ในเวลา เดียวกัน) แต่ถ้าเป็นแม่พันธุ์ในหมู่บ้านซึ่งเป็นสัต์ไม่พร้อมกัน พ่อพันธุ์หนึ่งตัวสามารถผสมพันธุ์ได้ มากกว่า 25 ตัว ส่วนกระปือสาวจะถึงวัยเจริญพันธุ์ หมายถึง การเป็นสัต์ครั้งแรกหรือพร้อมที่จะ ผสมพันธุ์ให้ลูกได้เมื่อมีอายุประมาณ 2 - 3 ปี มีน้ำหนักตัวเฉลี่ย 250 - 270 กิโลกรัม (ขึ้นอยู่กับสาย พันธุ์และการเลี้ยงดู) โดยส่วนมากจะไม่ให้กระปือแม่พันธุ์ผสมพันธุ์ เมื่อเป็นสัต์ครั้งแรกเพราะจะให้ลูก ที่มีขนาดและน้ำหนักต่ำซึ่งจะมีผลกระทบต่อช่วงห่างของการตกูก แม่กระปือสาวควรได้รับการผสม พันธุ์เมื่อมีอายุประมาณ 2 ปีครึ่งขึ้นไป

2.3.3.3 ฤดูในการผสมพันธุ์

ฤดูกาลผสมพันธุ์ส่วนใหญ่กระปือไทยเป็นสัตว์ได้ตลอดทั้งปีแต่เนื่องจากในฤดูทำนากระปือมักจะถูกขังในคอกหรือเลี้ยงแบบผูกล่ามและหาหญ้ามาให้กินส่งผลทำให้กระปือเสียโอกาสในการผสมพันธุ์แต่หลังจากพ้นฤดูการทำนาแล้วกระปือจะถูกปล่อยให้หากินร่วมกันเป็นฝูงและจะมีโอกาสในการผสมพันธุ์กันสูงขึ้นในช่วงระยะดังกล่าว กระปือไทยส่วนใหญ่จะตกูกอยู่ระหว่างช่วงเดือนสิงหาคมถึงเดือนมกราคม และการผสมพันธุ์กันระหว่างเดือนพฤศจิกายนถึงเดือนเมษายน จากข้อมูลของกรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ รายงานว่ากระปือผสมพันธุ์กันได้ดีภายหลังฤดูกาลเก็บเกี่ยว คือ ตั้งแต่เดือนธันวาคม ถึงเดือนมกราคม

การเป็นสัตว์ในกระปือเพศเมียที่จะผสมพันธุ์ได้จะต้องอยู่ในระยะเวลาการเป็นสัตว์ซึ่งเป็นระยะที่แสดงอาการหรือมีอาการทางเพศและพร้อมที่จะได้รับการผสมพันธุ์ อาการแสดงการเป็นสัตว์ในกระปือไม่ค่อยชัดเจน มีรายงานพบว่าประมาณร้อยละ 30 - 40 ของกระปือจะไม่แสดงอาการเป็นสัตว์ที่ชัดเจนหรือมีอาการเป็นสัตว์เจ็บบและส่วนใหญ่จะแสดงอาการเป็นสัตว์ในเวลากลางคืนซึ่งอาการที่แสดงออก คือ กระปือจะมีอาการกระวนกระวายกว่าปกติ ไล่ตืบตัวอื่นหรือยอมให้ตัวอื่นขึ้นทับมีอวัยวะเพศบวมกว่าปกติผนังด้านในช่องคลอดจะมีลักษณะเป็นสีชมพูออกแดงในช่วงต้นของการเป็นสัตว์จะมีเมือกใส ๆ ไหลออกมาและในช่วงหลังน้ำเมือกจะมีลักษณะข้นและเหนียวขึ้นเมื่อคลอดลูกแล้วปกติแม่พันธุ์กระปือจะกลับมาเป็นสัตว์อีกภายในช่วงระยะ 60 - 90 วัน แต่ระยะเวลาเหล่านี้มีปัจจัยเกี่ยวข้อง เช่น อายุ สุขภาพ อาหาร หากแม่พันธุ์ผอมเกินไปจะกลับมาเป็นสัตว์ช้าลงและผสมพันธุ์ติดยาก ระยะการเป็นสัตว์จะใช้เวลาประมาณ 12 - 42 ชั่วโมง (เฉลี่ยประมาณ 30 ชั่วโมง) หากไม่ได้รับการผสมพันธุ์แม่กระปือจะกลับมาเป็นสัตว์ใหม่อีกในรอบประมาณ 20 - 28 วัน (โดยเฉลี่ย 21 - 22 วัน)

2.3.4 ระบบและวิธีการเลี้ยงกระปือหรือควายในประเทศไทย⁷

ระบบการเลี้ยงกระปือปลักทุกประเทศประมาณร้อยละ 95 - 99 เลี้ยงโดยเกษตรกรรายย่อยเป็นส่วนหนึ่งของระบบการเกษตรปลูกพืชเลี้ยงสัตว์ผสมผสาน ในสมัยก่อนกระปือมีความสำคัญต่อเกษตรกรอย่างมากโดยเฉพาะชาวนาเพราะใช้ประโยชน์ทุกขั้นตอนของการทำนาได้แก่ ใช้เป็นแรงงานไถนา บรรทุกสิ่งของไปนา บรรทุกข้าวจากนามาใส่ยุ้งฉาง ใช้นมเป็นปุ๋ย ใช้ทาลานนวดข้าว ทายุ้งฉาง เมื่อหมดฤดูทำนาบางแห่งใช้แรงงานกระปือหีบอ้อยหรือทำกิจกรรมอื่น โดยเฉพาะในเขตพื้นที่ราบลุ่มที่ปลูกข้าวโดยอาศัยน้ำฝนและมีพื้นที่นาจำนวนไม่มากจำเป็นต้องใช้

⁷ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ด้านการเกษตรเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, อ่างแล้ว เชียงธรรมที่ 3, น. 21.

กระบือไถนาในที่ลุ่มน้ำขังซึ่งจะไถได้ดีกว่าการใช้รถไถนา ส่วนเขตที่มีการชลประทานมักมีการใช้รถไถนาแทนการใช้แรงงานกระบือ อย่างไรก็ตามในภาคตะวันออกเฉียงเหนือบางพื้นที่ยังมีการเลี้ยงกระบือไว้ใช้แรงงานเป็นหลัก

รูปแบบการเลี้ยงกระบือของเกษตรกรในประเทศไทย ส่วนใหญ่ใช้วิธีปล่อยเลี้ยงตามธรรมชาติอาศัยพืช วัชพืชที่มีในธรรมชาติและการสำรองฟางข้าวไว้ในฤดูแล้งหรือปลูกพืชอาหารสัตว์หลังบ้าน โดยลงทุนต่ำที่สุดและอาศัยจุดเด่นของกระบือที่เลี้ยงง่าย ทนทานต่อสภาพแวดล้อมและอาหารขาดแคลนได้ดี ปัจจุบันยังไม่มี การเลี้ยงแบบฟาร์มที่มีการปลูกพืชอาหารสัตว์เป็นแปลงหญ้าโดยรูปแบบการเลี้ยงของแต่ละพื้นที่จะขึ้นอยู่กับระบบการเกษตรและความอุดมสมบูรณ์ของสถานที่เลี้ยงความสัมพันธ์ระหว่างธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมความหลากหลายทางชีวภาพ ภูมิปัญญาท้องถิ่น เศรษฐกิจ-สังคมของเกษตรกรในสภาพภูมิศาสตร์นั้น ๆ ซึ่งเป็นฐานทรัพยากรการผลิตของเกษตรกร ก่อเกิดวิถีชีวิต วัฒนธรรมประเพณี ฉะนั้น การพัฒนาที่เป็นองค์รวมต้องเข้าใจบริบทของการเลี้ยงกระบืออย่างแท้จริงเพื่อพัฒนาอย่างเป็นระบบ

2.4 ความสำคัญของกระบือหรือควายไทย

ในประเทศไทยเชื่อว่า “กระบือ” หรือ “ควาย” มีบทบาทและสำคัญที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคนไทย โดยเฉพาะการใช้เป็นแรงงานหลักในภาคการเกษตรการขนส่งและการคมนาคม แม้แต่ในอดีตการสงครามยังใช้กระบือเป็นพาหนะในการต่อสู้ข้าศึก เช่น สงครามบ้านบางระจัน เดิมกระบือเป็นสัตว์ป่าเหมือนสัตว์ป่าทั่วไปแต่โดยสัญชาตญาณเป็นสัตว์ที่สามารถฝึกฝนทำให้เชื่องได้ มนุษย์จึงนำมาเลี้ยงฝึกฝนจนเชื่องและนำมาใช้แรงงานในภาคเกษตรกรรมเป็นประโยชน์ได้จึงเป็นจุดเริ่มต้นของความรัก ความผูกพันระหว่างมนุษย์กับกระบือจนถึงปัจจุบัน คนไทยใช้แรงงานกระบือมาแต่ยุคสร้างอาณาจักรเพราะพื้นที่ในการตั้งอาณาจักรอยู่ในเขตรอบลุ่มอาชีพที่เหมาะสมคือ การเกษตรตั้งแต่สมัยสุโขทัย สมัยกรุงศรีอยุธยา และสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ จึงพูดได้ว่า “ควายคือ ชีวิตของคนไทย” ความใกล้ชิดระหว่าง “ควายกับคน” จะแตกต่างกับสุนัขหรือแมวที่เลี้ยงดูไว้เพื่อจุดประสงค์หนึ่ง เพราะเราถือว่ากระบือหรือควายเป็นสัตว์มีบุญคุณและได้รับการยอมรับเป็นอย่างสูง ดังนั้น กระบือจึงมีบทบาทสำคัญต่อชีวิตความเป็นอยู่และอาชีพของเกษตรกรในชนบทและมีประโยชน์มากมาย ดังต่อไปนี้⁸

⁸ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ด้านการเกษตรเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, *อ้าวแล้ว เขิงอรรถที่ 3*, น. 44.

2.4.1 การเป็นแหล่งความมั่นคงทางอาหาร

เป็นแหล่งผลิตอาหารโปรตีนที่สำคัญ (Food Security Function) กระจบือเปรียบเสมือนเป็นโรงงานมีชีวิต เลี้ยงง่ายไม่จำเป็นต้องใช้เทคโนโลยีที่ยุ่ยากซับซ้อน กระจบือสามารถเปลี่ยนพืชอาหารสัตว์ที่คนไม่ได้ใช้ประโยชน์ตามท้องไร่ท้องนามาเป็นอาหารโปรตีนสำหรับคนบริโภค ทำให้เกิดเป็นความมั่นคงทางอาหารของประเทศ หากมีภาวะวิกฤติคนไทยจะมีกระจบือไว้บริโภคได้ คนในประเทศได้รับอาหารโปรตีนอย่างเพียงพอและในราคาที่เหมาะสม

2.4.2 การทำให้เกิดการพึ่งพาตนเอง

การพึ่งพาตนเองของระบบการเกษตรแบบผสมผสานการปลูกพืชเลี้ยงสัตว์ (Self Sufficiency System) ในระบบเศรษฐกิจพอเพียงเกษตรกรสามารถพึ่งพาตนเองได้ กระจบือถือเป็นปัจจัยหลักและเป็นกำลังสำคัญในภาคการเกษตร คือ ใช้เป็นแรงงานไถไร่ - นา ลาก จูง นอกจากนี้ มูลกระจบือยังเป็นแหล่งปุ๋ยธรรมชาติทำให้ดินร่วนซุยอุดมสมบูรณ์ทำให้ลดต้นทุนค่าใช้จ่ายในการทำนาและใช้ฟางข้าวหญ้าฟางในท้องนาและผลพลอยได้จากการปลูกพืชมาใช้ประโยชน์ในการเลี้ยงกระจบือ

2.4.3 การเป็นแหล่งทรัพย์สินหรือรายได้

กระจบือสามารถเป็นหลักประกันความเสี่ยงของครอบครัวและลดปัญหาความยากจน เนื่องจากกระจบือเป็นทรัพย์สินที่เปรียบเสมือนเป็นธนาคารประจำบ้าน เป็นหลักออมทรัพย์ที่เกษตรกรใช้พืชอาหารสัตว์ในท้องถื่นและแรงงานในครอบครัว ก่อให้เกิดประโยชน์เป็นรายได้เป็นหลักประกันความเสี่ยงของครอบครัว เมื่อเกิดฝนแล้งทำนาไม่ได้ผลผลิตก็จะมีกระจบือไว้ขายเป็นรายได้ฉุกเฉินไว้ใช้จ่ายในครอบครัว เช่น ค่าเล่าเรียนบุตรเป็นมรดกให้ลูกหลานเป็นต้น กระจบือจึงไม่ได้เป็นตัวแทนของความยากจนดังที่คิดกลับกันหากไม่มีกระจบือแล้วคนยากจนจะอยู่ได้อย่างไรมากกว่า

2.4.4 การเป็นส่วนสำคัญทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมประเพณี

เกษตรกรเลี้ยงกระจบือจะมีความผูกพันกับสัตว์เป็นเพื่อนทำให้สำนึกในคุณค่าและความสำคัญของกระจบือกลายเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมและประเพณีต่าง ๆ เช่น พิธีสู่ขวัญ กระจบือ การวิ่งกระจบือ การชนกระจบือที่เกาะสมุย การวิ่งกระจบือจังหวัดชลบุรี เป็นงานประจำปีที่จัดต่อเนื่องมานานกว่า 130 ปี สำหรับการท่องเที่ยวเกี่ยวกับกระจบือ เช่น บ้านกระจบือไทย ที่อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี มีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติมาเที่ยวชมความแปลกของวิถีชีวิตดั้งเดิมที่หาได้ยากในปัจจุบัน

2.4.5 การสร้างความสมดุลต่อระบบนิเวศ

กระบือมีส่วนสำคัญต่อระบบนิเวศอย่างยิ่งซึ่งก่อให้เกิดความสมดุลทางสิ่งแวดล้อมยกตัวอย่างเช่น ช่วยทำลายและควบคุมไม่ให้มีวัชพืชมากเกินไป ขณะเดียวกันก็ช่วยให้พืชพันธุ์ต่าง ๆ สามารถเจริญเติบโตได้ดี กระบือขุดดินให้เป็นหลุมเป็นบ่อซึ่งหลุมและบ่อนั้นก็เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์อื่น ๆ เช่น กบ เขียด อึ่ง ซึ่งเป็นแหล่งอาหารที่สำคัญของเกษตรกรในชนบท เป็นต้น นอกจากนี้ มูลของกระบือยังเป็นปุ๋ยที่มีความอุดมสมบูรณ์สามารถเพิ่มแร่ธาตุให้กับดินได้อีกทั้งการใช้กระบือเตรียมดินไถนาที่ไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมเหมือนกับการใช้เครื่องจักร กล่าวคือ การใช้กระบือเตรียมดินและไถนาไม่ทำลายชั้นดินไม่ทำให้ดินอัดแน่น ไม่มีการปนเปื้อนของน้ำมัน ก่อให้เกิดมลพิษและการทำลายระบบนิเวศของดิน มูลกระบือยังช่วยให้ดินร่วนซุยส่งผลทำให้ผลผลิตทางการเกษตรของเกษตรกรดีขึ้น ไร้มลพิษหรือสารตกค้าง⁹

2.4.6 การใช้ประโยชน์ด้านอื่น ๆ¹⁰

2.4.6.1 การใช้แรงงาน

กระบือเปรียบเสมือนรถแทรกเตอร์ที่มีชีวิตของเกษตรกรในชนบท โดยเฉพาะกระบือปลักทั้งในประเทศไทยและประเทศเพื่อนบ้าน เช่น ประเทศจีน ประเทศอินโดนีเซีย ประเทศฟิลิปปินส์ ประเทศเวียดนาม ประเทศลาว ประเทศพม่า และประเทศกัมพูชา เป็นต้น เนื่องจากลักษณะโครงสร้างของร่างกายที่มีกีบเท้ากว้างใหญ่แข็งแรงพร้อมทั้งข้อเท้าและข้อเข่าที่พับงอได้อย่างคล่องแคล่วจึงเหมาะกับการทำงานทั้งในพื้นที่ลุ่มน้ำ โคลนตมรวมไปถึงพื้นที่ที่เป็นที่ราบสูง ดังนั้นจึงเป็นสัตว์ที่เหมาะสมในการใช้งานกับลักษณะภูมิประเทศของไทย กระบือเมื่อมีอายุประมาณ 4 ปี ขึ้นไปเป็นช่วงวัยที่เหมาะสมกับการใช้งาน ความสามารถในการทำงานของกระบือขึ้นกับความสมบูรณ์แข็งแรงของกระบือ อายุ น้ำหนัก เพศ

⁹ สอนควายไถนา สู้วิกฤตโลกร้อน.ควายกับสังคมไทย, “สิ่งแวดล้อม,” สืบค้นเมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม 2559, จาก <http://jaruchat. exteen.com/20091029/entry>.

¹⁰ กลุ่มวิจัยและพัฒนากระบือ สำนักพัฒนาพันธุ์สัตว์ กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, *อ้าวแล้ว เขิงอรรถที่ 2*, น. 44.

ภาพที่ 2.11 : การใช้แรงงานกระบือไถนา
ที่มา: การผลิตควายไทยสู่การอนุรักษ์และพัฒนาที่ยั่งยืน กองบำรุงพันธุ์สัตว์ กรมปศุสัตว์
กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

ภาพที่ 2.12 : การใช้แรงงานกระบือในการคมนาคม
ที่มา: การผลิตควายไทยสู่การอนุรักษ์และพัฒนาที่ยั่งยืน กองบำรุงพันธุ์สัตว์ กรมปศุสัตว์
กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

2.4.6.2 การให้เนื้อ (Meat)

ในประเทศไทยนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2544 ผลผลิตเนื้อวัวในประเทศไทยเริ่มไม่เพียงพอต่อความต้องการบริโภคภายในประเทศ กระบือจึงเป็นแหล่งผลิตเนื้อเพื่อบริโภคอีกทางเลือกหนึ่งจึงทำให้วัตถุประสงค์ของการเลี้ยงกระบือของเกษตรกรเปลี่ยนจากการเลี้ยงกระบือเพื่อใช้แรงงานในภาคเกษตรกรรมเป็นการเลี้ยงขยายพันธุ์และผลิตเนื้อเพื่อบริโภค ทั้งนี้ โดยสมรรถนะทางพันธุกรรมนั้น กระบือมีศักยภาพในการผลิตเนื้อที่ดีเป็นสัตว์ที่มีประสิทธิภาพในการใช้ประโยชน์จากอาหารหยาดและอาหารคุณภาพต่ำได้ดีกว่าวัว เนื่องจากกระบือแตกต่างจากวัวในด้านสัณฐานวิทยา สรีรวิทยาและคุณสมบัติของจุลินทรีย์ในกระเพาะหมักที่เอื้อประโยชน์ในการนำเอาสารอาหารไปเปลี่ยนแปลงเป็นเนื้อได้ดีกว่าลักษณะของเนื้อกระบือมีความแตกต่างจากเนื้อวัว คือ เส้นใยกล้ามเนื้อของกระบือหนากว่ามีนิวเคลียสมากกว่าพื้นที่หน้าตัดเส้นใยกล้ามเนื้อเป็นรูปหลายเหลี่ยม กล้ามเนื้อมีไขมันน้อย (ร้อยละ 2 - 3) เมื่อเปรียบเทียบกับวัว (ร้อยละ 3 - 4) และมีไขมันสีขาว สีของเนื้อกระบือมีลักษณะเข้มกว่าเนื้อวัว

ส่วนประกอบ	เนื้อกระบือ	เนื้อวัว
ปริมาณน้ำ (%)	75.5	66.5
ปริมาณโปรตีน (%)	20.3	20.2
ปริมาณไขมัน (%)	3.5	12.3
ปริมาณเถ้า (%)	0.6	0.9

ตารางที่ 2.3 : คุณภาพของเนื้อกระบือเมื่อเปรียบเทียบกับเนื้อวัว

ที่มา: การผลิตควายไทยสู่การอนุรักษ์และพัฒนาที่ยั่งยืน กองบำรุงพันธุ์สัตว์ กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

2.4.6.3 การให้น้ำนม

กระบือที่นำมาเลี้ยงในประเทศไทยแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ กระบือแม่ที่เลี้ยงไว้เพื่อรีดนมเป็นส่วนใหญ่ ส่วนกระบือปลักนั้นเลี้ยงไว้เพื่อการใช้งานและบริโภคเนื้อเป็นหลัก หากเปรียบเทียบปริมาณกระบือกับน้ำนม กล่าวคือ น้ำนมวัวมีไขมันร้อยละ 3 - 5 และมีวัตถุแข็งร้อยละ 12 - 14 แต่ในน้ำนมกระบือมีไขมันร้อยละ 6 - 8 (ในกระบือปลักอาจสูงถึงร้อยละ 10) ซึ่งมากกว่าในน้ำนมวัวถึงเท่าตัวและมีวัตถุแข็งมากกว่าร้อยละ 16 มีน้ำตาลแลคโตสและโปรตีน

มากกว่าในน้ำนมวัวเล็กน้อยในทางกายภาพแล้วจะเห็นว่านมกระป๋องจะข้นกว่านมวัวเปรียบเทียบนมกระป๋องและนมวัว และลักษณะทางกายภาพบางประการ

รายการ	กระป๋องแม่ น้ำ	กระป๋องปลัก	วัวนม	วัวพื้นเมือง
ไขมัน (%)	7.45	8.05	3.60	4.97
โปรตีน (%)	4.36	4.13	3.25	4.60
แลคโตส (%)	4.83	4.78	4.60	4.59
รวม	17.96	18.34	12.15	13.45

ตารางที่ 2.4 : เปรียบเทียบส่วนประกอบที่สำคัญของน้ำนมกระป๋องและน้ำนมวัว
ที่มา : การผลิตควายไทยสู่การอนุรักษ์และพัฒนาที่ยั่งยืน กองบำรุงพันธุ์สัตว์ กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

ดังตารางจากตัวเลขเปรียบเทียบดังกล่าวจะเห็นว่าน้ำนมกระป๋องมีไขมันสูง ดังนั้นจึงให้พลังงานมากกว่าน้ำนมวัวที่มีกรดพอสฟอไลปิดต่ำกว่า แต่มีคลอเรสเตอรอลและกรดไขมันอิ่มตัวสูงกว่า นอกจากนี้ โปรตีนในน้ำนมกระป๋องยังมีปริมาณเคซีนสูงกว่า มีอัลบูมินและโกลบูลินมากกว่าในน้ำนมวัว สำหรับปริมาณแร่ธาตุในน้ำนมกระป๋องใกล้เคียงกับในน้ำนมวัว ยกเว้นฟอสฟอรัส มีเป็น 2 เท่าของนมวัว เนื่องจากน้ำนมกระป๋องมีแคโรทีนพิกเมนต์สีเหลือง (Yellow Pigment Carotene) จึงทำให้มีสีขาวซึ่งแตกต่างจากนมวัว ทั้งนี้ ปริมาณการให้น้ำนมและคุณภาพของน้ำนมนี้ขึ้นกับปัจจัยหลายปัจจัยเช่น พันธุ์ อายุ อาหารและการจัดการเป็นต้น สำหรับน้ำนมกระป๋องสามารถนำไปทำผลิตภัณฑ์ได้หลายอย่าง เช่น ทำเนยน้ำมันเนยหรือที่เรียกว่า GHEE ทำเนยแข็ง (Cheese) นมขั้ นนมระเหยน้ำ ไอศกรีม โยเกิร์ต (Buttermilk) เป็นต้น เนื่องจากปริมาณไขมันในน้ำนมกระป๋องมีสูงการทำผลิตภัณฑ์หลายชนิดจึงใช้น้ำนมดิบน้อยกว่านมวัว เช่น การทำเนยแข็ง (cheese) 1 กิโลกรัม ใช้น้ำนมกระป๋องเพียง 5 กิโลกรัม ในขณะที่ต้องใช้น้ำนมวัวถึง 8 กิโลกรัม การทำเนย (Butter) 1 กิโลกรัม ใช้น้ำนมวัว 14 กิโลกรัม แต่ใช้น้ำนมกระป๋องเพียง 10 กิโลกรัม เนยแข็งที่ทำจากน้ำนมกระป๋องจะมีสีขาวและเป็นที่ยอมรับร่วมกันในหลายประเทศซึ่งเรียกกันในชื่อที่แตกต่างกันไป เช่น ในประเทศอิตาลีนำมาผลิตเป็นมอสซาเรลล่าชีส (Mozzarella) และริคอตต้า (Ricotta) ส่วนในประเทศบัลแกเรีย นำไปผลิตเป็นชีสคาโบนาร่า (Pecorino) และในประเทศอียิปต์นำไปผลิตเป็น Salty Cheese เป็นต้น

2.4.6.4 มูลกระบือ

เป็นผลพลอยได้ที่สำคัญกับเกษตรกรเป็นอย่างมากยิ่งเพราะประโยชน์ที่ได้สามารถนำไปทำเป็นปุ๋ยสดหรือปุ๋ยหมักเพื่อเพิ่มอินทรีย์สารในดินก่อให้เกิดความสมดุลของแร่ธาตุในดิน เพราะกระบือกินหญ้าบริเวณนั้นจะถ่ายมูลไว้ด้วยซึ่งแตกต่างจากปศุสัตว์อื่น ถ้าหากมีการใช้ เป็นระยะเวลาติดต่อกันนาน ๆ และไม่ถูกต้องจะก่อให้เกิดความไม่สมดุลของแร่ธาตุในดิน นอกจากนี้ มูลกระบือยังสามารถนำไปใช้ในการผลิตแก๊สชีวภาพได้อีกด้วย มูลกระบือมีความสำคัญมากในการฟื้นฟูความอุดมสมบูรณ์ของดิน หากพื้นที่ทางการเกษตรได้ใช้ปุ๋ยเคมีติดต่อกันเป็นเวลานานหลายปีจะทำให้ดินเสื่อมคุณภาพแข็งเป็นดินดานแต่ถ้าใส่ปุ๋ยคอกจากมูลกระบือเป็นการเพิ่มอินทรีย์วัตถุให้กับดินจะทำให้โครงสร้างของดินร่วนซุย เพิ่มธาตุอาหารให้กับพืชและให้ธาตุอาหารพืชในลักษณะต่อเนื่อง และยังทำให้เกิดการฟื้นฟูสิ่งมีชีวิตในดิน เช่น จุลินทรีย์ ไส้เดือน แมลงต่าง ๆ จากผลการวิเคราะห์ธาตุอาหารในมูลกระบือพบว่า มีธาตุไนโตรเจนร้อยละ 1.39 ธาตุฟอสฟอรัสร้อยละ 0.97 และธาตุโปแตสเซียมร้อยละ 0.43 ของน้ำหนักมูลกระบือแห้ง ดังนั้น การปล่อยเลี้ยงกระบือในนาข้าว กระบือจะถ่ายมูลเพิ่มความอุดมสมบูรณ์ให้กับดิน นอกจากนี้ มูลกระบือในคอกขาวนาจะนำไปใส่ในนาปีละครั้งก่อนไถนาประมาณเดือนเมษายน การใช้มูลกระบือแทนปุ๋ยเคมีนั้น นอกจากจะทำให้เกษตรกรลดต้นทุนและค่าใช้จ่ายแล้วยังทำให้ประเทศชาติลดการสูญเสียเงินตราซื้อปุ๋ยเคมีจากต่างประเทศมีมูลค่าหลายพันล้านบาท¹¹

2.4.6.5 หนังกระบือ

คิดเป็นน้ำหนักประมาณร้อยละ 11 ของน้ำหนักตัวหรือประมาณตัวละ 30 - 40 กิโลกรัม สามารถนำไปใช้ทำผลิตภัณฑ์เครื่องหนังต่าง ๆ เป็นสินค้าส่งออกต่างประเทศด้วย ประมาณระหว่างปี พ.ศ. 2546 - 2549 มีการนำเข้าหนังกระบือดิบจากต่างประเทศ คิดเป็นมูลค่า 8,000 - 9,000 ล้านบาท หรือเฉลี่ยปีละประมาณ 2,900 ล้านบาท ในขณะที่ประเทศไทยสามารถส่งออกผลิตภัณฑ์หนังกระบือมีมูลค่าเฉลี่ยปีละ 11,000 ล้านบาท

2.4.6.6 อื่น ๆ

ส่วนอื่น ๆ ของกระบือ อาทิเช่น กระดูกกระบือ สามารถนำไปทำเป็นกระดูกป่นเพื่อใช้เป็นแหล่งแร่ธาตุในการเลี้ยงสัตว์ และเขากกระบือ สามารถนำไปใช้ทำเครื่องประดับต่าง ๆ เช่น กำมณีด้ามขัดอน หวี กระดุม และของที่ระลึกต่าง ๆ เป็นต้น

¹¹ กลุ่มวิจัยและพัฒนากระบือ สำนักพัฒนาพันธุ์สัตว์ กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, *อ้าวแล้ว เชิงอรรถที่ 6*, น. 49.

2.5 สภาพปัญหาที่ส่งผลต่อการลดจำนวนของกระบือหรือควายไทย

ในปัจจุบันสถานการณ์การผลิตกระบือของเกษตรกร อยู่ในภาวะที่น่าเป็นห่วงอย่างมาก เนื่องจากทั้งปริมาณและขนาดได้ลดลงอย่างเห็นได้ชัด เพราะเกษตรกรผู้เลี้ยงไม่ตระหนักถึงคุณค่าของกระบือ มีการขายกระบือขนาดใหญ่เข้าโรงฆ่าสัตว์และทำลายพันธุ์กรรมกระบือทุกรูปแบบ และเกษตรกรเลิกใช้แรงงานจากกระบือหันมาใช้รถไถนาเดินตามแทนทำให้กระบือหายไปจากชนบทอย่างรวดเร็ว การทำลายพันธุ์กรรมกระบือได้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องมาเป็นเวลานาน ทำให้กระบือในชนบทเกิดภาวะที่เรียกว่า Genetic erosion ซึ่งทำให้เกิดการขาดแคลนกระบือพ่อพันธุ์และแม่พันธุ์ที่ให้ผลผลิตสูง¹²

จากสถิติของกรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์รายงานว่าประเทศไทยเคยมีจำนวนกระบือสูงสุดในช่วง ปี พ.ศ. 2522 - 2523 คือ ประมาณ 6 ล้านตัว ต่อมาจำนวนกระบือของประเทศได้ลดจำนวนลงอย่างช้า ๆ ในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2536 - 2541 จำนวนกระบือของประเทศได้ลดจำนวนลงอย่างรวดเร็วในอัตราเฉลี่ยสูงถึงร้อยละ 11.9 ต่อปี หลังจากประเทศไทยเกิดภาวะวิกฤติเศรษฐกิจในปี พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา จำนวนกระบือของประเทศได้ลดลงในอัตราเฉลี่ยร้อยละ 7.6 ต่อปี โดยปี พ.ศ. 2551 เหลือกระบืออยู่ประมาณ 1.36 ล้านตัว และปัจจุบันในปี พ.ศ. 2558 ทั้งประเทศเหลือกระบืออยู่จำนวน 888,431 ตัว เท่านั้น ทั้งนี้ เมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนวัวเนื้อที่มีปริมาณจำนวนมากในปี พ.ศ. 2556 จำนวน 4,530,915 ตัว ในปีพ.ศ. 2557 มีจำนวน 4,312,408 ตัว และในปี พ.ศ. 2558 ที่มีจำนวนวัวเนื้อในประเทศ จำนวน 2,702,299 ตัว¹³

¹² กลุ่มวิจัยและพัฒนากระบือ สำนักพัฒนาพันธุ์สัตว์ กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, *อ้าวแล้ว เชิงอรรถที่ 6*, น. 64.

¹³ กลุ่มสารสนเทศและข้อมูลสถิติ ศูนย์สารสนเทศ กรมปศุสัตว์, “ข้อมูลสถิติปศุสัตว์,” สืบค้นเมื่อวันที่ 28 กรกฎาคม 2559, จาก <http://ict.dld.go.th/th2/index.php/th/report/11-report-thailand-livestock>.

ปี พ.ศ.	ภาคกลาง (ตัว)	ภาคอีสาน (ตัว)	ภาคเหนือ (ตัว)	ภาคใต้ (ตัว)	รวมทั้ง ประเทศ(ตัว)
2536	287,048	3,908,575	524,790	83,733	4,804,146
2537	255,971	3,460,440	431,025	77,355	4,224,791
2538	228,023	3,009,063	398,562	74,413	3,710,061
2539	153,892	2,258,494	236,686	70,602	2,719,674
2540	135,618	1,911,639	187,095	59,586	2,293,938
2541	109,806	1,614,867	171,371	55,024	1,951,068
2542	97,879	1,503,176	151,134	47,417	1,799,606
2543	98,968	1,406,442	151,829	44,984	1,702,223
2544	104,415	1,413,697	419,856	42,127	1,710,095
2545	102,263	1,317,540	163,526	33,602	1,617,358
2546	114,562	1,316,530	168,526	33,088	1,632,706
2547	79,573	1,215,531	153,211	27,923	1,494,238
2548	130,609	1,241,766	220,610	31,934	1,624,919
2549	100,818	1,046,678	171,742	32,613	1,351,851
2550	129,866	1,175,826	225,970	46,136	1,577,798
2551	112,133	1,010,913	205,815	30,946	1,359,807
2552	112,789	1,022,639	224,379	28,878	1,388,685
2553	96,379	878,350	187,626	28,531	1,190,886
2554	97,319	901,630	202,352	32,878	1,234,179
2555	94,191	914,067	203,246	30,392	1,241,896
2556	73,141	639,304	142,656	22,263	877,364
2557	107,359	611,775	98,241	22,689	840,064
2558	60,715	658,623	148,645	20,448	888,431

ตารางที่ 2.5 : สถิติจำนวนประชากรกระบือในประเทศไทย ระหว่าง ปี พ.ศ. 2536 - พ.ศ. 2558
ที่มา : ดัดแปลงจาก กลุ่มสารสนเทศและข้อมูลสถิติ ศูนย์สารสนเทศ กรมปศุสัตว์ (2558)

2.5.1 ปัญหาการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของเกษตรกรไทย

ในอดีตที่ผ่านมาสังคมไทยเป็นสังคมแบบพึ่งพาภาคการเกษตรกรรมเพื่อการยังชีพเป็นหลัก ต่อมาเมื่อมีการให้ความสำคัญกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมมากขึ้นของหน่วยงานภาครัฐทำให้สังคมเกษตรกรรมไทยต้องปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตจากการทำ “เกษตรพอเพียง” ผลิตเพื่อการดำรงชีพมาสู่การผลิต “เพื่อการค้า” เป็นหลักทำให้วิถีชีวิตของเกษตรกรเปลี่ยนแปลงไปในระยะเวลาอันรวดเร็วเช่นเดียวกัน ผลกระทบที่ตามมา คือ เกษตรกรเริ่มใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมีกำจัดศัตรูพืชมีการนำเข้าสารเคมีเพื่อการเกษตรมีปริมาณเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ เป้าหมายเพื่อผลผลิตที่มีคุณภาพดีเพียงพอต่อการจำหน่ายและเปลี่ยนจากการทำการเกษตรผสมผสานมาสู่การส่งเสริมการปลูกพืชแบบเชิงเดี่ยวที่รับประกันด้านปริมาณผลผลิต ทั้งนี้ เพื่อเป้าหมายในการ “ค้าขาย” ทรัพยากรธรรมชาติ อาทิเช่น ป่าไม้ ดิน น้ำ รวมไปถึงสัตว์ที่เคยอุดมสมบูรณ์ปลอดสารพิษกลับต้องเสื่อมโทรมลงเพราะการมุ่งผลิตอาหารเพื่อการค้าส่งผลทำให้จำนวนกระบือภายในประเทศไทยลดลงอย่างรวดเร็วอย่างคาดไม่ถึงจนแทบจะไม่เหลือให้เห็นตามท้องไร่ท้องนาในปัจจุบัน สาเหตุสำคัญที่ทำให้จำนวนกระบือลดลงมีปัจจัยหลายประการเข้ามาเกี่ยวข้องโดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมจากเดิมเป็นระบบการเกษตรเป็นระบบอุตสาหกรรมเกษตรกรเปลี่ยนระบบการผลิตการเกษตรแบบดั้งเดิมเป็นการผลิตเพื่อการค้าและการแข่งขันมากขึ้นทำให้ความต้องการใช้แรงงานกระบือลดลงเกษตรกรหันมาใช้เทคโนโลยีทดแทนแรงงานกระบือทำให้เกิดการขายกระบือยกฝูงเพื่อนำเงินที่ได้ซื้อเครื่องจักรและในที่สุดฝูงกระบือที่ขายออกไปนั้นก็มุ่งไปสู่โรงฆ่าสัตว์ ในปัจจุบันสถานการณ์การผลิตกระบือของเกษตรกร อยู่ในภาวะที่น่าเป็นห่วงอย่างมาก เนื่องจากทั้งปริมาณและขนาดได้ลดลงอย่างเห็นได้ชัด เพราะเกษตรกรผู้เลี้ยงไม่ตระหนักถึงคุณค่าของกระบือ มีการขายกระบือที่มีขนาดใหญ่เข้าโรงฆ่าสัตว์ และทำลายพันธุ์กรรมกระบือทุกรูปแบบ อีกทั้งตลาดมีความต้องการบริโภคสูง และเกษตรกรเลิกใช้แรงงานจากกระบือหันมาใช้รถไถนาเดินตามแทน ทำให้กระบือหายไปจากชนบทในเวลารวดเร็ว นอกจากนี้ ยังมีปัจจัยด้าน ๆ เช่น ด้านนโยบายและการบริหารจัดการภาครัฐมีส่วนสำคัญและส่งผลกระทบต่อจำนวนกระบือของประเทศเนื่องจากกลไกการตลาดหรือปัจจัยอื่น ๆ ที่ทำให้ราคาซื้อขายกระบือมีราคาค่อนข้างต่ำ¹⁴

¹⁴ กลุ่มวิจัยและพัฒนากระบือ สำนักพัฒนาพันธุ์สัตว์ กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, *อ้าวแล้ว เชิงอรรถที่ 2*, น. 71.

ภาค	กระบือ				
	เพศผู้ (ตัว)	เพศเมีย		รวม	
		แรกเกิด กระบือสาว (ตัว)	ตั้งท้องขึ้นไป (ตัว)	จำนวน (ตัว)	เกษตรกร (ครัวเรือน)
ตะวันออกเฉียงเหนือ	178,333	277,195	203,095	658,623	174,543
ภาคเหนือ	50,359	56,748	41,538	148,645	16,601
ภาคใต้	7,292	8,202	4,954	20,448	2,766
ภาคกลาง	16,853	23,121	20,741	60,715	5,643
ยอดรวม	252,837	365,266	270,328	888,431	199,553

ตารางที่ 2.6 : สถิติจำนวนประชากรกระบือและจำนวนเกษตรกรผู้เลี้ยง (ครัวเรือน) รายภาค
ในปี พ.ศ. 2558

ที่มา: ข้อมูลเกษตรกรผู้เลี้ยง กระบือ สุกร รายเขตปศุสัตว์ ปีงบประมาณ 2558
กลุ่มสารสนเทศและข้อมูลสถิติ ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร กรมปศุสัตว์

ภาพที่ 2.13 : การใช้กระบือไถนา

ที่มา : <http://www.manager.co.th/Travel/ViewNews.aspx?NewsID=9540000106645>

ภาพที่ 2.14 : การใช้รถไถนา

ที่มา : http://gms.oae.go.th/Z_Show.asp?ArticleID=169

2.5.2 ปัญหาด้านพ่อพันธุ์และแม่พันธุ์

ปัญหาที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่ทำให้ปริมาณกระบือไทยลดจำนวนปริมาณลงอย่างรวดเร็ว คือ เกษตรกรไม่สนใจแม่พันธุ์กระบือที่เลี้ยงว่าจะได้รับผสมพันธุ์หรือไม่ การเลี้ยงพ่อพันธุ์กระบือไว้เพื่อใช้ผสมพันธุ์ในฝูงของตนเองมีภาระค่อนข้างมากจึงไม่เลี้ยงไว้แต่จะปล่อยกระบือไปเลี้ยงรวมกันอยู่ตามทุ่งนาหลังฤดูเก็บเกี่ยวหรือที่ว่างเพื่อใช้ประโยชน์สาธารณะเมื่อกระบือเป็นสัตว์ก็จะผสมกระบือที่เลี้ยงปล่อยอยู่ในฝูง ซึ่งกระบือเพศผู้ดังกล่าวมักจะมีขนาดเล็กและแพร่กระจายลักษณะที่ไม่ต้องการกระจายไปในฝูงผสมพันธุ์การที่กระบือมีขนาดและน้ำหนักเมื่อโตเต็มที่ลดลงอัตราการตกูกต่ำเนื่องจากปัญหาการผสมพันธุ์และการไม่ให้ความสนใจเท่าที่ควรของเกษตรกรเองมาเป็นเวลานาน เช่น การปล่อยให้กระบือพ่อลูกผสมกันเองจนทำให้เกิดเลือดชิดหรือการตอนกระบือเพศผู้ตัวใหญ่เพื่อให้ง่ายต่อการดูแล การขายได้ราคาโดยไม่มีการคัดเลือกกระบือตัวใหญ่หรือโตเร็วเก็บไว้เป็นพ่อพันธุ์และแม่พันธุ์ทำให้ผลผลิตกระบือไม่เพียงพอต่อการบริโภค

ปัญหาดังกล่าวเหล่านี้ยังไม่ได้รับการแก้ไขอย่างจริงจังและต่อเนื่อง ในส่วนของการพัฒนาด้านวิชาการการเลี้ยงและปรับปรุงพันธุ์กระบือซึ่งเป็นหน้าที่ของภาครัฐไม่ได้รับความสนใจเท่าที่ควร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการศึกษาค้นคว้าวิจัยทางวิชาการซึ่งได้มีการดำเนินการมาเป็นช่วงระยะเวลาที่ยาวนานพอสมควรแต่การนำผลงานไปถ่ายทอดและพัฒนาการเลี้ยงกระบือให้แก่เกษตรกรยังไม่มีรูปแบบที่แน่นอน ถูกต้องและชัดเจนจึงส่งผลให้เกษตรกรรายย่อยขาดแคลนกระบือที่จะใช้แรงงานในการทำไร่นาและผลิตลูกกระบือ เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่เห็นความสำคัญและตระหนักในปัญหาที่เกิดขึ้นเพราะการเลี้ยงส่วนใหญ่เป็นการเลี้ยงแบบหลังบ้านไม่มีการลงทุนการเลี้ยงกระบือที่ให้ผลผลิตต่ำไม่สามารถจะมองเห็นผลร้ายแรงในเวลาอันใกล้ได้แต่ผลเสียหายจะเกิดขึ้นทีละน้อย

ไม่รู้ตัวและเมื่อมีผลผลิตต่ำก็เลิกเลี้ยงไปเลย¹⁵ อีกทั้ง ปัจจุบันยังไม่มีความหมายในการคุ้มครองในเรื่อง การห้ามฆ่ากระบือที่เป็นพ่อพันธุ์และแม่พันธุ์โดยตรงทำให้กระบือถูกนำเข้าโรงฆ่าสัตว์จำนวนมาก

2.5.3 ปัญหาโรคในกระบือ

2.5.3.1 โรคพยาธิ¹⁶

พยาธิเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดความสูญเสียอย่างมากในกระบือ อาจเนื่องมาจากพยาธิทำให้กระบือเกิดการเจ็บป่วย หยุดชะงักการเจริญเติบโต การผสมพันธุ์ไม่ติด ขนหรือหนังเสียหาย กระบือไม่มีแรงทำงาน เกิดความรำคาญและต้องเสียค่าใช้จ่ายในการรักษาหรือ ป้องกัน โดยจำแนกเป็น 2 ชนิด ดังนี้

(1) พยาธิภายนอก พยาธิภายนอกของกระบือมีหลายชนิด เช่น เห็บ เหา ไร เหลือบ ยุง ไร้น แมลงวัน ชี้อ่อนพยาธิเหล่านี้จะดูดเลือด น้ำเหลืองจากสัตว์ทำให้อ่อนแอ พวกเหา และชี้อ่อนจะทำให้เกิดการคัน รำคาญทำให้กระบือเกิดความเครียดส่งผลกระทบต่อผิวหนังทำให้ หยาบเสียอาจแตกหรือลอก ขนร่วงอีกทั้งจะนำโรคต่าง ๆ มายังตัวกระบือ

(2) พยาธิภายใน ที่เป็นอันตรายต่อลูกกระบือในท้อง คือ พยาธิตัวกลม พยาธิ ไล่เดือน พยาธิเส้นด้าย นอกนั้นก็จะเป็นพยาธิปากขอในกระบือที่โตแล้วจะเป็นพวกพยาธิใบไม้ตับ ซึ่งมนุษย์ก็สามารถเป็นโรคพยาธิชนิดนี้ได้เช่นกัน พยาธิภายในที่พบในกระบือมีดังนี้

(ก) โรคพยาธิตัวกลมในลูกกระบือ โรคนี้เป็นได้ทั้งลูกกระบือที่กำลังอยู่ในวัยเจริญเติบโตและลูกกระบือ โดยเฉพาะในลูกกระบือในท้องแม่กระบือต้องตายด้วยโรคพยาธิชนิด นี้จำนวนมาก ในแต่ละปีการติดต่อเกิดจากการกินตัวอ่อนหรือไข่พยาธิที่ออกมาจากกระบือที่เป็นโรค เข้าไปบางชนิดติดต่อทางสายรกหรือน้ำนมแม่

ข้อสังเกตหรืออาการโรคพยาธิในกระบือ โดยทั่วไปจะมีอาการท้องเสีย ชี้อ่อนอาจจะมีสีเทาและมีกลิ่นเหม็น ลูกกระบือจะมีอาการเบื่ออาหารอาจมีการไอ หายใจถี่ส่งผลให้ ผอม แคระแกรน ผิวหนังหยาบ ขนหยิกหยองและอาจตายในช่วงอายุ 3 - 4 อาทิตย์แรกเกิด

(ข) โรคพยาธิใบไม้ตับ เป็นพยาธิชนิดที่รุนแรงที่สุดอาศัยอยู่ในตับอ่อน ท่อน้ำดีและถุงน้ำดี มีลักษณะคล้ายใบไม้ยึดติดตัวได้ตอนต้นของลำตัวกว้างกว่าตอนปลายส่วนลำตัว

¹⁵ กระบือ.com, “ปัญหาการเลี้ยงกระบือหรือควายของเกษตรกร,” สืบค้นเมื่อวันที่ 1 สิงหาคม 2559, จาก http://xn--12c4c0a4bn7b.blogspot.com/2013/06/blog-post_4.html.

¹⁶ กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, “ภูมิปัญญาไทย การจัดการเลี้ยงกระบือปลัก,” สืบค้นเมื่อวันที่ 1 สิงหาคม 2559, จาก http://164.115.22.159/kwaingam/?page_id=335.

จะกว้างประมาณ 1 เซนติเมตร และยาวประมาณ 3 - 7 เซนติเมตร กระจับปี่ในประเทศไทยเป็นพยาธิใบไม้ตับ ประมาณร้อยละ 40 - 50 ซึ่งเป็นจำนวนที่ค่อนข้างสูง

สำหรับวงจรของโรคพยาธิใบไม้ตับจะเริ่มต้นจากไข่ของพยาธิใบไม้ตับ จะออกมาที่อุจจาระกระจับปี่จากไข่จะค่อย ๆ ฟักตัวเป็นตัวอ่อนระยะต่าง ๆ ซึ่งจำเป็นต้องมีหอยน้ำจืดชนิดหนึ่ง (หอยคัน) เป็นตัวกลางในบริเวณที่มีน้ำและอุณหภูมิพอเหมาะ ไข่จะฟักตัวเป็นตัวอ่อนและว่ายน้ำไปชอยอยู่ในหอยคันประมาณ 5 - 7 อาทิตย์ แล้วเปลี่ยนรูปร่างเป็นลักษณะต่าง ๆ ในที่สุดจะมีลักษณะคล้ายกับลูกกบแต่ขนาดเล็กมากกว่าออกมาจากหอยและในที่สุดจะเกาะตามต้นข้าว ใบหญ้า และพืชผักในน้ำและเห็นเป็นจุดสีน้ำตาลอ่อนคล้ายไข่ปลา กระจับปี่จะเป็นโรคพยาธิใบไม้ในตับโดยการกินหญ้าอ่อนหรือฟางที่มีพยาธิตัวอ่อนเข้าไป พยาธิใบไม้ในตับนี้จะไชเข้าไปเจริญเติบโตเป็นตัวแก่ในตับซึ่งจะใช้เวลาประมาณ 3 เดือน อาการตัวอ่อนของพยาธิใบไม้ในตับจะไชไปยังตับจะทำให้เกิดอาการตับอักเสบทำลายเนื้อตับและทำให้ตับแข็ง เมื่อตัวแก่อาศัยอยู่ในถุงน้ำดีจะทำให้เกิดการอักเสบและเกิดเป็นก้อนนิ่วขึ้นอุดตันทางเดินของน้ำดี ทำให้กระจับปี่มีอาการเบื่ออาหาร การย่อยอาหารไม่ปกติทำให้เกิดอาการท้องอืดบ่อย ๆ ชูบผอมลงเรื่อย ๆ อ่อนเพลียไม่มีแรงทำงาน ท้องผูกหรือท้องเดินได้ ในกรณีที่มีพยาธิจำนวนมากอาจทำให้กระจับปี่ตายได้และกระจับปี่ที่ให้นมจะทำให้ปริมาณน้ำนมลดลง จึงทำให้เกิดความเสียหายแก่เศรษฐกิจของประเทศเป็นอย่างมากและจะเป็นอันตรายต่อสุขภาพของมนุษย์อีกด้วย

(ค) โรคพยาธิเม็ดสาคร มีลักษณะเป็นถุงกลมหรือยาวรี รูปไข่มีสีขาหรือสีเทาปนแดง ขนาดต่าง ๆ กันตั้งแต่ขนาดเมล็ดถั่วเขียวถึงขนาดเมล็ดถั่วลิสง โดยส่วนมากพบพยาธิเม็ดสาครที่บริเวณหัวใจ กล้ามเนื้อ แก้ม และกระบังลมหรืออาจพบได้ตามบริเวณอวัยวะอื่น ๆ

กระจับปี่จะเป็นโรคพยาธิเม็ดสาคร จากการกินไข่พยาธิหรือปล้องของพยาธิตัวโตจากคนซึ่งอาจออกมาที่อุจจาระซึ่งติดอยู่กับต้นข้าว หรือต้นหญ้าเข้าไป เมื่อไข่ของพยาธิเข้าสู่ลำไส้แล้วจะฟักออกเป็นตัวอ่อนไชเข้าสู่กระแสน้ำโลหิตแล้วไปอยู่ตามอวัยวะต่าง ๆ และสร้างถุงพยาธิหุ้มตัวลักษณะเป็นเม็ดซึ่งพยาธิชนิดนี้ กระจับปี่สามารถทนต่อความร้อนได้สูงเพราะคนที่เป็นโรคนี้เมื่อมีพยาธิเม็ดสาครโดยทำให้เป็นอาหารดิบ ๆ สุก ๆ เช่น หลู้ ลาบ หรือเนื้อสะเต๊ะเข้าไปแล้วจะทำให้เป็นโรคพยาธิตัวโตในลำไส้ ประชาชนบางภาคของประเทศไทยเป็นพยาธิตัวโตอยู่มาก ทำให้สุขภาพเสื่อมโทรม มีอาการท้องอืด ปวดท้อง ภายหลังรับประทานอาหาร ทำให้ร่างกายชูบผอมและอยากอาหารบ่อย ๆ

2.5.3.2 โรคปากและเท้าเปื่อย¹⁷

โรคนี้นิยามว่า “โรคปากเปื่อยกิบเนา” เป็นโรคระบาดที่ติดต่อได้เร็วชนิดหนึ่งของโค กระบือ สุกร แพะ แกะ ซึ่งจะไม่ทำให้สัตว์ถึงตายแต่จะกินอาหารไม่ได้เนื่องจากเป็นแผลในลิ้นและในปากทำให้กระบือซบผอมลง นอกจากนี้ ยังทำให้เกิดแผลที่ขาและเท้าจะทำให้ขาเจ็บไม่สามารถเดินหาอาหารกินได้สะดวกจะส่งผลทำให้กระบืออาจเสียชีวิตได้ เนื่องจากไม่สามารถกินอาหารได้ ส่วนสาเหตุการติดเชื้อโรคปากเปื่อยและเท้าเปื่อย เกิดจากสาเหตุ คือ

(1) เกิดจากการที่สัตว์กินเอาเชื้อโรคที่ปะปนกับอาหาร น้ำ หรือหญ้า ลูกกระบือที่กินนมแม่จะได้รับเชื้อทางน้ำนมหรืออาจได้รับโดยตรงจากการเลียแผลโดยตรง

(2) เกิดจากการหายใจเอาเชื้อโรคที่ปะปนอยู่กับอากาศและฝุ่นละออง

(3) เกิดจากการเคลื่อนย้ายสัตว์หรือซากสัตว์ที่เป็นโรคก็จะทำให้เชื้อแพร่กระจายไปอย่างรวดเร็ว

(4) เกิดจากการที่คนเข้าไปในพื้นที่หรือบ้านที่มีการแพร่ระบาดของเชื้อโรคอยู่แล้ว โดยเชื้อโรคจะติดมากับรองเท้า เสื้อผ้า และตามร่างกายแล้วนำเชื้อโรคแพร่ระบาดไปยังกระบือฝูงอื่น ๆ ต่อไป

สำหรับกระบือจะเป็นโรคชนิดนี้ง่ายกว่าสัตว์ชนิดอื่น ๆ โดยจะเริ่มเกิดเป็นตุ่มที่เยื่อชุ่มบริเวณปากและจมูกหรือที่หัวนมและเต้านม ขณะเดียวกันจะมีอาการใช้สูงทำให้กระบือเบื่ออาหาร หงอยซึม น้ำลายไหลฟูมปาก จากนั้นอีกประมาณ 24 ชั่วโมง เม็ดตุ่มนี้จะแตกออกเยื่อชุ่มจะลอกเป็นแผลและถ้าไม่มีเชื้ออื่นเข้าไปในแผลจะหายเองในประมาณ 1 อาทิตย์ แต่ถ้ากรณีมีเชื้ออื่นปะปนในแผลอาจทำให้เกิดฝีเรื้อรังขึ้นได้หลังจากเกิดเม็ดตุ่มแล้วประมาณ 2 – 5 วัน จะเกิดอาการขึ้นที่เท้าได้เนื่องจากไวรัสจะไปตามกระแสโลหิตแผ่ขยายไปทั่วร่างกายกระบือจะเจ็บเท้าบวมมีน้ำเหลืองขังอยู่ภายในและหลังจากนั้นจะแตกเป็นแผลขึ้น ๆ สำหรับอาการอื่น ๆ ที่อาจเกิดขึ้นได้ คือ สัตว์ที่กำลังท้องอาจเกิดภาวะเสี่ยงในการแท้งได้น้ำนมลดเกิดโรคแทรกอื่น ๆ เช่น โรคปอด โลหิตอาจเป็นพิษและตายได้ในที่สุด

¹⁷ เฟิงอ้าง, น. 46.

2.5.3.3 โรคเอโมธาอิกเซพติกซีเมีย¹⁸ (Haemorrhagic Septicemia)

หรือที่เรียกตามอาการว่า “โรคคอบวม” เป็นโรคระบาดชนิดรุนแรง แต่โรคชนิดนี้มีความรุนแรงน้อยลงในสัตว์อื่น ๆ เช่น โค แกะ สุกร ม้า อูฐ กวาง และช้าง เป็นต้น โรคนี้ไม่เป็นโรคติดต่อระหว่างสัตว์และคนลักษณะสำคัญของโรค คือ สัตว์จะหายใจหอบลึกมีเสียงดังคอกหรือหน้าบวมแข็งเชื้อชนิดนี้อยู่ในระบบทางเดินหายใจสัตว์ปกติได้โดยที่สัตว์ไม่แสดงอาการป่วย แต่เมื่อมีภาวะทำให้สัตว์เครียดสัตว์จะแสดงอาการป่วยและขับเชื้อออกมาสู่สิ่งแวดล้อมมีระยะฟักตัวประมาณ 2-5 วัน แต่บางครั้งเชื้อที่มีความรุนแรงมากระยะฟักโรคอาจจะเร็วประมาณ 1 - 2 วัน

สาเหตุและการแพร่ระบาดเกิดจากเชื้อแบคทีเรีย ชื่อ พาสทูเรลลา มัลโตซิดา (Pasteurella Multocida) ซึ่งจะพบในประเทศต่าง ๆ ของแถบในประเทศเอเชียและแอฟริกาเป็นส่วนมาก การระบาดของโรคจะเกิดขึ้นในสภาวะที่สัตว์เกิดความเครียด เช่น ต้นหรือปลายฤดูฝนการเคลื่อนย้ายสัตว์หรือการใช้แรงงานสัตว์มากเกินไป ในสภาวะความเครียดเช่นนี้สัตว์ที่เป็นตัวเก็บเชื้อ (Carrier) จะปล่อยเชื้อออกมาปนเปื้อนกับอาหารและน้ำ เมื่อสัตว์ตัวอื่นกินอาหารหรือน้ำที่มีเชื้อปนอยู่เข้าไปจะป่วยเป็นโรคนี้และขับเชื้อออกมาสู่สิ่งแวดล้อมต่าง ๆ เช่น น้ำมูล น้ำลาย อุจจาระทำให้โรคแพร่ระบาดต่อไป เชื้อชนิดนี้เมื่อปนเปื้อนอยู่ในหญ้าจะมีชีวิตอยู่ได้ประมาณ 24 ชั่วโมง แต่ถ้าอยู่ในดินที่ชื้นแฉะอาจมีชีวิตอยู่ได้นานถึง 1 เดือน¹⁹

การติดต่อในสัตว์ โดยที่เชื้อเข้าทางแผลที่ผิวหนัง เยื่อหุ้มในปากและลำไส้ ปกติแล้วสัตว์ได้รับเชื้อนี้จากดินและน้ำ โดยกินหญ้าหรือน้ำที่มีเชื้อชนิดนี้เข้าไป อาการพบได้ทั้งชนิดเฉียบพลันร้ายแรงโดยจะตายทันทีก่อนแสดงอาการให้เห็นหรือป่วยเรื้อรังแสดงอาการอยู่นาน โดยเฉพาะวัวจะทนต่อโรคได้ดีกว่ากระบือ หากกระบือได้รับเชื้อชนิดเฉียบพลันร้ายแรง คือ เริ่มจะมีไข้สูง น้ำลายไหลฟูมฟาย หยุดกินอาหาร ซึม หายใจถี่ ระยะแรกจะมีอาการท้องผูกต่อมาจะมีอาการท้องร่วงปวดเสียดและอาจมีเลือดปนอุจจาระอาการเด่นชัด คือ บริเวณคอกจะบวมและลามไปได้คาง แก้มบริเวณที่บวมนั้นตอนแรกคางจะนุ่มต่อมาจะแข็งขึ้น สัตว์จะยืนศรีษะไปข้างหน้าไอลงเวลาหายใจเข้าออกมีเสียงดัง กลืนอาหารลำบาก ลิ้นบวมห้อยจุกปาก หากไม่ได้รับการรักษาภายใน 12 - 24 ชั่วโมง อาจตายได้เพราะเนื่องจากหายใจไม่ออก

¹⁸ เพิ่งอ้าง, น. 48.

¹⁹ สัตวแพทย์เชียงใหม่เพื่อชุมชน, “โรคที่สำคัญในกระบือ,” สืบค้นเมื่อวันที่ 3 กันยายน 2559, จาก <http://region7.dld.go.th/DControl/Data/Disease/Cow/Haemorrhagic%20septicemia.htm>

2.5.3.4. โรคแอนแทรกซ์²⁰

หรือเรียกอีกอย่างว่า “โรคกาฬ” เป็นโรคระบาดที่รุนแรงมากในสัตว์เกือบทุกชนิด รวมทั้งคนแต่สัตว์ปีก เช่น นก เป็ด และไก่ จะมีความต้านทานต่อโรคนี้นี้ได้ดี สาเหตุเกิดจากเชื้อแบคทีเรียพวกบาซิลลัส แอนทราซิส โรคชนิดนี้จะมีความต่อสภาพดินฟ้า อากาศ ได้นานหลายปีโดยไม่ตายเพราะสามารถเปลี่ยนลักษณะตัวเองได้ตลอดเวลาคล้ายมีเกราะหุ้มตัวอยู่จึงทนมาก

โรคชนิดนี้ติดต่อโดยการกินอาหารน้ำหรือสิ่งอื่น ๆ ที่มีเชื้อปะปนเข้าไปหรือโดยแมลงปีกแข็ง หรือแมลงดูดเลือดจะสามารถเป็นพาหะนำโรคได้ สำหรับการติดต่อในคนส่วนมากจะสามารถติดต่อได้โดยการกินเนื้อสัตว์ที่เป็นโรคหรือจับต้องซากสัตว์ หนังสัตว์หรือคอก รวมทั้งพาหะอื่น ๆ ในบริเวณคอกสัตว์ สำหรับอาการของโรคชนิดนี้ถ้าเป็นชนิดร้ายแรงจะเกิดการป่วยอย่างทันทีทันใด มีอาการหอบ ชักดิ้น เลือดไหลออกทางจมูกปากและตามชุมชน สัตว์ที่ได้รับเชื้อแบคทีเรียร้ายแรงจะตายภายในไม่กี่ชั่วโมงและถ้าเชือดังกล่าวแพร่กระจายไปยังมนุษย์อาจทำให้ตายได้ภายใน 4 - 5 ชั่วโมง ส่วนชนิดเชื้อที่ไม่ร้ายแรงมาก สัตว์จะมีไข้อยู่หลายวันมีอาการบวมตามข้อ ข้าง ขา และชนิดต่าง ๆ เช่น หน้าอก และหัวใจ นอกจากนี้จะมีอาการตุ่มบวมแดงมีน้ำเหลืองเป่งตามผิวหนัง ต่อมาจะหอบหายใจขัดแน่นหน้าอก และอาจตายได้ภายใน 1 - 2 วัน สามารถติดต่อมาสู่คนได้หลายทางเช่น ทางผิวหนังโดยการสัมผัสกับอวัยวะต่าง ๆ ของสัตว์ที่เป็นโรคระบาดรวมทั้งหนัง ขน เขาและดินที่สัตว์ป่วยตายลงรวมไปถึงทางเดินหายใจ โดยการสูดดมเชื้อโรคที่อยู่ภายในอากาศเข้าไปสู่ระบบทางเดินอาหารที่เกิดจากการกินอาหารที่ปรุงจากเนื้อสัตว์ที่ไม่สุกและรวมไปถึงพาหะนำเชื้อโรคที่เป็นแมลงเป็นต้น

2.5.3.5. โรคบลูเซลโลซิส²¹

หรือเรียกว่าโรคแท้งติดต่อ โรคชนิดนี้จะทำให้สัตว์เลี้ยงแท้งลูก ได้แก่ กระบือ โค สุกร แพะ แกะ สาเหตุเกิดจากเชื้อแบคทีเรียจำพวก “บรูเซลล่า” มีอยู่หลายชนิดซึ่งการติดต่อของโรคชนิดนี้ในสัตว์ต่าง ๆ จะติดโรคได้โดยการกินหรือเลียสิ่งที่ขับออกมาจากสัตว์ที่แท้งลูก และโดยการสัมผัส เชื้อโรคสามารถเข้าไปทางผิวหนังและทางตาได้ อีกทางหนึ่งที่สามารถติดต่อได้ คือ การผสมพันธุ์ถ้าเพศผู้ติดเชื้อโรคชนิดดังกล่าวแล้วมาผสมพันธุ์กับเพศเมียก็จะทำให้ตัวเมียติดโรคได้และถ้าเพศเมียเป็นโรคชนิดดังกล่าวแล้วไปผสมพันธุ์เพศผู้ก็จะทำให้เพศผู้ติดเชื้อโรคได้หรือสาเหตุเกิดจากคนที่ทำการรีดนมทำให้เชื้อกระจายไปเรื่อย ๆ เพราะว่าเชื้อโรคดังกล่าวอาศัยอยู่ในน้ำนมสัตว์ได้

²⁰ กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, *อ้างอิงแล้ว* เชียงธรรมที่ 16, น. 48.

²¹ กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, *อ้างอิงแล้ว* เชียงธรรมที่ 16, น. 50.

สำหรับอาการของโรคบลูเซลโลซิส สัตว์ที่เป็นโรคนี้นี้จะไม่มีอาการผิดปกติแต่อย่างใด แต่สัตว์ตัวเมียจะมีภาวะแท้งลูกหรือลูกไม่แข็งแรง หลังจากคลอดจะมีรกค้าง และน้ำเมือกออกมาจากภายในช่องคลอด น้ำนมลดลง โคน กระบือ เพศผู้จะอั้นตะบวมโตไม่มีความกำหนดและเป็นหมัน ข้อที่ขาอาจบวมโตทำให้ขาแข็งและเดินกะเผลกและโรคนี้นี้สามารถติดต่อสู่คนได้จากการขับถ่ายและการสัมผัสอวัยวะต่าง ๆ ของสัตว์ที่ป่วยเช่นการสัมผัสทางผิวหนังที่เป็นแผล ระบบทางเดินหายใจ ทางเยื่อชุ่มในตา และระบบทางเดินอาหาร เป็นต้น

2.5.3.6. โรคท้องอืด²²

โรคท้องอืด หมายถึง สภาพที่มีก๊าซซึ่งเกิดจากการหมักของอาหารในกระเพาะที่ไม่สามารถระบายออกได้จึงเกิดการสะสมอยู่ในกระเพาะของกระบือ โดยปกติแล้วในร่างกายจะมีก๊าซจำพวกนี้อยู่มานานนักและร่างกายของสัตว์สามารถกำจัดออกไปได้ ในกรณีที่ท้องอืดจะสังเกตจากที่สวาปด้านซ้ายพองขึ้นมาทำให้ไม่เห็นลักษณะสามเหลี่ยมของสวาปด้านซ้ายสาเหตุส่วนใหญ่มักเกิดจาก

(1) เกิดจากการกินหญ้าอ่อนหรือพืชตระกูลถั่วบางชนิดเข้าไปจำนวนมาก ซึ่งเป็นปัจจัยทำให้เกิดก๊าซจำนวนมาก ส่วนใหญ่จะพบมากตอนช่วงต้น ๆ หน้าฝน ซึ่งหญ้าอ่อนเริ่มงอกงาม

(2) เกิดจากการอุดตันในส่วนต้นของทางเดินอาหารระหว่างปากและกระเพาะ เช่น การกินลูกกระโดน ช้างข้าวโพด ถุงพลาสติก กระดาษ กระจูด รก หรือผลไม้ต่าง ๆ ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะไปอุดตันที่หลอดอาหารทำให้กระบือไม่สามารถขับก๊าซออกมาได้

(3) เกิดจากการเจ็บป่วยด้วยโรคอื่น ๆ เช่น ใช้น้ำนม บาดทะยัก ฯลฯ ซึ่งโรคเหล่านี้จะทำให้กล้ามเนื้อของกระเพาะบีบตัว ไม่ขับก๊าซออกมา

(4) เกิดจากการที่กระบือนอนอยู่ข้างเดียวเป็นเวลานาน เช่น การที่เจ็บขา หรือไม่มีแรงลุก ทำให้เกิดอาการท้องอืดได้

สำหรับอาการของโรคท้องอืด จะมีลักษณะดังนี้

(ก) อาการแรกเกิด ช่องท้องขยายใหญ่ โดยเฉพาะสวาปด้านซ้ายสัตว์จะกินหญ้าลดลงจากปกติหรืออาจหยุดกิน ถ้าเป็นกระบือแม่พันธุ์ที่กำลังเลี้ยงลูก น้ำนมจะลดและอุจจาระจะเหนียว การบีบตัวของกระเพาะในระยะแรก ๆ จะเร็วแต่ผลสุดท้ายกระเพาะจะเมื่อยล้าจนขั้นสุดท้ายจะหยุดบีบตัว

²² กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, *อ่าแล้ว เจริญจรดที่ 16*, น. 51.

(ข) อาการท้องอืดอย่างรุนแรง สัตว์จะกระวนกระวายเพราะจะเจ็บปวด สัตว์จะเตะท้องและจะมีการหันมองที่ท้องบ่อย ๆ หายใจแรงทางปาก น้ำลายไหล ลิ้นห้อย ถ้าสัตว์แสดงอาการเหล่านี้แสดงว่าอยู่ในขั้นอันตรายมาก ๆ ถ้าไม่รีบแก้ไขสัตว์จะตายได้ในที่สุด

(ค) สัตว์บางตัวมีอาการไม่เด่นชัด แต่จะล้มลงทันที ท้องค่อม ๆ อืดขึ้น ต้องการรักษาให้ทันท่วงทีหากไม่ได้ทำการรักษาก๊าซที่เกิดขึ้นจะไปขัดขวางการทำงานของระบบหัวใจ และโลหิตเป็นพิษ เนื่องจากก๊าซถูกดูดซับเข้าสู่กระแสเลือดทำให้สัตว์ตายในที่สุด

ประเทศไทยนั้น มีโรคติดต่อที่สำคัญที่เป็นปัญหาในกระบือ ได้แก่ โรคปากและเท้าเปื่อย (Foot And Mouth Disease) โรคคอบวม (Hemorrhagic Septicemia) โรคแท้งติดต่อ (Brucellosis) โรควัณโรค (Tuberculosis) โรคแอนแทรกหรือกาฬ (Anthrax) และมีโรคที่หมดไปจากประเทศไทยแล้วแต่ในแถบบริเวณประเทศเพื่อนบ้านยังพบเห็นอยู่ คือ โรคลงแดง (Rinderpest) ซึ่งโรคติดต่อเหล่านี้สามารถป้องกันได้โดยการฉีดวัคซีนปัญหาเรื่องโรคพยาธินับว่าเป็นปัญหาหลักที่สำคัญซึ่งมักจะทำให้เกิดความสูญเสียทางเศรษฐกิจอย่างมากประการหนึ่ง จากสภาพการเลี้ยงดูตามสภาพเกษตรกรในชนบทในปีหนึ่ง ๆ มีลูกกระบือตายเพราะโรคพยาธิเป็นจำนวนมาก พยาธิที่สำคัญ ได้แก่ พยาธิตัวกลม พยาธิใบไม้ในตับ ส่วนมากจะพบในกระบือที่มีอายุมากกว่า 1 ปี ขึ้นไปที่เลี้ยงอยู่ในท้องที่ใกล้บริเวณหนองบึงหรือในที่ลุ่มที่มีน้ำขังตลอดปี จึงต้องให้ความสำคัญโดยจะต้องมีมาตรการในการป้องกันและคอยตรวจกระบืออย่างสม่ำเสมอเพื่อไม่ให้โรคที่กล่าวมาข้างต้นกลับมาแพร่ระบาดและก่อให้เกิดปัญหาและผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจที่จะตามมาด้วย

2.5.4 ปัญหาเกี่ยวกับด้านการบริหารจัดการ

ปัญหาด้านการบริหารจัดการเกิดจากการขาดงบประมาณและองค์กรประสานงานที่มีประสิทธิภาพในการดำเนินการเพื่อให้เกิดการประสานแผนงานและแนวร่วมดำเนินการอนุรักษ์และพัฒนากระบืออย่างครบวงจรทั้งด้านเศรษฐกิจ วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น การผลิตและการตลาดที่ก่อให้เกิดแรงจูงใจแก่เกษตรกรให้เลี้ยงกระบืออย่างยั่งยืนและก่อให้เกิดรายได้ที่สำคัญ ปัญหาอีกประการหนึ่ง คือ ด้านการตลาดที่มีการลักลอบนำเข้าเนื้อกระบือทำให้ไม่สามารถควบคุมปริมาณและคุณภาพเนื้อที่ปลอดภัยต่อผู้บริโภค และมีการลักลอบนำเข้ากระบือมีชีวิตจากประเทศเพื่อนบ้านเข้ามาตามแนวชายแดน ทำให้ยากต่อการควบคุมและป้องกันโรค อีกทั้งเกษตรกรผู้เลี้ยงเองก็ขาดข้อมูลข่าวสารความเคลื่อนไหวของกลไกตลาด ขาดความรู้เกี่ยวกับคุณภาพเนื้อและหนังกระบือจึงทำให้ถูกเอารัดเอาเปรียบจากกลไกการตลาด เกษตรกรและผู้บริโภคไม่ได้รับความเป็นธรรมจากระบบการตลาดในปัจจุบันและการบังคับใช้กฎหมาย ยังไม่มีการกำกับดูแลและลงโทษผู้ฝ่าฝืนอย่างจริงจังโดยเฉพาะการฆ่าในสถานที่ที่ไม่ได้รับอนุญาต การฆ่ากระบือพ่อพันธุ์และแม่พันธุ์ซึ่งอยู่ในวัยเจริญพันธุ์ การฆ่าสัตว์จำนวนมากกว่าที่ได้รับอนุญาตและการติดตามตรวจสอบของพนักงานเจ้าหน้าที่

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปได้ว่าสาเหตุสำคัญที่ทำให้จำนวนปริมาณกระป๋อลดจำนวนลงอย่างรวดเร็วและอยู่ในสถานการณ์เสี่ยงในการสูญพันธุ์นั้น นอกจากจะเกิดจากการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของเกษตรกร รวมถึงการเกิดโรคระบาดในสัตว์แล้ว จากการศึกษาพบว่า ปัญหาที่สำคัญอีกประการหนึ่ง เกิดจากมาตรการทางกฎหมายของประเทศไทย เช่น การบัญญัติมาตรการที่ไม่ครอบคลุม การกำหนดบทลงโทษ รวมไปถึงการที่ประเทศไทยยังไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายเข้ามาคุ้มครอง จึงเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้จำนวนปริมาณกระป๋อลดลงอย่างรวดเร็ว ซึ่งรายละเอียด ผู้เขียนจะได้กล่าวถึงในบทต่อไป

บทที่ 3

แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการอนุรักษ์ และหลักพื้นฐานของต่างประเทศ ในการอนุรักษ์กระบือ หรือควายไทย

สำหรับในบทนี้จะมุ่งเน้นศึกษาและวิเคราะห์ถึงแนวคิดพื้นฐาน ทฤษฎี และหลักการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์กระบือหรือควาย ทั้งภายในประเทศและการนำหลักพื้นฐานกฎหมายของต่างประเทศ เพื่อที่จะใช้เป็นมาตรการหรือแนวทางในการอนุรักษ์กระบือหรือควายไทยให้เกิดสิทธิภาพและประสิทธิผลอย่างสูงสุด ทั้งนี้ ในการศึกษาและวิเคราะห์จะมุ่งศึกษาถึงหลักการระวางไว้ก่อน แนวคิดเรื่องความหลากหลายทางชีวภาพ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน หลักการมีส่วนร่วมของประชาชน และแนวคิดเรื่องการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ดังนี้

3.1 แนวคิดเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

3.1.1 สารสำคัญ

ทรัพยากรธรรมชาติเป็นสิ่งที่หากมนุษย์ได้นำเอามาใช้ประโยชน์จนหมดสิ้นไปหรือปล่อยให้ถูกทำลายลงไปจากสาเหตุต่าง ๆ แล้ว มนุษย์จะไม่สามารถสร้างทดแทนขึ้นได้ด้วยตนเอง เพราะทรัพยากรธรรมชาติเหล่านี้ต่างเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติทั้งนั้น หรือแม้กระทั่งทรัพยากรหลาย ๆ ประเภทหากใช้หมดไปแล้วธรรมชาติเองก็ไม่สามารถสร้างขึ้นมาทดแทนได้ หรือถ้าหากว่าจะสร้างขึ้นมาทดแทนใหม่ก็จะต้องใช้ระยะเวลาที่ยาวนานมาก ดังนั้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่มนุษย์จะต้องหาแนวทางในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดความคุ้มค่าและมีประโยชน์มากที่สุดและจะต้องไม่เป็นการทำลายทรัพยากรธรรมชาติโดยไม่จำเป็นและในขณะเดียวกันจำเป็นต้องมีการกำหนดมาตรการในการอนุรักษ์หรือสงวนทรัพยากรเหล่านั้นเอาไว้อีกด้วย ดังนั้น จึงก่อให้เกิดแนวความคิดเรื่องของการอนุรักษ์ (Conservation) และการพิทักษ์ (Preservation) ทรัพยากรธรรมชาติขึ้น

การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ให้หมายความถึงการที่รู้จักใช้สอยประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรป่าไม้ พันธุ์พืช และสัตว์ อย่างคุ้มค่า ก่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด และลดการสูญเสียทรัพยากรธรรมชาติจากการใช้เพื่อการอุปโภคและบริโภคที่เปล่าประโยชน์ให้น้อยที่สุด

ส่วนการพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาตินั้น หมายถึง กระบวนการในการป้องกันคุ้มครองทรัพยากรธรรมชาติไม่ให้ถูกทำลายลงไปด้วยสาเหตุในหลาย ๆ ประการโดยมุ่งที่จะรักษาสภาพตามธรรมชาติของทรัพยากรธรรมชาติไว้ให้คงเดิมซึ่งกระบวนการในการพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนี้มีความเข้มงวดและมุ่งที่จะจำกัดการเข้าไปใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติเพื่อป้องกันมิให้เกิดความเสียหายขึ้น พร้อมทั้งมีการเร่งรัดให้มีการแก้ไขปัญหาการถูกทำลายลงไปของทรัพยากรธรรมชาติที่เกิดจากสาเหตุประการต่าง ๆ อีกด้วย

3.1.2 หลักการที่เกี่ยวข้องในการอนุรักษ์กระบือหรือควายไทย

สัตว์สายพันธุ์สัตว์พื้นเมือง หมายความว่าความรวมถึงกระบือไทยเป็นสัตว์ที่ถือว่าเป็นทรัพยากรธรรมชาติประเภทที่ใช้แล้วย่อมสามารถสร้างขึ้นมาทดแทนได้ใหม่ (Renewable Natural Resource) แต่ก็ต้องใช้ระยะเวลาที่ยาวนานมาก หากมนุษย์มีการใช้สอยทรัพยากรธรรมชาติเหล่านี้อย่างไม่มีข้อจำกัดแล้วจะส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติที่เคยมีอยู่เป็นจำนวนมาก ให้ทยอยสูญหายหรือหมดลงในระยะเวลาอันรวดเร็ว จนกระทั่งนำไปสู่การก่อให้เกิดความเสียหายต่อวิถีชีวิตการดำรงอยู่ของมนุษย์อย่างที่มีอาจจะหลีกเลี่ยงได้ ทั้งนี้ จากสถานการณ์ในปัจจุบันซึ่งจำนวนกระบือไทยได้มีการลดปริมาณลงอย่างต่อเนื่องจนถึงขั้นวิกฤตที่มีความเสี่ยงในการสูญพันธุ์ ดังนั้น การนำเอาแนวความคิดในการอนุรักษ์และการพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ในการคุ้มครองกระบือไทยจึงมีความจำเป็น โดยการคำนึงถึงการสงวนคุ้มครองกระบือพันธุ์พื้นเมืองไทย ตลอดจนการป้องกันสาเหตุต่าง ๆ ที่ทำให้กระบือไทยมีปริมาณที่ลดลงอย่างรวดเร็ว

3.2 แนวคิดเรื่องการพัฒนาที่ยั่งยืน

3.2.1 สารสำคัญ¹

แนวคิดเรื่องการพัฒนาที่ยั่งยืน เริ่มเข้ามามีบทบาทในกระแสการพัฒนาสังคมโลกนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2515 เริ่มตั้งแต่สหประชาชาติได้จัดให้มีการประชุมสุดยอดว่าด้วยสิ่งแวดล้อมของมนุษย์ (Human Environment) ณ กรุงสตอกโฮล์ม ประเทศสวีเดน ซึ่งเรียกร้องให้ทั่วโลกคำนึงถึงการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดอย่างมีประสิทธิภาพ และต่อมาในปี พ.ศ. 2526

¹ เฉลิมเกียรติ แก้วหอม, “หลักการการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable development),” สืบค้นเมื่อวันที่ 19 กันยายน 2559, จาก <http://sukanrat.blogspot.com/2012/09/sustainable-development.html>.

สหประชาชาติได้จัดตั้งสมัชชาโลกว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (World Commission on Environment and Development) หรือเป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไปว่า “Brundtland Commission” ได้เรียกร้องให้ชาวโลกเปลี่ยนแปลงวิถีการดำรงชีวิตให้ปลอดภัยจากสิ่งแวดล้อมและสอดคล้องกับข้อจำกัดของธรรมชาติรวมทั้งได้เสนอว่ามนุษยชาติสามารถที่จะทำให้เกิด "การพัฒนาที่ยั่งยืน" ขึ้นมาได้

การพัฒนาที่ยั่งยืนได้รับความสำคัญมากยิ่งขึ้น เมื่อสหประชาชาติได้จัดให้มีการประชุมว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (UN Conference on Environment and Development : UNCED) หรือการประชุม Earth Summit ที่กรุงริโอ เดอจาเนโร ประเทศบราซิล เมื่อปี พ.ศ. 2535 ซึ่งผลการประชุมนี้ผู้แทนของ 178 ประเทศ รวมทั้งประเทศไทยได้ร่วมลงนามรับรองในแผนปฏิบัติการ 21 (Agenda 21) ซึ่งถือเป็นแผนแม่บทของโลกที่ประเทศสมาชิกทั้งหมดต้องตระหนักถึงปัญหาสิ่งแวดล้อมและเห็นความสำคัญที่จะร่วมกันพิทักษ์สิ่งแวดล้อมเพื่อสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืนให้เกิดขึ้นในโลก จากแผนปฏิบัติการ 21 ข้างต้น ประเทศไทยได้รับเอาเรื่องการพัฒนาที่ยั่งยืนมาร่วมดำเนินการด้วยโดยเฉพาะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550 - 2554) ซึ่งนอกจากจะมุ่งเน้น "คน" เป็นศูนย์กลางการพัฒนา เน้นเศรษฐกิจพอเพียง เน้นชุมชนเข้มแข็งและอื่น ๆ แล้วยังเน้นด้านการพัฒนาที่ยั่งยืนอีกด้วย

แนวคิดหรือหลักการของการพัฒนาที่ยั่งยืน

“แนวคิดที่ว่า การปลูกฝังความรัก ความห่วงใยในสภาพแวดล้อมท้องถิ่นตน ช่วยให้ทุกคนมีความรับผิดชอบและมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยเริ่มจากบ้าน โรงเรียน และชุมชน ร่วมกันสร้างจิตสำนึกและคุณธรรมในการดำเนินชีวิตให้อุบัติบริโภคน้อยลงอย่างเหมาะสมมีความพอดีและพอเพียงตามความต้องการ”

“ความรู้ความเข้าใจในสภาพแวดล้อมที่สัมพันธ์กันทั้งระบบจนพัฒนาควบคู่ก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่เหมาะสมได้โดยไม่ก่อให้เกิดผลเสียต่อสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ การใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างประหยัดและใช้อย่างถูกต้องเหมาะสมเป็นการพัฒนาและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติที่ยั่งยืนต่อไป”

โดยแนวคิดเรื่องการพัฒนาที่ยั่งยืนมีลักษณะที่สำคัญ ดังนี้

(1) คำนึงถึงขีดจำกัดของทรัพยากรธรรมชาติและสนองความต้องการในสภาวะปัจจุบันโดยไม่ส่งผลกระทบต่อความต้องการในอนาคต

(2) คำนึงถึงความเป็นองค์รวม คือ การมองว่าจะกระทำการสิ่งใดต้องคำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดกับสิ่งอื่น ๆ

(3) คำนึงถึงเทคโนโลยีและความรู้ใหม่ว่าควรดำเนินการไปในทางสร้างสรรค์และเอื้อประโยชน์อย่างสอดคล้องและเหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น

3.2.2 หลักการที่เกี่ยวข้องในการอนุรักษ์กระบือหรือควายไทย

(1) การวางแผนเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทยที่ผ่านมา อาจก่อให้เกิดปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติทั้งพืชและสัตว์อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้นจึงต้องมีการจัดการ การวางแผน และการพัฒนาควบคู่กันไปด้วยเสมอ การพัฒนาอย่างยั่งยืนจึงเป็นการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้คงไว้ซึ่งความหลากหลายทางชีวภาพและสามารถฟื้นฟูให้สิ่งแวดล้อมกลับสู่สภาพใกล้เคียงกับสภาพเดิมให้มากที่สุด เพื่อให้คนรุ่นหลังได้มีโอกาสและมีปัจจัยในการดำรงชีพ ซึ่งจะต้องปรับเปลี่ยนทัศนคติในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติโดยมุ่งการจัดการให้เกิดสมดุลระหว่างการใช้ทรัพยากรธรรมชาติได้อย่างเกื้อกูล รวมถึงการใช้ การชะลอ และนำเทคโนโลยีที่สะอาดมาปรับใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุดซึ่งการอนุรักษ์กระบือไทยต้องอาศัยกระบวนการพัฒนาอย่างยั่งยืนไม่ว่าจะเป็น การอนุรักษ์สายพันธุ์พื้นเมือง การปรับปรุงและพัฒนาสายพันธุ์ซึ่งเป็นการรักษาสมดุลทางทรัพยากรธรรมชาติและควมหลากหลายทางชีวภาพของประเทศไทยให้คงอยู่

(2) การประเมินผลเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนั้นเป็นการศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อทั้งแง่บวกและแง่ลบต่อจำนวนปริมาณกระบือที่ลดลงอย่างต่อเนื่องแล้วนำมาวิเคราะห์ถึงผลหรือปัจจัยหลักหรือปัจจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

(3) การกำหนดมาตรฐานสิ่งแวดล้อม โดยคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ มีหน้าที่ในการกำหนดตัวเลขของค่ามาตรฐานต่าง ๆ ในด้านสิ่งแวดล้อมที่มีความเหมาะสมกับสภาพการณ์โดยรวมของประเทศ เช่น การกำหนดและเฝ้าระวังโรคระบาด

3.3 หลักการระวังไว้ก่อน (Precautionary Principle)

3.3.1 สารสำคัญ

หลักการระวังไว้ก่อนเป็นหลักการที่มีการนำมาใช้กันอย่างแพร่หลาย ซึ่งหลักการนี้ กำเนิดมาจากแนวคิดในกฎหมายสิ่งแวดล้อมของประเทศเยอรมนีที่เรียกว่า Vorsorgeprinzip (แปลเป็นภาษาอังกฤษว่า Foresight Principle หรือ Principle Of Precaution) การใช้มาตรการระวังไว้ก่อนนี้ เริ่มปรากฏให้เห็นชัดเจนมากขึ้นใน The World Charter for Nature ค.ศ. 1982 ข้อ 11 ซึ่งกล่าวไว้ว่า “กิจกรรมซึ่งอาจมีผลกระทบต่อธรรมชาติจะต้องถูกควบคุมและจะต้องใช้เทคโนโลยีที่ดีที่สุดเท่าที่มีอยู่ (Best Available Technologies) เพื่อเป็นการลดความเสี่ยง

และผลกระทบความรุนแรงต่อธรรมชาติ (Significant Risks to Nature and Other Adverse Effects) โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะต้องหลีกเลี่ยงกิจกรรมที่น่าจะก่อให้เกิดความเสียหายที่ไม่สามารถฟื้นคืนได้ดั้งเดิม (Irreversible Damage) จะต้องมีการตรวจสอบอย่างละเอียดรอบด้าน (Exhaustive Examination) ก่อนการดำเนินกิจกรรมที่น่าจะก่อให้เกิดความเสียหายอย่างรุนแรงต่อธรรมชาติ โดยผู้เสนอโครงการจะต้องแสดงให้เห็นว่า ผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับมีมากกว่าความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นและในกรณีที่ยังไม่มีความเข้าใจอย่างเต็มที่เกี่ยวกับผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจะต้องไม่ดำเนินกิจกรรมนั้น โดยจะต้องมีการประเมินผลกระทบก่อนการดำเนินกิจกรรมซึ่งอาจรบกวนธรรมชาติจะต้องศึกษาผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมอย่างเพียงพอล่วงหน้าก่อนการดำเนินโครงการพัฒนาใด ๆ และหากจะดำเนินโครงการจะต้องวางแผนและดำเนินโครงการในลักษณะที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด”²

โดยหลักการนี้ยังเป็นมาตรการทางกฎหมายสิ่งแวดล้อมที่ปรากฏในปฏิญญากรุงริโอว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา ค.ศ. 1992 ที่ได้กล่าวถึงเอาไว้ในข้อบทที่ 15 ว่า

“รัฐพึงกำหนดมาตรการในการป้องกันปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพ” ซึ่งเป็นมาตรการเพื่อหลีกเลี่ยงอันตรายที่อาจเกิดขึ้นและสร้างความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมได้ซึ่งเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปว่าในการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ตินั้นต้องดำเนินการควบคู่กันไป ทั้งมาตรการในการป้องกันและการแก้ไขปัญหา ทั้งนี้ เมื่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเมื่อเสียหายไปแล้วเป็นการยากที่จะแก้ไขหรือฟื้นฟูให้กลับคืนในสภาพเดิมหรือใกล้เคียงกับสภาพเดิมได้³

หลักการระงับไว้ก่อนได้รับการยอมรับอย่างรวดเร็วและแพร่หลายซึ่งปรัชญาของหลักการดังกล่าวนี้เน้นเรื่องการใช้มาตรการป้องกัน แม้ยังไม่ชัดเจนหรือหลักฐานทางวิทยาศาสตร์พิสูจน์ได้อย่างชัดเจนเกี่ยวกับผลเสียหายที่อาจเกิดขึ้นเป็นแรงผลักดันสำคัญการนำหลักการระงับไว้

² กอบกุล ราชะนาคร, “พัฒนาการหลักกฎหมายสิ่งแวดล้อมและสิทธิชุมชน,” เอกสารทางวิชาการหมายเลข 25 โครงการการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำร่างแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, (เชียงใหม่ : สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, มีนาคม 2549), น.2-4.

³ อุดมศักดิ์ สิ้นธิพงษ์, กฎหมายว่าด้วยความเสียหายทางสิ่งแวดล้อม ความรับผิดชอบทางแพ่ง การชดเชยเยียวยา และการระงับข้อพิพาท, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2556), น.49.

ก่อนไปใช้ในทางปฏิบัติซึ่งยังไม่มีสูตรสำเร็จตายตัว การใช้หลักการระวางไว้ก่อนมีองค์ประกอบสำคัญ⁴ ดังต่อไปนี้

(1) กรณีที่มีความไม่ชัดเจนทางวิทยาศาสตร์เกี่ยวกับสาเหตุขนาดโอกาสความเป็นไปได้และลักษณะของความเสียหายที่อาจจะเกิดขึ้น อย่างไรก็ตาม การใช้มาตรการดังกล่าวต้องอยู่บนพื้นฐานของการวิเคราะห์ทางวิทยาศาสตร์ที่เชื่อถือได้

(2) กรณีที่ความเสียหายซึ่งอาจจะเกิดขึ้นมีความร้ายแรงเกินกว่าระดับที่จะยอมรับได้ โดยจะต้องคำนึงถึงผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้นแก่คนรุ่นอนาคตหรือประชาชนที่ไม่ได้อยู่ในพื้นที่ซึ่งมีกิจกรรมที่อาจเป็นสาเหตุของความเสียหายร้ายแรง

(3) จะต้องมีการดำเนินการก่อนที่ความเสียหายอาจเกิดขึ้น หรือก่อนที่จะมีความชัดเจนว่าความเสียหายจะเกิดขึ้นอย่างแน่นอน

(4) มาตรการที่จะนำมาใช้ควรมีความเหมาะสมหรือได้สัดส่วน (Proportional) กับระดับของการคุ้มครองและขนาดของความเสียหายที่อาจจะเกิดขึ้นจากการวิเคราะห์

(5) มีผลในการเปลี่ยนภาระการพิสูจน์ (Burden of Proof) จากผู้ที่อ้างว่าอาจเกิดความเสียหายไปยังเจ้าของโครงการหรือกิจกรรมที่อาจก่อให้เกิดความเสียหาย

(6) จะต้องมีการศึกษาอย่างเป็นระบบเพื่อประโยชน์ในการหาข้อมูลและหลักฐานเพิ่มเติมสำหรับสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวเพิ่มมากขึ้นและเพื่อใช้ในการกำหนดมาตรการสำหรับจัดการกับความเสี่ยงนั้นอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

(7) การกำหนดมาตรการป้องกันตามหลักการระวางไว้ก่อนจะต้องมีความโปร่งใส โดยรับฟังข้อมูลความคิดเห็นจากผู้มีส่วนได้เสียทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

อาจกล่าวได้ว่า หลักการระวางไว้ก่อนเป็นการกำหนดหรือการหามาตรการโดยการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมและจำเป็นเพื่อป้องกันมิให้เกิดผลกระทบหรือความเสียหายที่สามารถคาดหมายล่วงหน้า หรือให้เกิดผลกระทบหรือความเสียหายน้อยที่สุดในด้านสิ่งแวดล้อม กฎหมายไทยนำหลักการนี้มาบัญญัติไว้ในลักษณะให้อำนาจแก่เจ้าพนักงานในการเข้าไปตรวจสอบว่ามีผู้ประกอบการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายหรือไม่ หรือการให้อำนาจแก่เจ้าพนักงานในอันที่จะกำหนดเงื่อนไขให้ผู้รับใบอนุญาตปฏิบัติหรือการให้อำนาจแก่เจ้าพนักงานในอันที่จะสั่งให้ผู้รับใบอนุญาตแก้ไขการประกอบการให้เป็นไปตามเงื่อนไขที่เจ้าพนักงานกำหนดไว้หรือไม่ การวิเคราะห์ผลกระทบ

⁴ วรานุช ภูวรักษ์, “ปัญหาการดำเนินคดีสิ่งแวดล้อมในศาลชั้นต้น,” การอบรมหลักสูตรผู้พิพากษาผู้บริหารในศาลชั้นต้น รุ่นที่ 10 สถาบันพัฒนาข้าราชการตุลาการศาลยุติธรรม, กรกฎาคม - สิงหาคม 2555, น. 8 - 10.

สิ่งแวดล้อมเป็นหลักการสำคัญอย่างยิ่งเกี่ยวกับการป้องกันล่วงหน้า เพราะการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมเป็นการคาดหมายหรือทำนายว่าการประกอบกิจการตามโครงการหรือกิจการนั้น ๆ จะก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมมากน้อยเพียงใด และมีมาตรการที่นำมาเพื่อลดและแก้ไขผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากการดำเนินงานตามโครงการหรือกิจการนั้น ๆ อย่างไรก็ตาม

3.3.2 หลักการที่เกี่ยวข้องในการอนุรักษ์กระบือหรือควายไทย

แนวความคิดใน “หลักการระวังไว้ก่อน” (Precautionary Principle) สามารถนำมาใช้ในการป้องกันการอนุรักษ์กระบือพันธุ์พื้นเมืองของประเทศไทย โดยการใช้มาตรการทางกฎหมายในการสงวนพ่อพันธุ์และแม่พันธุ์กระบือไทย โดยลักษณะในการควบคุมและบังคับให้เป็นไปตามมาตรการและข้อกำหนดทางกฎหมายในการบังคับและมีการกำหนดบทลงโทษสำหรับผู้ฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามทั้งโทษทางแพ่งและโทษทางอาญา ซึ่งจากการศึกษามาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ที่นำมาปรับใช้ในการอนุรักษ์กระบือไทย หากมีการฆ่าและส่งออกกระบือพ่อพันธุ์และแม่พันธุ์ พระราชบัญญัติการส่งออกปศุสัตว์และน้ำเข้าในราชอาณาจักรซึ่งสินค้า พ.ศ. 2522 และพระราชบัญญัติบำรุงพันธุ์สัตว์ พ.ศ. 2509 เป็นต้น

3.4 แนวคิดเรื่องความหลากหลายทางชีวภาพ⁵

3.4.1 สารสำคัญ

คำว่าความหลากหลายทางชีวภาพ มาจาก Biodiversity หรือ Biological Diversity ความหลากหลาย (Diversity) หมายถึง มีมากมายและแตกต่างทางชีวภาพ (Biological) หมายถึง ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งมีชีวิต ความหลากหลายทางชีวภาพ หมายถึง การมีสิ่งมีชีวิตนานาชนิด นานาพันธุ์ในระบบนิเวศอันเป็นแหล่งที่อยู่อาศัย ซึ่งมีมากมายและแตกต่างกันทั่วโลก หรือง่าย ๆ คือ การที่มีชนิดพันธุ์ (Species) สายพันธุ์ (Genetic) และระบบนิเวศ (Ecosystem) ที่แตกต่างหลากหลายบนโลก โดยความหลากหลายทางชีวภาพมีความสำคัญ ดังนี้

(1) ความหลากหลายทางชีวภาพระหว่างสายพันธุ์ที่เห็นได้อย่างชัดเจนที่สุด คือ ความแตกต่างระหว่างพันธุ์พืชและสัตว์ต่าง ๆ ที่ใช้ในการเกษตร ความแตกต่างหลากหลายระหว่าง

⁵ ฝ่ายความหลากหลายทางชีวภาพ สำนักนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, “ความหลากหลายทางชีวภาพ,” สืบค้นเมื่อวันที่ 1 ธันวาคม 2559, จาก <http://chm-thai.onep.go.th/index.aspx>.

สายพันธุ์ทำให้เราสามารถเลือกบริโภคข้าวเหนียว ข้าวกล้อง ข้าวหอมมะลิ ตามที่ต้องการ หากไม่มีความหลากหลายของสายพันธุ์ต่าง ๆ แล้วเราอาจจะต้องรับประทานข้าวที่มีไม่กีชนิดและไม่กี่สายพันธุ์ ความแตกต่างและความหลากหลายของสายพันธุ์ที่มีอยู่ในสายพันธุ์ต่าง ๆ ยังช่วยให้เกษตรกรสามารถเลือกสายพันธุ์ปุ๋ยสัตว์ และสัตว์ปีกเพื่อให้เหมาะสมตามความต้องการของตลาดได้ เช่น กระบือปลัก กระบือแม่น้ำ ไก่พันธุ์เนื้อ ไก่พันธุ์ไข่ดก วัวพันธุ์นม และวัวพันธุ์เนื้อ เป็นต้น

(2) ความหลากหลายระหว่างชนิดพันธุ์ สามารถพบเห็นได้โดยทั่วไปถึงความแตกต่างระหว่างพันธุ์พืชและสัตว์แต่ละชนิด ไม่ว่าจะเป็นสัตว์ที่อยู่ใกล้ ๆ ตัว เช่น สุนัข แมว กานกพิราบ นกกระจอกจิ้งจก และตุ๊กแก เป็นต้น หรือสิ่งมีชีวิตที่อยู่ในป่า เช่น เสือ ช้าง กวาง กระเจิง เก้ง ลิง ชะนี วัวแดง และหมี เป็นต้น พื้นที่ธรรมชาติเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของสิ่งมีชีวิตที่แตกต่างหลากหลาย แต่ว่ามนุษย์ได้นำเอาสิ่งมีชีวิตมาใช้ประโยชน์ทางการเกษตร และอุตสาหกรรมน้อยกว่าร้อยละ 5 ของสิ่งมีชีวิตทั้งหมด ในความเป็นจริงพบว่ามนุษย์ได้ใช้พืชเป็นอาหารเพียง 3,000 ชนิด เท่านั้นจากพืชที่มีท่อลำเลียง (Vascular Plant) ที่มีอยู่ทั้งหมดจากทั่วโลกถึง 320,000 ชนิด ทั้ง ๆ ที่ประมาณร้อยละ 25 ของพืชที่มีท่อลำเลียงนี้สามารถนำมาบริโภคได้ สำหรับชนิดพันธุ์สัตว์นั้นมนุษย์ได้นำเอาสัตว์เลี้ยงมาเพื่อใช้ประโยชน์เพียง 30 ชนิด จากสัตว์ที่มีกระดูกสันหลังทั้งหมดที่มีอยู่ในโลกประมาณ 50,000 ชนิด

(3) ความหลากหลายระหว่างระบบนิเวศนั้นเป็นความหลากหลายทางชีวภาพ ซึ่งซับซ้อนแต่สามารถเห็นได้จากความแตกต่างระหว่างระบบนิเวศประเภทต่าง ๆ เช่น ป่าดงดิบ ทุ่งหญ้า ป่าชายเลน ทะเลสาบ หนอง บึง ชายหาด แนวปะการัง ตลอดจนระบบนิเวศที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น ทุ่งนา อ่างเก็บน้ำหรือแม้กระทั่งชุมชนเมืองของเราเองในระบบนิเวศเหล่านี้สิ่งมีชีวิตก็ต่างชนิดกัน และมีสภาพการอยู่อาศัยที่ต่างกันอย่างชัดเจน

(4) ความแตกต่างบนความหลากหลายระหว่างระบบนิเวศ ทำให้โลกมีถิ่นที่อยู่อาศัยเหมาะสมสำหรับสิ่งมีชีวิตชนิดต่าง ๆ ระบบนิเวศแต่ละประเภทให้ประโยชน์แก่การดำรงชีวิตของมนุษย์แตกต่างกันไปหรืออีกนัยหนึ่ง คือ การให้ “บริการทางสิ่งแวดล้อม” (Environmental Service) ที่แตกต่างกันด้วย อาทิเช่น ป่าไม้ทำหน้าที่ดูดซับน้ำไม่ให้เกิดน้ำท่วมและการพังทลายของดินส่วนป่าชายเลนทำหน้าที่เก็บตะกอนไม่ให้ไปทบถมจนบริเวณปากอ่าวตื้นเขินตลอดจนป้องกันการกัดเซาะบริเวณชายฝั่งจากกระแสน้ำและคลื่นด้วย

สำหรับประเทศไทยกับอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ ประเทศไทยได้มีการลงนามให้การรับรองอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ (Convention On Biological Diversity) ในระหว่างการประชุมสหประชาชาติว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา เมื่อวันที่ 12 มิถุนายน พ.ศ. 2535 ณ ริโอ เดอ จาเนโร ประเทศบราซิล จากนั้นได้มีการจัดตั้ง

คณะอนุกรรมการอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพขึ้นภายใต้คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติเพื่อทำหน้าที่พิจารณาวัตถุประสงค์และพันธกรณีของอนุสัญญาฯ ควบคู่ไปกับกฎหมายหลักของประเทศและบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของหน่วยงานต่าง ๆ ในการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากรชีวภาพของประเทศ และประเทศไทยได้ให้สัตยาบันต่ออนุสัญญาฯ เมื่อวันที่ 31 ตุลาคม พ.ศ. 2546 และมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 29 มกราคม พ.ศ. 2547 ทำให้ประเทศไทยเป็นประเทศภาคีอนุสัญญาฯ ในลำดับที่ 188

3.4.2 หลักการที่เกี่ยวข้องในการอนุรักษ์กระบือหรือควายไทย

แนวความคิดใน “ความหลากหลายทางชีวภาพ” สามารถนำมาใช้ในการอนุรักษ์กระบือพันธุ์พื้นเมืองของประเทศไทย เนื่องจากประเทศไทยเป็นประเทศที่มีความอุดมสมบูรณ์และมีความหลากหลายทางชีวภาพมาตั้งแต่อดีตจนกระทั่งปัจจุบัน กระบือหรือควายก็ถือเป็นสัตว์ที่มีมาควบคู่กับคนในชนบทและถือเป็นสัตว์ที่มีบทบาทความสำคัญสำหรับเกษตรกร เช่น การใช้แรงงาน การเป็นอาหาร หรือแม้แต่การแปรผันเป็นเงินมาใช้จ่ายภายในครอบครัว ซึ่งหากมีการอนุรักษ์กระบือหรือควายไทยไม่ให้ความเสี่ยงต่อการสูญพันธุ์จะเป็นการรักษาห่วงโซ่อาหารของระบบธรรมชาติ คือ เนื่องจากกระบือสามารถกำจัดวัชพืชไม่ให้ขึ้นมากจนเกินไป และเมื่อกระบือมีการกินวัชพืชเข้าไป ก็จะมีการถ่ายมูลซึ่งมูลกระบือจะเป็นปุ๋ยชั้นดีในการบำรุงดิน และพืชผลทางการเกษตรของเกษตรกร และยังมีแมลงที่อาศัยอยู่ในมูลกระบือทำหน้าที่พรุนดินซึ่งไม่ก่อให้เกิดมลพิษแต่อย่างใด สำหรับเกษตรกรการคงไว้ซึ่งความหลากหลายทางชีวภาพเป็นการสนับสนุนค้ำจุนวิถีชีวิตของเกษตรกรไทย ดำเนินไปโดยสมบูรณ์พูนสุข ลดความแร้นแค้น ความอดอยากหิวโหย นอกจากนั้นความหลากหลายทางชีวภาพยังเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมและประเพณีไทยเช่น ประเพณีในการวิ่งควาย ที่ยังคงสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน ในสถานการณ์ปัจจุบันความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาตินับว่าเป็นระบบหรือเป็นสมบัติของประเทศชาติที่จะทำให้ประเทศไทยได้เปรียบในหลาย ๆ ด้านเช่น การพัฒนาเศรษฐกิจด้านการท่องเที่ยว การเป็นแหล่งอาหารของโลกที่สามารถส่งออกได้ทั่วโลกและเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญสำหรับคนรุ่นต่อไป

3.5 แนวคิดเรื่องการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable Tourism)

3.5.1 สารสำคัญ⁶

การจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน หมายถึง การกำหนดแนวทางการใช้ประโยชน์และการพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยว รวมทั้งปัจจัยแวดล้อมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเพื่อตอบสนองความจำเป็นในหลาย ๆ ด้าน เช่น ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านวัฒนธรรม และสุนทรียภาพแก่สมาชิกของสังคมในปัจจุบันและอนาคต โดยการใช้ทรัพยากรอันทรงคุณค่าอย่างชาญฉลาด สามารถรักษาเอกลักษณ์ของธรรมชาติและวัฒนธรรมไว้นานที่สุดเกิดผลกระทบน้อยที่สุด และใช้ประโยชน์ได้อย่างยั่งยืน

3.5.1.1 แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนพิจารณาได้จากองค์ประกอบ 4 ประการคือ

(1) การดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวในขอบเขตความสามารถของทรัพยากรธรรมชาติชุมชน วัฒนธรรมนิยมประเพณี วัฒนธรรมและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนต่อกิจกรรมการท่องเที่ยว

(2) การตระหนักในกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีผลกระทบต่อชุมชน วัฒนธรรมนิยม ประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนเป็นสำคัญ

(3) การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีผลกระทบต่อระบบนิเวศชุมชน วัฒนธรรมนิยม ประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิตที่มีต่อการท่องเที่ยว

(4) การประสานความต้องการทางเศรษฐกิจ การคงอยู่ของสังคมและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

3.5.1.2 รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนต้องคำนึงถึงองค์ประกอบหลัก 3 ประการ ดังนี้

(1) เป็นการจัดการท่องเที่ยวที่มีจิตสำนึก มีความตระหนักและความรับผิดชอบต่อสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศนั้น ๆ ด้วย

(2) เป็นการจัดการการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นการเสริมสร้างองค์ความรู้ และให้ความรู้

⁶ อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว, “การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable Tourism),” สืบค้นเมื่อวันที่ 7 ตุลาคม 2559, จาก <http://tourismindustrychalinee002.blogspot.com/2010/09/sustainable-tourism-4-3-using-resource.html>.

(3) เป็นการจัดการการท่องเที่ยวที่ประชาชนในท้องถิ่นเข้ามามีบทบาทมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ร่วมจัดทำและร่วมได้รับผลประโยชน์อย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน

3.5.1.3 หลักการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ประกอบด้วย หลักสำคัญดังนี้

- (1) การอนุรักษ์และการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างพอดี (Using Resource Sustainable)
- (2) การลดการบริโภคและใช้ทรัพยากรที่เกินความจำเป็นและลดการก่อให้เกิดของเสีย (Reducing Over-Consumption and Waste)
- (3) การรักษาและส่งเสริมความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรม (Maintain Diversity)
- (4) การประสานการพัฒนาการท่องเที่ยว (Integrating Tourism into Planning) อย่างเป็นระบบ
- (5) การท่องเที่ยวขยายฐานเศรษฐกิจในท้องถิ่น (Supporting Local)
- (6) การมีส่วนร่วม การสร้างเครือข่ายพัฒนาการท่องเที่ยวกับท้องถิ่น (Involving Local Communities)
- (7) การประชุมปรึกษาหารือกับผู้ที่เกี่ยวข้องที่มีผลประโยชน์ร่วมกัน (Consulting Stakeholders and the Public)
- (8) การพัฒนาทักษะของบุคลากร (Training Staff)
- (9) การจัดเตรียมข้อมูลคู่มือสำหรับบริการข่าวสารการท่องเที่ยวให้พร้อม (Marketing Tourism Responsibly)
- (10) การประเมินผล ตรวจสอบและวิจัย (Undertaking Research)

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Eco Tourism) การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้ให้คำนิยามว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Eco Tourism) หมายถึง การท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศนั้น ๆ โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้องภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่น เพื่อมุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 6 ประการ ดังนี้ (1) เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น (2) เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ (3) มีการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้องอย่างมีระบบ (4) มีการจัดการด้านการให้ความรู้ (5) มีความ

รับผิดชอบโดยผู้เป็นเจ้าของแหล่งท่องเที่ยว (6) เป็นการท่องเที่ยวที่ทำให้นักท่องเที่ยวได้รับความเพลิดเพลินและความประทับใจ

การท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agro tourism) เป็นการท่องเที่ยวที่มีกิจกรรมการเกษตรเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวหลักที่สามารถดึงดูดความสนใจจากนักท่องเที่ยวโดยมีการจัดระบบการให้บริการไว้รองรับนักท่องเที่ยวที่ได้มาตรฐาน และเป็นการสร้างรายได้ให้แก่เกษตรกรในชุมชน รวมทั้งมีการวางแผนป้องกันและวางแนวทางในการแก้ไขปัญหาผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นอย่างเป็นระบบประเภทของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในปัจจุบัน ได้แก่ การท่องเที่ยวเชิงการกสิกรรม หมายถึง การประกอบพืชไร่ พืชสวน การประมง ได้แก่ กิจกรรมการเพาะเลี้ยงและการจับสัตว์น้ำ การปศุสัตว์ การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Health Tourism)

การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ หมายถึง การท่องเที่ยวเพื่อบำบัดโรคหรือบำรุงสุขภาพกายหรือสุขภาพจิตของนักท่องเที่ยว ซึ่งอาจเป็นการรักษาโรค การฟื้นฟูสุขภาพและการรักษาสุขภาพให้ดีขึ้น ประเภทของการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ อาทิเช่น การท่องเที่ยวเพื่อรักษาโรคของนักท่องเที่ยว การท่องเที่ยวเพื่อฟื้นฟูสุขภาพของนักท่องเที่ยวและการท่องเที่ยว เพื่อส่งเสริมสุขภาพของนักท่องเที่ยวให้ดีขึ้นนั่นเอง

3.5.2 หลักการที่เกี่ยวข้องในการอนุรักษ์กระบือหรือควายไทย

หลักการสำคัญของการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน คือ การใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและมีประสิทธิภาพสูงสุดเพื่อรักษาทรัพยากรท่องเที่ยวให้คงอยู่อย่างยั่งยืน ทั้งในเชิงเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม จากสถานการณ์ปัจจุบันปริมาณกระบือไทยที่ลดจำนวนลงอย่างรวดเร็วอยู่ในภาวะเสี่ยงต่อการสูญพันธุ์ในอนาคต ทำให้หน่วยงานภาครัฐและเอกชนเริ่มมีการตระหนักและตื่นตัวในการอนุรักษ์กระบือไทย มีการรื้อฟื้นภูมิปัญญาพื้นบ้านที่แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของกระบือไทย เช่น ประโยชน์ของกระบือที่ใช้ในการไถนา โดยมีการจัดตั้งโครงการสนับสนุนและส่งเสริมการอนุรักษ์กระบือไทยในทุกภูมิภาคและมีการก่อตั้งโรงเรียนเพื่อสอนและเผยแพร่ภูมิปัญญา รวมถึงด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับวิถีชีวิตของเกษตรกร เช่น หมู่บ้านอนุรักษ์ควายไทย (บ้านควาย) Buffalo Village⁷ เป็นสถานที่ส่วนหนึ่งของจังหวัดสุพรรณบุรี ที่ได้จัดขึ้นเพื่อสะท้อนให้เห็นภาพชีวิตชาวนาชนบทไทยดั้งเดิม โดยการทำนาที่ไม่ใช้เครื่องจักรและไม่พึ่งพาสารเคมี สภาวะการเปลี่ยนแปลงของอุณหภูมิ (โลกร้อน) ที่ประชาชนทั่วโลกต่างพากันตื่นตัวและ

⁷ หมู่บ้านอนุรักษ์ควายไทย (บ้านควาย) Buffalo Village, สืบค้นเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2559, จาก <http://www.supphan.biz/Villagebuffalo.htm>.

หาวิธีการแก้ไขการจัดการแนวความคิดเรื่องการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนจะช่วยผลักดันให้ชาวนา และเกษตรกรหันกลับมาสนใจศึกษาภูมิปัญญาพื้นบ้านดั้งเดิม การอนุรักษ์ภูมิปัญญาพื้นบ้าน⁸ และการหันกลับมาใช้แรงงานกระบือกันมากขึ้นจากปัญหาต่าง ๆ ตามที่ได้กล่าวมาแล้วซึ่งการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนจะทำให้กระบือได้รับความสนใจซึ่งจะเป็นการชะลอจำนวนกระบือที่ลดลงอย่างรวดเร็วและจะเป็นกระบอกเสียงที่สำคัญในการอนุรักษ์กระบือไทยให้คงอยู่

3.6 แนวคิดเรื่องหลักการมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชนในท้องถิ่น

3.6.1 สำคัญ⁹

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมนั้นเป็นบทบาทของประชาชนที่สำคัญในการพัฒนา ซึ่งปรากฏในหลักปฏิญญาริโอหลักการที่ 10 โดยกล่าวว่าประเด็นปัญหาสิ่งแวดล้อมนั้นสามารถจัดการได้ดีที่สุดโดยต้องมีมีส่วนร่วมของพลเมืองทุกระดับชั้นในระดับชาติ ปัจจุบันแต่ละคนจะต้องสามารถเข้าถึงข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมได้อย่างเหมาะสมโดยผ่านอำนาจมหาชน รวมถึงข้อมูลเกี่ยวกับวัตถุดิบอันตรายในชุมชนและการมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจอย่างเหมาะสมด้วย รัฐจะต้องเอื้ออำนวยและจูงใจให้สาธารณชนตระหนักและมีส่วนร่วมในการจัดเตรียมข้อมูลที่ได้อย่างกว้างขวางขึ้นและจะต้องมีการเข้าถึงข้อมูลอย่างมีประสิทธิภาพทั้งในด้านตุลาการและขบวนการปกครองร่วมกับการรักษาและเยียวยาความเสียหายด้วย¹⁰

การมีส่วนร่วมของประชาชนมีหลายระดับขึ้นอยู่กับรัฐที่จะยอมให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในระดับใดบ้าง ในอดีตโครงการหรือกิจกรรมเพื่อการพัฒนาประเทศส่วนใหญ่ถูกกำหนดขึ้นโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องและให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในโครงการหรือกิจกรรมนั้น ๆ

⁸ กองส่งเสริมการวิจัยและบริการวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ศูนย์เรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมการเลี้ยงและใช้งานจากควายไทยเพื่อการอนุรักษ์, “กรอบแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง,” สืบค้นเมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน 2559, จาก [rms.msu.ac.th/upload/art_culture/doc/act255_doc81909\(2557\).doc](https://rms.msu.ac.th/upload/art_culture/doc/act255_doc81909(2557).doc).

⁹ ถวิล บุรีกุล, “การมีส่วนร่วม : แนวคิด ทฤษฎีและกระบวนการ,” เอกสารประกอบการศึกษาดูงานของคณะกรรมการพัฒนาการเมืองและการมีส่วนร่วมของประชาชน วุฒิสภา, (กรุงเทพมหานคร, 2551) สถาบันพระปกเกล้า.

¹⁰ จุมพต สายสุนทร, กฎหมายสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศ : การคุ้มครองและรักษาสิ่งแวดล้อมทางทะเล, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เดือนตุลา, 2550), น.57.

โดยที่การมีส่วนร่วมของประชาชนมีการแบ่งระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้อย่างหยาบ ๆ ออกเป็น 2 ระดับ คือ

1. การมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับต่ำ หมายถึง หน่วยงานรัฐเป็นฝ่ายริเริ่ม คิดตัดสินใจให้มีโครงการหรือกิจกรรมขึ้นมาเองและเห็นว่าสมควรจะให้ประชาชนมีส่วนร่วม ดำเนินการด้วยจึงได้แจ้งและมอบหมายให้ประชาชนเข้าดำเนินการ การมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับนี้ จึงมีลักษณะเป็นการสั่งการจากรัฐลงสู่ประชาชน (Top - Down Approach) ซึ่งเป็นการมีส่วนร่วมที่มีได้เกิดจากความต้องการโดยแท้จริงของประชาชน ประชาชนอาจไม่เห็นความสำคัญ และความจำเป็นที่จะเข้าไปมีส่วนร่วม ดังนั้น จึงไม่เกิดความประสงค์จะร่วมดำเนินกิจการใด ๆ ด้วยและบางครั้งจำเป็นต้องเข้าไปมีส่วนร่วมเนื่องจากเป็นการสั่งการหรือมอบหมายของเจ้าหน้าที่ที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ เพราะฉะนั้นเมื่อโครงการหรือกิจกรรมได้ดำเนินการไปได้ระยะหนึ่งก็จะมีอันล้มเลิกไป การมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับนี้จึงเป็นการปฏิบัติตามนโยบายของหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง จึงอาจมีการเปลี่ยนแปลงได้ตามแต่นโยบายที่อาจเปลี่ยนแปลงตามเจ้าหน้าที่รัฐที่เข้ามาดูแลประชาชน ซึ่งก็ไม่ได้เป็นเจ้าหน้าที่ที่ประจำการตลอดไปเพราะมีการสับเปลี่ยนโยกย้ายตามความเหมาะสมตามภารกิจ

2. การมีส่วนร่วมระดับสูงของประชาชน หมายถึง ประชาชนเป็นฝ่ายคิดริเริ่ม ตัดสินใจและดำเนินโครงการหรือกิจกรรมนั้น ๆ (Bottom - Up Approach) ด้วยตัวเอง หลักการนี้ ในบางครั้งจำเป็นต้องได้รับความช่วยเหลือหรือสนับสนุนจากภาครัฐซึ่งในทางปฏิบัติแล้วอาจไม่เป็นเช่นนั้นเพราะโครงการหรือกิจกรรมนั้นอาจไม่ได้รับความเห็นชอบหรือเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องอาจไม่เห็นด้วยเพราะถือว่าเป็นเรื่องของประชาชนเพราะฉะนั้นประชาชนจึงทำกันเองโครงการหรือกิจกรรมที่ไม่ได้รับการสนับสนุนจากรัฐแล้วย่อมจะไม่สัมฤทธิ์ผลได้เช่นกัน

การมีส่วนร่วมของประชาชนทั้ง 2 ระดับนี้ ไม่อาจจะนำมาใช้กับการพิทักษ์รักษา ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้ ทั้งนี้เพราะการพิทักษ์รักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนั้นเป็นที่ยอมรับกันทั้งรัฐและประชาชนว่าจะมีประสิทธิผลก็ต่อเมื่อมีความร่วมมือจากทั้งสองฝ่าย ความร่วมมือ หมายถึง การที่หน่วยงานภาครัฐต้องให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชนและต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นร่วมพิจารณาตัดสินใจว่าสมควรจะให้มีโครงการหรือกิจกรรมหรือไม่

จากการศึกษาลำดับขั้นของการให้ประชาชนมีส่วนร่วม นั้น พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจมีส่วนร่วมดำเนินการและมีส่วนร่วมในการสนับสนุนซึ่งการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นมีหลายระดับขึ้นอยู่กับการให้ความสำคัญของรัฐบาลด้วย สามารถจัดลำดับการมีส่วนร่วมของประชาชนจากระดับมากไปหาน้อยได้ดังนี้ คือ ประชาชนเป็นผู้ใช้อำนาจ ประชาชนมี

ส่วนร่วม ประชาชนเป็นที่ปรึกษา ประชาชนแสดงความคิดเห็น ประชาชนรับทราบและรัฐบาลใช้อำนาจ

วิธีการแบ่งระดับขั้นของการมีส่วนร่วมของประชาชนอาจแบ่งได้หลายวิธี ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์และความละเอียดของการแบ่งเป็นสำคัญ การแบ่งระดับขั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนสามารถแบ่งได้จากระดับต่ำสุดไปหาระดับสูงสุด โดยแบ่งออกเป็น 7 ระดับ และจำนวนประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมในแต่ละระดับจะเป็นปฏิภาคกับระดับของการมีส่วนร่วม กล่าวคือ ถ้าระดับการมีส่วนร่วมต่ำจำนวนประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมจะมากและยิ่งระดับการมีส่วนร่วมสูงขึ้นเพียงใดจำนวนประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมก็จะลดลงตามลำดับ ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนเรียงตามลำดับจากระดับต่ำสุดไปหาสูงสุด ได้แก่ (1) ระดับการให้ข้อมูล (2) ระดับการเปิดรับฟังความคิดเห็นของประชาชน (3) ระดับการปรึกษาหารือ (4) ระดับการวางแผนร่วมกัน (5) ระดับการร่วมปฏิบัติ (6) ร่วมติดตาม ตรวจสอบ และ (7) ระดับการควบคุมของประชาชน

(1) ระดับการให้ข้อมูล เป็นระดับต่ำสุดและเป็นวิธีการที่ง่ายที่สุดของการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้กำหนดนโยบายหรือผู้วางแผนโครงการ (หน่วยงานภาครัฐ) กับประชาชน เพื่อให้ข้อมูลแก่ประชาชนเกี่ยวกับการตัดสินใจของผู้กำหนดนโยบายหรือผู้วางแผนโครงการ/กิจกรรม แต่ไม่เปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นหรือเข้ามาเกี่ยวข้องใด ๆ วิธีการให้ข้อมูลสามารถกระทำได้หลายวิธี เช่น การแถลงข่าว การแจกข่าว การแสดงนิทรรศการ การทำหนังสือพิมพ์ การให้ข้อมูลเกี่ยวกับกิจกรรมต่าง ๆ ตลอดจนการใช้สื่อต่าง ๆ เช่น โทรทัศน์ วิทยุ สื่อบุคคลและหอกระจายข่าว เป็นต้น

(2) ระดับการเปิดรับฟังความคิดเห็นของประชาชน เป็นระดับขั้นที่สูงขึ้นกว่าระดับแรก กล่าวคือ ผู้กำหนดนโยบายหรือผู้วางแผนโครงการมีการเชิญชวนให้ประชาชนร่วมแสดงความคิดเห็นเพื่อให้ได้ข้อมูลมากขึ้นและประเด็นในการประเมินข้อดีข้อเสียชัดเจนยิ่งขึ้น เช่น การสำรวจความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับการริเริ่มโครงการต่าง ๆ และการบรรยายให้ประชาชนฟังเกี่ยวกับโครงการต่าง ๆ แล้วมีการขอความคิดเห็นจากผู้ฟัง เป็นต้น อนึ่งการรับฟังความคิดเห็นนี้จะกระทำได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลก็ต่อเมื่อประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้มีข้อมูลที่ถูกต้องและพอเพียงและครบถ้วน

(3) ระดับการปรึกษาหารือ เป็นระดับขั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนที่สูงกว่าการเปิดรับความคิดเห็นจากประชาชนกล่าวคือเป็นระดับการเจรจากันอย่างเป็นทางการระหว่างผู้กำหนดนโยบายและผู้วางแผนโครงการและประชาชน เพื่อนำมาประเมินความก้าวหน้าหรือระบุประเด็นหรือข้อสงสัยต่าง ๆ เช่น การจัดประชุม การจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการ ตลอดจนการเปิดกว้างรับฟังความคิดเห็นโดยใช้รูปแบบที่หลากหลาย อาทิเช่น การสนทนากลุ่มและประชาเสวนา เป็นต้น

(4) ระดับการวางแผนร่วมกัน เป็นระดับขั้นที่สูงกว่าการปรึกษาหารือ กล่าวคือ เป็นเรื่องการมีส่วนร่วมที่มีขอบเขตกว้างขวางมากขึ้น มีความรับผิดชอบร่วมกันทั้งสองฝ่ายในการวางแผนเตรียมโครงการและผลที่จะเกิดขึ้นจากการดำเนินโครงการที่เหมาะสมสำหรับจะใช้ในการพิจารณาประเด็นที่มีความยุ่งยากซับซ้อนและมีข้อโต้แย้งมาก เช่น การใช้กลุ่มที่ปรึกษาซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาต่าง ๆ ที่มีความเชี่ยวชาญเกี่ยวข้องการใช้ข้อมูลเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อแก้ปัญหาข้อขัดแย้งและการเจรจาเพื่อหาทางประนีประนอมยอมกัน รวมไปถึงการประชุมวางแผนแบบมีส่วนร่วม

(5) ระดับการร่วมปฏิบัติ เป็นระดับขั้นที่สูงขึ้นไปจากระดับการวางแผนร่วมกัน กล่าวคือ เป็นระดับที่ผู้รับผิดชอบนโยบายหรือโครงการกับประชาชนร่วมกันดำเนินการตามนโยบาย แผนงานหรือโครงการเป็นขั้นตอนการนำนโยบายไปปฏิบัติร่วมกันดำเนินการตามหรือโครงการร่วมกัน เพื่อให้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้

(6) ร่วมติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผล เป็นระดับการมีส่วนร่วมที่มีผู้เข้าร่วมน้อย แต่มีประโยชน์สำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องหรือที่ได้รับผลกระทบสามารถติดตามการดำเนินกิจกรรมนั้น ๆ ได้ รูปแบบของการติดตาม ตรวจสอบหรือประเมินผล อาจอยู่ในรูปแบบของการจัดตั้งคณะกรรมการติดตามประเมินผลที่มาจากหลายฝ่าย การสอบถามประชาชนโดยการทำสำรวจเพื่อให้ประชาชน ประเมิน การประเมินผลนี้มีความสำคัญมากเพราะจะมีผลต่อการพิจารณาจัดสรรผลประโยชน์ การยุติ หรือคงไว้ตลอดจนการปรับปรุงนโยบายโครงการหรือกิจกรรมนั้น ๆ

(7) ระดับการควบคุมของประชาชนเป็นระดับสูงสุดของการมีส่วนร่วมโดยประชาชน เพื่อแก้ปัญหาข้อขัดแย้งที่มีอยู่ทั้งหมด เช่น การลงประชามติ เป็นต้นข้อสังเกตเกี่ยวกับการลงประชามติมี 2 ประการ ได้แก่ ประการแรก คือ การลงประชามติจะสะท้อนให้เห็นถึงความต้องการของประชาชนได้มากเพียงใดอย่างน้อยขึ้นอยู่กับความชัดเจนของประเด็นที่จะลงประชามติและการกระจายข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับข้อดี ข้อเสียของประเด็นดังกล่าว ให้ประชาชนรับรู้ และเข้าใจอย่างสมบูรณ์และทั่วถึง ประการที่สอง คือ ในประเทศที่มีการพัฒนาทางการเมืองแล้ว ผลของการลงประชามติของประชาชนจะมีผลบังคับให้รัฐบาลต้องปฏิบัติตาม แต่สำหรับประเทศไทย เคยปรากฏตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ผลของการลงประชามติ เป็นเพียงข้อเสนอแนะสำหรับรัฐบาลเท่านั้น ไม่มีผลบังคับให้รัฐบาลต้องปฏิบัติตามแต่อย่างใด

3.6.2 หลักการที่เกี่ยวข้องในการอนุรักษ์กระบือหรือควายไทย

จากสภาพปัญหาและข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับสถานการณ์การลดจำนวนลงอย่างรวดเร็วของกระบือไทยนั้น เกี่ยวข้องกับกิจกรรมต่าง ๆ ของคนในชุมชนจำนวนมาก ดังนั้น เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น จำเป็นต้องมีกระบวนการหรือขั้นตอนของการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน

ในสังคม โดยเฉพาะในภาคของประชาชนหรือชุมชน รวมไปถึงหน่วยงานภาครัฐควรมีความตระหนักถึงความสำคัญ โดยจะต้องมีการนำเอาแนวความคิดในเรื่องการเปิดโอกาสเพื่อให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการ การอนุรักษ์ และการพัฒนาที่สามารถนำมาปรับใช้ให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตให้เป็นรูปธรรมในการจัดการ การอนุรักษ์ และการพัฒนาพันธุ์กระบือไทย โดยการเสริมสร้างความเข้าใจที่ดีกับประชาชนในชุมชน การให้ความรู้และการเผยแพร่ข้อมูลที่ต้องการ และมีการส่งเสริมหรือสนับสนุนให้ประชาชนหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้มีการรวมกลุ่ม เพื่อการอนุรักษ์กระบือไทยเป็นไปในทิศทางที่ถูกต้องและสามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพอย่างสูงสุดและทันกับสถานการณ์ในปัจจุบัน

3.7 แนวคิดการนำหลักพื้นฐานการอนุรักษ์กระบือของต่างประเทศมาปรับใช้

การศึกษาแนวคิดหลักพื้นฐานของต่างประเทศ เป็นวิธีหนึ่งที่จะช่วยเป็นแนวทางของประเทศไทยให้มีการกำหนดมาตรการที่เหมาะสมกับสถานการณ์ในปัจจุบัน ทั้งนี้ ผู้เขียนจะทำการศึกษาถึงการนำหลักการพื้นฐาน แนวการอนุรักษ์และมาตรการที่เกี่ยวข้องของประเทศอิตาลี และประเทศสหรัฐอเมริกา เนื่องจากมีมาตรการที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์กระบือควบคู่ไปกับการเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจที่น่าสนใจ เพื่อเป็นการอนุรักษ์และป้องกันความเสี่ยงในการสูญพันธุ์ของกระบือซึ่งเป็นมาตรการการอนุรักษ์ที่มีประสิทธิภาพ

3.7.1 หลักพื้นฐานของสาธารณรัฐอิตาลี (Republic of Italy)

จาก Report on the State of Animal Genetic Resources in Italy ซึ่งเป็นรายงานที่จัดทำโดยกระทรวงเกษตรของประเทศอิตาลีนั้น ในรายงานดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าผลิตภัณฑ์ที่ได้จากกระบือนั้นเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจ เช่น การนำน้ำนมกระบือมาทำ Mozzarella Cheese (ซึ่งเป็นสายพันธุ์ River Buffalo) ซึ่งเป็นที่ต้องการและมีมูลค่ามากขึ้นเรื่อย ๆ จึงมีการจัดตั้งองค์กรหรือสมาคมในการเพาะพันธุ์พ่อพันธุ์และแม่พันธุ์กระบือเพื่อพัฒนาให้ได้สายพันธุ์ที่สามารถให้นมที่ดี ทั้งนี้ ยังมีมาตรการด้านการสร้างแรงจูงใจโดยการให้การสนับสนุนทางการเงิน และการศึกษาวิจัยเพื่อให้มีการศึกษาสายพันธุ์พื้นเมือง เพื่อให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับสายพันธุ์ให้มากขึ้น¹¹

¹¹ Report on the State of Animal Genetic Resources in Italy.2005

The following actions have been taken:

ผู้เขียนจึงมีความเห็นว่า จากรายงานดังกล่าวแสดงถึงการสนับสนุนจากภาครัฐ เพื่อให้มีการพัฒนาสายพันธุ์พื้นเมือง โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ให้การสนับสนุน อีกทั้งได้มีการเพิ่มมูลค่ากระบือภายในประเทศ ทำให้กระบือกลายเป็นสัตว์ที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจซึ่งถือเป็นมาตรการระยะยาวจึงทำให้กระบือในประเทศอิตาลีถึงแม้ว่าจะมีจำนวนน้อยกว่าประเทศไทยแต่ไม่ได้เกิดภาวะเสี่ยงต่อการสูญพันธุ์แต่อย่างใด ทั้งนี้เพราะมีการพัฒนาเพาะพันธุ์พ่อพันธุ์และแม่พันธุ์ รวมไปถึงมีการพัฒนาอนุรักษ์กระบือพันธุ์พื้นเมืองซึ่งถือเป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างยิ่งที่ช่วยคงไว้ซึ่งความหลากหลายทางพันธุกรรมของพันธุ์สัตว์ในประเทศอิตาลี

3.7.2 หลักพื้นฐานของประเทศสหรัฐอเมริกา (United States of America)

ประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นประเทศซึ่งมีควายไบซัน ซึ่งเป็นกระบือหรือควายพื้นเมือง มาแต่ดึกดำบรรพ์เป็นสัตว์ที่เป็นแหล่งอาหารและแหล่งวัตถุดิบสำหรับทำเครื่องนุ่งห่มของชนพื้นเมืองอเมริกันมาอย่างยาวนาน โดยคาดกันว่าสมัยก่อนมีควายไบซันอยู่ในประเทศสหรัฐอเมริกา ประมาณ 20 - 30 ล้านตัว แต่จากการอนุญาตให้ล่าในช่วงปี ค.ศ. 1870 ทำให้จำนวนควายไบซัน ลดลงเหลือเพียงแค่ 1,091 ตัว ในปี ค.ศ. 1889¹² ปัจจุบันมีรายงานตัวเลขควายไบซันในประเทศสหรัฐอเมริกาว่ามีอยู่ประมาณ 500,000 ตัว ซึ่งส่วนใหญ่ถูกเลี้ยงในฟาร์มและมีการผสมข้ามสายพันธุ์ ในขณะที่ควายไบซันในธรรมชาติหลงเหลืออยู่เพียง 20,000 - 30,000 ตัว เท่านั้น¹³ และเนื่องจากควายไบซันเป็นสัตว์ที่เสี่ยงต่อการสูญพันธุ์ จึงได้มีการนำเอาควายไบซันเข้าไปอยู่ในพื้นที่อนุรักษ์คือ อุทยานแห่งชาติเยลโลว์สโตน ซึ่งทำให้ปลอดภัยจากการถูกล่า โดยได้มีการจัดทำเป็นร่างกฎหมายคุ้มครองควายไบซัน (National Bison Legacy Act) ขึ้นและยกสถานะให้เป็นสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม

- incentives to breeders for keeping some populations of low economic value through subsidies;

- financing research with the objective of knowing better and characterizing local animal populations.

¹² “Basic Facts About Bison” Retrieved on 1 December, 2016 from <http://www.defenders.org/success/yellowstone-bison-back-home>

¹³ หนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจออนไลน์ วันที่ 10 พฤษภาคม 2559, “ต่างประเทศ สหรัฐฯ ยกควายไบซันเป็นสัตว์ประจำชาติ,” สืบค้นเมื่อวันที่ 1 ธันวาคม 2559, จาก <http://www.bangkokbiznews.com/news/detail/697581>.

ประจำชาติ และยังได้กำหนดให้วันที่ 2 พฤศจิกายน เป็นวัน "ไบซันแห่งชาติ" หรือ National Bison Day เนื่องจากควายไบซันเป็นสัตว์ที่มีความสำคัญต่อวัฒนธรรมและเศรษฐกิจของประเทศนั้นเอง¹⁴

ทั้งนี้ ผู้เขียนจึงมีความเห็นว่า เมื่อเทียบเคียงกับประเทศไทยแล้ว หากไม่มีการกำหนดปริมาณการฆ่าพ่อพันธุ์และแม่พันธุ์ การกำหนดปริมาณการส่งออก รวมไปถึงมาตรการทางกฎหมายอื่น ๆ ในการคุ้มครองและอนุรักษ์พันธุ์กระบือหรือควายไทย โดยยังคงปล่อยให้มีการลดปริมาณลงอย่างต่อเนื่องเช่นนี้ กระบือไทยคงกลายเป็นเพียงแค่ตำนานหรือรูปภาพในหนังสือเท่านั้น

¹⁴ H. R. 2908 National Bison Legacy Act.

SEC. 2. FINDINGS. Congress finds that—

(1) bison are considered a historical symbol of the United States;

(2) bison were integrally linked with the economic and spiritual lives of many Indian tribes through trade and sacred ceremonies

from <https://www.govtrack.us/congress/bills/114/hr2908/text>.

บทที่ 4

นโยบายรัฐ มาตรการทางกฎหมาย หน่วยงานที่รับผิดชอบ ปัญหาและอุปสรรคในการอนุรักษ์กระบือไทย

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า จำนวนกระบือไทยในปัจจุบันกำลังลดจำนวนลงอย่างรวดเร็ว อยู่ในสถานการณ์วิกฤติที่มีความเสี่ยงในการสูญพันธุ์หากไม่มีการอนุรักษ์ไว้ รัฐหรือหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องจึงต้องเข้ามามีบทบาทในการกำหนดนโยบาย มาตรการหรือแนวทางต่าง ๆ ในด้านการอนุรักษ์หรือคุ้มครองกระบือไทยไม่ให้เกิดการสูญพันธุ์ไป ซึ่งในบทนี้ จะกล่าวถึงแนวนโยบายของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์กระบือไทย อันได้แก่ แผนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แผนแม่บทบูรณาการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพ และแผนยุทธศาสตร์ควายไทย นอกจากนี้ ยังได้นำเสนอถึงมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องตลอดจนองค์กรและหน่วยงานต่าง ๆ ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการรับผิดชอบในการอนุรักษ์กระบือไทย ทั้งนี้ เพื่อนำเสนอให้เห็นถึงแนวทางในการบังคับใช้กฎหมายให้เกิดผลสัมฤทธิ์และประสิทธิผล ต่อไป

4.1 แนวนโยบายของรัฐในการอนุรักษ์กระบือ หรือควายไทย

4.1.1 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย¹

รัฐธรรมนูญ เป็นกฎหมายสูงสุดที่ใช้ในการปกครองประเทศ โดยเป็นตัวกำหนดรูปแบบ ระเบียบ โครงสร้างพื้นฐานตลอดจนแนวทางในการปกครองประเทศรวมทั้งหลักการสำคัญ ๆ รวมไปถึงการอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจรัฐ กับการปฏิบัติตนของประชาชนอย่างเป็นลายลักษณ์อักษรโดยการจัดสรรอำนาจต่าง ๆ บนพื้นฐานของความชอบธรรม มีรูปแบบการปกครองโดยรับรองสิทธิ เสรีภาพ และความเท่าเทียมกันของพลเมืองแห่งรัฐ

จากการศึกษาพบว่า รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 25 ได้บัญญัติสิทธิและหน้าที่ดังนี้ “สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย นอกจากที่บัญญัติคุ้มครองไว้เป็นการเฉพาะในรัฐธรรมนูญแล้ว การใดที่มีได้ห้ามหรือจำกัดไว้ในรัฐธรรมนูญหรือในกฎหมายอื่น บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพที่จะทำการนั้นได้และได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ ตราบเท่าที่การใช้สิทธิหรือเสรีภาพเช่นว่านั้นไม่กระทบกระเทือนหรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคง

¹ ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 134 ตอนที่ 40 ก วันที่ 6 เมษายน 2560

ของรัฐ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และไม่ละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น

สิทธิหรือเสรีภาพใดที่รัฐธรรมนูญให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ หรือให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ แม้ยังไม่มีมาตรการกฎหมายนั้นขึ้นใช้บังคับ บุคคลหรือชุมชนย่อมสามารถใช้สิทธิหรือเสรีภาพนั้นได้ตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ

บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่ได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ สามารถยกบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญเพื่อใช้สิทธิทางศาลหรือยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้คดีในศาลได้

บุคคลซึ่งได้รับความเสียหายจากการถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพหรือจากการกระทำความผิดอาญาของบุคคลอื่น ย่อมมีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาหรือช่วยเหลือจากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา 57 โดยการกำหนดหน้าที่ของรัฐ ต้องดำเนินการอนุรักษ์ฟื้นฟู และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมและจารีตประเพณีอันดีงามของท้องถิ่นและของชาติและจัดให้มีพื้นที่สาธารณะสำหรับกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชน ชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ใช้สิทธิและมีส่วนร่วมในการดำเนินการด้วย² ทั้งต้องอนุรักษ์ คุ้มครอง บำรุงรักษา ฟื้นฟู บริหารจัดการ และใช้หรือจัดให้มีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพ ให้เกิดประโยชน์อย่างสมดุลและยั่งยืน โดยต้องให้ประชาชนและชุมชนในท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมดำเนินการ และได้รับประโยชน์จากการดำเนินการดังกล่าวด้วยตามที่กฎหมายบัญญัติ³

ทั้งนี้ รัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าว ได้กำหนดมาตรการในการป้องกันโครงการหรือกิจกรรมของรัฐหรือที่รัฐจะอนุญาตให้ผู้ใดดำเนินการ ถ้าการนั้นอาจมีผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ คุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพ อนามัย คุณภาพชีวิต หรือส่วนได้เสียสำคัญอื่นใดของประชาชนหรือชุมชนหรือสิ่งแวดล้อมอย่างรุนแรง รัฐต้องดำเนินการให้มีการศึกษาและประเมินผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชนหรือชุมชน และจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้เสียและประชาชนและชุมชนที่เกี่ยวข้องก่อน เพื่อนำมาประกอบการพิจารณาดำเนินการหรืออนุญาตตามที่กฎหมายบัญญัติ

² มาตรา 57 (1) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560

³ เพิ่งอ้าง.

บุคคลและชุมชนย่อมมีสิทธิได้รับข้อมูล คำชี้แจง และเหตุผลจากหน่วยงานของรัฐก่อนการดำเนินการ และรัฐต้องระมัดระวังให้เกิดผลกระทบต่อประชาชน ชุมชน สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพน้อยที่สุด และต้องดำเนินการให้มีการเยียวยาความเดือดร้อนหรือเสียหายให้แก่ประชาชนหรือชุมชนที่ได้รับผลกระทบอย่างเป็นธรรมและโดยไม่ชักช้า⁴

จะเห็นได้ว่ารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 นี้ได้มีบทบัญญัติที่เป็นข้อกำหนดแนวนโยบายเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การอนุรักษ์ คุ้มครอง ทรัพยากรธรรมชาติในหลาย ๆ ด้าน ให้คงไว้ซึ่งความหลากหลายทางชีวภาพ ซึ่งสามารถนำมาตรากฎดังกล่าวมาปรับใช้ในการอนุรักษ์กระบือหรือควายไทย ตั้งแต่ระดับบุคคลไปจนถึงระดับชุมชน โดยหน่วยงานภาครัฐเป็นหน่วยงานหลักในการจัดให้มีการอนุรักษ์ คุ้มครอง บำรุงรักษา พันธุ์ บริหารจัดการ และใช้หรือจัดให้มีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพ ให้เกิดประโยชน์อย่างสมดุล

4.1.2 แผนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ปัญหาทรัพยากรธรรมชาตินับว่าเป็นปัญหาสำคัญของประเทศไทย ทรัพยากรธรรมชาติถูกนำไปใช้ในการพัฒนาด้านต่าง ๆ เป็นจำนวนมากและทำให้เกิดปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรต่าง ๆ ทำให้เกิดผลกระทบที่ตามมาไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรป่าไม้ ดิน น้ำ และการลดลงของสัตว์ชนิดต่าง ๆ ทั้งนี้ผู้เขียนจะนำเสนอเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ การจัดการ และมาตรการที่เกี่ยวข้องกับกระบือไทย ดังต่อไปนี้

4.1.2.1 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564)⁵

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เป็นแผนพัฒนาหลักของประเทศไทยที่มีความสำคัญในการกำหนดนโยบายและแนวทางในการพัฒนาประเทศที่สามารถขับเคลื่อนให้บังเกิดผลในทางปฏิบัติที่ชัดเจนยิ่งขึ้นในทุกภาคส่วนทุกระดับยึดแนวความคิดการพัฒนาแบบบูรณาการเป็นองค์รวมที่มีการเชื่อมโยงทุกมิติของการพัฒนาอย่างบูรณาการทั้งมิติของคน สังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อมและการเมือง เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันให้พร้อมเผชิญการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทั้งในระดับปัจเจก ครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติขณะเดียวกันให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วม

⁴ มาตรา 58 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560

⁵ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 133 ตอนที่ 115 ก วันที่ 30 ธันวาคม 2559

ของทุกภาคส่วนในสังคมในกระบวนการพัฒนาประเทศเพื่อก่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการพัฒนาประเทศ

สำหรับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564) ที่มีผลบังคับใช้ในปัจจุบัน ในด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเนื่องจากประเทศไทยมีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติเป็นจำนวนมากและมีปริมาณเพิ่มขึ้นทุกปี ส่งผลให้ทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ทรัพยากรป่าไม้ ดิน น้ำ รวมไปถึงสัตว์ต่าง ๆ มีจำนวนลดน้อยลงและยังมีปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรอีกทั้งยังมีปัญหาเกี่ยวกับความขัดแย้งในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติมากขึ้นระหว่างรัฐและประชาชน แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับดังกล่าว จึงได้มีการกำหนดประเด็นยุทธศาสตร์ในการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไว้ในประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 4 การเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยมีการกำหนดวัตถุประสงค์ และเป้าหมายการดำเนินการ โดยมีการรักษาฟื้นฟูฐานทรัพยากรธรรมชาติ โดยได้มีการกำหนดการลดการสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ และกำหนดตัวชี้วัดเป็นจำนวนชนิดพันธุ์และประชากรของสิ่งมีชีวิตที่อยู่ในภาวะถูกคุกคาม หรือใกล้สูญพันธุ์ ทั้งนี้ยุทธศาสตร์ที่ 4 ได้กำหนดแนวทางการพัฒนาที่มีความสำคัญสูงและสามารถผลักดันสู่การปฏิบัติ ซึ่งผู้เขียนจะนำเสนอเฉพาะแนวทางที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์กระบือไทย ซึ่งสามารถสรุปแนวทางที่เกี่ยวข้องดังนี้

แนวทางการพัฒนาที่ 3.1 การรักษาฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติสร้างสมดุลของการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนและเป็นธรรม ใช้ประโยชน์จากทุนธรรมชาติโดยคำนึงถึงขีดจำกัดและศักยภาพในการฟื้นตัว รักษาความมั่นคงของฐานทรัพยากร สร้างสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนและเป็นธรรม รวมทั้งผลักดันแนวทางการประเมินมูลค่าของระบบนิเวศ และการสร้างรายได้จากการอนุรักษ์เพื่อใช้ในการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น ประเด็นย่อยที่ 3.1.2 อนุรักษ์และใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืนปกป้องและอนุรักษ์ทรัพยากรพันธุกรรม อนุรักษ์พันธุกรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น สนับสนุนธนาคารพันธุกรรมที่มีการดำเนินการอยู่แล้วอย่างเป็นระบบ ทั้งพืช สัตว์ และจุลินทรีย์ ส่งเสริมการใช้ประโยชน์ การสร้างมูลค่าเพิ่มจากทรัพยากรชีวภาพและให้มีการแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม จัดทำชุดการวิจัยเพื่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์อย่างเป็นระบบ ผลักดันให้มีการนำงานวิจัยที่มีอยู่มาพัฒนาต่อยอดจากการวิเคราะห์ จากแนวทางการพัฒนาดังกล่าวจะเห็นได้ว่า มีการริเริ่มการปกป้องและอนุรักษ์ทรัพยากรพันธุกรรม หากมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับพันธุกรรมอย่างจริงจังกระบวนการดังกล่าวจะส่งผลให้กระบือไทยมีสายพันธุ์ที่แข็งแรงขึ้น หากมีการแยกแยะสายพันธุ์ท้องถิ่นและสายพันธุ์ที่นำเข้ามาจากต่างประเทศอย่างชัดเจนจะทำให้ไทยมีสายพันธุ์ที่หลากหลายลดความเสี่ยงและแนวโน้มที่จะเกิดการสูญพันธุ์

แนวทางการพัฒนาที่ 3.7 พัฒนาระบบการบริหารจัดการและกลไกแก้ไข ปัญหาความขัดแย้งด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ประเด็นย่อยที่ 3.7.1 ปรับปรุงกลไก และกระบวนการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมให้มีประสิทธิภาพทุกขั้นตอนตั้งแต่ขั้นตอนการจัดทำ การพิจารณารายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมและขั้นตอนการติดตามตรวจสอบโดย ผลักดันให้หน่วยงานซึ่งมีหน้าที่ในการอนุญาต ติดตาม ตรวจสอบการดำเนินงานตามมาตรการ ลดผลกระทบสิ่งแวดล้อมอย่างเคร่งครัด ๆ ประเด็นย่อยที่ 3.7.3 สร้างจิตสำนึกความตระหนักและ ปรับปรุงกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยไม่จำกัดแค่เพียงการรับฟังความคิดเห็นแต่ควรสร้าง การมีส่วนร่วมตลอดกระบวนการจัดทำโครงการเพื่อสร้างการยอมรับและลดความขัดแย้งกับ ประชาชนในพื้นที่ ๆ ประเด็นย่อยที่ 3.7.3 ส่งเสริมบทบาทภาคเอกชนและชุมชนเพื่อสร้างพลังร่วม ในการดำเนินงานร่วมกับภาครัฐ โดยส่งเสริมให้ภาคเอกชนที่มีธรรมาภิบาลในการบริหารงานมีโอกาส เข้ามาร่วมดำเนินงานกับภาครัฐและชุมชน สนับสนุนการจัดตั้งกลไกและกองทุนเพื่อการฟื้นฟู เยียวยา และชดเชยแก่ผู้ที่ได้รับผลกระทบทั้งการเยียวยาในระยะสั้นและระยะยาวร่วมกับการศึกษาและ กำหนดใช้มาตรการทางการคลังที่เหมาะสมเป็นธรรม ๆ

จะเห็นได้ว่า จากยุทธศาสตร์ของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 – 2564) มีความเกี่ยวข้องและมีมาตรการที่สามารถนำมาใช้กับการอนุรักษ์ กระบือไทย โดยส่วนใหญ่จะเน้นไปในทิศทางการดำเนินการส่งเสริมให้ประชาชนและชุมชนในท้องถิ่น ร่วมฟื้นฟู การอนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชีวภาพซึ่งจะเห็นได้จากสถานการณ์ในปัจจุบัน มีการรณรงค์ส่งเสริมให้ประชาชนหันมาใช้กระบือเป็นแรงงานหลักในภาคการเกษตรมีการจัดตั้ง ธนาคารโค-กระบือ เพื่อแจกจ่ายให้กับประชาชนและเน้นให้ชุมชนบริหารจัดการด้วยตนเองโดย มีหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องติดตามและกำกับตรวจสอบแสดงให้เห็นว่าหน่วยงานภาครัฐมีความ มุ่งมั่นในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพชุมชนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้เข้ามา มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวด้วย

4.1.2.2 นโยบายและแผนการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2540 – 2559⁶

นโยบายด้านสิ่งแวดล้อมดังกล่าว จัดทำขึ้นโดยอาศัยอำนาจตาม พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 มาตรา 13 (1)⁷ โดยมี

⁶ สำนักนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม, สืบค้นเมื่อวันที่ 1 สิงหาคม 2559, จาก<http://www.onep.go.th>

ความมุ่งหมายที่จะให้มีการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติให้ควบคู่ไปกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมอันจะยังผลให้การพัฒนาประเทศเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืนและเสริมสร้างคุณภาพแห่งชีวิตของประชาชน โดยได้กำหนดแนวทางที่จำเป็นเร่งด่วนในการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติที่สามารถทดแทนได้ให้เข้าสู่สภาพสมดุลของการใช้และการเกิดทดแทน และกำหนดแนวทางการในการแก้ไขปัญหาจัดภาวะมลพิษทางน้ำ มลพิษทางอากาศ มลพิษทางเสียง และความสิ้นสละเทือน มูลฝอยและสิ่งปฏิกูล สารอันตรายและของเสียอันตราย ตลอดจนการกำหนดแนวทางในการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติในอนาคต รวมทั้งให้มีการปรับปรุงกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ เพื่อสนับสนุนการบริหารและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติให้มีประสิทธิภาพ

นโยบายและแผนการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ประกอบด้วยนโยบายหลัก 6 ประการ ประกอบไปด้วยนโยบายด้านทรัพยากรธรรมชาติ นโยบายด้านป้องกันและขจัดมลพิษ นโยบายด้านแหล่งธรรมชาติและแหล่งศิลปกรรม นโยบายด้านสิ่งแวดล้อมชุมชน นโยบายด้านการศึกษาและประชาสัมพันธ์เพื่อสิ่งแวดล้อม และนโยบายด้านเทคโนโลยีเพื่อสิ่งแวดล้อม ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์กระบือไทยปรากฏอยู่ใน 2 นโยบาย คือ นโยบายด้านทรัพยากรธรรมชาติและนโยบายด้านเทคโนโลยีเพื่อสิ่งแวดล้อม สรุปดังนี้⁸

(1) เพิ่มประสิทธิภาพการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ประสานการใช้ประโยชน์ และลดปัญหาความขัดแย้ง รวมทั้งเร่งรัดและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติที่เสื่อมโทรมให้เป็นปัจจัยพื้นฐานของการพัฒนาที่ยั่งยืน

(2) เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ โดยการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการจากส่วนกลางไปสู่ส่วนภูมิภาคอย่างเป็นระบบ รวมทั้งเสริมสร้างพลังความร่วมมือระหว่าง ภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรเอกชน และประชาชน

(3) สนับสนุนการใช้หลักทางเศรษฐศาสตร์สิ่งแวดล้อมเพื่อนำมาเป็นเครื่องมือในการเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสร้างความเป็นธรรมในสังคม

⁷ พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 มาตรา 13 คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติมีอำนาจและหน้าที่ดังต่อไปนี้

(1) เสนอนโยบายและแผนการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ เพื่อขอความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรี

⁸ สำนักนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, *อ้าวแล้ว เชิงอรรถที่ 6*.

(4) ปรับปรุงกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับที่เกี่ยวข้องเพื่อสนับสนุนการบริหาร และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติให้มีประสิทธิภาพ รวมทั้งรองรับสิทธิและหน้าที่การเป็นเจ้าของ ทรัพยากรธรรมชาติ

(5) สนับสนุนการศึกษา วิจัย และเสริมสร้างโครงข่ายพื้นฐานระบบข้อมูล ทรัพยากรธรรมชาติให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน

(6) ส่งเสริมการสร้างจิตสำนึกและสร้างความตระหนักและจิตวิญญาณ ด้านการอนุรักษ์ให้แก่ผู้บริหารในหน่วยงานของรัฐ นักการเมืองทุกระดับ ภาคเอกชน และประชาชน ทั่วไป เพื่อให้เกิดการประสานแนวคิดทางด้านการพัฒนาและการอนุรักษ์ให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

(7) พัฒนาและส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีเพื่อการจัดการคุณภาพ สิ่งแวดล้อม

นโยบายดังกล่าวได้สิ้นสุดลงในปี พ.ศ. 2559 แต่ผู้เขียนมีความเห็นว่า สำหรับนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์กระบือไทยนั้น สามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการ ดำเนินการได้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งนโยบายและแผนการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ได้กำหนดทิศทางให้มีลักษณะสอดคล้องและไปในทิศทางเดียวกันกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติ ฉบับที่ 11 และต่อเนื่องมาถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 โดยมุ่งเน้น และให้ความสำคัญความเชื่อมโยงของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและการเสียคุณภาพ ของธรรมชาติซึ่งมีคุณค่าที่ประเมินไม่ได้และยากที่จะฟื้นฟูให้คืนสู่สภาพเดิมได้ รวมทั้งการให้ ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชนท้องถิ่น

4.1.2.3 แผนการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ.2560 - 2564⁹

แผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ.2560 – 2564 จัดทำขึ้นโดยอาศัย อำนาจตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2535 กำหนดให้มีการจัดทำ “แผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม” ตามมาตรา 35¹⁰ ให้รัฐมนตรีโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการ สิ่งแวดล้อมแห่งชาติจัดทำแผนปฏิบัติการ เรียกว่า “แผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม” เพื่อปฏิบัติตาม นโยบายและแผนการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ โดยกำหนดขึ้นตามมาตรา 13 (1) ซึ่งกำหนดให้ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องมีหน้าที่ดำเนินการตามอำนาจหน้าที่เพื่อปฏิบัติการให้เป็นไป

⁹ สำนักงานนโยบายและแผนพลังงาน กระทรวงพลังงาน, “แผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2560 – 2564,” สืบค้นเมื่อวันที่ 1 เมษายน 2560, จาก <http://www.eppo.go.th/index.php/th/plan-policy/climatechange/thailand/eqmpln>.

¹⁰ มาตรา 35 พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535

ตามแผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม และเพื่อให้การดำเนินการเป็นไปโดยบรรลุวัตถุประสงค์ และเป้าหมายที่กำหนด

โดยได้มีการกำหนดยุทธศาสตร์ในการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมไว้

4 ยุทธศาสตร์ ดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ 1 การจัดสรรทรัพยากรธรรมชาติอย่างสมดุลและเป็นธรรม ให้ความสำคัญต่อการอนุรักษ์ ป่าไม้ และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ โดยคำนึงถึงขีดจำกัด และศักยภาพในการฟื้นตัวของระบบนิเวศธรรมชาติเพื่อรักษาความมั่นคงของฐานทรัพยากรธรรมชาติ ให้เกิดความสมดุลและเป็นธรรมโดยมีเป้าหมายของยุทธศาสตร์ คือ ให้ฐานทรัพยากรธรรมชาติและ ความหลากหลายทางชีวภาพได้รับการส่งเสริมทั้งการอนุรักษ์ ป่าไม้ และใช้ประโยชน์อย่างสมดุล เป็นธรรมและเกิดความมั่นคง โดยมี 2 กลยุทธ์ คือ

1.1 การจัดการทรัพยากรธรรมชาติเพื่อการอนุรักษ์ การฟื้นฟูป่า และการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน

1.2 การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดความยั่งยืน โดยมีตัวชี้วัดที่สามารถนำมาใช้ในการอนุรักษ์กระป๋องไทย คือ ตัวชี้วัดที่ 10 อัตราการสูญเสียชนิดพันธุ์ ที่ถูกคุกคาม ชนิดพันธุ์เฉพาะถิ่น และแหล่งที่อยู่อาศัยตามธรรมชาติลดลง

ยุทธศาสตร์ที่ 2 การจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ดีได้รับการป้องกัน บำบัดและฟื้นฟูป่า มุ่งเน้นให้ความสำคัญกับการป้องกันปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้น ณ แหล่งกำเนิด ลดปริมาณของเสียที่เกิดขึ้นในทุกขั้นตอนและสนับสนุนการนำกลับมาใช้ใหม่ อีกทั้งการจัดการของเสีย ที่เกิดขึ้นจะต้องมีระบบการจัดการแบบรวมศูนย์ เพื่อลดการเกิดแหล่งมลพิษรวมถึงเพิ่มบทบาท ความรับผิดชอบของผู้ผลิตในการจัดการผลิตภัณฑ์ของตนเองและซากผลิตภัณฑ์ที่เกิดขึ้นอย่างครบ วงจร และเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการจัดการ ดูแล และรักษาสิ่งแวดล้อมให้มีคุณภาพ ที่ดีโดยสิ่งแวดล้อมจะต้องได้รับการจัดการอย่างเป็นระบบมีการบำบัดและฟื้นฟูป่าอย่างถูกหลักวิธีทำให้มี การใช้ทรัพยากรได้อย่างคุ้มค่าและไม่ส่งผลกระทบต่อชุมชนและสิ่งแวดล้อม โดยมีเป้าหมาย ของยุทธศาสตร์คือ สิ่งแวดล้อมได้รับการจัดการที่ดีอย่างมีคุณภาพทั้งการป้องกัน บำบัด ฟื้นฟูป่า และการถ่ายทอดสิ่งแวดล้อมที่ดีสู่รุ่นต่อไป

ยุทธศาสตร์ที่ 3 เพิ่มประสิทธิภาพการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมอย่างคุ้มค่าและยั่งยืนมุ่งเน้นให้ทุกภาคที่เกี่ยวข้องใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างคุ้มค่า มีประสิทธิภาพและลดการเกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมให้น้อยที่สุด โดยส่งเสริมให้มีการปรับเปลี่ยน พฤติกรรมการบริโภคที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและมีการใช้พลังงานที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม รวมถึงส่งเสริมให้มีการผลิตและบริการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและพัฒนาเศรษฐกิจบนฐาน

ทรัพยากรชีวภาพอย่างยั่งยืนโดยมีเป้าหมายของยุทธศาสตร์คือการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมมีประสิทธิภาพมากขึ้น มีความคุ้มค่าและยั่งยืน

ยุทธศาสตร์ที่ 4 สร้างศักยภาพเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและภัยธรรมชาติและส่งเสริมความร่วมมือกับต่างประเทศ มุ่งเน้นการสร้างศักยภาพของประชาชน โดยเฉพาะในพื้นที่ที่มีความเปราะบาง และมีความเสี่ยงให้สามารถเตรียมพร้อมรับมือและปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและภัยพิบัติที่เกิดขึ้น รวมทั้งเห็นความสำคัญเข้าใจถึงผลกระทบและตระหนักถึงการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกตลอดจนให้ความสำคัญต่อการเสริมสร้างความร่วมมือในการดำเนินงานตามพันธกรณีและความตกลงด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในระดับภูมิภาคและระดับโลกที่จะนำไปสู่เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนโดยมีเป้าหมายของยุทธศาสตร์ คือ ทุกภาคส่วนมีศักยภาพในการรับมือต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและภัยธรรมชาติ และมีความพร้อมในความร่วมมือด้านสิ่งแวดล้อมกับต่างประเทศ ทั้งในระดับภูมิภาคและระดับโลกที่เป็นเชิงรุก

จากแผนยุทธศาสตร์ของแผนการจัดการสิ่งแวดล้อม จำนวน 4 ยุทธศาสตร์ โดยเฉพาะประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 1 มีการกำหนดตัวชี้วัด “อัตราการสูญเสียชนิดพันธุ์ที่ถูกคุกคาม ชนิดพันธุ์เฉพาะถิ่น และแหล่งที่อยู่อาศัยตามธรรมชาติลดลง” นั้นเป็นการบ่งชี้ถึงกำหนดตัวชี้วัดที่จะทำให้การอนุรักษ์กระบือไทยสามารถบรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้เนื่องจากมีทิศทางในด้านการป้องกันและอนุรักษ์ทรัพยากร การจัดการและจัดสรรความหลากหลายทางชีวภาพรวมถึงการรับมือถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นในเชิงรุกมากขึ้น

4.1.2.4 แผนแม่บทบูรณาการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพ พ.ศ. 2558 – 2564¹¹

แผนแม่บทบูรณาการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพ พ.ศ. 2558 – 2564 เป็นแผนหลักที่กำหนดนโยบาย มาตรการในการดำเนินการด้านความหลากหลายทางชีวภาพของประเทศไทย โดยสอดคล้องกับกรอบการดำเนินงานตามพันธกรณีของอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพในมาตรา 6¹² ที่กำหนดให้ภาคีดำเนินการจัดทำกลยุทธ์หรือ

¹¹ สำนักนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, “แผนแม่บทบูรณาการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพ พ.ศ. 2558 – 2564,” สืบค้นเมื่อวันที่ 1 สิงหาคม 2559, จาก http://chm-thai.onep.go.th/chm/publication_5.html#ms1

¹² Article 6. General Measures for Conservation and Sustainable Use

แผนระดับชาติเพื่อการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืน นอกจากนี้ยังได้กำหนดประเด็นย่อยที่ 3.1.2 การอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืน ปกป้องและอนุรักษ์ทรัพยากรพันธุกรรมความหลากหลายทางชีวภาพไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564) เพื่อขับเคลื่อนและแก้ไขมูลเหตุของการสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ โดยมุ่งเน้นการอนุรักษ์ ปันฟู ปกป้อง คุ้มครองและเพิ่มพูนผลประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพและบริการจากระบบนิเวศควบคู่กันกับการสร้างความตระหนัก ความรู้ ความเข้าใจในบทบาทและความสำคัญของความหลากหลายทางชีวภาพที่มีต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์และการบูรณาการการจัดการร่วมกับภาคส่วนต่าง ๆ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564) โดยระบุไว้ในแนวทางการพัฒนาที่ 3.1 การรักษาฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ สร้างสมดุลของการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนและเป็นธรรม ทั้งนี้ แผนดังกล่าวได้กำหนดยุทธศาสตร์ มาตรการ และแผนการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์กระบือไทย มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

(1) ยุทธศาสตร์การบูรณาการและการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพ โดยการมีส่วนร่วมในทุกระดับโดยมีมาตรการสร้างความตระหนักและให้ความรู้เกี่ยวกับความหลากหลายทางชีวภาพ มาตรการเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการความหลากหลายทางชีวภาพ เช่น การบังคับใช้กฎหมาย ข้อบังคับและกลไกที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ ปันฟู คุ้มครองและใช้ประโยชน์จากความหลากหลาย และการลดขจัดแรงจูงใจที่ก่อให้เกิดผลกระทบในทางลบต่อการอนุรักษ์กระบือไทย สนับสนุนเครือข่ายการบริหารจัดการพื้นที่อนุรักษ์และถิ่นที่อยู่อาศัยของกระบือไทยโดยมีชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการตามนโยบายแผนงานและกิจกรรมต่าง ๆ

Each Contracting Party shall, in accordance with its particular conditions and capabilities:

(a) Develop national strategies, plans or programmes for the conservation and sustainable use of biological diversity or adapt for this purpose existing strategies, plans or programmes which shall reflect, inter alia, the measures set out in this Convention relevant to the Contracting Party concerned; and

(b) Integrate, as far as possible and as appropriate, the conservation and sustainable use of biological diversity into relevant sectoral or cross-sectoral plans, programmes and policies.

(2) ยุทธศาสตร์การอนุรักษ์ และฟื้นฟูความหลากหลายทางชีวภาพโดยมีมาตรการในการลดอัตราการสูญเสียแหล่งที่อยู่อาศัยตามธรรมชาติของกระปือไทย ซึ่งเป็นสัตว์พื้นเมืองที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต การขยายตัวของชุมชน กิจกรรมต่าง ๆ รวมไปถึงการป้องกันภัยคุกคามที่เกิดจากโรคในกระปือเพื่อลดผลกระทบต่อความหลากหลายทางชีวภาพ และสร้างความสมดุลระหว่างการพัฒนาและการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพของประเทศไทย

(3) ยุทธศาสตร์การปกป้องคุ้มครองสิทธิประโยชน์ของประเทศและการบริหารจัดการเพื่อเพิ่มพูนและแบ่งปันผลประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพ โดยสอดคล้องกับแนวทางเศรษฐกิจสีเขียว โดยมีมาตรการในการปรับปรุงแก้ไข กฎ ระเบียบ จัดให้มีการติดตาม ตรวจสอบ เช่น กรณีการลดลงของจำนวนกระปือไทย ส่งเสริมการวิจัยเพื่อเพิ่มมูลค่าเพื่อการบริโภคอย่างยั่งยืน ส่งเสริมการเป็นหุ้นส่วนระหว่างภาครัฐและภาคเอกชนในการอนุรักษ์ และพัฒนาการใช้ประโยชน์ความหลากหลายอย่างยั่งยืนและเป็นระบบ

(4) ยุทธศาสตร์การพัฒนาองค์ความรู้และระบบฐานข้อมูลด้านความหลากหลายทางชีวภาพให้เป็นมาตรฐานสากล โดยมีมาตรการดำเนินการส่งเสริมและพัฒนากิจการองค์ความรู้ความหลากหลายทางชีวภาพ เช่น การสนับสนุนและส่งเสริมและอนุรักษ์ความสำคัญของกระปือไทยกับภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมไปถึงการใช้ความรู้และมูลค่าทางเศรษฐศาสตร์ในการกำหนดทิศทาง นโยบาย มาตรการ และแผนพัฒนาทั้งในระดับชาติ จังหวัด ท้องถิ่น และทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในการอนุรักษ์จัดการกระปือไทย และมีการปรับปรุงพัฒนาระบบ และกลไกในการจัดเก็บข้อมูล

แผนแม่บทบูรณาการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพ พ.ศ. 2558 - 2564 จึงเป็นแนวทางในการขับเคลื่อนและผลักดันให้แผนต่าง ๆ เกิดผลสัมฤทธิ์อย่างเป็นรูปธรรมเพื่อลดและยับยั้งอัตราการสูญเสียกระปือไทยและความหลากหลายทางชีวภาพของพันธุ์กรรมคงไว้ซึ่งระบบนิเวศซึ่งเป็นรากฐานสำคัญในการดำรงชีวิตของชุมชนท้องถิ่นหรือของประชาชนซึ่งมีผลกระทบเป็นอย่างมากต่อความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติและ ความหลากหลายทางชีวภาพให้แก่คนรุ่นใหม่ในอนาคตต่อไป

4.1.2.5 แผนยุทธศาสตร์ควายไทย พ.ศ. 2555 – 2559¹³

แผนยุทธศาสตร์ควายไทย เป็นแผนงานที่จัดทำขึ้นโดยกรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มีหลักการสำคัญ คือ เพื่อพัฒนาระบบการผลิตควายไทย สร้างแรงจูงใจให้เกษตรกรมีการอนุรักษ์ และพัฒนาควายอย่างยั่งยืน เพิ่มขีดความสามารถการผลิตและเสริมสร้างทัศนคติ ประโยชน์ของการเลี้ยงควายอย่างต่อเนื่อง ปรับปรุงกฎระเบียบ ข้อบังคับ กฎหมายให้สอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบัน รวมทั้งบูรณาการกับหน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้องแบบพหุภาคี ภายใต้เป้าหมายการดำเนินงานการส่งเสริมการส่งออกเนื้อควายไปต่างประเทศไม่ต่ำกว่าปีละ 2,000 ตัว สร้างกลุ่มเครือข่ายผู้เลี้ยงควายในการอนุรักษ์และพัฒนาให้มีการเลี้ยงควายเพิ่มขึ้นปีละ 100 กลุ่ม และเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตควายในกลุ่มที่ได้รับการส่งเสริมเพิ่มขึ้นร้อยละ 15 ต่อปี โดยได้กำหนดกลยุทธ์ไว้ 4 ด้าน คือ

(1) กลยุทธ์การพัฒนาระบบการผลิตควายไทยเป็นธุรกิจส่งเสริมการตลาด และการแปรรูป โดยการสนับสนุนให้เกษตรกรรวมตัวเป็นกลุ่มเพื่อให้สามารถควบคุมปริมาณการผลิต การตลาดเพื่อสร้างอำนาจต่อรองด้านการตลาดเพื่อกระตุ้นการเลี้ยงควายในประเทศให้สูงขึ้นและส่งเสริมให้มีการผลิตควายเนื้อ ควายพันธุ์ดีเพื่อการส่งออก รวมไปถึงการปรับปรุงระเบียบการปฏิบัติให้เอื้ออำนวยต่อระบบการตลาด

(2) กลยุทธ์การอนุรักษ์พัฒนาควายไทยและวัฒนธรรมประเพณีที่เกี่ยวข้องกับควายด้านการอนุรักษ์และพัฒนาควายไทยมีมาตรการและกลไกการดำเนินงานโดยการสร้างความเข้มแข็งให้กับผู้เลี้ยงควายไทย ให้มีแรงจูงใจในการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ควายไทยอย่างยั่งยืน สร้างเครือข่ายอนุรักษ์และพัฒนาควายไทยในทุกกระดับ โดยการจัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์และพัฒนาควายไทย และการสงวนรักษาแม่พันธุ์ โดยให้มีการกำกับ ดูแล และบังคับใช้กฎหมายและลงโทษผู้ฝ่าฝืนอย่างจริงจังโดยเฉพาะการฆ่าควายอ้อมท้องและควายเพศเมียวัยเจริญพันธุ์ รวมไปถึงการรณรงค์ประชาสัมพันธ์ให้ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์พันธุ์กรรมควายพันธุ์พื้นเมืองและไม่บริโภคลูกควายในท้อง

(3) กลยุทธ์การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตควายไทยและการสนับสนุนการผลิตเพื่อเป็นการค้าและการอนุรักษ์ โดยมีมาตรการและกลไกการดำเนินงานดังนี้ การปรับปรุงสายพันธุ์ กระจายสายพันธุ์ดี โดยการนำเทคโนโลยีชีวภาพในการปรับปรุงสายพันธุ์ มีการกำหนด

¹³ กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, “แผนยุทธศาสตร์ควายไทย พ.ศ. 2555 – 2559,” สืบค้นเมื่อวันที่ 1 สิงหาคม 2559, จาก <http://pvlo-roi.dld.go.th/th/images/stories/link/IDP/doc%20operate/doc6.pdf>.

แผนปฏิบัติการเชิงรุกด้านสุขภาพสัตว์เพื่อป้องกันอาทิเช่น โรคพยาธิ ที่มีผลกระทบต่อการผลิตควายไทยรวมไปถึงการเจริญเติบโตด้วย

(4) กลยุทธ์การศึกษาวิจัย เพื่อสนับสนุนการผลิตควายไทยเป็นการค้า และการอนุรักษ์ โดยการสนับสนุนให้มีการศึกษาวิจัยในชุมชนแบบเกษตรกรรมมีส่วนร่วมเช่นการศึกษาวิจัยอย่างเร่งด่วน ในเรื่องของการใช้แรงงานควายในระบบการปลูกพืชและสัตว์ กลไกตลาด การแปรรูปเพื่อทำผลิตภัณฑ์ชนิดต่าง ๆ และการศึกษาวิจัยแบบองค์ความรู้ ในเรื่องของการพัฒนาปรับปรุงสายพันธุ์ รวมไปถึงการพัฒนาอาหาร และการพัฒนาเทคโนโลยี

ทั้งนี้ กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้อาศัยอำนาจตาม มาตรา 32 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2545¹⁴ อธิบดีกรมปศุสัตว์ ได้ออกคำสั่งที่ 18/2555 ลงวันที่ 17 มกราคม 2555 เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการยุทธศาสตร์กระบือ โดยกำหนดให้มีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

1) ศึกษา ปรับปรุง และกำกับดูแลยุทธศาสตร์กระบือให้สามารถ ดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวดเร็วตอบสนองต่อความต้องการของเกษตรกรและผู้บริโภค ทั้งในและต่างประเทศ

2) ติดตามเร่งรัดให้ทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับยุทธศาสตร์ ทั้งภายใน และภายนอกกรมปศุสัตว์ มีการดำเนินงานเป็นไปตามยุทธศาสตร์

3) วิเคราะห์แนวโน้มปัญหาที่จะเกิดขึ้นเพื่อกำหนดแนวทางป้องกัน ทั้งด้านการผลิต ด้านสุขอนามัย ด้านราคา ด้านการตลาดทั้งในประเทศและต่างประเทศ

4) จัดทำแผนปฏิบัติงานและรายงานผลการดำเนินงานให้อธิบดี กรมปศุสัตว์ทราบทุกเดือน

ต่อมา อธิบดีกรมปศุสัตว์ได้อาศัยอำนาจตามมาตรา 32 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติ ระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2545 ให้ยกเลิกคำสั่งที่ 18/2555 เรื่องแต่งตั้ง

¹⁴ มาตรา 32 วรรคสอง “อธิบดีเป็นผู้บังคับบัญชาข้าราชการ และรับผิดชอบในการปฏิบัติ ราชการของกรมให้เป็นไปตามนโยบาย แนวทาง และแผนการปฏิบัติราชการของกระทรวง และใน กรณีที่มีกฎหมายอื่นกำหนดอำนาจหน้าที่ของอธิบดีไว้เป็นการเฉพาะ การใช้อำนาจและการปฏิบัติ หน้าที่ตามกฎหมายดังกล่าวให้คำนึงถึงนโยบายที่คณะรัฐมนตรีกำหนดหรืออนุมัติและแนวทาง และแผนการปฏิบัติราชการของกระทรวงด้วย”

คณะกรรมการยุทธศาสตร์กระบือ ลงวันที่ 17 มกราคม 2555 เพื่อให้การบริหารจัดการยุทธศาสตร์กระบือทั้งระบบเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลตั้งแต่กระบวนการผลิตไปจนถึงผู้บริโภคเป็นไปตามยุทธศาสตร์กระบือ จึงได้ออกคำสั่งที่กรมปศุสัตว์ ที่ 196/2555 เรื่องแต่งตั้งคณะกรรมการยุทธศาสตร์กระบือ ลงวันที่ 26 มีนาคม 2555

ทั้งนี้ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์อาศัยตามข้อ 3 (5) คำสั่งของกรมปศุสัตว์ ที่ 196/2555 ลงวันที่ 26 มีนาคม 2555 คณะกรรมการยุทธศาสตร์กระบือจึงได้ออกคำสั่งของคณะกรรมการยุทธศาสตร์กระบือ ที่ 1/2555 ลงวันที่ 4 กรกฎาคม 2555 เรื่องแต่งตั้งคณะทำงานด้านการตลาด เพื่อศึกษาข้อมูลด้านการตลาด ข้อกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับที่เกี่ยวข้องกับตลาดกระบือ การวิเคราะห์ข้อมูลต้นทุนการผลิตและการตลาดแนวโน้มด้านการตลาด ราคา ตลอดจนจนแนวทางและประสานงานในการจัดตั้งตลาดเพื่อรองรับการส่งออกกระบือไปต่างประเทศต่อไป คำสั่งของคณะกรรมการยุทธศาสตร์กระบือ ที่ 2/2555 ลงวันที่ 4 กรกฎาคม 2555 เรื่อง แต่งตั้งคณะทำงานด้านการผลิต เพื่อส่งเสริมพัฒนาและการถ่ายทอดเทคโนโลยี ศึกษาข้อมูลการผลิตการส่งเสริมพัฒนาและการถ่ายทอดเทคโนโลยี วิเคราะห์กำหนดแนวทางและมาตรการเพื่อขับเคลื่อนการผลิตกระบือให้เพียงพอต่อการบริโภคในประเทศและการส่งออกรวมทั้งกำหนดแนวทางให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทำการถ่ายทอดองค์ความรู้และเทคโนโลยีที่เหมาะสมในการผลิตในเชิงอนุรักษ์และการค้า และคำสั่งของคณะกรรมการยุทธศาสตร์กระบือ ที่ 3/2555 ลงวันที่ 4 กรกฎาคม 2555 เรื่อง แต่งตั้งคณะทำงานด้านการวิเคราะห์แผนงาน/โครงการ เพื่อวิเคราะห์แผนงาน/โครงการ เพื่อศึกษาข้อมูลด้านการวิเคราะห์แผนงาน/โครงการ/กิจกรรมของหน่วยงานตามยุทธศาสตร์กระบือ ผลักดันและประสานงานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการตั้งงบประมาณรองรับยุทธศาสตร์กระบือ รวมทั้งการติดตามประเมินผลการขับเคลื่อนงานยุทธศาสตร์

ถึงแม้ว่าในปัจจุบันแผนยุทธศาสตร์ควายไทย พ.ศ. 2555 – 2559 ของกรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้สิ้นสุดลง แต่ผู้เขียนเห็นว่ายังมีกลยุทธ์ในหลาย ๆ ด้าน อาทิเช่น กลยุทธ์การพัฒนาควายไทย กลยุทธ์ด้านการส่งเสริมธุรกิจและการตลาด รวมไปถึงการศึกษาและวิจัยต่าง ๆ ที่สามารถนำมากำหนดเป็นแผนระยะยาวต่อเนื่อง จะเห็นได้ว่าแผนยุทธศาสตร์ควายไทยดังกล่าวได้เห็นความสำคัญกับปริมาณจำนวนกระบือหรือควายไทยที่ลดลงอย่างรวดเร็วจึงได้มุ่งเน้นในการกำหนดกลยุทธ์และกิจกรรมต่าง ๆ อาทิเช่น การณรงค์ส่งเสริมและสร้างความรู้ความเข้าใจให้กับเกษตรกรไทยในการเลี้ยงกระบือ การพัฒนาและอนุรักษ์สายพันธุ์ให้คงไว้รวมถึงการปรับปรุงแก้ไข กฎ ระเบียบต่าง ๆ ให้เอื้อต่อการอนุรักษ์กระบือไทยให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์และเกิดผลสัมฤทธิ์อย่างสูงสุด

4.2 มาตรการทางกฎหมายไทยที่เกี่ยวข้องในการอนุรักษ์กระบือหรือควายไทย

ในส่วนของมาตรการทางกฎหมายประเทศไทยนั้น มีกฎหมายที่เกี่ยวข้องสามารถนำมาใช้ในการอนุรักษ์กระบือไทยได้หลายฉบับ โดยบัญญัติอยู่ในกฎหมาย อาทิ พระราชบัญญัติบำรุงพันธุ์สัตว์ พ.ศ. 2509 พระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2558 พระราชบัญญัติการส่งออกปศุสัตว์ พ.ศ. 2522 พระราชบัญญัติควบคุมการฆ่าสัตว์และจำหน่ายเนื้อสัตว์ พ.ศ. 2559 กฎกระทรวงว่าด้วยการนำเข้า นำออก หรือนำผ่านราชอาณาจักรซึ่งสัตว์หรือซากสัตว์ พ.ศ. 2544 และพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ซึ่งวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มุ่งศึกษาถึงมาตรการทางกฎหมายที่มีวัตถุประสงค์ในการอนุรักษ์กระบือไทย รวมไปถึงการอนุรักษ์สัตว์พื้นเมืองว่ามีกฎหมายใดได้บัญญัติถึงมาตรการเหล่านี้ไว้บ้างเพื่อเป็นการนำไปสู่การปรับปรุง แก้ไข กฎหมาย และมาตรการต่าง ๆ ให้เหมาะสมสอดคล้องกับสถานการณ์เสี่ยงสูญพันธุ์ของกระบือซึ่งเป็นสัตว์พื้นเมืองของประเทศไทย

4.2.1 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์พันธุ์กระบือหรือควายไทย

การอนุรักษ์ หมายถึง การรู้จักใช้ทรัพยากรอย่างชาญฉลาดให้เป็นประโยชน์ต่อมหาชนมากที่สุดและใช้ได้เป็นเวลายาวนานที่สุด ทั้งนี้ต้องให้สูญเสียทรัพยากรโดยเปล่าประโยชน์น้อยที่สุดและจะต้องกระจายการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรโดยทั่วถึงกันด้วย ฉะนั้น การอนุรักษ์จึงไม่ได้หมายถึงการเก็บรักษาทรัพยากรไว้เฉย ๆ แต่ต้องนำทรัพยากรมาใช้ประโยชน์ให้ถูกต้องตามสถานการณ์ที่เหมาะสม¹⁵ หรืออีกนัยหนึ่งเพื่อการป้องกันการสูญพันธุ์ของกระบือสายพันธุ์พื้นเมืองไทยควบคู่กับมาตรการในส่งเสริมการพัฒนาสายพันธุ์ โดยมีกฎหมายหลายฉบับที่เกี่ยวข้องสรุปสาระสำคัญ ดังนี้

¹⁵ มุลนิธิสืบนาคะเสถียร, “ความหมายที่แตกต่างระหว่างการสงวนกับการอนุรักษ์,” สืบค้นเมื่อวันที่ 1 กันยายน 2559, จาก http://www.seub.or.th/index.php?option=com_content&view=article&id=424:seub&catid=49:2009-11-03-07-41-25&Itemid=72.

4.2.1.1 พระราชบัญญัติบำรุงพันธุ์สัตว์ พ.ศ. 2509¹⁶

พระราชบัญญัตินี้ มีวัตถุประสงค์ คือ ส่งเสริม พัฒนา และบำรุงพันธุ์สัตว์ เพื่อให้ได้สัตว์ที่มีขนาดโตและลักษณะที่ดีไว้สืบพันธุ์ให้คงอยู่ต่อไป ในขณะที่เดียวกันก็จำกัดพันธุ์สัตว์ที่มีขนาดไม่ดีเอาไว้ คือ ให้มีการตอนสัตว์ที่มีขนาดเล็กและลักษณะเลวให้สูญพันธุ์ เพื่อไม่ให้สัตว์ในรุ่นต่อไปมีขนาดและลักษณะที่แย่ง

“สัตว์” หมายความว่า โค กระบือ และปศุสัตว์หรือสัตว์พาหนะชนิดอื่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง¹⁷

“สัตว์สงวนพันธุ์” หมายความว่า สัตว์ชนิดใดก็ได้ ไม่ว่าจะปศุสัตว์หรือสัตว์พาหนะที่ได้คัดเลือกไว้เพื่อใช้ทำพันธุ์

“เจ้าของสัตว์” หมายความว่า เจ้าของสัตว์ ผู้มีสัตว์ไว้ในครอบครอง หรือผู้ควบคุมดูแลสัตว์

การบำรุงพันธุ์สัตว์ เมื่อรัฐมนตรีเห็นสมควรบำรุงพันธุ์สัตว์ในท้องที่ใด รัฐมนตรีมีอำนาจออกกฎกระทรวงซึ่งในกฎกระทรวงนี้จะกำหนดรายละเอียดต่าง ๆ เอาไว้ เช่น

มาตรา 5 บัญญัติว่า

(1) กำหนดเขตบำรุงพันธุ์สัตว์ว่าอยู่ที่ใด

(2) กำหนดชนิดของสัตว์

(3) กำหนดเพศ อายุ ขนาด ลักษณะ หรือนิสัยของสัตว์ในเขตบำรุงพันธุ์สัตว์เพื่อคัดเลือกให้เป็นสัตว์สงวนพันธุ์ หรือเป็นสัตว์ที่ไม่เหมาะสมจะใช้ทำพันธุ์

(4) กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการคัดเลือกสัตว์สงวนพันธุ์ และการเพิกถอนจากการเป็นสัตว์สงวนพันธุ์ เป็นต้น

มาตรการในการบำรุงพันธุ์นั้น ในเขตบำรุงพันธุ์สัตว์พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจประกาศหรือแจ้งให้เจ้าของสัตว์มาแจ้งการครอบครอง และคัดเลือกให้เป็นสัตว์สงวนพันธุ์ พนักงานเจ้าหน้าที่จะประทับตราตัวอักษร “ส” ไว้ที่ตัวสัตว์ และถ้ามีการเพิกถอนจากการเป็นสัตว์สงวนพันธุ์ พนักงานเจ้าหน้าที่จะประทับตราตัวอักษร “ถ” เพิ่ม

¹⁶ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, “สรุปสาระสำคัญของพระราชบัญญัติบำรุงพันธุ์สัตว์ พ.ศ. 2509,” สืบค้นวันที่ 15 กันยายน 2559, จาก http://web.krisdika.go.th/data/lawabout/lawdetail/lawdetail_113.htm .

¹⁷ มาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติบำรุงพันธุ์สัตว์ พ.ศ. 2509

ที่ตัวสัตว์¹⁸ เพื่อประโยชน์ในการนี้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจในการเข้าไปในสถานที่ของบุคคลใดก็ได้ ในระหว่างพระอาทิตย์ขึ้นและพระอาทิตย์ตกเพื่อสำรวจ คัดเลือก ตอนสัตว์ หรือประทับตราที่ตัวสัตว์ แต่ต้องแจ้งให้เจ้าของ หรือผู้ครอบครองสถานที่หรือที่ดินและเจ้าของสัตว์ทราบก่อน¹⁹ นอกจากนี้ ยังห้ามเจ้าของสัตว์ทำให้สัตว์นั้นพ้นไปจากการครอบครองของตน ห้ามฆ่า ห้ามตอนสัตว์สงวนพันธุ์²⁰ ห้ามเคลื่อนย้ายสัตว์ออกนอกเขตบำรุงพันธุ์ เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากนายทะเบียนก่อน²¹ นอกจากนี้กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้มีการกำหนดคุณลักษณะของกระบือ ที่เหมาะสมให้เป็นสัตว์สงวนพันธุ์

ข้อ 3 กระบือที่คัดเลือกให้เป็นสัตว์สงวนพันธุ์ต้องมีอายุหนึ่งปีขึ้นไป และมีเพศและขนาด ดังต่อไปนี้ ...

(3) กระบือเพศผู้ขนาดสูง 1.30 เมตรขึ้นไป

(4) กระบือเพศเมีย ขนาดสูง 1.25 เมตรขึ้นไป

รวมไปถึงการยื่นขออนุญาตกับนายทะเบียนตามแบบที่กำหนดในการนำ กระบือที่สงวนพันธุ์ออกนอกเขต และรวมไปถึงการเพิกถอนจากการเป็นสัตว์สงวนพันธุ์²² ดังนี้

ข้อ 4 กระบือที่คัดเลือกให้เป็นสัตว์สงวนพันธุ์ตาม ข้อ 3 นั้น ให้เพิกถอน จากการเป็น "สัตว์สงวนพันธุ์" ได้เมื่อมีลักษณะหรือกรณีอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังต่อไปนี้

(1) เป็นสัตว์ที่มีนิสัยดุร้าย

(2) อายุเกิน 12 ปี

(3) รูปร่างพิการ หรืออวัยวะสืบพันธุ์ไม่เหมาะสมที่จะใช้ทำพันธุ์

(4) รูปร่างลักษณะหรือสีผิดแผกไปในทางเสื่อมจากเกณฑ์แนวพันธุ์

(5) ให้ลูกที่มีลักษณะเลว หรือเสื่อมทรามไปจากเกณฑ์แนวพันธุ์

(6) เป็นโรคชนิดที่จะติดต่อทางกรรมพันธุ์ได้

(7) มีจำนวนเกินความจำเป็นสำหรับเป็นพ่อพันธุ์ คือ ในฝูงหนึ่งให้มีพ่อพันธุ์ 1 ตัวต่อเพศเมียไม่เกิน 25 ตัว

¹⁸ มาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติบำรุงพันธุ์สัตว์ พ.ศ. 2509

¹⁹ มาตรา 15 แห่งพระราชบัญญัติบำรุงพันธุ์สัตว์ พ.ศ. 2509

²⁰ มาตรา 9 แห่งพระราชบัญญัติบำรุงพันธุ์สัตว์ พ.ศ. 2509

²¹ มาตรา 10 แห่งพระราชบัญญัติบำรุงพันธุ์สัตว์ พ.ศ. 2509

²² กฎกระทรวง ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2516) ออกตามความในพระราชบัญญัติบำรุงพันธุ์สัตว์ พ.ศ. 2509 ลงวันที่ 17 เมษายน 2516

รวมถึงมาตรการในเรื่อง การโอนกรรมสิทธิ์สัตว์สงวนพันธุ์ การตอนฆ่า หรือส่งออกนอกราชอาณาจักร การนำสัตว์สงวนพันธุ์ออกนอกเขตบำรุงพันธุ์และการนำกระบือที่อยู่นอกเขตบำรุงพันธุ์สัตว์เข้าไปในเขตบำรุงพันธุ์สัตว์²³

สำหรับมาตรการบดทลงโทษ ถ้าหากมีการฝ่าฝืนประกาศหรือคำสั่งของพนักงานเจ้าหน้าที่ ขัดขวางหรือไม่อำนวยความสะดวกแก่พนักงานเจ้าหน้าที่มีโทษตั้งแต่ ปรับ จำคุก หรือทั้งจำทั้งปรับ เช่น ขัดขวางหรือไม่อำนวยความสะดวกแก่เจ้าพนักงานในการประทับตราอักษรลงไว้ที่ตัวสัตว์ ระวังโทษจำคุกไม่เกิน 1 เดือน หรือปรับไม่เกินห้าร้อยบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ²⁴ เป็นต้น

จากการศึกษามาตรการทางกฎหมายข้างต้น จะเห็นได้ว่ามีมาตรการในด้านต่าง ๆ ที่สามารถนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการอนุรักษ์กระบือไทย เช่น การกำหนดเขตการอนุรักษ์และสงวนพันธุ์สัตว์ การสงวนพันธุ์กระบือและสัตว์พันธุ์ชนิดต่าง ๆ อย่างไรก็ตาม ก็ยังคงติดปัญหาบางประการที่ไม่สามารถป้องกันการลดปริมาณลงอย่างรวดเร็วของพันธุ์กระบือไทยได้ เช่น ปัญหาการไม่มีบทบัญญัติการห้ามมิให้ฆ่าหรืออนุญาตให้ส่งออกสัตว์พันธุ์พื้นเมืองไทย และปัญหาของการกำหนดเขตบำรุงพันธุ์สัตว์ ที่เหมาะสมและสอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบัน รวมไปถึงบดทลงโทษผู้ที่ฝ่าฝืน ซึ่งวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะได้มีข้อเสนอแนะในบทต่อไป

4.2.1.2 พระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2558

กฎหมายฉบับนี้บัญญัติขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อการเฝ้าระวัง การป้องกันและการควบคุมโรคระบาดซึ่งมีการแพร่กระจายในสัตว์เป็นมาตรการในการป้องกันโรคระบาดที่อาจเกิดกับกระบือไทย โดยมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์นี้ ได้กำหนดนิยามของ “สัตว์” ที่ต้องเฝ้าระวัง การป้องกัน หมายความว่า

- (1) ช้าง ม้า โค กระบือ ลา ล่อ แพะ แกะ กวาง สุกร หมูป่า สุนัข แมว กระต่าย ลิง ชะนี และให้หมายความรวมถึงน้ำเชื้อสำหรับผสมพันธุ์ และเอ็มบริโอของสัตว์เหล่านี้ด้วย
- (2) สัตว์ปีกจำพวกนก ไก่ เป็ด ห่าน และให้หมายความรวมถึงน้ำเชื้อสำหรับผสมพันธุ์ และไข่สำหรับใช้ทำพันธุ์ด้วย
- (3) สัตว์ชนิดอื่นตามที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด และให้หมายความรวมถึงน้ำเชื้อสำหรับผสมพันธุ์ เอ็มบริโอ และไข่สำหรับใช้ทำพันธุ์ของสัตว์ชนิดนั้นด้วย

²³ กฎกระทรวง ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2516) ออกตามความในพระราชบัญญัติบำรุงพันธุ์สัตว์ พ.ศ. 2509 ลงวันที่ 17 เมษายน 2516

²⁴ มาตรา 15 แห่งพระราชบัญญัติบำรุงพันธุ์สัตว์ พ.ศ. 2509

ส่วนนิยามคำว่า “โรคระบาด” หมายความว่า กาฬโรคเป็ด โรคไข้หวัดนก โรคแชลโมเนลลา โรคทริคิเนลลา โรคนิวคาสเซิล โรคบรูเซลลา โรคปากและเท้าเปื่อย โรคพิษสุนัขบ้า โรคริ้นเดอร์เพสต์ โรคเลปโทสไปรา โรคโลหิตจางติดเชื้อในน้ำ โรควัวบ้า โรคสมองอักเสบนิปาห์ โรคอหิวาต์สุกร โรคแอนแทรกซ์ โรคเฮโมรายิกเซปติซีเมีย วัณโรค และโรคอื่นตามที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ประกาศกำหนดเพิ่มเติม²⁵ จำนวน 69 โรค

สำหรับมาตรการทางกฎหมายในการป้องกันโรคระบาดในกระบือ และสัตว์อื่น ๆ ตามคำนิยามรวมถึงสัตว์อื่นที่รัฐมนตรีกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ประกาศ จำนวน 36 ชนิด²⁶ ได้กำหนดมาตรการหลักเกณฑ์ทั่วไปในการปฏิบัติ คือ เจ้าของกระบือ ผู้ครอบครอง ผู้เลี้ยง ผู้ให้ที่อยู่อาศัย และผู้ควบคุมสัตว์ด้วยต้องปฏิบัติตาม “ระบบป้องกันและควบคุมโรคระบาด” ตามที่กำหนด²⁷ รวมถึงการปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ที่อธิบดีกำหนดเกี่ยวกับจำนวนกระบือหรือซากกระบือ ลักษณะของยานพาหนะที่เคลื่อนย้าย²⁸ รวมถึงการทำเครื่องหมายประจำเมื่อมีมาตรการป้องกัน และควบคุมโรคระบาดในพื้นที่ใด ซึ่งปัจจุบัน “ระบบป้องกันและควบคุมโรคระบาด” ตามมาตรา 7 พระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2558 อยู่ในระหว่างการจัดทำร่างระบบป้องกันและควบคุมโรค ในขั้นตอนการรับฟังความคิดเห็นสาธารณะโดยวิธีประชารัฐ ของกรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

มาตรการตามมาตรา 11 กำหนดให้เจ้าของสัตว์แจ้งต่อเจ้าหน้าที่เมื่อสัตว์ป่วยหรือตายภายใน 12 ชั่วโมง โดยรู้ว่าเป็นโรคระบาดหรือป่วยตายโดยไม่รู้สาเหตุ หรือในหมู่บ้านเดียวกัน หรือบริเวณใกล้เคียงกันมีสัตว์ป่วยหรือตายมีอาการคล้ายคลึงกันในระยะเวลาห่างกันไม่เกิน

²⁵ กฎกระทรวงว่าด้วยโรคระบาดสัตว์เพิ่มเติม พ.ศ. 2554 ลงวันที่ 3 สิงหาคม 2554

²⁶ กฎกระทรวง กำหนดสัตว์ชนิดอื่นตามกฎหมายว่าด้วยโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2546 ลงวันที่ 27 พฤษภาคม 2546 สัตว์ดังต่อไปนี้เป็นสัตว์ชนิดอื่น มาตรา 4 (1) กบ (2) กระเจงหรือไก่ (3) กระซู่ (4) กระตังหรือเมย (5) กวาง (6) กวางผา (7) กุ้ง (8) กูปรีหรือโคไพร (9) ควายป่า (10) ค่าง (11) จระเข้ (12) จิงโจ้ (13) ตะพาบน้ำ (14) เต่า (15) ทรอยหรือเนื้อทรอยหรือตามะแน (16) นากหญ้า (17) นางอายหรือลิงลม (18) ปลา (19) ปู (20) แมวป่า (21) ยีราฟ (22) แรด (23) ละองหรือละมั่ง (24) เลียงผาหรือเอียงหรือโคร้าหรือกูร่า (25) วัวแดงหรือวัวดำหรือวัวแพะ (26) สมเสร็จหรือผสมเสร็จ (27) สมันหรือเนื้อสมัน (28) สิงโต (29) เสือ (30) หมี (31) หมูป่า (32) หอย (33) อีกาน้ำ (34) อีแก้งหรือฟาน (35) อูฐ (36) ฮิปโปโปแตมัส

²⁷ มาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2558

²⁸ มาตรา 8 แห่งพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2558

7 วัน ต้องมีการดำเนินการตามอธิบดีกำหนดตามประกาศกรมปศุสัตว์เรื่องการแจ้งและการดำเนินการกับสัตว์ป่วยหรือตายและการกำหนดชนิด จำนวน และลักษณะการป่วยหรือตายของสัตว์ พ.ศ. 2558 ประกาศ ณ วันที่ 30 พฤศจิกายน พ.ศ. 2558²⁹ ข้อ 3 (1) ในกรณีมีอาการผิดปกติหรือสงสัยว่าป่วย โดยปรากฏอาการอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังนี้

(ก) มีไข้ น้ำลายฟูมปากมีตุ่มน้ำพองใสตามอวัยวะต่าง ๆ เช่น ช่องปาก ลิ้น เต้านม กีบ ขาเจ็บ กีบหลุด

(ข) ระบบทางเดินอาหาร ถ่ายเหลวผิดปกติหรือถ่ายเป็นมูกเลือด

(ค) ระบบทางเดินหายใจ อ้าปากหายใจ มีน้ำมูก ไอ หอบ

(ง) ระบบสืบพันธุ์และระบบทางเดินปัสสาวะ แท้งลูกอ่อนแวมืออาการผิดปกติ ปัสสาวะมีสีแดงสด ปัสสาวะมีสีน้ำตาลเข้มคล้ายสีโค้ก

(จ) ระบบประสาทและการทรงตัวกล้ามเนื้อสันกระดูกเดินหมุนไม่สามารถควบคุมการทรงตัวได้ ขาเจ็บเดินกระเผลก ขาไม่มีแรงเดิน เดินหลังแข็ง ตีนกัวผิดปกติ

(ฉ) ระบบไหลเวียนโลหิต เหงือก เยื่อช่องคลอด เยื่อบุตา (Mucous Membrane) ซีดหรือมีสีเหลืองผิดปกติ มีจ้ำเลือดตามตัว มีเลือดไหลออกจากอวัยวะ เช่น ปาก จมูก ทวาร หู ตาเป็นต้น

(ช) สัตว์ที่ตายเฉียบพลันโดยไม่รู้สาเหตุ

ส่วนมาตรการ การกักขัง แยก ฟัง หรือเผาซาก หรือย้ายสัตว์ที่อยู่ร่วมฝูง เมื่อมีเหตุอันควรสงสัยว่ามีกระปือป่วยหรือตายด้วยโรคระบาด ให้ได้รับการป้องกันโรคตามที่เห็นสมควรส่วนการทำลายสัตว์ที่เป็นโรคระบาด³⁰ ให้ดำเนินการตามประกาศกรมปศุสัตว์เรื่อง กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการทำลายสัตว์ที่เป็นโรคระบาดหรือมีเหตุอันควรสงสัยว่าเป็นโรคระบาด หรือสัตว์หรือซากสัตว์ที่เป็นพาหะของโรคระบาด พ.ศ. 2558 ประกาศ ณ วันที่ 30 ตุลาคม พ.ศ. 2558³¹

ข้อ 6 ให้สัตวแพทย์ในตำแหน่งต่อไปนี้ มีอำนาจสั่งทำลายสัตว์ที่เป็นโรคระบาดหรือสัตว์ที่มีเหตุอันควรสงสัยว่าเป็นโรคระบาด หรือสัตว์ที่เป็นพาหะของโรคระบาดในเขตพื้นที่รับผิดชอบตามชนิดของสัตว์ต่อเจ้าของรายหนึ่ง ๆ ได้ไม่เกินจำนวน ดังต่อไปนี้

²⁹ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 132 ตอนพิเศษ 334 ง 18 ธันวาคม 2558

³⁰ มาตรา 13 แห่งพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2558

³¹ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 132 ตอนพิเศษ 303 ง 19 พฤศจิกายน 2558

(1) ผู้อำนวยการสำนักควบคุมป้องกันและบำบัดโรคสัตว์หรือผู้อำนวยการกองสารวัตรและกักกัน มีอำนาจสั่งทำลายสัตว์ที่วราชอาณาจักร

(ก) ม้า โค กระบือ ลา ล่อ แพะ แกะ กวาง สุกร หมูป่า ชนิดใดชนิดหนึ่ง หรือรวมกันรายละเอียดไม่เกิน 1,000 ตัว

...

(2) ปศุสัตว์เขต มีอำนาจสั่งทำลายสัตว์ในพื้นที่เขตที่รับผิดชอบ

(ก) ม้า โค กระบือ ลา ล่อ แพะ แกะ กวาง สุกร หมูป่า ชนิดใดชนิดหนึ่ง หรือรวมกันรายละเอียดไม่เกิน 500 ตัว

...

(3) ปศุสัตว์จังหวัด มีอำนาจสั่งทำลายสัตว์ในพื้นที่จังหวัดที่รับผิดชอบ

(ก) ม้า โค กระบือ ลา ล่อ แพะ แกะ กวาง สุกร หมูป่า ชนิดใดชนิดหนึ่ง หรือรวมกันรายละเอียดไม่เกิน 100 ตัว

...

(4) หัวหน้าด่านกักกันสัตว์ มีอำนาจสั่งทำลายสัตว์ในด่านกักกันสัตว์ หรือสถานที่กักกันสัตว์ที่อยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของด่านกักกันสัตว์นั้น ๆ

(ก) ม้า โค กระบือ ลา ล่อ แพะ แกะ กวาง สุกร หมูป่า ชนิดใดชนิดหนึ่ง หรือรวมกันรายละเอียดไม่เกิน 50 ตัว

(5) ปศุสัตว์อำเภอ มีอำนาจสั่งทำลายสัตว์ในพื้นที่อำเภอที่รับผิดชอบ

(ก) ม้า โค กระบือ ลา ล่อ แพะ แกะ กวาง สุกร หมูป่า ชนิดใดชนิดหนึ่ง หรือรวมกันรายละเอียดไม่เกิน 50 ตัว

...”

มาตรการในการกำหนดบทลงโทษ สำหรับเจ้าของสัตว์ผู้ไม่ปฏิบัติตาม มาตรา 7 มาตรา 8 มาตรา 9 มาตรา 11 วรรค (1) - (3) ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำและปรับ³² และมีบทลงโทษเจ้าของสัตว์หรือซากสัตว์ ผู้ใดไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของสัตวแพทย์ตาม มาตรา 13 หรือประกาศหรือคำสั่งของสัตวแพทย์ตามมาตรา 40 (1) หรือ (2) ต้องระวางโทษจำคุก ไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ³³

³² มาตรา 55 - 57 แห่งพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2558

³³ มาตรา 60 แห่งพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2558

ทั้งนี้ จากการศึกษากฎหมายฉบับดังกล่าวพบว่า มีวัตถุประสงค์ในการป้องกัน ควบคุม และรักษาโรคระบาดที่จะเกิดขึ้นกับกระบือ โดยมีการกำหนดให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองกระบือต้องปฏิบัติตามระเบียบข้อประกาศของกรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ อีกทั้งยังได้กำหนดบทลงโทษ จำคุก โทษปรับ สำหรับผู้ที่ฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามพระราชบัญญัติป้องกันโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2558

4.2.1.3 พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535³⁴

กฎหมายฉบับนี้บัญญัติขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่าที่มีอยู่ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของกฎหมาย ประกอบกับจำเป็นต้องเร่งรัดการขยายพันธุ์สัตว์ป่าและให้การสงวนและการคุ้มครองสัตว์ป่าควบคู่กันไป และเนื่องจากปัจจุบันได้มีความตกลงระหว่างประเทศในการที่จะร่วมมือกันเพื่อสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่าของท้องถิ่นอันเป็นทรัพยากรที่สำคัญของโลก ซึ่งรวมไปถึงการนำเข้า ส่งออก หรือนำผ่าน ซึ่งสัตว์ป่าสงวน สัตว์ป่าคุ้มครอง รวมไปถึงผลิตภัณฑ์ที่ทำจากซากของสัตว์ป่าสงวนหรือซากสัตว์ป่าคุ้มครองด้วย โดยมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 นี้ ได้กำหนดนิยามของ “สัตว์ป่า” หมายความว่า สัตว์ทุกชนิดไม่ว่าสัตว์บก สัตว์น้ำ สัตว์ปีก แมลง หรือแมง ซึ่งโดยสภาพธรรมชาติย่อมเกิดและดำรงชีวิตอยู่ในป่าหรือในน้ำ และให้หมายความรวมถึงไข่ของสัตว์ป่าเหล่านั้นด้วยแต่ไม่หมายความรวมถึงสัตว์พาหนะที่ได้จดทะเบียนทำตัวรูปพรรณ ตามกฎหมายว่าด้วยสัตว์พาหนะและสัตว์พาหนะที่ได้มาจากการสืบพันธุ์ของสัตว์พาหนะดังกล่าว

“สัตว์ป่าสงวน” หมายถึง สัตว์ป่าที่หายากตามบัญชีท้ายพระราชบัญญัตินี้ และตามที่กำหนดโดยตราเป็นพระราชกฤษฎีกา จำนวน 15 ชนิด ได้แก่ นกเจ้าฟ้าหญิงสิรินธร (*Pseudochelidon Sirintarae*) แรด (*Rhinoceros Sondaicus*) กระซู่ (*Dicerorhinus Sumatrensis*) กูปรีหรือโคไพร (*Bos Sauveli*) ควายป่า (*Bubalus Bubalis*) ละองหรือละมั่ง (*Rucervus Eldi*) สมันหรือเนื้อสมัน (*Rucervus Schomburki*) เสี่ยงพาหรือเอียงหรือกูราหรือโครา (*Capricornis Sumatraensis*) กวางผา (*Naemorhedus Griseus*) นกแต้วแร้วท้องดำ (*Pitta Gurneyi*) นกกระเรียน (*Grus Antigone*) แมวลายหินอ่อน (*Pardofelis Marmorata*) สมเสร็จ (*Tapirus Indicus*) เก้งหม้อ (*Muntiacus Feae*) พะยูนหรือหมูน้ำ (*Dugong Dugon*)

³⁴ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 109 ตอนที่ 15 28 กุมภาพันธ์ 2535

“สัตว์ป่าสงวน” หมายความว่า สัตว์ป่าตามที่กฎกระทรวงกำหนดให้เป็น สัตว์ป่าคุ้มครอง เพื่อเป็นการป้องกันมิให้สัตว์ป่าบางชนิดต้องสูญพันธุ์ เป็นสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม 201 ชนิด นก 952 ชนิด สัตว์เลื้อยคลาน 91 ชนิด สัตว์สะเทินน้ำสะเทินบก 12 ชนิด ปลา 14 ชนิด แมลง 20 ชนิด และสัตว์ไม่มีกระดูกสันหลัง 12 ชนิด³⁵

จากคำนิยามข้างต้นตามมาตรา 4 กระบือหรือควายป่า ถูกกำหนดให้เป็น สัตว์ป่าสงวนตามบัญชีท้ายพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่าที่มีกฎหมายคุ้มครอง โดยกำหนดให้กระบือหรือควายป่า เป็นสัตว์ที่ห้ามล่า หมายความว่า เก็บ ดัก จับ ยิง ฆ่าหรือทำอันตราย แก่สัตว์ป่าที่เจ้าของและอยู่อย่างเป็นอิสระ รวมถึงการล่าไล่ การต้อน การเรียก หรือการล่อเพื่อการ กระทำดังกล่าวด้วย³⁶ ทั้งนี้มาตรา 16 แห่งพระราชบัญญัตินี้ได้บัญญัติว่า “ห้ามมิให้ผู้ใดล่าหรือ พยายามล่าสัตว์ป่าสงวนหรือสัตว์ป่าคุ้มครอง เว้นแต่เป็นการกระทำโดยที่ได้รับยกเว้นตามมาตรา 26”

มาตรา 26 วรรคหนึ่ง “บทบัญญัติตามมาตรา 16 มาตรา 18 มาตรา 19 มาตรา 21 และมาตรา 23 มิให้บังคับแก่การกระทำเพื่อประโยชน์ในการสำรวจ การศึกษาและวิจัย ทางวิชาการ การคุ้มครองสัตว์ป่า การเพาะพันธุ์ หรือเพื่อกิจการสวนสัตว์สาธารณะ ซึ่งกระทำโดย ทางราชการ และโดยได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากอธิบดี และต้องปฏิบัติตามระเบียบที่รัฐมนตรี กำหนด โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการ” กรณีผู้ใดล่าสัตว์ป่าโดยฝ่าฝืนต่อกฎหมายนี้ด้วยความ จำเป็น ผู้นั้นไม่ต้องรับโทษ ถ้าเป็นการทำเพื่อให้ตนเองและผู้อื่นพ้นจากอันตรายหรือเพื่อเป็น การรักษาทรัพย์สินของตนหรือผู้อื่นโดยการล่านั้นได้กระทำพอสมควรแก่เหตุและกรณีเป็นสัตว์ป่า สงวนหรือสัตว์ป่าคุ้มครองต้องมีได้นำสัตว์ป่าหรือซากสัตว์เคลื่อนที่และได้แจ้งเหตุให้พนักงาน เจ้าหน้าที่ทราบทันทีให้สัตว์ป่าหรือซากของสัตว์ป่าที่ถูกล่าตามวรรคหนึ่งตกเป็นของแผ่นดิน³⁷

สำหรับในกรณีของการขยายพันธุ์หรือเพาะพันธุ์สัตว์ป่า จากการศึกษา พบว่าบทบัญญัติตามมาตรา 18 แห่งพระราชบัญญัตินี้ ได้กำหนดไว้ว่า ห้ามมิให้ผู้ใดเพาะพันธุ์สัตว์ป่า สงวนหรือสัตว์ป่าคุ้มครองเว้นแต่

(1) เป็นการเพาะพันธุ์สัตว์ป่าคุ้มครองที่กำหนดตามมาตรา 17 โดยได้รับใบอนุญาตให้เพาะพันธุ์จากอธิบดี

³⁵ สำนักอนุรักษ์สัตว์ป่า กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช, “สัตว์ป่าคุ้มครอง,” สืบค้น เมื่อวันที่ 14 มีนาคม 2560, จาก http://www.dnp.go.th/wildlifednp/index.php?option=com_content&view=article&id=12&Itemid=18.

³⁶ มาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ.2535

³⁷ มาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ.2535

(2) เป็นการเพาะพันธุ์สัตว์ป่าสงวนหรือสัตว์ป่าคุ้มครองของผู้รับใบอนุญาตจัดตั้งและดำเนินกิจการสวนสัตว์สาธารณะตามมาตรา 29 ซึ่งได้รับอนุญาตจากอธิบดีให้เพาะพันธุ์สัตว์ป่าสงวนหรือสัตว์ป่าคุ้มครองที่อยู่ในความครอบครองเพื่อประโยชน์แก่กิจการสวนสัตว์สาธารณะของตน

การขออนุญาตและการอนุญาตให้เพาะพันธุ์สัตว์ตามวรรคหนึ่ง และการได้มาซึ่งสัตว์ป่าคุ้มครองเพื่อการเพาะพันธุ์ของผู้ได้รับอนุญาตตาม (1) ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง และผู้รับใบอนุญาตจะต้องปฏิบัติตามข้อกำหนดในกฎกระทรวงและเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในใบอนุญาต

จากการศึกษาพบว่า ได้มีการอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 5 และบทบัญญัติมาตรา 17 แห่งพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่าแห่งชาติ ออกกฎกระทรวงกำหนดชนิดของสัตว์ป่าคุ้มครองให้เป็นสัตว์ป่าชนิดที่เพาะพันธุ์ได้ พ.ศ. 2546 ลงวันที่ 16 มิถุนายน พ.ศ. 2546 ซึ่งประกอบด้วย สัตว์ป่าจำพวกสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมจำนวน 8 ชนิด สัตว์ป่าจำพวกนก จำนวน 42 ชนิด สัตว์ป่าจำพวกสัตว์เลื้อยคลาน จำนวน 6 ชนิด สัตว์ป่าจำพวกสะเทินน้ำสะเทินบกจำนวน 1 ชนิด และสัตว์ป่าจำพวกปลา จำนวน 2 ชนิด แต่ทั้งนี้ไม่ได้หมายความรวมถึง กระบือหรือควายป่าและสัตว์ป่าสงวนชนิดอื่น ๆ ที่สามารถเพาะพันธุ์ได้

มาตรการในการครอบครองสัตว์ป่า หรือซากของสัตว์ป่า ห้ามมิให้ผู้ใดครอบครองสัตว์ป่าสงวน สัตว์ป่าคุ้มครอง ซากสัตว์ป่าสงวน หรือซากสัตว์ป่าคุ้มครอง เว้นแต่จะเป็นสัตว์ป่าคุ้มครองชนิดที่กำหนดให้เพาะพันธุ์ได้ตามกฎหมาย ที่ได้มาจากการเพาะพันธุ์หรือซากของสัตว์ป่าดังกล่าว และต้องได้รับอนุญาตจากอธิบดี

แต่ทั้งนี้ไม่รวมถึง การครอบครองสัตว์ป่าคุ้มครองของผู้ได้รับใบอนุญาตเพาะพันธุ์ หรือได้มาจากการเพาะพันธุ์ หรือซากของสัตว์ป่าดังกล่าว หรือการครอบครองสัตว์ป่าสงวน สัตว์ป่าคุ้มครองหรือซากของสัตว์ป่าดังกล่าว ของผู้รับใบอนุญาตให้จัดตั้งและดำเนินกิจการสวนสัตว์สาธารณะ³⁸

การค้าสัตว์หรือซากของสัตว์ป่า และผลิตภัณฑ์ที่ทำจากซากของสัตว์ป่า ห้ามมิให้ผู้ใดค้าสัตว์ป่าสงวน สัตว์ป่าคุ้มครอง ซากของสัตว์ป่าสงวน ซากของสัตว์ป่าคุ้มครอง หรือ

³⁸ มาตรา 19 แห่งพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ.2535

ผลิตภัณฑ์ที่ทำจากซากของสัตว์ป่าดังกล่าว ยกเว้นเป็นการค้าสัตว์ป่าคุ้มครองชนิดที่ได้มาจากการเพาะพันธุ์ ซากของสัตว์ป่าที่ได้มาจากการเพาะพันธุ์ และได้รับอนุญาตจากอธิบดี³⁹

กรณีมาตรการการลงโทษพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ.2535 ได้กำหนดโทษดังนี้ ตามบทบัญญัติมาตรา 47 จำคุกไม่เกินสี่ปี หรือปรับไม่เกินสี่หมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ สำหรับความผิดล่า หรือพยายามล่าสัตว์ป่าสงวนหรือสัตว์ป่าคุ้มครอง โดยที่ไม่เป็นข้อยกเว้นการมีสัตว์ป่าสงวน สัตว์ป่าคุ้มครอง ซากของสัตว์ป่าสงวน หรือสัตว์ป่าคุ้มครองไว้ในครอบครอง ยกเว้นเป็นสัตว์ป่าชนิดที่ได้รับอนุญาตให้เพาะพันธุ์ได้ตามกฎหมาย ฯลฯ บทบัญญัติมาตรา 48 โทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินสามหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ สำหรับความผิดเพาะพันธุ์ สัตว์ป่าสงวนหรือสัตว์ป่าคุ้มครองโดยไม่ได้รับอนุญาต ฯลฯ

4.2.1.4 พระราชบัญญัติสัตว์พาหนะ พ.ศ. 2482⁴⁰

กฎหมายฉบับนี้บัญญัติขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อกำหนดให้สัตว์พาหนะเป็นสิ่งหามทรัพย์ชนิดพิเศษ ซึ่งในการทำนิติกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับสัตว์พาหนะนั้นต้องมีการจดทะเบียน อีกทั้งบางกรณีกฎหมายที่ใช้บังคับกับสัตว์พาหนะก็มีลักษณะแตกต่างจากสิ่งหามทรัพย์ทั่วไป นอกจากนี้ยังมีการกำหนดหลักเกณฑ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับสัตว์พาหนะรวมทั้งสมควรปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองกรรมสิทธิ์และการป้องกันการลักสัตว์พาหนะให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

คำว่า “สัตว์พาหนะ” ตามพระราชบัญญัติสัตว์พาหนะ หมายถึง ช้าง ม้า โค กระบือ ล่อ ลา ซึ่งได้ทำหรือต้องทำตัวรูปพรรณตามพระราชบัญญัติ ฯ นี้ และ “ตำหนิรูปพรรณ” หมายถึง ลักษณะสัญญาณโดยเฉพาของสัตว์พาหนะแต่ละตัวซึ่งอาจแตกต่างกันไป ทั้งนี้ อาจเป็นตำหนิที่มีอยู่แล้วหรือซึ่งทำขึ้นใหม่เพื่อใช้เป็นเครื่องหมาย เนื่องจากสัตว์พาหนะต่าง ๆ เหล่านี้มีลักษณะและรูปพรรณเหมือนกัน การที่จะจำแนกเป็นการเฉพาตัวจึงต้องมีการทำเครื่องหมายไว้⁴¹ และสัตว์พาหนะ ไม่รวมถึงกรณีที่เป็นสัตว์พาหนะของราชการทหารเว้นแต่ได้มีการโอนกรรมสิทธิ์

³⁹ มาตรา 20 แห่งพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ.2535

⁴⁰ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, “สรุปสาระสำคัญของพระราชบัญญัติสัตว์พาหนะ พ.ศ. 2482,” สืบค้นวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2560, จาก http://web.krisdika.go.th/data/lawabout/lawdetail/lawdetail_096.htm.

⁴¹ มาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติสัตว์พาหนะ พ.ศ. 2482

ในสัตว์นั้นให้แก่เอกชน⁴² โดยมาตรา 8 แห่งพระราชบัญญัติสัตว์พาหนะได้กำหนดประเภทของสัตว์พาหนะที่ต้องจดทะเบียนทำตัวรูปพรรณ ได้แก่

- 1) ช้างที่มีอายุย่างเข้าปีที่แปด
- 2) สัตว์พาหนะอื่นนอกจากโคตัวเมียที่มีอายุย่างเข้าปีที่หก
- 3) สัตว์ที่ได้ใช้ขับขี่หรือใช้งานลากเชื้ญแล้ว
- 4) สัตว์ที่มีอายุย่างเข้าปีที่สี่ กรณีที่จะนำสัตว์นั้นออกนอกราชอาณาจักร
- 5) โคตัวเมียที่มีอายุย่างเข้าปีที่หก เมื่อจะทำการโอนกรรมสิทธิ์เว้นแต่

กรณีที่เป็นการรับมรดก

ซึ่งเจ้าของหรือตัวแทนพร้อมด้วยผู้ใหญ่บ้านหรือพยานในกรณีที่ไม่มีผู้ใหญ่บ้านต้องนำสัตว์พาหนะนั้นไปขอจดทะเบียนทำตัวรูปพรรณจากนายทะเบียนท้องที่ (ซึ่งโดยหลักแล้ว คือ นายอำเภอประจำท้องที่นั้น) ทั้งนี้โดยมีการกำหนดระยะเวลาในการขอจดทะเบียนไว้ โดยกำหนดระยะเวลานี้แตกต่างกันไปตามประเภทของสัตว์พาหนะ

ส่วนสัตว์ที่มีได้อยู่ในประเภทของสัตว์พาหนะดังกล่าวมาข้างต้นนั้น เจ้าของสัตว์จะขอจดทะเบียนทำตัวรูปพรรณก็ได้ กล่าวคือ เป็นสัตว์ประเภทช้าง ม้า โค กระบือ ล่อลา ซึ่งยังไม่เข้าเกณฑ์ที่ต้องจดทะเบียนทำตัวรูปพรรณ แต่มีความประสงค์ก็สามารถยื่นคำขอจดทะเบียนได้

เมื่อมีการยื่นคำขอจดทะเบียนแล้วนายทะเบียนพร้อมด้วยเจ้าของหรือตัวแทนได้ตรวจสอบรูปพรรณและเห็นว่าถูกต้องและเจ้าของหรือตัวแทนได้ชำระค่าธรรมเนียมครบถ้วนแล้ว นายทะเบียนจะดำเนินการจดทะเบียนทำตัวรูปพรรณให้ ซึ่งในการตรวจสอบรูปพรรณนี้ จะต้องพิจารณาถึงลักษณะเฉพาะของสัตว์พาหนะแต่ละตัวซึ่งจะมีความแตกต่างกันไป ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ในการบ่งชี้ให้เห็นว่าเป็นสัตว์ตัวนั้น ๆ

กรณีเป็นสัตว์พาหนะจากต่างประเทศที่นำเข้ามาในราชอาณาจักรต้องขอจดทะเบียนทำตัวรูปพรรณด้วยโดยอนุโลมเว้นแต่เป็นการนำเข้ามาชั่วคราว เนื่องจากได้กำหนดประเภทของสัตว์พาหนะที่ต้องจดทะเบียนเฉพาะกรณีจะนำออกนอกราชอาณาจักรมิได้กำหนดกรณีที่น่าเข้ามาในราชอาณาจักรไว้⁴³

⁴² มาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติสัตว์พาหนะ พ.ศ. 2482

⁴³ มาตรา 9 แห่งพระราชบัญญัติสัตว์พาหนะ พ.ศ. 2482

หากตัวรูปพรรณสัตว์พาหนะเป็นอันตรายหรือสูญหาย เจ้าของสัตว์นั้นก็ สามารถนำพยานหลักฐานไปแจ้งความต่อนายทะเบียนเพื่อขอรับใบแทนตัวรูปพรรณ⁴⁴และยังได้ กำหนดให้ผู้ที่เก็บตัวรูปพรรณได้ต้องนำส่งต่อเจ้าของหรือเจ้าพนักงานภายในเวลาที่กฎหมายกำหนด (15 วันนับแต่วันที่เก็บได้)⁴⁵ ส่วนผู้ที่มีตัวรูปพรรณโดยไม่มีสัตว์พาหนะสำหรับตัวนั้นไว้ในครอบครอง จะต้องจัดส่งตัวนั้นต่อนายทะเบียนท้องที่ ในกรณีที่ตำหนิรูปพรรณสัตว์พาหนะที่ได้ระบุไว้ในตัว รูปพรรณนั้นคลาดเคลื่อนไปจากตัวรูปพรรณไม่ว่าเพราะเหตุใด ๆ ก็ต้องรีบดำเนินการแก้ไขโดย เจ้าของหรือผู้ครอบครองต้องนำสัตว์นั้นพร้อมด้วยตัวรูปพรรณไปให้นายทะเบียนแก้ไขให้ถูกต้อง มิฉะนั้นอาจเกิดความเสียหายได้เพราะตัวรูปพรรณเป็นการแสดงถึงลักษณะของสัตว์นั้น ๆ หากมี ความผิดพลาดคลาดเคลื่อนไปอาจทำให้เกิดปัญหากรณีการโอนกรรมสิทธิ์หรือการแสดงความเป็น เจ้าของสัตว์นั้น มีกรณีที่น่าสนใจว่าถ้าเป็นการแก้ไขตำหนิรูปพรรณในกรณีที่ขั้วสัตว์คลาดเคลื่อน หรือเป็นตำหนิที่เกิดขึ้นจากการกระทำของเจ้าพนักงานหรือเปลี่ยนแปลงไปตามธรรมชาติให้ได้รับการ ยกเว้นค่าธรรมเนียมเพราะตำหนิของสัตว์ที่เปลี่ยนแปลงไปมิได้เกิดจากการกระทำของเจ้าของสัตว์ จึงยกเว้นค่าธรรมเนียมให้⁴⁶ แม้สัตว์พาหนะจะเป็นสังหาริมทรัพย์แต่ก็เป็นสังหาริมทรัพย์ชนิดพิเศษ ซึ่งการทำนิติกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับสังหาริมทรัพย์ชนิดพิเศษนั้นต้องทำเป็นหนังสือและจดทะเบียน ต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ ซึ่งได้กำหนดหลักการใหญ่ไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

นอกจากนี้ในพระราชบัญญัติสัตว์พาหนะยังได้กำหนดให้อำนาจแก่ เจ้าพนักงานบางประการที่สำคัญ ได้แก่ กรณีที่มีเหตุอันควรสงสัยว่ามีการฝ่าฝืนต่อบทบัญญัตินี้ เจ้าพนักงานมีอำนาจตรวจสัตว์พาหนะและให้ผู้ครอบครองนั้นนำตัวรูปพรรณหรือหลักฐานมาแสดง⁴⁷ หากปรากฏว่ามีผู้ครอบครองสัตว์พาหนะไว้โดยไม่มีตัวรูปพรรณหรือมีแต่ไม่ถูกต้องกับตัวสัตว์ เจ้าพนักงานมีอำนาจยึดสัตว์พาหนะนั้นไว้และนำส่งต่อพนักงานสอบสวนเพื่อดำเนินคดีโดยเป็นหน้าที่ ของผู้ซึ่งจะต้องแสดงความบริสุทธิ์ส่วนสัตว์พาหนะที่ได้ยึดไว้ถ้าไม่ปรากฏเจ้าของให้เจ้าพนักงาน จัดการโฆษณาหาเจ้าของ⁴⁸ เป็นต้น

จากการศึกษากฎหมายดังกล่าวพบว่ามิ่วัตถุประสงค์กำหนดให้สัตว์ พาหนะ ซึ่งหมายความรวมถึงกระบือ หรือควาย ซึ่งเป็นสัตว์พาหนะตามบทนิยาม มาตรา 4 ให้เป็น

⁴⁴ มาตรา 10 แห่งพระราชบัญญัติสัตว์พาหนะ พ.ศ. 2482

⁴⁵ มาตรา 11 แห่งพระราชบัญญัติสัตว์พาหนะ พ.ศ. 2482

⁴⁶ มาตรา 13 แห่งพระราชบัญญัติสัตว์พาหนะ พ.ศ. 2482

⁴⁷ มาตรา 20 แห่งพระราชบัญญัติสัตว์พาหนะ พ.ศ. 2482

⁴⁸ มาตรา 21 แห่งพระราชบัญญัติสัตว์พาหนะ พ.ศ. 2482

สังหาริมทรัพย์ชนิดพิเศษ ซึ่งในการทำนิติกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับสัตว์พาหนะคือ กระบือหรือควายนั้น ต้องมีการจดทะเบียน เพื่อเป็นการคุ้มครองกรรมสิทธิ์ในสัตว์ โดยมีการกำหนดให้มีการจัดทำตำหนิรูปพรรณและตัวรูปพรรณของสัตว์พาหนะและมีการกำหนดโทษปรับ เพื่อเป็นการคุ้มครองแต่ก็ยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาการลดจำนวนปริมาณลงอย่างรวดเร็วของกระบือได้ เนื่องจากบทบัญญัติของโทษตามกฎหมายที่ไม่เหมาะสมกับสถานการณ์ในปัจจุบันและการบังคับใช้ของพนักงานเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐในทางปฏิบัติที่ไม่ก่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล

4.2.2 กฎหมายเกี่ยวกับการฆ่า และการจำหน่ายกระบือหรือควายไทย

เป็นการศึกษาถึงมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมฆ่าและจำหน่าย การนำเข้า หรือส่งออก รวมไปถึงมาตรการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการกระบือไทยซึ่งมีกฎหมายหลายฉบับที่เกี่ยวข้องกับมาตรการดังกล่าว โดยสรุปสาระสำคัญ ดังนี้

4.2.2.1 พระราชบัญญัติควบคุมการฆ่าสัตว์เพื่อการจำหน่ายเนื้อสัตว์

พ.ศ. 2559

กฎหมายฉบับนี้บัญญัติขึ้นเพื่อให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ในปัจจุบัน โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับหลักเกณฑ์ในการพิจารณาอนุญาตให้ประกอบกิจการฆ่าสัตว์ที่ยังขาดเอกภาพระบบการควบคุมและตรวจสอบสุขอนามัยในกระบวนการฆ่าสัตว์ยังไม่ได้มาตรฐานและไม่ครอบคลุมถึงกระบวนการขนส่งเนื้อสัตว์ ดังนั้น เพื่อกำหนดหลักเกณฑ์การอนุญาตให้มีเอกภาพโดยให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการพิจารณาอนุญาตตั้งแต่ต้นและสร้างระบบการควบคุมตรวจสอบคุณภาพในกระบวนการฆ่าสัตว์และการขนส่งเนื้อสัตว์รวมถึงการชำแหละและตัดแต่งเนื้อสัตว์เพื่อการจำหน่ายให้ได้มาตรฐานยิ่งขึ้นและเพื่อสร้างความปลอดภัยด้านอาหารอันเป็นการคุ้มครองผู้บริโภคให้ได้บริโภคเนื้อสัตว์ที่ถูกสุขอนามัย⁴⁹

กระบือนอกจากจะเป็นสัตว์ที่ใช้เป็นแรงงานในสังคมชนบทแล้ว ในทางเศรษฐกิจผลิตภัณฑ์จากกระบือ ไม่ว่าจะเป็น เนื้อ หนัง กระดูกของกระบือก็มีมูลค่าทางเศรษฐกิจเช่นเดียวกันมาตรการทางกฎหมายตามพระราชบัญญัตินี้จึงมีบทบัญญัติเกี่ยวข้องกับกระบือในหลาย ๆ มาตรการดังนี้ โดยกฎหมายกำหนดให้ใช้บังคับกับสัตว์ประเภท โค กระบือ แพะ แกะ สุกร นกกระทาจอกเทศ ไก่ เป็ด ห่าน และสัตว์อื่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง⁵⁰

⁴⁹ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 133 ตอนที่ 85 ก 26 กันยายน 2559

⁵⁰ มาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติควบคุมการฆ่าสัตว์และจำหน่ายเนื้อสัตว์ พ.ศ. 2559

สำหรับการกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการประกอบกิจการ โรงฆ่าสัตว์ โรงพักสัตว์ และการฆ่าสัตว์ ของผู้ประกอบการกิจการฆ่าสัตว์ ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวง เกษตรและสหกรณ์ มีอำนาจออกเป็นกฎกระทรวง⁵¹ โดยผู้ใดจะประกอบกิจการฆ่าสัตว์ให้ขอรับ ใบอนุญาตต่อนายทะเบียนตามพร้อมด้วยแผนงานการประกอบกิจการฆ่าสัตว์ อย่างน้อยต้องมี รายการดังต่อไปนี้

(1) วัน เดือน ปี ที่ประสงค์จะเริ่มประกอบกิจการฆ่าสัตว์

(2) ชื่อและที่อยู่ของผู้ขอรับใบอนุญาต หากผู้ขอรับใบอนุญาตเป็นนิติบุคคล ต้องยื่นเอกสารแสดงการเป็นนิติบุคคลด้วย

(3) สถานที่ตั้งโรงฆ่าสัตว์และโรงพักสัตว์

(4) รายละเอียดเกี่ยวกับโรงฆ่าสัตว์ โรงพักสัตว์ และการดำเนินการฆ่าสัตว์ ตามที่กำหนดในกฎกระทรวงที่ออกตามมาตรา 14 (1) (2) (3) (5) และ (6)

เมื่อยื่นคำขอแล้ว ให้อธิบดีหรือผู้ที่อธิบดีมอบหมายตรวจพิจารณาคำขอ ดังกล่าวและพิจารณาว่า ผู้ขอใบอนุญาตได้ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดในกฎกระทรวงหรือไม่ และออกใบอนุญาตภายในสี่สิบห้าวันนับแต่วันที่ได้รับคำขอ ตามความในมาตรา 18 ถ้าหากปรากฏว่า ผู้รับใบอนุญาตไม่ปฏิบัติตามกฎกระทรวงที่ออกตามพระราชบัญญัตินี้ ในกรณีที่มีการประกอบกิจการตาม ใบอนุญาตหรือการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎกระทรวงตามวรรคหนึ่งเป็นเหตุให้หรือมีเหตุอันควรเชื่อ ได้ว่าจะเกิดผลกระทบต่อสุขภาพและอนามัยของประชาชนหรือสิ่งแวดล้อมที่อยู่บริเวณใกล้เคียง พนักงานเจ้าหน้าที่จะสั่งให้ผู้รับใบอนุญาตหยุดการประกอบกิจการฆ่าสัตว์ไว้เป็นการชั่วคราวและให้ ผู้รับใบอนุญาตดำเนินการตามความจำเป็นเพื่อแก้ไขหรือระงับเหตุแห่งอันตรายดังกล่าวภายใน ระยะเวลาที่กำหนดก็ได้ตามมาตรา 44 กรณีผู้รับใบอนุญาตประสงค์จะเลิกประกอบกิจการฆ่าสัตว์ ต้องมีหนังสือแจ้งนายทะเบียนทราบไม่น้อยกว่า 60 วัน ก่อนเลิกประกอบกิจการและต้องดำเนินการ ดูแลรักษาความสะอาดเรียบร้อยภายในโรงฆ่าสัตว์และโรงพักสัตว์ให้อยู่ในสภาพที่ไม่ก่อให้เกิด ผลกระทบต่อสุขภาพและอนามัยของประชาชน หรือสิ่งแวดล้อมที่อยู่บริเวณใกล้เคียง หากผู้รับ ใบอนุญาตมิได้ดำเนินการดูแลรักษาความสะอาดเรียบร้อยดังกล่าวให้นายทะเบียนมีอำนาจออกคำสั่ง และกำหนดระยะเวลาให้ผู้รับใบอนุญาตต้องดำเนินการให้แล้วเสร็จ หากผู้รับใบอนุญาตมิได้ ดำเนินการหรือดำเนินการไม่แล้วเสร็จภายในระยะเวลาที่กำหนดให้นายทะเบียนหรือผู้ซึ่ง นายทะเบียนมอบหมายเข้าดำเนินการแทน โดยผู้รับใบอนุญาตจะต้องชดใช้ค่าใช้จ่ายที่ดำเนินการ ตามบทบัญญัติมาตรา 28

⁵¹ มาตรา 14 แห่งพระราชบัญญัติควบคุมการฆ่าสัตว์และจำหน่ายเนื้อสัตว์ พ.ศ. 2559

มาตรการสำหรับผู้ประสงค์จะฆ่าสัตว์เพื่อการจำหน่ายเนื้อสัตว์ให้แจ้ง ชนิดและจำนวนสัตว์ที่จะฆ่า แหล่งที่มาของสัตว์ที่จะฆ่า วันและเวลาที่จะฆ่าสัตว์และชื่อของโรงฆ่า สัตว์ต่อพนักงานท้องถิ่นและหากเป็นกรณีการฆ่าสัตว์เพื่อการส่งออกด้วยให้แจ้งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ ตามบทบัญญัติมาตรา 31 เว้นแต่ในกรณีที่ปรากฏว่าท้องที่ใดไม่มีโรงฆ่าสัตว์ หรือกรณีที่มีเหตุผล สมควรเป็นพิเศษ ผู้ว่าราชการจังหวัดโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการอาจประกาศกำหนด สถานที่ฆ่าสัตว์เพื่อการจำหน่ายเนื้อสัตว์นอกโรงฆ่าสัตว์เป็นครั้งคราว ตามบทบัญญัติมาตรา 39

ให้ผู้ประสงค์จะฆ่าสัตว์นำสัตว์ไปยังโรงพักสัตว์และจะต้องฆ่าสัตว์นั้น ในโรงฆ่าสัตว์ตามวันและเวลาที่พนักงานเจ้าหน้าที่กำหนด ออกตามความในมาตรา 32

เรื่องของการแจ้งจำนวนสัตว์ วันเวลา และโรงฆ่าสัตว์ที่จะฆ่า การเสียค่า อากร ตามความในมาตรา 31 หรือเรื่องการนำสัตว์ที่ได้แจ้งจำนวนไว้แล้วให้นำไปที่โรงฆ่าสัตว์และวัน เวลาที่กำหนดไว้ตามความในมาตรา 32 หรือการฆ่าสัตว์ในกรณียกเว้นตามความในมาตรา 33 หรือ เรื่องการจำหน่ายเนื้อสัตว์ที่ตายเองหรือไม่ได้ฆ่าตามพระราชบัญญัตินี้ตามมาตรา 36 หากไม่ได้ปฏิบัติ ให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้ต้องระวางโทษดังนี้⁵²

- (1) โศหรือกระป๋อ ตัวละไม่เกินห้าหมื่นบาท
- (2) แพะ แกะ สุกร หรือนกกระจอกเทศ ตัวละไม่เกินสองหมื่นบาท
- (3) ไก่ เป็ด ห่าน ตัวละไม่เกินหนึ่งพันบาท
- (4) สัตว์อื่นไม่เกินสองหมื่นบาท

ผู้ใดฝ่าฝืนนำสัตว์ออกจากโรงพักสัตว์หรือโรงฆ่าสัตว์ เว้นแต่จะได้รับ อนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่ ออกตามความในมาตรา 39 ประกอบมาตรา 31 และมาตรา 34 ต้อง ระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ⁵³

สำหรับกรณีที่พนักงานตรวจโรคสัตว์มีเหตุควรสงสัยว่าสัตว์ที่จะฆ่านั้นเป็น โรคระบาด หรือมีสารตกค้างที่เป็นอันตรายต่อผู้บริโภค หรือมีลักษณะไม่เหมาะสมที่จะใช้เนื้อเป็น อาหาร⁵⁴ หรือมีลักษณะตามที่กำหนดในกฎกระทรวงว่าด้วยการกำหนดโรคระบาดโรคหรือลักษณะ ของสัตว์หรือเนื้อสัตว์ที่ไม่เหมาะสมที่จะใช้เนื้อสัตว์นั้นเป็นอาหาร พ.ศ. 2546 ลงวันที่ 7 ตุลาคม 2546⁵⁵

⁵² มาตรา 60 แห่งพระราชบัญญัติควบคุมการฆ่าสัตว์และจำหน่ายเนื้อสัตว์ พ.ศ. 2559

⁵³ มาตรา 63 แห่งพระราชบัญญัติควบคุมการฆ่าสัตว์และจำหน่ายเนื้อสัตว์ พ.ศ. 2559

⁵⁴ มาตรา 34 แห่งพระราชบัญญัติควบคุมการฆ่าสัตว์และจำหน่ายเนื้อสัตว์ พ.ศ. 2559

⁵⁵ ข้อ 2 สัตว์ที่เป็นโรคระบาด หรือเป็นโรคหรือมีลักษณะดังต่อไปนี้ให้ถือว่า ไม่เหมาะสมที่จะใช้เนื้อสัตว์นั้นเป็นอาหารตาม มาตรา 23 (1) กาฬโรคของสัตว์ปีก (Fowl Plague)

กฎหมายฉบับดังกล่าว ได้กำหนดมาตรการและองค์ประกอบในการจัดตั้งโรงงานฆ่าสัตว์ บดลงโทษสำหรับเจ้าของกิจการโรงฆ่าสัตว์หากมีการฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามมาตรการดังกล่าว มาตรการในการตรวจคัดกรองสำหรับสัตว์ที่เป็นโรคระบาด โดยกฎหมายดังกล่าวได้กำหนดให้ผู้ที่ต้องการฆ่ากระบือเพื่อจำหน่ายเนื้อกระบือต้องมีการแจ้งเจ้าพนักงานเจ้าหน้าที่เพื่อจ่ายค่าธรรมเนียมและตรวจโรคเนื้อกระบือดังกล่าวแต่กฎหมายฉบับดังกล่าวยังไม่ครอบคลุมและไม่มีบทกำหนดในการห้ามฆ่ากระบือหรือ สัตว์สงวนพันธุ์ พ่อพันธุ์แม่พันธุ์กระบือไทยรวมไปถึงกระบือที่อยู่ ในระหว่างตั้งท้อง หากตรวจแล้วกระบือหรือสัตว์ตามที่กำหนดไม่เป็นโรคระบาดก็สามารถนำเข้าสู่ โรงฆ่าสัตว์ดังกล่าวได้

4.2.2.2 พระราชบัญญัติการส่งออกปศุสัตว์และนำเข้าในราชอาณาจักร ซึ่งสินค้า พ.ศ. 2522

พระราชบัญญัตินี้ มีวัตถุประสงค์ คือ เป็นมาตรการที่นำมาใช้กับสินค้าส่งออกและนำเข้าสำหรับสินค้าบางชนิดให้เหมาะสมกับภาวะเศรษฐกิจและการค้าในปัจจุบันและโดยที่เป็นการสมควรให้รัฐบาลมีอำนาจเรียกเก็บค่าธรรมเนียมพิเศษสำหรับสินค้าบางประเภทที่จะส่งออก

(2) โรคกัมโบโร (Gumboro) (3) โรคซี่ขาว (Pullorum) (4) โรคไขขา (Blackleg) (5) โรคไขสมองอักเสบจากเชื้อไวรัส (Viral Encephalitis) (6) โรคคอนทาเซียสพลูโรมิวมนีเย (Contagious Pleuropneumonia) (7) โรคนิวคาสเซิล (Newcastle) (8) โรคทริคิโนซิส (Trichinosis) (9) โรคบาดทะยัก (Tetanus) (10) โรคบรูเซลโลซิส (Foot And Mouth Disease) (11) โรคปากและเท้าเปื่อย (Foot And Mouth Disease) (12) โรคฝีดาษ (Fowl pox) (13) โรคพาราทูเบอคูโลซิส (Para -Tuberculosis หรือ Johne'Sdisease) (14) โรคพิททาโคซิส (Psittacosis) (15) โรคพิษสุนัขบ้า (RABIES) (16) โรคไฟลามทุ่งของสุกร (Swine Erysipelas) (17) โรคมาเร็กซ์ (Marex's Disease) (18) โรคเมลิโอไอโดซิส (Meliosis) (19) โรคลาริงโกเทรคิโอติสติดต่อ (Infectiou Laryngotracheitis) (20) โรคเลปโตสไปโรซิส (Leptospirosis) (21) โรคคอหิวคอตสุกร (Swine Fever) (22) โรคอาโทรฟิกรไคโนติส (Atrophic Rhinitis) (23) โรคแอคตินอบาซิลโลซิส (Actinobacillosis) (24) โรคแอคตินอมัยโคซิส (Actinomycosis) (25) โรคแอนแทรกซ์ (Anthrax) (26) วัณโรค (Tuberculosis) (27) สัตว์ที่ตั้งท้องหรือสัตว์ที่เพิ่งตกูกใหม่ (28) สัตว์ที่ปรากฏชัดว่าได้ฉีดวัคซีนแล้วยังไม่ครบยี่สิบเอ็ดวัน (29) สัตว์ที่เป็นแผล ฝี ทั่ว ๆ ไป (30) สัตว์ที่เป็นโรคระบาดสัตว์ตามกฎหมายว่าด้วยโรคระบาดสัตว์ (31) สัตว์ที่ผอมแห้งมาก (Emaciation) (32) สัตว์ที่มีลักษณะบวมทั้งตัว (Generalized Edema) (33) สัตว์ที่มีสารตกค้างกลุ่มเบต้าอะโกนิสต์ (B - Agonist) (34) สัตว์ที่มีอาการไข้สูงสำหรับสุกรที่มีไข้สูงตั้งแต่ 106 องศาฟาเรนไฮต์ขึ้นไป สำหรับโค กระบือ แพะหรือแกะที่มีไข้สูงตั้งแต่ 105 องศาฟาเรนไฮต์ ขึ้นไป

ไปนอกหรือนำเข้ามาในราชอาณาจักร กับให้มีอำนาจในการดำเนินการจัดระเบียบการค้ากับต่างประเทศให้เป็นไปอย่างมีระเบียบเรียบร้อยเป็นผลดีต่อเศรษฐกิจและความมั่นคงของประเทศ และก่อให้เกิดความเชื่อถือแก่นานาประเทศยิ่งขึ้น กฎหมายฉบับดังกล่าวจึงมีความจำเป็นและสำคัญในการนำมาเพื่อใช้ในการควบคุมการส่งออกกระป๋องไทย โดยคณะรัฐมนตรีมีอำนาจประกาศในการกำหนดสินค้าใดให้เป็นสินค้าที่ต้องห้ามในการส่งออกหรือในการนำเข้า สินค้าที่ต้องขออนุญาตในการส่งออกหรือในการนำเข้า กำหนดประเภท ชนิด คุณภาพ มาตรฐาน จำนวน ปริมาตร ขนาด น้ำหนัก ราคา ชื่อที่ใช้ในทางการค้า ตรา เครื่องหมายการค้า ถิ่นกำเนิด สำหรับสินค้าที่ส่งออกหรือนำเข้า รับรองคุณภาพสินค้า⁵⁶

ของต้องห้าม หมายถึง ของที่มีกฎหมายกำหนดห้ามนำเข้ามาหรือส่งออก ไปนอกราชอาณาจักรโดยเด็ดขาด ผู้ใดนำสินค้าต้องห้ามเข้ามาหรือส่งออกไปนอกราชอาณาจักรจะมีความผิดต้องรับโทษตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องและเป็นความผิดตามบทบัญญัติมาตรา 27 และบทบัญญัติมาตรา 27 ทวิ ของพระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2469 ด้วย โดยสินค้าต้องห้ามในการนำเข้า-ส่งออก เช่น วัตถุลามก ไม่ว่าจะอยู่ในรูปแบบหนังสือ ภาพเขียน ภาพพิมพ์ ภาพระบายสี สิ่งพิมพ์ชิ้น รูปภาพ ภาพโฆษณา เครื่องหมาย รูปถ่าย และภาพยนตร์ลามกหรือวัตถุลามกอื่น ๆ สินค้าที่มีตราหรือลวดลายเป็นรูปธงชาติ ยาเสพติด สินค้าปลอมแปลงหรือเลียนแบบเครื่องหมายการค้า ของที่มีการแสดงถิ่นกำเนิดเป็นเท็จตามพระราชบัญญัติห้ามนำของที่มีการแสดงถิ่นกำเนิดเป็นเท็จเข้ามาในราชอาณาจักร พ.ศ. 2481

ของต้องจำกัด หมายถึง สินค้าที่มีกฎหมายกำหนดว่าหากจะมีการนำเข้า - ส่งออกหรือผ่านราชอาณาจักรต้องได้รับอนุญาตหรือปฏิบัติให้ครบถ้วนตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายนั้น ๆ เช่น ต้องมีใบอนุญาตการนำเข้าและส่งออก ต้องปฏิบัติตามประกาศอันเกี่ยวกับฉลากหรือใบรับรองการวิเคราะห์ หรือเอกสารกำกับยา เป็นต้น ผู้ใดนำของต้องจำกัดเข้ามาหรือส่งออก หรือส่งผ่านราชอาณาจักรโดยมิได้รับอนุญาตหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายที่กำหนดไว้ให้ครบถ้วน จะมีความผิดตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายนั้น ๆ และเป็นความผิดตามพระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2469⁵⁷

⁵⁶ มาตรา 5 พระราชบัญญัติการส่งออกไปนอกและนำเข้าในราชอาณาจักรซึ่งสินค้า พ.ศ. 2522

⁵⁷ มาตรา 27 ผู้ใดนำหรือพาของที่ยังมิได้เสียค่าภาษีหรือของต้องจำกัด หรือของต้องห้าม หรือที่ยังมิได้ผ่านศุลกากรโดยถูกต้องเข้ามาในราชอาณาจักรไทยก็ดีหรือส่ง หรือพาของเช่นว่านี้ออกไปนอกพระราชอาณาจักรก็ดีหรือช่วยเหลือด้วยประการใด ๆ ในการนำของเช่นว่านี้เข้ามาหรือ

ทั้งนี้ กระทรวงพาณิชย์ได้กำหนดสินค้าที่มีมาตรการเกี่ยวกับการนำเข้า ซึ่งต้องขอรับใบอนุญาตจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น การนำเข้าสัตว์ป่า พืช ปลาและสัตว์น้ำอื่น ๆ หมายความว่ารวมถึง กระบือ ต้องได้รับอนุญาตจากกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช หรือ กรมวิชาการเกษตร กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์⁵⁸

4.2.2.3 พระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2558 (กฎกระทรวงว่าด้วยการนำเข้า นำออก หรือนำผ่านราชอาณาจักรซึ่งสัตว์หรือซากสัตว์ พ.ศ. 2544)

กฎกระทรวงดังกล่าวเป็นมาตรการทางกฎหมายที่ออกมาบังคับใช้ เนื่องจากมาตรการหลาย ๆ ด้านในปัจจุบันไม่เหมาะสมกับสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป มีโรคระบาดร้ายแรงชนิดต่าง ๆ เพิ่มขึ้น ดังนั้น เพื่อให้การควบคุมโรคระบาดจากการนำสัตว์หรือซากสัตว์เข้าออกหรือผ่านราชอาณาจักรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับสภาพการณ์ในปัจจุบัน อันเป็นการปกป้องคุ้มครองชีวิต สุขภาพและสุขอนามัยของประชาชนและสัตว์ภายในประเทศรวมทั้งเป็นการสร้างมาตรฐานความน่าเชื่อถือและความเชื่อมั่นให้กับประเทศผู้นำเข้าสัตว์หรือซากสัตว์ที่ส่งออกจากประเทศไทยซึ่งมาตรการดังกล่าวเป็นมาตรการที่เกี่ยวข้องกับการนำกระบือไทย รวมไปถึงผลิตภัณฑ์อื่น ๆ ของกระบือ อาทิเช่น หนั่ง เขา กระดุก นำเข้าและส่งออกซึ่งส่งผลกระทบต่อกระบือที่มีภายในประเทศอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จึงมุ่งศึกษาถึงมาตรการทางกฎหมายที่ส่งผลต่อการลดจำนวนปริมาณลงอย่างรวดเร็วของกระบือไทย

ส่งออกก็ดีหรือย้ายถอนไป หรือช่วยเหลือให้ย้ายถอนไปซึ่งของดังกล่าวนั้นจากเรือกำปั่นท่า เทียบเรือ โรงเก็บสินค้า คลังสินค้า ที่มั่นคง หรือโรงเก็บของโดยไม่ได้รับอนุญาตก็ดีหรือให้ที่อาศัยเก็บ หรือเก็บ หรือซ่อนของเช่นว่านี้หรือยอม หรือจัดให้ผู้อื่นทำการเช่นว่านั้นก็ดีหรือเกี่ยวข้องด้วยประการใด ๆ ในการขนหรือย้ายถอน หรือกระทำการอย่างใดแก่ของเช่นว่านั้นก็ดีหรือเกี่ยวข้องด้วยประการใด ๆ ในการหลีกเลี่ยง หรือพยายามหลีกเลี่ยงการเสียค่าภาษีศุลกากร หรือในการหลีกเลี่ยงหรือพยายามหลีกเลี่ยงบทกฎหมายและข้อจำกัดใด ๆ อันเกี่ยวแก่การนำเข้า ส่งของออก ขนของขึ้น เก็บของในคลังสินค้า และการส่งมอบของโดยเจตนาจะฉ้อค่าภาษีของรัฐบาล ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่จะต้องเสียสำหรับของนั้น ๆ ก็ดีหรือหลีกเลี่ยงข้อห้าม หรือข้อจำกัดอันเกี่ยวแก่ของนั้นก็ดีสำหรับความผิดครั้งหนึ่ง ๆ ให้ปรับเป็นเงินสี่เท่าราคาของซึ่งได้รวมค่าอากรเข้าด้วยแล้วหรือจำคุกไม่เกินสิบปีหรือทั้งปรับทั้งจำ

⁵⁸ ตำนานศุลกากรช่องเม็ก, “การนำเข้าส่งออก,” สืบค้นเมื่อวันที่ 11 ตุลาคม 2559, จาก <http://www.chongmekcustoms.com/default.asp?content=mpagedetail&id=16422>.

มาตรการแรก ได้แก่ การนำสัตว์หรือซากสัตว์เข้าในราชอาณาจักร หากประสงค์จะนำสัตว์หรือซากสัตว์เข้าในราชอาณาจักร ให้ปฏิบัติดังต่อไปนี้

(1) ให้ยื่นคำขอต่อสัตวแพทย์ประจำท่าเข้านั้น เว้นแต่จะนำเข้าทางอื่น ซึ่งมีใช้ท่าเข้าให้ยื่นคำขอต่ออธิบดีหรือผู้ซึ่งอธิบดีมอบหมาย

(2) การยื่นคำขอ ให้ยื่นก่อนนำสัตว์หรือซากสัตว์เข้าในราชอาณาจักร ไม่น้อยกว่าเจ็ดวัน เว้นแต่ถ้าเป็นสัตว์หรือซากสัตว์ที่นำติดตัวเข้ามา จะยื่นคำขอขณะนำสัตว์หรือซากสัตว์นั้นเข้ามาก็ได้

(3) หากผู้ขอนำเข้าประสงค์จะนำสัตว์หรือซากสัตว์ไปยังสถานกักกันสัตว์หรือที่พักซากสัตว์ที่มีใช้ของกรมปศุสัตว์ สถานกักกันสัตว์หรือที่พักซากสัตว์นั้นจะต้องได้รับการตรวจรับรองตามระเบียบของกรมปศุสัตว์⁵⁹

เมื่อมีการตรวจเอกสารหรือหลักฐานประกอบการนำเข้าตามข้อ 3 ถูกต้องแล้ว ให้พิจารณาว่าสัตว์หรือซากสัตว์นั้นต้องไม่ได้มาจากท้องที่มีหรือสงสัยว่ามีโรคระบาด แล้วจึงเสนอต่ออธิบดีหรือผู้ซึ่งอธิบดีมอบหมายเพื่อพิจารณาออกใบแจ้งอนุมัตินำสัตว์หรือซากสัตว์เข้าในราชอาณาจักรพร้อมเงื่อนไขการนำเข้า (Requirement) ตามที่กรมปศุสัตว์กำหนด⁶⁰ พร้อมรายละเอียด ดังนี้

(1) วัน เวลา ที่นำเข้า และ

(2) เที่ยวบิน เที่ยวบินเรือ หรือเที่ยวขบวนรถไฟ หรือทะเบียนยานพาหนะที่ใช้บรรทุกสัตว์หรือซากสัตว์เข้าในราชอาณาจักร⁶¹

ในกรณีนำสัตว์หรือซากสัตว์ที่มีความสงสัยโดยมีเหตุอันสมควรว่าสัตว์หรือซากสัตว์ที่นำเขารายใดมีเชื้อโรคระบาด หรือมาจากฝูงสัตว์ที่เป็นโรคระบาด หรือไม่มีหนังสือรับรองสุขภาพสัตว์หรือหนังสือรับรองสุขศาสตร์ซากสัตว์ กำกับมาพร้อมกับสัตว์หรือซากสัตว์ที่นำเข้า หรือมีหนังสือรับรองสุขภาพสัตว์หรือหนังสือรับรองสุขศาสตร์ซากสัตว์แต่การรับรองนั้นไม่ครบถ้วน หรือไม่ตรงตามเงื่อนไขการนำเข้า (Requirement) ตามที่กรมปศุสัตว์กำหนด ให้สัตวแพทย์ประจำท่าเข้ากัก

⁵⁹ ข้อ 3 กฎกระทรวงว่าด้วยการนำเข้า นำออก หรือนำผ่านราชอาณาจักรซึ่งสัตว์หรือซากสัตว์ พ.ศ. 2544

⁶⁰ ข้อ 4 กฎกระทรวงว่าด้วยการนำเข้า นำออก หรือนำผ่านราชอาณาจักรซึ่งสัตว์หรือซากสัตว์ พ.ศ. 2544

⁶¹ ข้อ 5 กฎกระทรวงว่าด้วยการนำเข้า นำออก หรือนำผ่านราชอาณาจักรซึ่งสัตว์หรือซากสัตว์ พ.ศ. 2544

สัตว์นั้นไว้เพื่อพิสูจน์ได้เป็นเวลาไม่เกินหกสิบวัน หรือกักซากสัตว์นั้นไว้เพื่อพิสูจน์ได้เป็นเวลาไม่เกินสิบวัน⁶² หากสัตวแพทย์ประจำท่าเข้าเห็นว่าในขณะนั้นกำลังมีโรคระบาดหรือมีเหตุอันควรสงสัยว่ามีโรคระบาดในท้องที่ที่จะมีการนำสัตว์หรือซากสัตว์นั้นเข้ามา ให้สัตวแพทย์ประจำท่าเข้าเสนอต่ออธิบดีหรือผู้ซึ่งอธิบดีมอบหมายเพื่อพิจารณาสั่งระงับการนำเข้านั้น⁶³

มาตรการต่อมาคือ มาตรการนำสัตว์หรือซากสัตว์ออกนอกราชอาณาจักร ซึ่งสัตว์ในที่นี่หมายความว่ารวมถึงกระบือไทยหรือซากกระบือ ให้ปฏิบัติดังต่อไปนี้⁶⁴

- (1) ให้ยื่นคำขอต่อสัตวแพทย์ประจำท่าออก
- (2) ถ้าเป็นสัตว์ที่ต้องมีตัวรูปพรรณตามกฎหมายต้องมีตัวรูปพรรณแสดงกรรมสิทธิ์แนบคำขอสำหรับสัตว์ที่ขนานออกนั้นทุกตัว
- (3)ให้นำสัตว์หรือซากสัตว์ไปยังสถานกักกันสัตว์หรือที่พักซากสัตว์ของท่าออกหรือสถานกักกันสัตว์หรือที่พักซากสัตว์เพื่อการส่งออกที่กรมปศุสัตว์รับรอง หรือสถานกักกันสัตว์หรือที่พักซากสัตว์ที่สัตวแพทย์ประจำท่าออกกำหนด เพื่อให้สัตวแพทย์ประจำท่าออกตรวจโรคและทำลายเชื้อโรคหรือจัดการอย่างอื่นใดตามระเบียบของกรมปศุสัตว์ เว้นแต่ในกรณีของซากสัตว์ซึ่งมีหลักฐานแสดงว่าได้จัดการทำลายเชื้อโรคแล้ว
- (4) สัตว์หรือซากสัตว์ที่อยู่ในระหว่างการจัดการตาม (3) ให้เจ้าของเป็นผู้ควบคุมดูแลรับผิดชอบและออกค่าใช้จ่ายเองทั้งสิ้น

เมื่อได้ดำเนินการตามข้อ 15 แล้ว ให้สัตวแพทย์ประจำท่าออกที่รับคำขอนำสัตว์หรือซากสัตว์ออกนอกราชอาณาจักรเสนอต่ออธิบดีหรือผู้ซึ่งอธิบดีมอบหมายเพื่อพิจารณาออกใบอนุญาตให้นำสัตว์หรือซากสัตว์ออกนอกราชอาณาจักรและออกหนังสือรับรองสุขภาพสัตว์หรือหนังสือรับรองสุขศาสตร์ซากสัตว์⁶⁵ สัตว์หรือซากสัตว์ที่เจ้าของได้รับอนุญาตให้นำออกนอก

⁶² ข้อ 10 กฎกระทรวงว่าด้วยการนำเข้า นำออก หรือนำผ่านราชอาณาจักรซึ่งสัตว์หรือซากสัตว์ พ.ศ. 2544

⁶³ ข้อ 14 กฎกระทรวงว่าด้วยการนำเข้า นำออก หรือนำผ่านราชอาณาจักรซึ่งสัตว์หรือซากสัตว์ พ.ศ. 2544

⁶⁴ ข้อ 15 กฎกระทรวงว่าด้วยการนำเข้า นำออก หรือนำผ่านราชอาณาจักรซึ่งสัตว์หรือซากสัตว์ พ.ศ. 2544

⁶⁵ ข้อ 16 กฎกระทรวงว่าด้วยการนำเข้า นำออก หรือนำผ่านราชอาณาจักรซึ่งสัตว์หรือซากสัตว์ พ.ศ. 2544

ราชอาณาจักรได้แล้ว ในกรณีที่สัตว์แพทย์ประจำทำออกสั่งระงับการนำออกหรือไม่อาจนำออกได้ด้วยเหตุใด ๆ ก็ดี ให้เจ้าของรับคืนเงินค่าธรรมเนียมใบอนุญาตให้นำออกได้⁶⁶

4.2.3 มาตรการด้านอื่น ๆ

พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535 เป็นมาตรการที่สามารถนำมาใช้ในการสนับสนุนการดำเนินงานอนุรักษ์กระบือไทยของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกฎหมายฉบับนี้มุ่งหมายจัดระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมให้มีประสิทธิภาพโดยส่งเสริมให้ประชาชนและองค์กรเอกชนมีส่วนร่วมในการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมเพื่อแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม โดยกำหนดให้มีเครื่องมือและอุปกรณ์ต่าง ๆ เพื่อแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมทั้งกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของผู้ที่มีส่วนก่อให้เกิดมลพิษและหน่วยงานต่าง ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม⁶⁷ การบังคับใช้กฎหมายฉบับนี้จึงเป็นการวางกรอบนโยบายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม การวางแผนการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม การประกาศเขตอนุรักษ์และพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม การกำหนดคุณภาพมาตรฐานสิ่งแวดล้อม รวมไปถึงการกำหนดให้โครงการขนาดใหญ่จะต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่เป็นข้อมูลที่สำคัญในการนำมาใช้ในการพิจารณาตัดสินใจกำหนดนโยบายต่าง ๆ ของหน่วยงานของรัฐ หากพิจารณาจะเห็นว่ามาตรการที่อาจใช้เป็นมาตรการในการอนุรักษ์กระบือไทย โดยมีบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องดังนี้

มาตรการที่เกี่ยวข้องประการแรก กฎหมายกำหนดให้จัดตั้งกองทุนขึ้นกองทุนหนึ่งเรียกว่า “กองทุนสิ่งแวดล้อม” ในกระทรวงการคลัง ...”⁶⁸ สามารถนำมาสนับสนุนกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์กระบือไทย โดยพิจารณาจาก

⁶⁶ ข้อ 17 กฎกระทรวงว่าด้วยการนำเข้า นำออก หรือนำผ่านราชอาณาจักรซึ่งสัตว์หรือซากสัตว์ พ.ศ. 2544

⁶⁷ อานาจ วงศ์บัณฑิต, กฎหมายสิ่งแวดล้อม, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, 2550), น.20

⁶⁸ พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 มาตรา 22 จัดตั้งกองทุนขึ้นกองทุนหนึ่งเรียกว่า “กองทุนสิ่งแวดล้อม” ในกระทรวงการคลังประกอบด้วยเงินและทรัพย์สินดังต่อไปนี้

(1) เงินกองทุนน้ำมันเชื้อเพลิงตามจำนวนที่นายกรัฐมนตรีกำหนด

(2) เงินที่โอนมาจากเงินทุนหมุนเวียนเพื่อการพัฒนาสภาพแวดล้อมและคุณภาพชีวิตตามพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่าย ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2535

มาตรา 23 เงินกองทุนให้ใช้จ่ายเพื่อกิจการดังต่อไปนี้

(1) ให้ส่วนราชการหรือราชการส่วนท้องถิ่นสำหรับการลงทุนและดำเนินงานระบบบำบัดน้ำเสียรวมหรือระบบกำจัดของเสียรวม รวมทั้งการจัดหาจัดซื้อ ที่ดิน วัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือและเครื่องใช้ที่จำเป็นสำหรับการดำเนินงาน และบำรุงรักษาระบบดังกล่าวด้วย

(2) ให้ราชการส่วนท้องถิ่นหรือรัฐวิสาหกิจกู้ยืมเพื่อจัดให้มีระบบบำบัดอากาศเสียหรือน้ำเสียระบบกำจัดของเสียหรืออุปกรณ์อื่นใด สำหรับใช้เฉพาะในกิจการของราชการส่วนท้องถิ่นหรือรัฐวิสาหกิจนั้น

(3) ให้เอกชนกู้ยืมในกรณีที่บุคคลนั้น มีหน้าที่ตามกฎหมายที่จะต้องจัดให้มีระบบบำบัดอากาศเสีย หรือน้ำเสีย ระบบกำจัดของเสียหรืออุปกรณ์อื่นใดเพื่อการควบคุมบำบัดหรือขจัดมลพิษที่เกิดจากกิจกรรมหรือการดำเนินกิจการของตนเอง หรือบุคคลนั้นเป็นผู้ได้รับใบอนุญาตให้ประกอบกิจการเป็นผู้รับจ้างให้บริการบำบัดน้ำเสียหรือกำจัดของเสียตามพระราชบัญญัตินี้

(4) เป็นเงินช่วยเหลือและอุดหนุนกิจการใด ๆ ที่เกี่ยวกับการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมตามที่คณะกรรมการกองทุน เห็นสมควรและโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ

(5) เป็นค่าใช้จ่ายในการบริหารกองทุน

ดังจะเห็นได้จากมาตรา 22 กำหนดให้จัดตั้งกองทุนสิ่งแวดล้อมขึ้นเพื่อเป็นการใช้จ่ายในกิจการที่ระบุในมาตรา 23 (4) เป็นเงินช่วยเหลือและอุดหนุนกิจการใด ๆ ที่เกี่ยวกับการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมตามที่คณะกรรมการกองทุน เห็นสมควรและโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติได้กำหนดขอบเขตการให้เงินช่วยเหลือโดยความเห็นชอบ

(3) เงินค่าบริการและค่าปรับที่จัดเก็บตามพระราชบัญญัตินี้

(4) เงินอุดหนุนจากรัฐบาลเป็นคราว ๆ

(5) เงินหรือทรัพย์สินอื่นที่ได้รับจากภาคเอกชนทั้งภายในและภายนอกประเทศ รัฐบาลต่างประเทศ หรือองค์การระหว่างประเทศ

(6) เงินจากดอกผลและผลประโยชน์ใด ๆ ที่เกิดจากกองทุนนี้

(7) เงินอื่น ๆ ที่ได้รับมาเพื่อดำเนินการกองทุนนี้

ให้กรมบัญชีกลางกระทรวงการคลังเก็บรักษาเงินและทรัพย์สินของกองทุนสิ่งแวดล้อมและดำเนินการเบิกจ่ายเงินกองทุนสิ่งแวดล้อม ตามพระราชบัญญัตินี้

คณะกรรมการกองทุนและคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ สามารถสนับสนุนด้านการพัฒนาสายพันธุ์กระบือพื้นเมืองไทย สนับสนุนด้านอุปกรณ์เครื่องมือที่ทันสมัยในระบบสัตวแพทย การส่งเสริมการศึกษาและวิจัย เพื่อรักษาความหลากหลายทางด้านสายพันธุ์และพันธุกรรมสัตว์พื้นเมืองของไทยอันถือได้ว่าเป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญที่เกี่ยวกับการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม

มาตรการที่เกี่ยวข้องประการที่สอง กรณีการกำหนดให้เป็นเขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม ในกรณีปรากฏว่าพื้นที่ใดมีลักษณะเป็นพื้นที่ต้นน้ำลำธารหรือมีระบบนิเวศตามธรรมชาติที่แตกต่างจากพื้นที่อื่นโดยทั่วไป หรือมีระบบนิเวศตามธรรมชาติที่อาจถูกทำลายหรืออาจได้รับผลกระทบกระเทือนจากกิจกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์ได้โดยง่ายหรือเป็นพื้นที่ที่มีคุณค่าทางธรรมชาติหรือศิลปกรรมอันควรแก่การอนุรักษ์และพื้นที่นั้นยังมิได้ถูกประกาศ⁶⁹ กำหนดให้เป็นเขตอนุรักษ์ให้รัฐมนตรีโดยคำแนะนำของคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติมีอำนาจออกกฎกระทรวงกำหนดให้พื้นที่นั้นเป็นเขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อมซึ่งเป็นการคุ้มครองทรัพยากรธรรมชาติไม่ให้เกิดการทำลายลง เพราะฉะนั้นมาตรการในการอนุรักษ์กระบือไทย คือการปกป้องและรักษาระบบนิเวศหรือทรัพยากรธรรมชาติไม่ว่าจะเป็นแหล่งน้ำและแหล่งอาหารของกระบือ มาตรการทางกฎหมายจึงได้กำหนดมาตรการคุ้มครองแหล่งอาหาร ตามธรรมชาติของกระบือไทยโดยการห้ามการกระทำหรือกิจกรรมใด ๆ ที่อาจเป็นอันตรายหรือก่อให้เกิดผลกระทบในทางเปลี่ยนแปลงระบบนิเวศของพื้นที่นั้นจากลักษณะตามธรรมชาติและการกำหนดประเภทและขนาดของโครงการหรือกิจการของส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือเอกชนที่จะทำการก่อสร้างหรือดำเนินการในพื้นที่นั้นให้มีหน้าที่ต้องเสนอรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม⁷⁰ ที่อาจส่งผลกระทบต่อกระบือไทย

การวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมหรือที่มักเรียกกันว่า EIA ย่อมาจากคำว่า Environmental Impact Assessment ซึ่งหมายถึง การใช้หลักวิชาการในการทำนายหรือคาดการณ์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมทั้งทางบวกและทางลบของการดำเนินโครงการพัฒนาที่จะมีผลต่อสิ่งแวดล้อมในทุก ๆ ด้าน ทั้งทางทรัพยากรธรรมชาติ ทางเศรษฐกิจ และสังคม เพื่อจะได้หาทางป้องกันผลกระทบในทางลบที่อาจเกิดขึ้นให้เกิดขึ้นน้อยที่สุดในขณะเดียวกันก็มีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติซึ่งส่วนใหญ่ไม่สามารถฟื้นคืนกลับมาได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดและคุ้มค่าที่สุด นอกจากนี้รายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมยังใช้เป็นแนวทางในการตัดสินใจของนักบริหารว่าสมควรดำเนินการหรือไม่ การวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมจะเป็นประโยชน์อย่างมากหากได้รับการนำมา

⁶⁹ มาตรา 43 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535

⁷⁰ มาตรา 44 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535

ในการวางแผนป้องกันปัญหาสิ่งแวดล้อม ตั้งแต่ขั้นตอนศึกษาความเหมาะสมของโครงการจะช่วยลดค่าใช้จ่ายในการแก้ไขปัญหาที่อาจเกิดขึ้นภายหลังดำเนินโครงการไปแล้วและเป็นวิสัยทัศน์ของนักบริหารโครงการในยุคโลกาภิวัตน์ที่มุ่งเน้นการป้องกันมากกว่าการแก้ไข⁷¹

เมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นได้ว่า มาตรการในการคุ้มครองต้นน้ำลำธารแหล่งที่อยู่อาศัย และมาตรการในการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมเป็นมาตรการทางกฎหมายที่ครอบคลุมเพราะนอกจากจะเป็นการจัดจำแนกชนิดและประเภทโครงการที่คาดว่าจะส่งผลกระทบต่อในอนาคตสำหรับกระป๋องไทยแล้ว เช่น การสร้างโรงแรมหรือที่พักตากอากาศ การสร้างนิคมอุตสาหกรรม เป็นต้น ย่อมเป็นการทำลายแหล่งน้ำแหล่งอาหารของกระป๋องลดน้อยลงไปอีกด้วย นอกจากนี้ยังเป็นการเตรียมแนวทางการแก้ไขได้อย่างกว้างขวางมากขึ้นกว่าเดิมที่มองแต่เพียงผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจเป็นประเด็นหลัก อันส่งผลกระทบต่อก่อให้เกิดปัญหาความเสื่อมโทรมกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตามมาและไม่สามารถพลิกฟื้นหรือฟื้นฟูให้กลับคืนสู่สภาพดั้งเดิมได้

4.3 หน่วยงานหรือองค์กรที่มีบทบาทและหน้าที่ในการอนุรักษ์กระป๋องหรือควายไทย

นอกจากแนวนโยบาย มาตรการทางกฎหมาย ที่นำมาใช้ในการอนุรักษ์พันธุ์กระป๋องไทยแล้ว การนำเอาบทบัญญัติของกฎหมายในแต่ละส่วนที่เกี่ยวข้องไปดำเนินการเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่กำหนดไว้ ยังต้องมีการอาศัยวิธีการในการดำเนินงานหรือการบริหารจัดการจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่มีบทบาทหน้าที่ในการอนุรักษ์กระป๋องไทยโดยทำการศึกษาถึงอำนาจหน้าที่และบทบาท ดังต่อไปนี้

⁷¹ สำนักวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม, “ระบบการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย,” สืบค้นเมื่อวันที่ 1 กันยายน 2559, จาก http://www.onep.go.th/eia/index.php?option=com_content&view=article&id=30&Itemid=127

4.3.1 กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์⁷²

อำนาจหน้าที่ตามภารกิจหลักที่กฎหมายกำหนด คือ กรมปศุสัตว์มีภารกิจเกี่ยวกับการกำหนดทิศทางและนโยบาย การควบคุม การกำกับ การส่งเสริม การวิจัย การถ่ายทอดเทคโนโลยีและการพัฒนาเทคโนโลยีเกี่ยวกับการปศุสัตว์ รวมทั้งบริหารจัดการทรัพยากรพันธุกรรมและความหลากหลายทางชีวภาพด้านการปศุสัตว์ เพื่อให้มีปริมาณสัตว์เพียงพอและมีมาตรฐาน ถูกสุขอนามัย ปราศจากโรค สารตกค้างและสารปนเปื้อนมีความปลอดภัยต่อผู้บริโภคและสิ่งแวดล้อม และสามารถแข่งขันได้ในระดับสากลโดยให้อำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

(1) ดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยโรคระบาดสัตว์ กฎหมายว่าด้วยการบำรุงพันธุ์สัตว์ กฎหมายว่าด้วยการควบคุมคุณภาพอาหารสัตว์ กฎหมายว่าด้วยสถานพยาบาลสัตว์ กฎหมายว่าด้วยโรคพิษสุนัขบ้า กฎหมายว่าด้วยการควบคุมการฆ่าสัตว์และจำหน่ายเนื้อสัตว์ และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง

(2) ศึกษา วิจัย และพัฒนาเทคโนโลยีการปศุสัตว์

(3) ตรวจสอบและรับรองคุณภาพสินค้าปศุสัตว์ พันธุ์สัตว์ พันธุ์พืชอาหารสัตว์ อาหารสัตว์ ชีวภัณฑ์และชีววัตถุสำหรับสัตว์ ยาสัตว์และวัตถุอันตรายด้านการปศุสัตว์ ระบบการผลิตปศุสัตว์และสินค้าปศุสัตว์ และกระบวนการอื่นที่เกี่ยวข้องในด้านการปศุสัตว์เพื่อให้ได้มาตรฐานและมีความปลอดภัย

(4) ผลิตและขยายพันธุ์สัตว์ น้ำเชื้อพันธุ์ พืชอาหารสัตว์ และเสบียงสัตว์ เพื่อการพัฒนาด้านการปศุสัตว์ และผลิตและจัดหาชีวภัณฑ์ เวชภัณฑ์ และชีววัตถุสำหรับสัตว์ เพื่อการควบคุมโรคระบาดสัตว์

(5) ควบคุม ป้องกัน กำจัด บำบัด วินิจฉัยและชันสูตรโรคสัตว์ กำกับดูแลสถานพยาบาลสัตว์และพัฒนาระบบการจัดการด้านสุขภาพสัตว์

(6) ส่งเสริม พัฒนา และถ่ายทอดเทคโนโลยีด้านการปศุสัตว์ และบริหารจัดการการประสานความร่วมมือด้านการปศุสัตว์ทั้งในประเทศและต่างประเทศ

(7) ดำเนินการอนุรักษ์พันธุกรรมและความหลากหลายทางชีวภาพด้านการปศุสัตว์และป้องกันผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากการปศุสัตว์

⁷² กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, “วิสัยทัศน์ พันธกิจ ค่านิยม,” สืบค้นเมื่อวันที่ 1 กันยายน 2559, จาก <http://www.dld.go.th/th/index.php/organization/101-about-dld/177-2009-12-30-13-01-25>.

(8) ปฏิบัติการอื่นใดตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของกรมหรือตามที่รัฐมนตรี หรือคณะรัฐมนตรีมอบหมาย

จะเห็นได้ว่ากรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการอนุรักษ์กระบือไทย ทั้งในระดับภูมิภาคและระดับประเทศ โดยจะมีหน่วยงานในสังกัดที่รับผิดชอบและเกี่ยวข้องในส่วนการอนุรักษ์และพัฒนากระบือไทย สรุปพอสังเขปดังนี้

ก. กองสารวัตรและกักกัน มีอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบในการกำกับดูแลกฎหมายที่เกี่ยวข้องประกอบด้วย พระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2499 พระราชบัญญัติสถานพยาบาลสัตว์ พ.ศ. 2533 พระราชบัญญัติควบคุมการฆ่าสัตว์และจำหน่ายเนื้อสัตว์ พ.ศ. 2535 พระราชบัญญัติควบคุมคุณภาพอาหารสัตว์ พ.ศ. 2525 และพระราชบัญญัติอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง กำกับดูแล รับผิดชอบงานด่านกักสัตว์ภายในประเทศ และด่านกักสัตว์ระหว่างประเทศ ประสานงานและให้คำแนะนำในการปฏิบัติงานที่เกี่ยวกับด้านการควบคุมเคลื่อนย้ายสัตว์ ซากสัตว์และสินค้าปศุสัตว์ กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ รวมทั้งวิเคราะห์ความเสี่ยงจากการเคลื่อนย้ายสัตว์ ซากสัตว์ และสินค้าปศุสัตว์รวมถึงการให้คำแนะนำในการบังคับใช้กฎหมายแก่หน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องหรือที่ได้รับมอบหมาย⁷³

ข. สำนักควบคุมป้องกันและบำบัดโรค มีอำนาจหน้าที่ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับโรคระบาด โรคติดต่อระหว่างสัตว์และคนและเป็นปัญหาสุขภาพทั่วไปทั้งในด้านการควบคุมการป้องกัน การกำจัด การบำบัดรักษา และการแก้ไขปัญหา รวมทั้งพัฒนาระบบการจัดการด้านสุขภาพสัตว์ เป็นศูนย์บริการข้อมูลข่าวสาร ถ่ายทอดเทคโนโลยีเกี่ยวกับการพัฒนาสุขภาพสัตว์ การควบคุมป้องกัน การบำบัดโรคสัตว์ และระบาดวิทยาทางสัตว์แพทย์⁷⁴

ค. สำนักพัฒนาพันธุ์สัตว์ มีอำนาจหน้าที่ดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยการบำรุงพันธุ์สัตว์และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องศึกษา วิเคราะห์ วิจัย พัฒนา และสร้างสัตว์พันธุ์ดี วิจัยเทคโนโลยีการผลิตสัตว์พันธุ์ดี การจัดการฟาร์ม การทดสอบพันธุ์สัตว์ และการกระจายสัตว์พันธุ์ดีให้เกษตรกรเครือข่ายและเกษตรกรทั่วไป ศึกษา วิเคราะห์ และวิจัยการอนุรักษ์และพัฒนาสัตว์พื้นเมือง สัตว์หายากและสัตว์ใกล้สูญพันธุ์ ทั้งที่เลี้ยงอยู่ในถิ่นกำเนิดเดิมและสัตว์ต่างถิ่น เพื่อใช้ประโยชน์จากแหล่งพันธุกรรม และพัฒนาสู่การใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน บริหารจัดการความหลากหลายทางชีวภาพ

⁷³ เฟิงอ้าง.

⁷⁴ เฟิงอ้าง.

ด้านปศุสัตว์⁷⁵ โดยสำนักพัฒนาพันธุ์สัตว์จะมีกลุ่มงานที่เกี่ยวข้องโดยตรงในการพัฒนาและวิจัยพันธุ์กระป๋องคือ “กลุ่มวิจัยและพัฒนากระป๋อง” โดยมีภารกิจหลัก ดังนี้

ยุทธศาสตร์ด้านการวิจัย

1. การวิจัยและพัฒนากระบวนการผลิตกระป๋องอย่างยั่งยืน
2. การวิจัยด้านการเพิ่มผลผลิตภาพกระป๋อง
3. การวิจัยด้านการสร้างมูลค่าเพิ่มกระป๋อง
4. การวิจัยด้านการเพิ่มขีดความสามารถการแข่งขันสินค้ากระป๋อง

หน้าที่ภารกิจ

1. วิจัยและพัฒนาปรับปรุงพันธุ์กระป๋องให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของประเทศ

2. วิจัยเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนากระป๋องพื้นเมือง เพื่อประโยชน์อย่างยั่งยืน
3. วิจัยและพัฒนาด้านอนุพันธุศาสตร์ เพื่อรวบรวมพันธุกรรมที่ดีไว้ปรับปรุงพันธุ์
4. วิจัยกำหนดมาตรฐานเพื่อการรับรองพันธุ์และจดทะเบียนพันธุ์กระป๋อง
5. ประสานความร่วมมือด้านงานวิจัย และเผยแพร่ผลงานในระดับประเทศและ

นานาชาติ

6. ถ่ายทอดเทคโนโลยีด้านการผลิตกระป๋องแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐและเกษตรกร

ง. กองส่งเสริมและพัฒนาการปศุสัตว์ มีอำนาจหน้าที่ ศึกษา วิเคราะห์ วิจัย

บริหารจัดการ ส่งเสริมและพัฒนากระบวนการผลิตปศุสัตว์ครบวงจร และกำหนดเทคโนโลยีที่เหมาะสมสำหรับพื้นที่ วิจัยการแปรรูปผลิตภัณฑ์และเศรษฐกิจการปศุสัตว์ ทั้งด้านการผลิตและการตลาดทั้งในและต่างประเทศ กำหนดรูปแบบและพัฒนาวิธีการถ่ายทอดเทคโนโลยีการปศุสัตว์ที่เหมาะสมแก่ผู้ประกอบการ เกษตรกร เครือข่ายปศุสัตว์ ป้องกันและแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของเกษตรกร ด้านการปศุสัตว์ ศึกษาและวิเคราะห์มาตรการทางธุรกิจ ความร่วมมือทางการค้าและทางวิชาการ ข้อตกลง ผลกระทบ กฎและระเบียบระหว่างประเทศและองค์การระหว่างประเทศ

จ. กองกฎหมาย เป็นหน่วยงานสนับสนุนภารกิจหลักของกรมปศุสัตว์ในด้าน ป้องกันโรคระบาดสัตว์ด้านคุณภาพ มาตรฐาน และด้านการผลิตปศุสัตว์ โดยบังคับใช้กฎหมายด้วยความเสมอภาคและเป็นธรรม เพื่อให้เกิดความสมดุลในการคุ้มครองผู้บริโภคและประโยชน์สาธารณะ มีอำนาจหน้าที่เป็นที่ปรึกษากฎหมายของกรมปศุสัตว์ศึกษา วิเคราะห์ พัฒนากฎหมาย และดำเนินการเกี่ยวกับการยกร่างกฎหมายและระเบียบด้านการปศุสัตว์และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

⁷⁵ เพิ่งอ้าง.

ดำเนินคดีปกครอง คำสั่งทางปกครอง สัญญาทางปกครองบังคับทางปกครองและความรับผิดชอบทางละเมิด

กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จึงมีบทบาทสำคัญในการอนุรักษ์กระบือไทย ตั้งแต่การสงวนและบำรุงรักษาพันธุ์ การเฝ้าระวังโรคระบาด ตลอดจนการออกกฎระเบียบ รวมไปถึงข้อบังคับต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อกระบือพันธุ์ไทย

4.3.2 องค์การปกครองส่วนภูมิภาคและองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น

4.3.2.1 จังหวัด

เป็นการปกครองส่วนภูมิภาคที่มีขนาดใหญ่ที่สุด อำนาจของจังหวัด มาตรา 52/1 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 แก้ไขเพิ่มเติมครั้งที่ 7 พ.ศ. 2550 ได้ปรับอำนาจหน้าที่ของจังหวัดใหม่ให้สอดคล้องกับอำนาจหน้าที่ของผู้ว่าราชการจังหวัดแบบบูรณาการ โดยกำหนดให้จังหวัดมีอำนาจหน้าที่ดังนี้คือ⁷⁶

- (1) นำภารกิจของรัฐและนโยบายของรัฐบาลไปปฏิบัติให้เกิดผลสัมฤทธิ์
- (2) หน้าที่ในการดูแลให้มีการปฏิบัติและบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมาย เพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยและเป็นธรรมในสังคม
- (3) หน้าที่ในการจัดให้มีการคุ้มครอง ป้องกัน ส่งเสริม และช่วยเหลือประชาชนและชุมชนที่ด้อยโอกาส เพื่อให้ได้รับความเป็นธรรมทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคมในการดำรงชีวิตอย่างพอเพียง
- (4) หน้าที่ในการจัดให้มีการบริการภาครัฐเพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงได้อย่างเสมอหน้า รวดเร็วและมีคุณภาพ
- (5) จัดให้มีการส่งเสริม อดหนุน และสนับสนุนองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้สามารถดำเนินการตามอำนาจและหน้าที่ขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และให้มีขีดความสามารถพร้อมที่จะดำเนินการตามภารกิจที่ได้รับการถ่ายโอนจากกระทรวง ทบวง กรม
- (6) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่คณะรัฐมนตรี กระทรวง ทบวง กรม หรือหน่วยงานอื่นของรัฐมอบหมาย หรือที่มีกฎหมายกำหนดมีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการส่งเสริมสนับสนุน และพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว

⁷⁶ เครือข่ายกฎหมายมหาชนไทย, “ครั้งที่ 5 การจัดระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (2) : การจัดระเบียบบริหารราชการส่วนภูมิภาค,” สืบค้นเมื่อวันที่ 1 กันยายน 2559, จาก <http://www.pub-law.net/publaw/view.aspx?id=1239>.

นอกจากอำนาจหน้าที่ดังกล่าวแล้ว มาตรา 53/1 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 แก้ไขเพิ่มเติมครั้งที่ 7 พ.ศ. 2550 ยังกำหนดให้จังหวัดจัดทำแผนพัฒนาจังหวัดให้สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในระดับชาติและความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นในจังหวัดโดยในการจัดทำแผนพัฒนาจังหวัดนั้น ผู้ว่าราชการจังหวัดต้องจัดให้มีการประชุมปรึกษาหารือร่วมกันระหว่างหัวหน้าส่วนราชการที่มีสถานที่ตั้งทำการอยู่ในจังหวัดไม่ว่าจะเป็นราชการบริหารส่วนภูมิภาคหรือราชการบริหารส่วนกลางและผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้งหมดในจังหวัดรวมทั้งผู้แทนภาคประชาสังคมและผู้แทนภาคธุรกิจเอกชนการจัดทำแผนพัฒนาจังหวัดการกำหนด จำนวนและวิธีการสรรหาผู้แทนภาคประชาสังคม และผู้แทนภาคธุรกิจเอกชนต้องให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกาและเมื่อประกาศใช้แผนพัฒนาจังหวัดแล้ว การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและการดำเนินกิจการของส่วนราชการและหน่วยงานอื่นของรัฐทั้งปวงที่กระทำในพื้นที่จังหวัดต้องสอดคล้องกับแผนพัฒนาจังหวัดดังกล่าว

ทั้งนี้ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 32 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2535 อธิบดีกรมปศุสัตว์ จึงมีคำสั่งที่ 285/2558 ลงวันที่ 10 เมษายน 2558 เรื่อง แต่งตั้งคณะทำงานขับเคลื่อนโครงการอนุรักษ์และพัฒนาการผลิตกระบือ ระดับจังหวัดเพื่อให้มีนโยบายการปรับโครงสร้างการผลิตและความมั่นคงทางอาหารปศุสัตว์เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาตลาดลงของกระบือ โดยการจัดทำโครงการอนุรักษ์และพัฒนาการผลิตกระบือ

4.3.2.2 อำเภอบ

อำเภอบเป็นการปกครองส่วนภูมิภาคระดับรองจากจังหวัด อำนาจของอำเภอบ มาตรา 61/1 ประกอบกับมาตรา 52/1 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 แก้ไขเพิ่มเติม ครั้งที่ 7 พ.ศ. 2550 ได้ปรับอำนาจหน้าที่ของอำเภอบใหม่ให้สอดคล้องกับอำนาจหน้าที่ของผู้ว่าราชการจังหวัดแบบบูรณาการ โดยกำหนดให้อำเภอบมีอำนาจหน้าที่ดังนี้⁷⁷

- (1) นำภารกิจของรัฐและนโยบายของรัฐบาลไปปฏิบัติให้เกิดผลสัมฤทธิ์
- (2) หน้าที่ดูแลให้มีการปฏิบัติและบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมาย เพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยและเป็นธรรมในสังคม

⁷⁷ เพิ่งอ้าง.

(3) หน้าที่จัดให้มีการคุ้มครอง ป้องกัน ส่งเสริม และช่วยเหลือประชาชน และชุมชนที่ด้อยโอกาส เพื่อให้ได้รับความเป็นธรรมทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคมในการดำรงชีวิตอย่างพอเพียง

(4) หน้าที่จัดให้มีการบริการภาครัฐเพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงได้อย่างเสมอหน้า รวดเร็วและมีคุณภาพ

(5) จัดให้มีการส่งเสริม อุดหนุน และสนับสนุนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้สามารถดำเนินการตามอำนาจและหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และให้มีขีดความสามารถพร้อมที่จะดำเนินการตามภารกิจที่ได้รับการถ่ายโอนจากกระทรวง ทบวง กรม

(6) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่คณะรัฐมนตรี กระทรวง ทบวง กรม หรือหน่วยงานอื่นของรัฐมอบหมาย หรือที่มีกฎหมายกำหนด

(7) หน้าที่ในการส่งเสริม สนับสนุน และจัดให้มีการบริการร่วมกันของหน่วยงานของรัฐในลักษณะศูนย์บริการร่วม

(8) หน้าที่ในการประสานงานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อร่วมมือกับชุมชนในการดำเนินการให้มีแผนชุมชน เพื่อรองรับการสนับสนุนงบประมาณจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัด และกระทรวง ทบวง กรม

(9) โกล่เกลี่ยหรือจัดให้มีการไกล่เกลี่ยประนอมข้อพิพาทเพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยในสังคม

4.3.2.3 องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.)

เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักการกระจายอำนาจที่มีหน่วยงานปกครองขนาดเล็ก และมีเขตพื้นที่รับผิดชอบเต็มพื้นที่ของตำบล โดยองค์การบริหารส่วนตำบลมีหน้าที่ในการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมดังนี้⁷⁸

- (1) จัดให้มีและบำรุงรักษาทางน้ำและทางบก
- (2) รักษาความสะอาดของถนน ทางน้ำ ทางเดิน และที่สาธารณะรวมทั้งกำจัด มูลฝอยและสิ่งปฏิกูล
- (3) ป้องกันโรคและระงับโรคติดต่อ
- (4) ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย
- (5) ส่งเสริมการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
- (6) ส่งเสริมการพัฒนาเด็ก สตรี เยาวชน ผู้สูงอายุ และผู้พิการ

⁷⁸ มาตรา 67 แห่งพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ.2537

(7) คุ้มครอง ดุแล และบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

(8) บำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณีภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น

(9) ปฏิบัติหน้าอื่นตามที่ทางราชการมอบหมายโดยจัดสรรงบประมาณหรือบุคลากรให้ตามความจำเป็นและสมควร

องค์กรส่วนภูมิภาคและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ถือเป็นหน่วยงานที่มีความสำคัญต่อการอนุรักษ์กระบือไทย เนื่องจากเป็นหน่วยงานที่ต้องนำนโยบายตามแผนยุทธศาสตร์ควายไทย พ.ศ. 2555 – 2559 นำไปปฏิบัติและเป็นหน่วยงานที่มีความใกล้ชิดกับประชาชนจะทำให้ทราบถึงปัญหาและสาเหตุของปัญหาและยุทธศาสตร์ดังกล่าวได้กำหนดให้มีกิจกรรม แผนการดำเนินงานที่แตกต่างกันออกไปตามความเหมาะสมและสอดคล้องกับสถานการณ์ตามพื้นที่ ดังจะเห็นได้จากแผนงานและโครงการต่าง ๆ อาทิเช่น

(ก) โครงการธนาคารโค - กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ ของกรมปศุสัตว์ วัตถุประสงค์เพื่อสนองพระราชดำริ ตามรอยเบื้องพระยุคลบาท โดยสนับสนุนและส่งเสริมเกษตรกรในโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ เกษตรพอเพียง และเกษตรผสมผสาน ตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวซึ่งโค-กระบือ ถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญปัจจัยหนึ่งต่อการประกอบอาชีพการเกษตรของเกษตรกร สนับสนุนการบริหารจัดการโครงการโดยให้ชุมชนมีส่วนร่วม เน้นให้เกิดชุมชนหรือหมู่บ้านที่มีส่วนในการกำกับดูแลกันเองในชุมชนนั้น ๆ เพื่อเป็นการสร้างความเข้มแข็งในชุมชน และเกิดความยั่งยืนและสนับสนุนและส่งเสริมการใช้แรงงานจากโค-กระบือ และการใช้ปุ๋ยคอกซึ่งได้จากมูลโค - กระบือ

(ข) โรงเรียนกาสกรสิวิทย์ ตั้งอยู่ ณ ที่ตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว โดยสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มูลนิธิชัยพัฒนาจัดตั้งโรงเรียนกาสกรสิวิทย์เพื่อเป็นโรงเรียนสำหรับฝึกกระบือให้สามารถไถนา และทำงานด้านการเกษตรกรรมและสอนผู้ที่ต้องการใช้กระบือทำการเกษตรให้สามารถทำงานร่วมกับกระบือได้อย่างมีประสิทธิภาพสามารถดูแลกระบือให้มีสุขภาพแข็งแรง นอกจากนี้จะเป็นสถานที่ที่ให้ความรู้กับประชาชนในเรื่องวิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบพื้นบ้านที่เรียบง่ายและการใช้ชีวิตแบบพอเพียงตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวด้วย

(ค) โครงการอนุรักษ์และพัฒนาควายไทย จังหวัดพิษณุโลกปี พ.ศ. 2559 สำนักงานปศุสัตว์ จังหวัดพิษณุโลก ได้จัดทำขึ้นเพื่อเป็นการกระตุ้นให้เกษตรกร/กลุ่มเกษตรกร มีการเลี้ยงและพัฒนาการเลี้ยงกระบืออย่างยั่งยืน ต่อไป

(ง) โรงเรียนควายไทย หรือฟาร์ม มมส. จังหวัดมหาสารคาม โดยมหาวิทยาลัยมหาสารคาม ที่บ้านนาสีนวน ตำบลนาสีนวน อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมการทำนาแบบดั้งเดิม ซึ่งจะเป็นฐานพัฒนาสู่แหล่งเรียนรู้สวนเกษตรพอเพียงตามแนวทางพระราชดำริในอนาคต ตลอดจนเพื่อบูรณาการงานทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ผสมผสานกับงานบริการวิชาการสู่ชุมชน งานการเรียนการสอน และงานวิจัย

4.3.3 การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา

มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการส่งเสริมสนับสนุนและพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว การกีฬา การศึกษาด้านกีฬา นันทนาการ และราชการอื่นตามที่มิได้กฎหมายกำหนด ดังนี้

(1) ส่งเสริมการท่องเที่ยวและอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ตลอดจนการประกอบอาชีพของคนไทยในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว

(2) เผยแพร่ประเทศไทยในด้านความงามของธรรมชาติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม การกีฬาและวิวัฒนาการของเทคโนโลยี ตลอดจนกิจการอย่างอื่นอันจะเป็นการชักจูงให้มีการเดินทางท่องเที่ยว

(3) อำนวยความสะดวกและความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว

(4) ส่งเสริมความเข้าใจอันดีและความเป็นมิตรไมตรีระหว่างประชาชนและระหว่างประเทศโดยอาศัยการท่องเที่ยว

(5) ริเริ่มให้มีการพัฒนาการท่องเที่ยว และเพื่อพัฒนาปัจจัยพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกให้นักท่องเที่ยว

ทั้งนี้ หมายความรวมถึงการส่งเสริมและสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Eco Tourism) หมายถึง การท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นและแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้องภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษา ระบบนิเวศอย่างยั่งยืนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยในแผนยุทธศาสตร์ควายไทย พ.ศ. 2555 – 2559 ได้กำหนดให้ ททท. เป็นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในด้านการประชาสัมพันธ์ “โครงการสนับสนุนการสืบสานวัฒนธรรมประเพณีเกี่ยวกับควายในชุมชน” และ “โครงการงานควายและวัวเนื้อแห่งชาติ” และโครงการอื่น ๆ

4.3.4 องค์กรภาคเอกชน

ในการแก้ไขปัญหาการลดจำนวนปริมาณลงอย่างรวดเร็วของกระป๋องไทยอยู่ในภาวะเสี่ยงและมีแนวโน้มที่จะสูญพันธุ์ในอนาคตนั้น เป็นปัญหาที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับหลายหน่วยงาน แต่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและมีอำนาจหน้าที่โดยตรงจะเป็นหน่วยงานภาครัฐซึ่งมีอำนาจในการออกกฎระเบียบและมาตรการต่าง ๆ ในการดำเนินงาน ซึ่งมาตรการของหน่วยงานภาครัฐนั้นอาจจะทำให้การแก้ไขปัญหาเกิดความล่าช้าหรือไม่ทันกับสถานการณ์ในปัจจุบัน ดังนั้น ประชาชนหรือภาคเอกชนจึงมีบทบาทสำคัญในการอนุรักษ์กระป๋องไทย เนื่องจากเป็นองค์กรที่สามารถเข้าถึงปัญหาได้อย่างรวดเร็ว โดยปัจจุบันมีองค์กรภาคเอกชนและประชาชนได้รวมกลุ่มกันภายในชุมชนท้องถิ่นซึ่งได้รับการส่งเสริมจากภาครัฐและองค์กรพัฒนาเอกชน โดยจำแนกเป็นประเภทดังนี้⁷⁹

(1) กลุ่ม เป็นการรวมกลุ่มจัดตั้งเป็นกลุ่มที่มีเป้าหมายร่วมกันภายในชุมชน จากการศึกษาของผู้เขียนพบว่ามีกลุ่ม หรือหมู่บ้านที่มีการเลี้ยงกระป๋องหรือควายไทย เรียกว่าชุมชนปางควายเวียงหนองล่อง จังหวัดเชียงราย เป็นแหล่งเลี้ยงกระป๋องที่มากที่สุดในภาคเหนือ โดยเวียงหนองล่องเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำขนาดใหญ่ ตั้งอยู่บนรอยเลื่อนแม่จัน อยู่แนวเขตเดียวกับหนองบงกายและทะเลสาบเชียงแสน มีพื้นที่ครอบคลุม 3 ตำบล ได้แก่ตำบลจันจว้า ตำบลท่าข้าวเปลือก อำเภอแม่จัน และตำบลโยนก อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย โดยพื้นที่ชุ่มน้ำแห่งนี้ได้รับอิทธิพลน้ำจากหนองบงกายที่ไหลซึมลงมายังพื้นที่กว้างใหญ่ที่มีสภาพต่ำกว่า ฤดูฝนน้ำจะไหลจากเทือกเขาลงมาสะสมทำให้มีสภาพพื้นที่กลายเป็นหนองน้ำสลับกับที่ดอน มีพันธุ์พืชน้ำขึ้นปกคลุม เช่น ต้นไคร้ ต้นอ้อและพืชน้ำอื่น ๆ ที่เอื้อต่อการพึ่งพาอาศัยและเหมาะสมต่อการเจริญเติบโตของสัตว์น้ำ แต่ในยามหน้าแล้งเมื่อน้ำลดลงจะทำให้เกิดหนองน้ำน้อยใหญ่เป็นจำนวนมาก⁸⁰ ปางควายที่อำเภอแม่จันมีจำนวน 3 ปาง คือปางควายห้วยน้ำราก ปางควายต้นยาง และปางควายป่าสักหลวง ซึ่งปัจจุบันมีจำนวนประชากรกระป๋องอยู่ประมาณ 1,500 ตัว และปางควายที่อำเภอเชียงแสน จำนวน 4 ปาง คือ ปางควายบ้านห้วยเกียน ปางควายเวียงเหนือ และปางควายบ้านกู่เต่า ซึ่งปัจจุบันมีจำนวนประชากรควายอยู่ประมาณ 1,000 ตัว

⁷⁹ ธราพงษ์ สุขมาก, “มาตรการทางกฎหมายของประเทศไทยในการคุ้มครองพันธุ์เต่าทะเล,” (วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2522,)

⁸⁰ ศูนย์ข้อมูลข่าวสืบสวนเพื่อสิทธิพลเมือง, “เวียงหนองล่อง,” สืบค้นเมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2560, จาก <http://www.tcijthai.com/news/2013/02/scoop/2075>.

นอกจากนี้คนในชุมชนปางควายเวียงหนองหล่มยังได้มีการยังได้มีการทำเกษตรอินทรีย์โดยการร่วมตัวกันทำปุ๋ยอินทรีย์จากมูลของกระบือ เพื่อไว้สำหรับขาย และอีกส่วนจะไว้ใช้สำหรับการเกษตรซึ่งปางควายเวียงหนองหล่มได้รับเงินสนับสนุนจากกองทุนสิ่งแวดล้อมโลก (UNDP) ซึ่งจะสนับสนุนโครงการขนาดเล็กของชุมชนด้านสิ่งแวดล้อม เกี่ยวกับการทำปุ๋ยและการทำแก๊สจากมูลกระบือโดยการประสานกับมหาวิทยาลัยแม่โจ้ เพื่อศึกษาเกี่ยวกับสูตรการทำปุ๋ยอินทรีย์จะเห็นได้ว่านอกจากจะเป็นการอนุรักษ์กระบือแล้วยังเพิ่มมูลค่าให้กับกระบือหรือควายไทยด้วย

(2) ชมรม เป็นการรวมกลุ่มที่จัดตั้งเป็นชมรม มักมีระเบียบที่ชัดเจนในการรวมเป็นองค์กรที่ไม่ใช่นิติบุคคล มักเป็นกลุ่มขนาดเล็กในระยะเริ่มต้น อยู่เป็นเอกเทศหรืออยู่ภายในองค์กรใหญ่ เช่น ชมรมอนุรักษ์และพัฒนาควายไทย จังหวัดอุทัยธานี สถานที่ตั้งองค์การบริหารส่วนตำบลหนองไผ่ หมู่ที่ 4 ตำบลหนองไผ่ อำเภอหนองขาหย่าง จังหวัดอุทัยธานี

สำหรับบทบาทขององค์กรภาคเอกชนและประชาชน มีความเกี่ยวข้องกับกระบวนการอนุรักษ์กระบือไทย ในปัจจุบันมีหลายส่วนที่มีโครงการหรือกิจกรรมในการอนุรักษ์กระบือไทย โดยทำหน้าที่ในการส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจ ประสานงานกับหน่วยงานราชการ ประชาชนในพื้นที่ เช่น ศูนย์อนุรักษ์และพัฒนาควายไทย จังหวัดชลบุรี ฟาร์มกระบือทันสมัย (Buffalo Modern Farm) โดยจะนำร่องในพื้นที่ 4 จังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ได้แก่ จังหวัดอุบลราชธานี จังหวัดศรีสะเกษ จังหวัดสุรินทร์ และจังหวัดบุรีรัมย์ (โครงการในเครือเจริญโภคภัณฑ์) และโครงการบ้านอนุรักษ์ควายไทย จังหวัดสุพรรณบุรี เป็นต้น

4.4 ปัญหาและอุปสรรคในการอนุรักษ์กระบือหรือควายไทย

4.4.1 ปัญหาเกี่ยวกับนโยบายภาครัฐ

เกี่ยวกับนโยบาย และมาตรการในการดำเนินการต่าง ๆ ของหน่วยงานภาครัฐ พบว่ามีนโยบายและมาตรการต่าง ๆ หลายอย่างเกี่ยวกับการอนุรักษ์กระบือหรือควายไทย ทั้งมาตรการที่เกี่ยวกับการป้องกันและการแก้ไขปัญหา จากการศึกษาพบประเด็นปัญหาที่สำคัญดังนี้

4.4.4.1 ปัญหาการขาดการจัดลำดับความสำคัญ หรือความเร่งด่วน

จากการศึกษาถึงแผนและนโยบายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในการอนุรักษ์กระบือไทยที่มีอยู่ในปัจจุบัน จะเห็นได้ว่ามิได้จัดลำดับความสำคัญหรือความเร่งด่วนของปัญหา แต่อย่างใดจึงอาจจะเป็นอุปสรรคสำคัญในการบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้แผนยุทธศาสตร์ที่วางไว้จึงเป็นการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าโดยการทำให้เป็นโครงการในแต่ละพื้นที่หรือแต่ละจังหวัด โดยมีการกำหนดยุทธศาสตร์แต่ไม่ได้มีการกำหนดแผนปฏิบัติการประจำปีที่สามารถรองรับยุทธศาสตร์หลักในประเด็น

เกี่ยวกับการป้องกัน การอนุรักษ์ และการจัดการทรัพยากร ซึ่งแผนปฏิบัติประจำปี ถือว่ามีส่วนสำคัญในการติดตามและประเมินผลของแต่ละปีที่จะสามารถทำให้เราได้ทราบถึงสาเหตุ อุปสรรคในการทำงานที่ส่งผลกระทบต่อปริมาณของกระบือหรือควายไทยที่มีการลดลงอย่างต่อเนื่อง

4.4.1.2 ปัญหาการประชาสัมพันธ์ข้อมูล

จากการศึกษาพบว่าขาดการประชาสัมพันธ์ข้อมูลของภาครัฐหรือหน่วยงานที่มีอำนาจรับผิดชอบ เช่น นโยบาย แผน มาตรการในการดำเนินงาน ข้อมูลที่เกี่ยวข้องไม่ได้มุ่งเน้นให้องค์กรภาคเอกชนหรือประชาชนตระหนักถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นในอนาคต เช่น ข้อมูลเกี่ยวกับโรคระบาดแนวทางในการป้องกันหากเกิดโรคระบาดในกระบือสถานการณ์การลดลงของจำนวนปริมาณกระบืออย่างรวดเร็ว ผลกระทบที่จะเกิดขึ้นในอนาคตหากมีการสูญพันธุ์ไปในอนาคตอันใกล้ยกตัวอย่างเช่น ในปัจจุบันเกิดโรคระบาดปากเปื่อยและเท้าเปื่อย ทำให้กระบือติดโรคระบาดดังกล่าวและมีกระบือที่ล้มตายจำนวนมากหลายร้อยตัว หากกลุ่มผู้เลี้ยงกระบือมีข้อมูลแนวทางในการป้องกันและรับมือกับโรคระบาดดังกล่าวก็จะทำให้ช่วยยับยั้งปริมาณกระบือที่ล้มตายลงได้ จากการศึกษาพบว่า ข้อมูลส่วนใหญ่จะมีการรวบรวมไว้ที่ส่วนกลางของหน่วยงานราชการหรือมีการเผยแพร่ผ่านทางช่องทางของข้อมูลผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ แต่เนื่องจากส่วนใหญ่กลุ่มผู้เลี้ยงกระบือหรือควายไทย เป็นกลุ่มเกษตรกรที่ไม่สามารถเข้าถึงช่องทางที่ใช้ในการสื่อสารของหน่วยงานภาครัฐ ดังนั้นควรมีการจัดทำช่องทางที่มีการสื่อสารให้มีหลากหลายช่องทางรวมถึงการให้ความรู้กับกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงกระบือหรือควายไทย

4.4.1.3 ปัญหาการขาดการบูรณาการ

จากทุกภาคส่วนจากการศึกษาพบว่าขาดการบูรณาการในหลาย ๆ ส่วนที่เกี่ยวข้อง โดยจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือช่วยกันจากทุกภาคส่วน อาทิเช่น หน่วยงานภาครัฐ นักวิชาการ เกษตรกรผู้เลี้ยง กลุ่มพ่อค้าผู้นำเข้าและส่งออก รวมไปถึงกลุ่มผู้บริโภค การอนุรักษ์กระบือหรือควายไทย มิใช่เพียงแต่การได้ชีวิตกระบือ แล้วนำไปแจกจ่ายให้กับชาวบ้านที่มีฐานะยากจน โดยไม่มีมาตรการหรือกลไกในการป้องกันและการติดตามมิให้เกิดการฆ่ากระบือในขั้นตอนต่อไป ซึ่งวิธีการดังกล่าวเป็นแค่มาตรการชั่วคราวไม่ส่งผลต่อการอนุรักษ์แบบยั่งยืน หน่วยงานภาครัฐที่มีบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบ โดยเฉพาะหน่วยงานภูมิภาคหรือส่วนท้องถิ่นที่มีความใกล้ชิดกับเกษตรกรผู้เลี้ยงกระบือหรือควายไทย

4.4.1.4 ปัญหาการขาดการวิจัยและพัฒนา

จากการศึกษาพบว่าขาดข้อมูลพื้นฐานด้านการวิจัย การพัฒนาและผลิตกระบือหรือควายจำเป็นจะต้องใช้ข้อมูลทางวิชาการและมีการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมในหลากหลายสาขาวิชาการ รวมทั้งมีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปขยายผล แต่ปัจจุบันขาดบุคลากรที่สนใจ

ศึกษาวิจัยด้านการพัฒนากระบืออย่างจริงจังและเป็นระบบ ขาดการนำเทคโนโลยีที่ได้จากการศึกษาวิจัยไปใช้ในการส่งเสริมการเลี้ยงกระบือหรือควาย ตลอดจนการขาดความร่วมมือประสานงานระหว่างหน่วยงานวิจัยและหน่วยงานส่งเสริมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ปัจจุบันหน่วยงานภาครัฐให้ความสำคัญเฉพาะสัตว์ที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจ ไม่ว่าจะเป็นสัตว์พันธุ์ต่างประเทศที่มีมูลค่าความ ต้องการในการบริโภคสูงมีการศึกษา วิจัย ค้นคว้า แต่สัตว์ที่เป็นพันธุ์พื้นเมือง หรือสัตว์ท้องถิ่น เช่น กระบือหรือควายพันธุ์ไทย ไม่ได้รับการส่งเสริมหรือสนับสนุนให้มีการศึกษา ค้นคว้า วิจัยอย่างจริงจังและต่อเนื่อง

4.4.1.5 ปัญหาการขาดการปฏิบัติตามแผน

จากการศึกษาพบว่าขาดการนำมาตรการ แผนงาน ไปปฏิบัติอย่างจริงจัง จะเห็นได้ว่านโยบาย แผนยุทธศาสตร์ กิจกรรมต่าง ๆ ไม่มีสภาพการบังคับให้มีการปฏิบัติตามกฎหมายการอนุรักษ์กระบือไทยที่จะก่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์และเป็นรูปธรรมอย่างที่สุดก็คือ การปฏิบัติตามนโยบายหรือแผนยุทธศาสตร์ที่กำหนดไว้เท่านั้น โครงการหรือกิจกรรมที่กำหนด ขาดการติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง เพื่อนำผลการดำเนินงานที่ได้มาประเมินสรุปสถานการณ์ อย่างไรก็ตาม ถึงแม้จะมีการประชุมและแต่งตั้งเป็นคณะทำงานแต่มีการเปลี่ยนแปลงคณะทำงาน และบุคลากรที่ถูกแต่งตั้งเป็นคณะทำงานส่วนใหญ่เป็นบุคลากรที่อยู่ในส่วนกลาง ซึ่งอาจจะทำให้มีการ แก้ไขปัญหาที่ไม่ตรงกับสาเหตุที่เกิดขึ้นมากกว่าบุคลากรที่อยู่ส่วนภูมิภาคหรือส่วนท้องถิ่น

4.4.2 ปัญหาเกี่ยวกับมาตรการกฎหมายไทย

ประเทศไทยมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์กระบือหรือควายไทย แต่จากการศึกษาพบว่ายังมีการลดจำนวนปริมาณลงอย่างรวดเร็วและต่อเนื่องในทุก ๆ ปี สามารถสรุปปัญหา ได้ดังนี้

4.4.2.1 ปัญหาการควบคุมการฆ่า และจำหน่ายเนื้อกระบือหรือควายไทย

ปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งซึ่งส่งผลโดยตรงกับการลดจำนวนปริมาณลงอย่างรวดเร็วของกระบือหรือควายไทยนั้นคือปัญหาเรื่องการฆ่า เพื่อการจำหน่าย มีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

(1) ปัญหาความไม่ครอบคลุมของบทบัญญัติกฎหมาย

ปัญหานี้นับได้ว่าเป็นปัญหาสำคัญ ซึ่งจากการศึกษาพบว่าหน่วยงาน ภาครัฐ หรือเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในอดีตที่ผ่านมาจะมีการนำเอามาตรการทางกฎหมายตาม พระราชบัญญัติควบคุมการฆ่าสัตว์เพื่อการจำหน่ายเนื้อสัตว์ พ.ศ. 2559 มาปรับใช้ในการอนุรักษ์ กระบือนั้นน้อยมากหรือแทบจะไม่มี เนื่องจากพระราชบัญญัติการควบคุมการฆ่าสัตว์ ๆ นั้นมุ่งเน้น ควบคุมและตรวจสอบสุขอนามัยในกระบวนการฆ่าสัตว์ กล่าวคือ กระบือหรือควายไทยเป็นสัตว์ที่ถูก

กำหนดตามค่านิยมตามบทบัญญัติมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติควบคุมการฆ่าสัตว์เพื่อการจำหน่ายเนื้อสัตว์ พ.ศ. 2559 ที่กำหนดให้สามารถฆ่า และสามารถจำหน่ายเนื้อกระบือได้ หากกรณีมีความประสงค์ที่ต้องการฆ่ากระบือหรือควาย ตามบทบัญญัติมาตรา 31 เพียงแค่กำหนดให้จะต้องมีการแจ้งเจ้าหน้าที่และสัตว์ที่จะนำไปฆ่าต้องมีการตรวจโรคโดยเจ้าพนักงาน ตามบทบัญญัติมาตรา 36 หากมีการฝ่าฝืนกฎหมายกำหนดบทลงโทษ ตามบทบัญญัติมาตรา 60 ในกรณีที่มีการฝ่าฝืนฆ่ากระบือ หรือควาย ต้องระวางโทษปรับไม่เกินห้าหมื่นบาท ซึ่งจากการวิเคราะห์ของผู้เขียนเห็นว่าในบทนิยามบทบัญญัติมาตรา 4 ที่กำหนดให้กระบือเป็นสัตว์ที่สามารถนำมาฆ่า และสามารถจำหน่ายเนื้อเพื่อบริโภคได้เพื่อให้สอดคล้องกับสภาวะการณ์การลดลงของจำนวนปริมาณกระบือหรือควายไทยในปัจจุบันอย่างรวดเร็ว ควรมีการแก้ไขเพิ่มเติมหรือปรับปรุงบทนิยามของกระบือหรือควายไทยที่อยู่ในวัยเจริญพันธุ์ ซึ่งถือเป็นสัตว์พันธุ์พื้นเมืองที่อยู่ในภาวะเสี่ยงและมีแนวโน้มต่อการสูญพันธุ์ ในระยะเวลาอันใกล้ ห้ามมีการฆ่าต้องได้รับการตรวจสอบหรือได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่ ซึ่งเป็นผู้ถืออธิบดีแต่งตั้ง หากเป็นกรณีกระบือที่ตั้งครรภ์ กระบือที่อยู่ในวัยเจริญพันธุ์ ห้ามมีการฆ่าอย่างเด็ดขาด รวมไปถึงสัตว์อื่น ๆ ที่อยู่ในความเสี่ยงใกล้สูญพันธุ์เพื่อเป็นมาตรการที่ช่วยชะลอการส่งกระบือเข้าโรงฆ่าสัตว์ได้

(2) ปัญหาการบังคับใช้กฎหมาย

ปัญหานี้นับได้ว่าเป็นอุปสรรคประการหนึ่งซึ่งจากการศึกษาพบว่าเป็นปัญหาที่ทำให้ไม่สามารถนำมาตราการทางกฎหมายมาบังคับใช้ในการอนุรักษ์กระบือได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตามพระราชบัญญัติควบคุมการฆ่าสัตว์เพื่อการจำหน่ายเนื้อสัตว์ พ.ศ. 2559 ตามบทบัญญัติมาตรา 31 บัญญัติว่า ผู้ใดประสงค์จะฆ่าสัตว์เพื่อการจำหน่ายเนื้อสัตว์ ให้แจ้งชนิดสัตว์ และจำนวนสัตว์ที่จะฆ่า แหล่งที่มาของสัตว์ที่จะฆ่า วันและเวลาที่จะฆ่าสัตว์ และชื่อของโรงฆ่าสัตว์ ต่อพนักงานท้องถิ่นและเสียอากรการฆ่าสัตว์ตามอัตราที่กำหนดในกฎกระทรวง และหากเป็นกรณีการฆ่าสัตว์ตามอัตราที่กำหนดในกฎกระทรวง และหากเป็นกรณีการฆ่าสัตว์เพื่อการส่งออกด้วยให้แจ้งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่เมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติดังกล่าวพบว่าการบัญญัติในหลักการกว้าง ๆ แต่กฎหมายฉบับดังกล่าวยังไม่มีการกล่าวถึงหรือมีมาตรการที่ชัดเจนออกมารองรับหรือควบคุมการฆ่ากระบือ อาทิเช่น มาตรการในการกำหนดอัตราโควตาสำหรับโรงฆ่าสัตว์โดยเฉพาะกระบือในปัจจุบัน (โดยการอาศัยข้อมูลในจำนวนกระบือที่เหลืออยู่ในแต่ละภูมิภาค เขต หรือจังหวัด มาประเมินสถานการณ์กับอัตราจำนวนกระบือที่มีอยู่แล้วกำหนดอัตราโควตาสำหรับผู้ประกอบกิจการโรงฆ่าสัตว์) มาตรการในการกำหนดอายุหรือวัยของกระบือรวมไปถึงพ่อพันธุ์และแม่พันธุ์ที่สามารถนำเข้าสู่โรงฆ่าสัตว์ รวมไปถึงมาตรการของบทลงโทษ ตามบทบัญญัติมาตรา 60 โทษที่กำหนดจะเป็นโทษจำคุกและโทษปรับ แต่ไม่มีการกำหนดให้ปิดกิจการชั่วคราวหรือถาวรในกรณีที่ผู้ประกอบการ

โรงฆ่าสัตว์มีการลักลอบฆ่าสัตว์หรือมีการฆ่าเกินกว่าปริมาณที่กำหนด เพื่อประโยชน์ในการอนุรักษ์ กระป๋องในสถานการณ์ที่กระป๋องมีจำนวนลดลงอย่างรวดเร็วซึ่งจะทำให้มีความเสี่ยงในการสูญพันธุ์ ซึ่งผู้เขียนมีความเห็นว่าควรมีการเพิ่มเติมมาตรการการกำหนดอัตราโควตาสำหรับกระป๋องที่สามารถ นำมาฆ่าได้ในระยะเวลา 1 ถึง 3 ปี ว่าสัดส่วนกระป๋องที่โรงฆ่าสัตว์สามารถฆ่าได้แต่ละภูมิภาค เขต หรือจังหวัด โดยการนำจำนวนปริมาณกระป๋องมาเป็นฐานในการกำหนดโควตา และควรกำหนด บทลงโทษโดยเพิ่มเติมโดยกำหนดให้มีการปิดกิจการภายในระยะเวลาที่หน่วยงานภาครัฐกำหนดเพื่อ ตรวจสอบสำหรับกรณีที่มีการฆ่ากระป๋องเกินกว่าโควตาที่กำหนด หรือเมื่อมีการลักลอบฆ่ากระป๋องใน โรงงานประกอบกิจการฆ่าสัตว์ที่ไม่ได้รับอนุญาต ซึ่งหากมีการกำหนดมาตรการดังกล่าวก็จะเป็น มาตรการที่ชะลอการลดจำนวนปริมาณลงและช่วยอนุรักษ์กระป๋องไทยไม่ให้อยู่ในภาวะที่เสี่ยงต่อ การสูญพันธุ์ในอนาคตได้

(3) ปัญหาการควบคุมปริมาณจำนวนกระป๋องที่ถูกฆ่า

มาตรการในการกำหนดให้มีการควบคุมจำนวนปริมาณกระป๋องที่สามารถ ฆ่าเพื่อนำไปจำหน่ายได้และยังไม่มีมาตรการทางกฎหมายหรือมาตรการด้านอื่น ๆ ที่เหมาะสมรองรับ จากการศึกษาค้นคว้าพบเพียง บทบัญญัติตามมาตรา 31 แห่งพระราชบัญญัติควบคุมการฆ่าสัตว์เพื่อการ จำหน่ายเนื้อสัตว์ พ.ศ. 2559 กำหนดให้ผู้ที่ประสงค์จะฆ่าเพื่อจำหน่ายเนื้อกระป๋องแจ้งจำนวนที่จะฆ่า ต่อพนักงานท้องถิ่น และได้กำหนดบทลงโทษสำหรับผู้ฝ่าฝืน หากมีการฆ่ากระป๋องเกินจำนวนปริมาณ ที่กำหนดต้องโทษปรับไม่เกินห้าหมื่นบาท⁸¹

ประกอบกับข้อมูลสถิติสัตว์ที่อนุญาตให้ฆ่าตามอาชญาบัตรเพื่อเป็น อาหาร⁸² จากสถิติของกรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ พบว่าในปี พ.ศ. 2556 จำนวน ปริมาณกระป๋องที่ได้รับอนุญาตให้ฆ่าตามอาชญาบัตร จำนวน 101,573 ตัว จำนวนกระป๋องที่คาดว่า ถูกฆ่าจริง จำนวน 163,602 ตัว ปี พ.ศ. 2557 จำนวนปริมาณกระป๋องที่ได้รับอนุญาตให้ฆ่าตาม อาชญาบัตร จำนวน 82,610 ตัว จำนวนกระป๋องที่คาดว่าถูกฆ่าจริง จำนวน 149,557 ตัว และในปี พ.ศ. 2558 จำนวนปริมาณกระป๋องที่ได้รับอนุญาตให้ฆ่าตามอาชญาบัตร จำนวน 85,334 ตัว จำนวน กระป๋องที่คาดว่าถูกฆ่าจริง จำนวน 124,085 ตัว จากสถิติดังกล่าว แสดงให้เห็นถึงจำนวนปริมาณที่ อนุญาตให้ฆ่ากระป๋อง ยังคงมีปริมาณจำนวนมากและจำนวนที่กระป๋องถูกฆ่าจริงไม่ต่ำกว่าปีละหนึ่งแสน

⁸¹ มาตรา 60 แห่งพระราชบัญญัติควบคุมการฆ่าสัตว์เพื่อการจำหน่ายเนื้อสัตว์ พ.ศ. 2559

⁸² ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, “ข้อมูลสถิติสัตว์ที่อนุญาตให้ฆ่าตามอาชญาบัตร,” สืบค้นเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2559, จาก <http://ict.dld.go.th/th2/index.php/th/report/377-report-license>.

ตัว ซึ่งสวนทางกลับปริมาณการลดลงของกระป๋องที่ลดปริมาณลงอย่างต่อเนื่องในทุก ๆ ปี ทั้งนี้ยังไม่มีกฎหมายที่กำหนดจำนวนปริมาณกระป๋องที่สามารถฆ่าได้และการไม่ได้บัญญัติเรื่องดังกล่าวในรูปของกฎหมายนั้น ย่อมทำให้การอนุรักษ์กระป๋องเป็นไปได้ยากลำบาก การอนุรักษ์พันธุ์กระป๋องไทยไม่สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ได้ เนื่องจากทิศทางในการดำเนินการแก้ไขปัญหาไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

ทั้งนี้ บทบัญญัติมาตรา 14 บัญญัติว่า “เพื่อประโยชน์ในการกำกับดูแลการประกอบกิจการฆ่าสัตว์และกำหนดมาตรการเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้ประกอบกิจการฆ่าสัตว์สามารถปฏิบัติตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ได้ ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์โดยคำแนะนำของคณะกรรมการมีอำนาจออกกฎกระทรวง...” ซึ่งผู้เขียนมีความเห็นว่าอำนาจของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยคำแนะนำของคณะกรรมการมีอำนาจออกกฎกระทรวงกำหนดควบคุมจำนวนปริมาณของกระป๋องหรือควายไทย ที่สามารถนำเข้าโรงฆ่าสัตว์ซึ่งอาจกำหนดกรอบระยะเวลาภายใน 5 ปี หรือ 10 ปี ยกตัวอย่างเช่น ในระยะเวลา 5 ปีแรก (ไตรมาสสั้นๆ) กำหนดให้โรงฆ่าสัตว์สามารถฆ่าได้จำนวนกี่ตัว เมื่อครบจำนวน 5 ปี ก็นำข้อมูลที่ได้มาทำการประเมินว่าจำนวนกระป๋องลดลงอย่างต่อเนื่องหรือไม่ หากจำนวนกระป๋องลดลงก็ลดอัตราปริมาณจำนวนกระป๋องที่อนุญาตให้ฆ่าลงพร้อมกับมาตรการบดทลงโทษที่เข้มงวดมากขึ้นหากครบระยะเวลาปรากฏว่ากระป๋องมีจำนวนปริมาณที่เพิ่มมากขึ้น ไม่มีความเสี่ยงและไม่มีแนวโน้มว่าจะสูญพันธุ์ก็อาจจะกลับมาเพิ่มจำนวนปริมาณที่สามารถฆ่าเพื่อจำหน่ายหรือส่งออกได้มากขึ้น นอกจากกรณีของผู้ประกอบกิจการฆ่าสัตว์แล้ว กรณีบุคคลที่ประสงค์ขอฆ่าสัตว์เพื่อจำหน่ายเนื้อ⁸³ ควรมีการพิจารณาทบทวนจำนวนที่อนุญาตให้สามารถฆ่ากระป๋องได้ในจำนวนที่จำกัดและเหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน และต้องกำหนดเป็นมาตรการอย่างเข้มงวด มีการรายงานให้หน่วยงานภาครัฐหรือเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจในการติดตามตรวจสอบทราบ ทั้งนี้การกำหนดจำนวนปริมาณต้องคำนึงถึงผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจด้านอื่น ๆ เช่น ธุรกิจฟาร์มกระป๋อง ธุรกิจการจำหน่ายเนื้อสัตว์ ธุรกิจเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์หนังสัตว์ มิให้ได้รับผลกระทบ กำหนดจำนวนปริมาณกระป๋องที่ถูกฆ่าอาจกำหนดเป็นช่วงระยะเวลาสั้น ๆ เช่น กำหนดเป็นรายปี หรือ อาจกำหนดเป็นช่วงเวลาระยะยาว

⁸³ มาตรา 31 แห่งพระราชบัญญัติควบคุมการฆ่าสัตว์เพื่อการค้าจำหน่ายเนื้อสัตว์ พ.ศ. 2559

4.4.2.2 ปัญหาว่าด้วยการส่งออกกระป๋อง หรือควายไทย

จากการศึกษาและวิเคราะห์กฎหมายของประเทศไทย พบสถิติการส่งออกกระป๋องในรูปแบบต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการส่งออกกระป๋องมีชีวิต การส่งออกเนื้อกระป๋อง รวมไปถึงจนถึงผลิตภัณฑ์อื่น ๆ ของกระป๋อง อาทิเช่น น้ำเชื้อ หนังกะป๋อง กระตุกตากแห้ง กีบเท้ากระป๋อง และเขากระป๋อง ซึ่งถือเป็นสัตว์เศรษฐกิจอีกประเภทหนึ่งของประเทศไทย ผู้เขียนมีความเห็นว่าควรมีการกำหนดมาตรการอย่างเข้มงวดที่สุดสำหรับการควบคุมการนำเข้าและส่งออก เพื่อปรับปรุงแก้ไขกฎหมายไทยให้มีความทันต่อสถานการณ์ในการลดจำนวนลงอย่างรวดเร็วของกระป๋องหรือควายไทยสำหรับปัญหาของประเทศไทยเกี่ยวกับการนำเข้าส่งออก สัตว์ หรือกระป๋อง มีดังนี้

(1) ปัญหาการควบคุมการส่งออก

จากการศึกษาถึงจำนวนปริมาณการส่งออกสินค้าที่เกี่ยวกับกระป๋องพบว่ามี การส่งออกกระป๋องไปจำหน่ายในต่างประเทศเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะการส่งกระป๋องไปจำหน่ายประเทศกัมพูชา ประเทศเวียดนาม และประเทศจีน จากสถิติปี พ.ศ. 2552 และในปี พ.ศ. 2554 มีการส่งออกกระป๋องมีชีวิต จำนวน 2,881 ตัว⁸⁴ อย่างไรก็ตาม ประมาณกลางปี พ.ศ. 2555 จนถึงปัจจุบันตัวเลขการส่งออกได้ลดลงอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากปริมาณราคากระป๋องภายในประเทศมีแนวโน้มสูงขึ้นเรื่อย ๆ แต่การส่งออกยังมีต่อเนื่อง⁸⁵ อีกทั้ง ยังมีการลักลอบส่งออกนอกประเทศเพราะจำหน่ายได้ในราคาสูง นอกจากนี้ยังมีสถิติการส่งเนื้อกระป๋องในปี พ.ศ. 2558 มีการส่งออกเนื้อกระป๋องจำนวน 34,845 กิโลกรัม คิดเป็นมูลค่า 28.7 ล้านบาท สำหรับปี พ.ศ. 2559 (ณ เดือนตุลาคม) มีการส่งออกเนื้อกระป๋อง จำนวน 66,781 กิโลกรัม คิดเป็นมูลค่า 22.6 ล้านบาท⁸⁶ ซึ่งจะเห็นว่ามีปริมาณการส่งออกที่เพิ่มขึ้น สำหรับมาตรการในการควบคุมการส่งออก หรือนำเข้า ตามบทบัญญัติมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติการส่งออกไปนอกและการนำเข้ามาในราชอาณาจักรซึ่งสินค้า พ.ศ. 2522 เพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สาธารณประโยชน์ กำหนดให้รัฐมนตรีกระทรวงพาณิชย์ โดยอนุมัติของคณะรัฐมนตรี กำหนด (3) “กำหนดประเภท ชนิด คุณภาพ มาตรฐาน จำนวน ปริมาณ ขนาด น้ำหนัก ราคา ชื่อที่ใช้ในทางการค้า ตรา เครื่องหมายการค้า ถิ่นกำเนิด สำหรับสินค้าที่ส่งออกหรือ

⁸⁴ กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, *อ้างแล้ว เจริญรทที่ 13, น. 78.*

⁸⁵ รوبرู้เศรษฐกิจ ตามติดตลาดโลก, “สถิติการส่งออกกระป๋องมีชีวิต,” สืบค้นเมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน 2559, จาก http://ditp.go.th/contents_attach/73935/73935.pdf.

⁸⁶ สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, “ระบบแสดงข้อมูลด้านสถิติ นำเข้า-ส่งออกสินค้าที่สำคัญ,” สืบค้นเมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน 2559, จาก http://www.oae.go.th/oae_report/export_import/export.php.

นำเข้า...” จะเห็นได้ว่าตามพระราชบัญญัติดังกล่าว ได้ให้อำนาจของรัฐมนตรีกระทรวงพาณิชย์ ในการกำหนด จำนวน ปริมาณ สำหรับสินค้าที่ส่งออกหรือนำเข้า ทั้งนี้ผู้เขียนมีความเห็นว่าควรมีการ กำหนดจำนวนปริมาณ ที่สามารถส่งออกกระป๋อง หรือเนื้อกระป๋อง ให้มีความเหมาะสมกับสถานการณ์ ในปัจจุบัน หากไม่มีการควบคุมจำนวนปริมาณการส่งออกของกระป๋องจะส่งผลกระทบต่อทำให้ขาดแคลน เนื้อกระป๋องภายในประเทศ รวมไปถึงส่งผลกระทบต่อการอนุรักษ์และจำนวนกระป๋องหากมีการปล่อยให้มีการ ส่งออกโดยไม่มีการควบคุมปริมาณ

(2) ปัญหาทางด้านภาษีในการควบคุมการส่งออก

จากการศึกษาพบว่าพระราชกำหนดพิกัดอัตราศุลกากร พ.ศ. 2530 เป็นกฎหมายที่กำหนดหลักการการจัดเก็บอากรศุลกากรในบางกรณีโดยถือตามราคาหรือตามสภาพ เพื่อให้รัฐมีเครื่องมือในการส่งเสริมขีดความสามารถในการแข่งขันด้านอุตสาหกรรมและพาณิชย์กรรม กับต่างประเทศ และให้การยกเว้นอากรศุลกากรครอบคลุมไปถึงของที่ได้รับเอกสิทธิ์ตามความตกลง ที่ประเทศไทยมีกับองค์การต่างประเทศเป็นการเฉพาะ ตลอดจนก่อให้เกิดความเป็นธรรมและมีความ ยืดหยุ่นมากขึ้นในการจัดเก็บอากรศุลกากรสำหรับของที่มิมูลค่าเล็กน้อย และพระราชบัญญัติดังกล่าว ยังเกี่ยวข้องกับความมั่นคงทางเศรษฐกิจและประโยชน์ของประเทศชาติ ที่สามารถนำมาใช้ในการ อนุรักษ์กระป๋อง โดยการเรียกเก็บอากรพิเศษขาออกเพิ่มขึ้น เพื่อเป็นการควบคุมและลดการส่งออก กระป๋องหรือผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกันกระป๋อง โดยมีบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องดังนี้

บทบัญญัติในมาตรา 4 บัญญัติว่า ของที่นำเข้ามาหรือพาเข้ามาในหรือ ส่งหรือพาออกไปนอกราชอาณาจักรนั้นให้เรียกเก็บและเสียอากรตามที่กำหนดไว้ในพิกัดอัตรา ศุลกากรท้ายพระราชกำหนดนี้หรือตามที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังประกาศกำหนดโดย ความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรี ตามที่บัญญัติไว้ในพระราชกำหนดนี้

บทบัญญัติในมาตรา 12 “เพื่อประโยชน์แก่การเศรษฐกิจของประเทศ หรือเพื่อความผาสุกของประชาชนหรือเพื่อความมั่นคงของประเทศ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง โดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรีมีอำนาจประกาศลดอัตราอากรสำหรับของใด ๆ จากอัตรา ที่กำหนดไว้ในพิกัดอัตราศุลกากร หรือยกเว้นอากรสำหรับของใด ๆ หรือเรียกเก็บอากรพิเศษเพิ่มขึ้น สำหรับของใด ๆ ไม่เกินร้อยละห้าสิบของอัตราอากรที่กำหนดไว้ในพิกัดอัตราศุลกากรสำหรับของนั้น ทั้งนี้โดยจะกำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขใด ๆ ไว้ด้วยก็ได้...”

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังโดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรี อาจมีการเรียกเก็บอากรส่งออกพิเศษเพิ่มจากผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับกระป๋องเมื่อผู้ส่งออกได้รับผลกระทบ เนื่องจากมีต้นทุนที่สูงขึ้นอาจทำให้มีการชะลอการส่งออกผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับกระป๋อง ซึ่งอยู่ในสถานะ ที่เสี่ยงต่อการสูญพันธุ์ อีกทั้งยังเป็นช่องทางในการลดการฆ่าเพื่อส่งออกเพื่อให้การอนุรักษ์ประสบ

ความสำเร็จ นอกจากนี้ยังพบว่าบัญชีท้ายภาค 3 การกำหนดพิกัดขาออกแห่งพระราชกำหนดพิกัดอัตราศุลกากร พ.ศ. 2530 โดยได้กำหนดอัตราอากรที่ต้องจ่ายตามสภาพเมื่อมีการนำออก “(1)...(3) หนึ่งโค และหนึ่งกระบือ ไม่ว่าดิบหรือพอกแล้ว (ไม่รวมถึงเศษตัดเศษและผงซึ่งไม่สามารถนำไปใช้ในอุตสาหกรรมทำหนังและอุตสาหกรรม ผลิตภัณฑ์) (ก) หนึ่งดิบ กิโลกรัมละ 5.00 บาท (ข) อื่น ๆ กิโลกรัมละ 4.00 บาท ซึ่งวัตถุประสงค์ในการกำหนดอัตราอากรดังกล่าวเพื่อปกป้องอุตสาหกรรมการทำหนังและอุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์ ทั้งนี้ผู้เขียนจึงมีความเห็นว่าควรมีการเพิ่มเติมอัตราอากรพิเศษที่ต้องจ่ายตามสภาพตามบัญชีท้ายภาค 3 การกำหนดพิกัดขาออก ตามพระราชกำหนดพิกัดอัตราศุลกากร พ.ศ. 2530 เมื่อมีการนำผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับกระบือนอกเหนือจากหนึ่งกระบือ ให้ครอบคลุมไปถึงน้ำเชื้อ กระดูกตากแห้ง หนังชั้นใน กีบเท้ากระบือ เขากกระบือ และซากอื่น ๆ รวมทั้งมีการปรับอัตราที่ต้องจ่ายตามสภาพโดยการเพิ่มอัตราอากรพิเศษที่ต้องจ่ายให้เหมาะสมสอดคล้องกับสถานการณ์เพราะต้องมีปัจจัยที่ต้องพิจารณาเช่นการแข่งขันทางการค้าระหว่างประเทศ นโยบายหรือข้อตกลงการค้าระหว่างประเทศเพื่อเป็นการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุดควบคู่ไปกับการอนุรักษ์แบบยั่งยืน

4.4.2.3 ปัญหาเกี่ยวกับการคุ้มครองชนิดพันธุ์กระบือหรือควายไทย

เมื่อพิจารณาถึงมาตรการของกฎหมายไทย เกี่ยวกับการคุ้มครองชนิดพันธุ์กระบือแล้ว ผู้เขียนมีความเห็นว่ามีการกำหนดเขตบำรุงพันธุ์สัตว์ เขตเฝ้าระวัง เขตโรคระบาด ซึ่งเป็นเขตพื้นที่สำหรับคุ้มครองแล้ว แต่ก็ยังคงเกิดปัญหาขึ้นดังเช่นโรคระบาดปากเปื่อยเท้าเปื่อยในปัจจุบัน กระบือมีการล้มตาย ทำให้ส่งผลกระทบต่อชนิดสายพันธุ์กระบือลดจำนวนปริมาณลงซึ่งการแก้ไขปัญหานั้นที่ผ่านมาเป็นมาตราในการแก้ไขปัญหามาตรการชั่วคราวไป ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่ต้องมีการแก้ไข หรือเปลี่ยนแปลงกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

(1) ปัญหาเกี่ยวกับโรคระบาด

พระราชบัญญัติโรคระบาด พ.ศ. 2558 เป็นกฎหมายที่มีวัตถุประสงค์เกี่ยวกับการป้องกันและควบคุมโรคระบาดที่เกิดกับสัตว์และเพื่อประโยชน์ในทางเศรษฐกิจของประเทศรวมทั้งปรับปรุงบทกำหนดโทษและอัตราค่าธรรมเนียมให้เหมาะสมยิ่งขึ้นด้วยเหตุนี้จึงมีมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับกระบืออาทิ เช่น บทบัญญัติตามมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติโรคระบาด พ.ศ. 2558 กำหนดโรคระบาดของกระบือเช่น โรคปากเปื่อยเท้าเปื่อย โรคเฮโมราจิกเซปติซีเมีย โรค布鲁เซลลา รวมไปถึงโรคอื่น ๆ ที่กำหนดในประกาศของรัฐมนตรี บทบัญญัติในมาตรา 7 ได้การกำหนดให้เจ้าของกระบือต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่กำหนด ตามบทบัญญัติมาตรา 20 และมาตรา 21 มีการกำหนดเขตโรคระบาด รวมไปถึงมาตรการในการควบคุมโรคระบาดอันเกิดจากการค้าสัตว์หรือซากสัตว์

จะเห็นได้ว่า การระบาดของโรคนั้นส่งผลโดยตรงต่อการลดจำนวนอย่างรวดเร็วของกระปือ เช่น ในปัจจุบันเกิดการระบาดของโรคปากและเท้าเปื่อย โดยกรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (ข้อมูล ณ วันที่ 1 ธันวาคม 2559)⁸⁷ โดยมีมาตรการควบคุมโรคปากและเท้าเปื่อย มีการกำหนดข้อปฏิบัติของฟาร์มสัตว์และแนวทางอื่น ๆ สั้น ๆ สรุปแผนที่ที่เกิดโรคและเท้าเปื่อยของสัตว์ในประเทศไทย โดยมีการแบ่งพื้นที่ออกเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มควบคุมโรค กลุ่มเฝ้าระวัง กลุ่มโรคสงบ นอกจากนี้ยังมีการแพร่ระบาดของโรคเฮโมรายิกเซปติซีเมียหรือที่ชาวบ้านเรียกกันว่า โรคคอบวม โดยมีการระบาดที่หมู่บ้านรัตนะ ตำบลทับไทย อำเภอดาพระยา จังหวัดสระแก้ว บทความจากหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ “ชาวบ้านต่างมายื่นดูซากควายที่ตายอย่างหมดอาลัย เนื่องจากล้มตายอย่างน่าใจหาย ชาวบ้านบอกว่าตอนนี้ต้องแยกวัวควายไปไว้ที่อื่นให้ห่างไกลออกไปและไม่ให้ควายลงไปในน้ำเนื่องจากพอกควายลงไปแช่น้ำควายก็ขาดใจตายทันทีสำหรับที่อำเภอดาพระยา เป็นพื้นที่ที่ยังมีชาวบ้านเลี้ยงควายมากที่สุดแห่งหนึ่งในประเทศไทย” ผลกระทบจากโรคดังกล่าวทำให้กระปือของชาวบ้านล้มตาย จำนวนประมาณ 50 ตัว⁸⁸

นอกจากนี้ ยังพบการแพร่ระบาดของโรคปอดบวม ที่หมู่บ้านเขาด้วน หมู่ที่ 9 ตำบลย่านรี อำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี ส่งผลให้กระปือทั้งเพศผู้และเพศเมียนอนตายเกลื่อนทุ่งหญ้า รวมทั้งสิ้น 19 ตัว และกำลังติดเชื้อโรคตายอีกจำนวนมาก บทความจากหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ “นายสุทัศน์ สมทอง เจ้าของกระปือ เปิดเผยว่าก่อนหน้านั้น ได้มีพ่อค้าซื้อกระปือมาจากจังหวัดสระแก้ว เดินทางมาบริเวณที่เกิดเหตุ และมาหาซื้อกระปือ จากนั้นไม่นานก็มีกระปือของตนที่เลี้ยงไว้และปล่อยกินหญ้าตามทุ่งทั้งหมด 47 ตัว วันแรกกระปือได้เกิดล้มตาย 1 ตัว และทยอยล้มตายเพิ่มอีก จำนวน 3 ตัว แต่มาวันนี้ตั้งแต่ช่วงสายที่ผ่านมา มีกระปือตายมากที่สุด

⁸⁷ กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, “สรุปสถานการณ์ของโรคระบาดปากเปื่อยเท้าเปื่อย,” ศูนย์ปฏิบัติการแก้ไขปัญหาโรคปากเท้าเปื่อย (FMD) สืบค้นเมื่อวันที่ 1 ธันวาคม 2559, จาก <http://www.dld.go.th/th/index.php>.

⁸⁸ หนังสือพิมพ์ไทยรัฐออนไลน์ ฉบับวันที่ 4 พฤศจิกายน 2559, “ผวา! ควายตาย 50 ตัว หวั่นโรคระบาด จนท.เร่งตรวจเชื้อ ห้ามนำไปกินเด็ดขาด,” สืบค้นเมื่อวันที่ 1 ธันวาคม 2559, จาก <http://www.thairath.co.th/content/773937>.

⁸⁸ หนังสือพิมพ์ไทยรัฐออนไลน์ ฉบับวันที่ 18 พฤศจิกายน 2559, “กบินทร์บุรีเกิดโรคระบาดกระปือ ล้มตายนับสิบตัว ปศุสัตว์อำเภอร่งสอบ,” สืบค้นเมื่อวันที่ 1 ธันวาคม 2559, จาก <http://www.thairath.co.th/content/773937>.

จำนวน 15 ตัว รวมกระป๋องตายทั้งหมด จำนวน 19 ตัว และที่กำลังที่จะตายอีกจำนวนนับสิบตัว”⁸⁹ ทั้งนี้จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคเท้าและปากเปื่อย โรคเฮโมรายิกเซปติซีเมีย หรือที่ชาวบ้านเรียกกันว่า โรคคอบวม และโรคปอดบวม ผู้เขียนมีความเห็นว่ามาตรการทางกฎหมายในการควบคุมโรคระบาด เขตโรคระบาด ไม่มีความเหมาะสมกับสถานการณ์ในปัจจุบัน เนื่องจากไม่สามารถป้องกันหรือลดความสูญเสียที่เกิดขึ้นได้จากข้อเท็จจริงข้างต้นแสดงให้เห็นถึง

(ก) การขาดข้อมูลหรือสถิติเกี่ยวกับการตายของโรคระบาดจากปัจจุบันของหน่วยงานภาครัฐที่มีอำนาจหน้าที่บทบาทโดยตรงในการนำข้อมูลของการเกิดโรคระบาด ช่วงระยะเวลาที่เกิดโรคระบาด เขตพื้นที่ที่มีความเสี่ยงในการเกิดพื้นที่ที่มีความถี่ในการโรคระบาด วิธีหรือมาตรการในการสังเกตหรือเฝ้าระวังโรคระบาด ซึ่งเป็นโรคร้ายแรงที่ถูกกำหนดในพระราชบัญญัติโรคระบาด พ.ศ. 2558 ซึ่งในปัจจุบันเป็นเพียงการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าเป็นมาตรการชั่วคราว รวมไปถึงกรณีที่ชาวบ้านหรือเกษตรกร ผู้เลี้ยงกระบือไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับโรคซึ่งเป็นโรคระบาดที่ถือว่ามีความร้ายแรง ทำให้ไม่สามารถเฝ้าระวัง สังเกตอาการเบื้องต้นเพื่อลดความสูญเสียหรือชะลอการแพร่ระบาดของเชื้อโรคลงได้ เนื่องจากการแพร่ระบาดของเชื้อโรคสามารถแพร่ระบาดได้ในเวลาอันรวดเร็ว

(ข) มาตรการเกี่ยวกับบทลงโทษทางกฎหมาย กรณีที่มีการฝ่าฝืนการห้ามเคลื่อนย้ายสัตว์หรือซากสัตว์ที่อยู่ในเขตโรคระบาด เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่⁹⁰ ต้องโทษจำคุกไม่เกิน 2 ปี ปรับไม่เกินสี่หมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ⁹¹ และกรณีผู้ใดที่ทำการค้าซึ่งสัตว์หรือซากสัตว์ ต้องได้รับอนุญาตจากนายทะเบียน⁹² ฝ่าฝืนต้องโทษจำคุกไม่เกิน 1 ปี ปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ⁹³ ผู้เขียนมีความเห็นว่าควรมีการเพิ่มโทษปรับ ในอัตราที่สูงขึ้นเนื่องจากโรคระบาดเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้กระบือล้มตายเป็นจำนวนมากและทำให้มีกระบือมีจำนวนลดปริมาณลงอย่างรวดเร็ว ซึ่งในปัจจุบันมีการกำหนดค่าปรับในอัตราที่ต่ำกว่าราคาซื้อขายกระบือ ทำให้กลุ่มนายทุน หรือนักธุรกิจ ไม่มีความเกรงกลัวต่อมาตรการทางกฎหมาย การกำหนดอัตราค่าปรับที่สูงขึ้นจะเป็นมาตรการอีกอย่างหนึ่งที่น่าจะมีส่วนทำให้มีการลักลอบจำหน่ายหรือการแอบเคลื่อนย้ายสัตว์ลดลง

⁹⁰ มาตรา 22 แห่งพระราชบัญญัติโรคระบาด พ.ศ. 2558

⁹¹ มาตรา 65 แห่งพระราชบัญญัติโรคระบาด พ.ศ. 2558

⁹² มาตรา 24 พระราชบัญญัติโรคระบาด พ.ศ. 2558

⁹³ มาตรา 66 แห่งพระราชบัญญัติโรคระบาด พ.ศ. 2558

(2) ปัญหาการคุ้มครองพ่อพันธุ์และแม่พันธุ์

สำหรับปัญหาการคุ้มครองพ่อพันธุ์และแม่พันธุ์กระป๋องนั้น เมื่อพิจารณากฎหมายของประเทศไทยที่เกี่ยวข้องแล้ว มีปัญหาดังนี้ ซึ่งผู้เขียนมีความเห็นว่า

(ก) ความไม่ครอบคลุมของกฎหมาย ตามบทบัญญัติมาตรา 9 แห่งพระราชบัญญัติบำรุงพันธุ์สัตว์ พ.ศ. 2509 บัญญัติว่า “ห้ามมิให้ผู้ใดตอนสัตว์สงวนพันธุ์ ฆ่าสัตว์สงวนพันธุ์ หรือส่งสัตว์สงวนพันธุ์ออกนอกราชอาณาจักร...” ในบทนิยามดังกล่าวนอกจากสัตว์สงวนพันธุ์แล้วควรปรับปรุงแก้ไขให้มีความครอบคลุมถึง สัตว์ที่มีแนวโน้มหรือมีความเสี่ยงใกล้สูญพันธุ์ หรือมีปริมาณลดลงอย่างรวดเร็ว ซึ่งมาตรการดังกล่าวจะส่งผลดีต่อการอนุรักษ์กระป๋อง

(ข) ควรมีการสำรวจข้อมูล เกี่ยวกับสัตว์พันธุ์พื้นเมืองไทยหรือสัตว์ที่มีถิ่นกำเนิดในประเทศไทย ไม่ว่าจะเป็นสัตว์บก สัตว์น้ำ สัตว์ปีก หรือแมลงต่าง ๆ เช่น กระป๋องพันธุ์พื้นเมืองไทย วัว ไก่ นก เป็นต้น เพื่อนำมาจัดทำบัญชีสัตว์พันธุ์พื้นเมืองที่มีแนวโน้มหรือเสี่ยงใกล้สูญพันธุ์ และนำมาจำแนกหรือแยกประเภทออกเป็นกลุ่มสัตว์พันธุ์พื้นเมืองที่มีความเสี่ยงใกล้สูญพันธุ์กลุ่มสัตว์พื้นเมืองที่อยู่ในการระดับเผ่าระวัง หรือกลุ่มสัตว์พันธุ์พื้นเมืองที่ห้ามฆ่า ห้ามจำหน่าย ทั้งนี้ยังคงไว้เพื่อความหลากหลายทางชีวภาพ เนื่องจากประเทศไทยเป็นประเทศที่มีความหลากหลายทางชีวภาพการส่งเสริมและการอนุรักษ์กระป๋องหรือสัตว์พื้นเมืองอื่น ให้เป็นมรดกของประเทศชาติ และการจำแนกดังกล่าวเป็นการป้องกันมิให้พันธุ์สัตว์ต่างถิ่นเข้ามาปะปนจนไม่หลงเหลือความเป็นสายพันธุ์ดั้งเดิมและอาจทำให้พันธุ์พื้นเมืองสูญหาย ซึ่งปัจจุบันยังไม่มีกฎหมายในการส่งเสริมหรืออนุรักษ์สัตว์พื้นเมือง รวมไปถึงมาตรการทางกฎหมายในการห้ามฆ่า ล่า จำหน่าย หรือส่งออก ซึ่งแตกต่างจากกรณีสัตว์ป่า พืชป่า ที่มีกฎหมายภายในประเทศรองรับทั้งในเรื่องของการค้า การห้ามส่งออก รวมไปถึงมาตรการลงโทษกรณีที่มีการฝ่าฝืน

(ค) การนำเข้ากระป๋องจากต่างประเทศ ตามกฎกระทรวงว่าด้วยการนำเข้า นำออก หรือนำผ่านราชอาณาจักร ซึ่งสัตว์หรือซากสัตว์ พ.ศ. 2544 ตามบทบัญญัติมาตรา 3 กำหนดให้ต้องมีการดำเนินการตามระเบียบของกรมปศุสัตว์ คือ จะต้องมีการขออนุมัติตามระเบียบขั้นตอน มีการตรวจสุขภาพสัตว์ และมีหนังสือรับรอง ซึ่งจากสถิติที่ผ่านมาประเทศไทยได้มีการนำเข้ากระป๋องมีชีวิตจากต่างประเทศ เช่น ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547 – 2551 นำเข้าจากประเทศพม่า จำนวน 122,306 ตัว ปี พ.ศ. 2547 – 2551 นำเข้าจากประเทศลาว จำนวน 25,389 ตัว ปี พ.ศ. 2547 – 2548

นำเข้าจากประเทศกัมพูชา จำนวน 1,515 ตัว ประเทศนิวซีแลนด์ จำนวน 23 ตัว⁹⁴ จากปัจจุบัน การนำเข้ากระป๋อมีชีวิตไม่ได้มีการศึกษา วิจัย และมีการคัดแยกสายพันธุ์ที่นำเข้ามาจากต่างประเทศ แต่อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนมีความเห็นว่า ควรมีการศึกษาสายพันธุ์กระป๋อที่นำเข้ามาจากต่างประเทศ โดยหากเป็นการนำเข้าพ่อพันธุ์และแม่พันธุ์กระป๋อควรมีการคัดแยกสายพันธุ์ที่แข็งแรง และนำมาพัฒนาสายพันธุ์กับกระป๋อพันธุ์ไทย เพื่อเป็นการพัฒนากระป๋อให้เพียงพอสำหรับการบริโภค รวมไปถึง การพัฒนามูลค่าอื่น ๆ ของกระป๋อ แต่ทั้งนี้ การคัดแยกการพัฒนาสายพันธุ์กระป๋อที่นำเข้ามา จากต่างประเทศต้องคำนึงถึงกระป๋อพันธุ์พื้นเมืองหรือพันธุ์ดั้งเดิมของประเทศไทยด้วยเนื่องจาก กระป๋อในแต่ละประเทศจะมีลักษณะรูปร่าง โครงสร้าง ที่อาจจะแตกต่างกันออกไปตามสภาพ ภูมิศาสตร์ของแต่ละประเทศ

(3) การปรับปรุงและพัฒนาสายพันธุ์

จากการศึกษาพบว่ากระป๋อในประเทศไทยลดจำนวนลงอย่างมาก การพัฒนาเพื่อการผสมพันธุ์จะเพิ่มจำนวนกระป๋อจึงถือเป็นสิ่งจำเป็น หากแต่การขาดความรู้ในด้าน ระบบสืบพันธุ์ของกระป๋อ ระบบการจัดการที่ไม่เหมาะสม และการขาดความรู้ในเรื่องพันธุกรรม ของกระป๋อพ่อพันธุ์แม่พันธุ์ถือเป็นอุปสรรคที่สำคัญในการพัฒนาเพื่อผลิตกระป๋อทำให้การพัฒนา ไม่บรรลุวัตถุประสงค์เป้าหมายที่วางไว้ ทั้งนี้จากฐานข้อมูลทางสถิติที่ศึกษาเกี่ยวกับจำนวนของกระป๋อ ได้กำหนดปัจจัยเสี่ยงที่ใช้เป็นเกณฑ์ในการวิเคราะห์การลดลงของกระป๋อ อันประกอบด้วยปัจจัยเสี่ยง สามประการ ดังนี้ (1) กระป๋อมีขนาดเล็ก พบว่าความสามารถในการดำรงอยู่ของประชากรนั้น ๆ จะขึ้นอยู่กับจำนวนของเพศผู้และเพศเมียที่สามารถผสมพันธุ์และให้ลูกได้อย่างแท้จริง ซึ่งประชากร กระป๋อลักษณะแบบนี้อาจนำไปสู่การเกิดภาวะเลือดชิดได้ง่าย (2) จำนวนของประชากรกระป๋อกำลัง ลดลง หรือมีแนวโน้มว่าจะลดลงนั้น มักจะเกิดควบคู่ไปกับการลดลงของความหลากหลาย ทางพันธุกรรม (3) การกระจายตัวของประชากรทางภูมิศาสตร์ของกระป๋อ พบว่ากลุ่มประชากร

⁹⁴ ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, “ข้อมูล การนำเข้า-ส่งออกสินค้าปศุสัตว์ สถิติการนำเข้ากระป๋อมีชีวิตแสดงเป็นรายประเทศ,” สืบค้นเมื่อวันที่ 24 เมษายน 2560, จาก <http://ict.dld.go.th/th2/index.php/th/report/12-import-export-year>

กระบือจุดใด ๆ ที่มีความหนาแน่นมากย่อมมีโอกาสเสี่ยงที่จะเกิดความหายนะตามธรรมชาติ อาทิ การเกิดโรคระบาด⁹⁵

สำหรับความหลากหลายทางพันธุกรรมโครโมโซมของกระบือ จากการศึกษาพบว่านักวิจัยได้มีการเก็บตัวอย่างกระบือปลักพื้นเมืองของไทย 21 ตัวอย่าง จากกระบือลูกผสมอันเกิดจากแม่กระบือปลักและพ่อซึ่งเป็นควายป่าจากหมู่บ้านเกรียงไกร จำนวน 2 ตัวอย่าง และตัวอย่างจากกระบือแม่น้ำในประเทศอิตาลี ประเทศอินเดีย และประเทศศรีลังกา จำนวน 7 ตัวอย่าง ซึ่งจากผลการศึกษาดังกล่าวยืนยันว่าทั้งกระบือปลักและกระบือแม่น้ำ เคมีพันธุกรรมสายพ่อร่วมกันในอดีตและแยกออกจากกันในภายหลังพบว่าการแยกกันโครโมโซมของกระบือปลักและกระบือแม่น้ำเกิดขึ้นในช่วงเวลาใกล้เคียงกันกับการแยกกันของวัวเนื้อและวัวนม พื้นเมืองทั้งนี้ไม่พบว่ามี ความแตกต่างกันระหว่างกระบือแม่น้ำจากประเทศอิตาลีและประเทศศรีลังกา แต่กลับพบความแตกต่างในกลุ่มของกระบือปลักในประเทศไทย โดยพบจุดที่แตกต่างกันจำนวน 3 ตำแหน่งบนโครโมโซม ในตัวอย่างที่ได้จากกระบือปลักในส่วนต่าง ๆ ของประเทศไทย จากสิ่งที่พบชี้ให้เห็นความสัมพันธ์ที่ชัดเจนในทางภูมิศาสตร์กับการกระจายทางพันธุกรรมของกระบือโดย พันธุกรรมของกระบือสาย YST2 จะพบทางภาคเหนือของประเทศไทยเท่านั้น ในขณะที่พันธุกรรมของ กระบือสาย YST3 และ YST4 พบเฉพาะในพื้นที่ภาคกลางของประเทศไทย และยิ่งไปกว่านั้นยังพบ พันธุกรรมของกระบือสาย YST1 และ YST4 ที่ได้จากตัวอย่างของกระบือลูกผสมระหว่างกระบือเลี้ยง และควายป่า บ่งชี้ว่ามีการเชื่อมกันของพันธุกรรมระหว่างกระบือเลี้ยงและควายป่าที่เขตรักษาพันธุ์ สัตว์ป่าห้วยขาแข้งอย่างชัดเจน จากการศึกษาได้ยืนยันถึงการวิวัฒนาการแยกจากกันของกระบือปลัก และกระบือแม่น้ำ ซึ่งมีต้นกำเนิดสืบเนื่องกับกระบือในป่าในอดีต อีกทั้งมีความเป็นไปได้สูงกว่าบริเวณ พื้นที่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จะเป็นจุดกำเนิดของการเลี้ยงกระบือของโลก และยังพบว่ากลุ่ม กระบือเพศผู้ในประเทศไทยมีการกระจายของพันธุกรรมกระบือปลักในไทยมีความสัมพันธ์กับ ภูมิภาคอื่นซึ่งชี้ให้เห็นว่ามีการอพยพย้ายถิ่นไม่มากนักเป็นผลให้การถ่ายทอดพันธุกรรมในสายพ่อหรือ แม่ยังอยู่ในพื้นที่ที่จำกัดซึ่งเป็นผลตีย่างยิ่งหากจะดำเนินการศึกษาและอนุรักษ์ความหลากหลาย ทางพันธุกรรมรวมไปถึงสายพันธุกรรมของกระบือดั้งเดิมเอาไว้⁹⁶

⁹⁵ Ylindee Marnoch, “ Reproduction And Genetic Diversiyt Of The Swamp Buffalo”(การอนุรักษ์กระบือปลักไทย การปรับปรุงประสิทธิภาพการผสมพันธุ์และการอนุรักษ์ ความหลากหลายทางพันธุกรรม), น. 98-100.

⁹⁶ เพิ่งอ้าง.

ดังนั้นจากรายงานดังกล่าวจะทำให้ทราบว่าพันธุ์กรรมของกระปือเลี้ยง และควายป่าของประเทศไทยโดยเฉพาะจากผลการศึกษาวิจัยที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง เป็นพันธุ์กรรมสายพันธุ์ที่มีความเชื่อมโยงกัน ทั้งนี้ผู้เขียนมีความเห็นว่าเป็นการอนุรักษ์ความหลากหลายของสายพันธุ์ดั้งเดิมเอาไว้ เป็นการคงหรือเพิ่มระดับความหลากหลายทางสายพันธุ์กรรมของกระปือในประเทศไทย หากมีการนำสายพันธุ์ของกระปือเลี้ยงกับควายป่าโดยการนำมาผสมพันธุ์กันเพื่อพัฒนาสายพันธุ์ให้ได้สายพันธุ์ที่มีความสมบูรณ์และแข็งแรง แต่เนื่องจากกระปือหรือควายป่า ถูกกำหนดให้เป็นสัตว์ป่าสงวนตามบัญชีท้ายพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า ที่มีกฎหมายคุ้มครองโดยกำหนดให้กระปือหรือควายป่า เป็นสัตว์ที่ห้ามล่า หมายความว่า เก็บ ดัก จับ ยิง ชฆ่า หรือทำอันตรายแก่สัตว์ป่าที่เจ้าของและอยู่อย่างเป็นอิสระ รวมถึงการล่าไล่ การต้อน การเรียก หรือการล่อเพื่อการกระทำได้กล่าวด้วย แต่ทั้งนี้บทบัญญัติมาตรา 26 วรรคหนึ่ง “บทบัญญัติตามมาตรา 16 มาตรา 18 มาตรา 19 มาตรา 21 และมาตรา 23 มิให้บังคับแก่การกระทำเพื่อประโยชน์ในการสำรวจ การศึกษาและวิจัยทางวิชาการ การคุ้มครองสัตว์ป่า การเพาะพันธุ์ หรือเพื่อกิจการสวนสัตว์สาธารณะ ซึ่งกระทำโดยทางราชการ และโดยได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากอธิบดี และต้องปฏิบัติตามระเบียบที่รัฐมนตรีกำหนด โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการ” ดังนั้น จึงอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติ มาตรา 26 โดยต้องได้รับการอนุญาตจากอธิบดี ในการผสมพันธุ์ควายป่าและกระปือเลี้ยงเพื่อพัฒนาสายพันธุ์กระปือเลี้ยงเพื่อให้มีพันธุ์กรรมและลักษณะรูปร่างที่แข็งแรงขึ้น หากมีการศึกษาและพัฒนาสายพันธุ์กระปือจะเป็นการเพิ่มจำนวนประชากรและการอนุรักษ์สายพันธุ์กระปือในประเทศไม่ให้เกิดความเสี่ยงต่อการสูญพันธุ์อย่างยิ่งแล้ว รวมไปถึงทำให้ได้สายพันธุ์กระปือที่แข็งแรงสามารถพัฒนาเป็นสัตว์เศรษฐกิจที่มีมูลค่าต่อไป

4.4.3 ปัญหาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรทางน้ำ ทรัพยากรป่าไม้ และสัตว์ต่าง ๆ เป็นทรัพยากรที่ประชาชนทุกคนทุกภาคส่วนต้องช่วยกันดูแลอนุรักษ์ พัฒนาและการฟื้นฟูและรวมไปถึงการใช้ทรัพยากรดังกล่าวให้เกิดประโยชน์คุ้มค่าที่สุด การดูแลทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งเป็นสมบัติของคนทั้งชาตินั้น เป็นหน้าที่ของทุกคนไม่เฉพาะเพียงแต่หน่วยงานภาครัฐเท่านั้น ในอดีตที่ผ่านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมถูกมองเป็นหน้าที่และบทบาทของหน่วยงานภาครัฐในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ เนื่องจากหน่วยงานภาครัฐเป็นหน่วยงานที่กำหนดนโยบาย กิจกรรม แผนงานเพื่อให้ประชาชนนำไปปฏิบัติจากแนวความคิดดังกล่าวทำให้การป้องกันการอนุรักษ์ และฟื้นฟู ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไม่ประสบความสำเร็จ หรือบรรลุวัตถุประสงค์ตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ต่อมาได้ปรากฏแนวความคิดการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและในรัฐธรรมนูญในหลายฉบับ เช่น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช

2560 บัญญัติมาตรการส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชน ชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้ใช้สิทธิและมีส่วนร่วมในการดำเนินการด้วยการอนุรักษ์ คุ้มครอง บำรุงรักษา พื้นฟูบริหารจัดการ และใช้หรือจัดให้มีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมและความหลากหลายทางชีวภาพให้เกิดประโยชน์อย่างสมดุลและยั่งยืน โดยต้องให้ประชาชนและชุมชนในท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมดำเนินการรวมถึงบัญญัติมาตรการในการมีส่วนร่วมในกฎหมายอื่น ๆ เช่น พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 บทบัญญัติในมาตรา 6 (1) การได้รับข้อมูลและข่าวสารจากราชการในเรื่องเกี่ยวกับการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมเว้นแต่ข้อมูลหรือข่าวสารที่ทางราชการถือว่าเป็นความลับเกี่ยวข้องกับการรักษาความมั่นคงแห่งชาติหรือเป็นความลับเกี่ยวกับสิทธิส่วนบุคคล สิทธิในทรัพย์สิน หรือสิทธิในทางการค้า หรือกิจการของบุคคลใดที่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย และ (4) การให้ความร่วมมือและช่วยเหลือเจ้าพนักงานในการปฏิบัติหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมโดยเคร่งครัด ทั้งนี้ตามที่พระราชบัญญัตินี้หรือกฎหมายว่าด้วยการนั้นบัญญัติไว้

ปัจจุบันสถานการณ์เกี่ยวกับกระบือไทยอยู่ในภาวะวิกฤตเห็นได้จากจำนวนปริมาณที่ลดลงอย่างรวดเร็ว ปัญหาสำคัญ คือ เกษตรผู้เลี้ยงไม่ตระหนักถึงคุณค่ากระบือมีการขายยกฝูง การปล่อยให้ผสมพันธุ์กันเองระหว่างสายพันธุ์เดียวกัน ซึ่งเป็นการทำลายพันธุกรรมรวมถึงการเลิกใช้กระบือเพื่อเป็นแรงงานหลักและเปลี่ยนมาใช้เครื่องจักร (รถไถนาเดินตาม) ส่งผลให้กระบือหายไปจากสังคมชนบทอย่างรวดเร็ว ผลกระทบที่ตามมาคือ เกิดการขาดแคลนพ่อพันธุ์และแม่พันธุ์ ประการต่อมาการขาดความร่วมมือประสานงานระหว่างหน่วยงานวิจัยและหน่วยงานส่งเสริมที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการส่งเสริมอาชีพจากภาครัฐบางโครงการทำให้เกษตรกรเลิกเลี้ยงกระบือเนื่องจากมีปัญหาพื้นที่ที่เลี้ยงหรือเป็นทางเลือกอาชีพที่มีความหวังด้านรายได้สูงกว่า เช่น การปลูกยางพารา ปลูกปาล์มน้ำมัน ทำให้เกษตรกรขายกระบือยกฝูงเป็นจำนวนมาก ปัจจุบันยังไม่มีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์กระบือโดยตรง แต่มาตรการดังกล่าวถูกกำหนดในมาตรการด้านนโยบายของหน่วยงานของรัฐ เช่น แผนยุทธศาสตร์ควายไทย ปี 2555 – 2559 กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้กำหนดกลยุทธ์ การอนุรักษ์ การศึกษา วิจัย และพัฒนาต่าง ๆ อย่างไรก็ตาม ถึงแม้จะมีการกำหนดกลยุทธ์ต่าง ๆ จำนวนปริมาณของกระบือก็ลดลงอย่างต่อเนื่องในทุก ๆ ปี

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะในการอนุรักษ์กระบือไทย

5.1 บทสรุป

จากการศึกษาพบว่า กระบือเป็นสัตว์ที่มีความสำคัญในระบบเกษตรกรรม ในอดีตเกษตรกรใช้แรงงานกระบือเพื่อเตรียมดินปลูกพืช ลากเกวียน รวมถึงการบริโภคน้ำ แต่ในปัจจุบันการใช้แรงงานจากกระบือลดลงมาก เนื่องจากมีเครื่องจักรกลมาทดแทนทำให้เกษตรกรจำนวนมากเลิกเลี้ยงกระบือหรือเลี้ยงลดลงซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ประชากรกระบืออยู่ในภาวะวิกฤติเสี่ยงต่อการสูญพันธุ์ จากสถิติกรมปศุสัตว์ปี พ.ศ. 2550 มีจำนวนกระบือทั่วประเทศจำนวน 1,577,798 ตัว และมีจำนวนลดลงอย่างต่อเนื่อง จนกระทั่งปี พ.ศ. 2558 ประเทศไทยมีกระบือ จำนวน 888,431 ตัว ซึ่งผู้เขียนได้ศึกษา แนวนโยบายของหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องรวมถึงมาตรการกฎหมาย กฎ ระเบียบ ที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์คุ้มครองพันธุ์กระบือไทย

เมื่อพิจารณาถึงแนวนโยบายของหน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการอนุรักษ์กระบือพบว่า มีการกำหนดแผนยุทธศาสตร์ในการอนุรักษ์กระบือที่มีการกำหนดการส่งเสริมการอนุรักษ์ การศึกษาวิจัย กลับพบว่าขาดมาตรการในการจัดลำดับความสำคัญของแผนงานอย่างเป็นระบบโดยมีการกำหนดยุทธศาสตร์แต่ไม่ได้มีการกำหนดแผนปฏิบัติการประจำปีที่สามารถรองรับยุทธศาสตร์หลักในประเด็นเกี่ยวกับการป้องกัน การอนุรักษ์ และการจัดการทรัพยากร ซึ่งแผนปฏิบัติการประจำปี ถือว่ามีส่วนสำคัญในการติดตามและประเมินผลของแต่ละปีที่จะสามารถทำให้เราได้ทราบถึงสาเหตุ อุปสรรคในการทำงาน ขาดการบูรณาการข้อมูลในด้านต่าง ๆ ช่องทางการสื่อสารที่ไม่สามารถใช้อย่างมีประสิทธิภาพ จากการศึกษพบว่า ข้อมูลส่วนใหญ่จะมีการรวบรวมไว้ที่ส่วนกลางของหน่วยงานราชการหรือมีการเผยแพร่ผ่านทางช่องทางของข้อมูลผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ แต่เนื่องจากกลุ่มผู้เลี้ยงกระบือหรือควายไทยส่วนใหญ่เป็นกลุ่มเกษตรกร ที่ไม่สามารถเข้าถึงช่องทางที่ใช้ในการสื่อสารของหน่วยงานภาครัฐซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลในการอนุรักษ์ รวมไปถึงการปฏิบัติตามแผนงานซึ่งมีการกำหนดไว้ในลักษณะกว้าง ๆ เป็นการทั่วไปไม่มีแผนปฏิบัติการในแต่ละปีรองรับเพื่อเป็นการเก็บข้อมูลซึ่งอาจทำให้การจัดการทรัพยากรหรือการอนุรักษ์กระบือในแต่ละพื้นที่เป็นไปในทิศทางที่เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในปัจจุบัน

นอกจากนี้ยังพบว่าเกษตรกรผู้เลี้ยงกระบือไม่ตระหนักถึงคุณค่า มีการขายการฆ่าเพื่อจำหน่ายเนื้อ การปล่อยให้ผสมพันธุ์กันเองระหว่างสายพันธุ์เดียวกันซึ่งเป็นการทำลายพันธุกรรม การเลิกใช้กระบือเพื่อเป็นแรงงานหันมาใช้เครื่องจักรแทน รวมไปถึงการส่งเสริมอาชีพจากภาครัฐ

ทำให้เกษตรกรเลิกเลี้ยงกระบือ เนื่องจากมีปัญหาพื้นที่ที่เลี้ยงทำให้เกษตรกรขายกระบือยกฝูงเป็นจำนวนมาก การอนุรักษ์จำเป็นต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของประชาชนจึงจะทำให้บรรลุตามเป้าหมายหน่วยงานภาครัฐหรือองค์กรอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องต้องดำเนินการประชาสัมพันธ์เชิงรุกเน้นการส่งเสริมให้ความรู้ รมรงค์ให้เกษตรกรตระหนักถึงความสูญเสีย ผลกระทบที่จะเกิดขึ้นในอนาคตหากปล่อยให้กระบือมีจำนวนลดลงอย่างรวดเร็ว

สำหรับปัญหาทางกฎหมายนั้น จากการศึกษาพบว่ายังไม่มีกฎหมายในการควบคุมปริมาณกระบือที่ถูกฆ่าเพื่อจำหน่าย ปริมาณการส่งออก ปัจจัยที่สำคัญที่ส่งผลโดยตรงกับการลดจำนวนปริมาณลงอย่างรวดเร็ว คือ

(1) ปัญหาเรื่องการฆ่าเพื่อการจำหน่าย

(ก) ปัญหาความไม่ครอบคลุมของบทบัญญัติกฎหมายตามพระราชบัญญัติควบคุมการฆ่าสัตว์เพื่อการจำหน่ายเนื้อสัตว์ พ.ศ. 2559 ในบทบัญญัติที่เกี่ยวกับคำนิยามของกระบือที่สามารถนำเข้าสู่โรงงานฆ่าสัตว์ และรวมไปถึงบทลงโทษในปัจจุบัน

(ข) ปัญหาการบังคับใช้กฎหมาย ปัญหานี้นับได้ว่าเป็นอุปสรรคประการหนึ่งซึ่งจากการศึกษาพบว่า เป็นปัญหาที่ทำให้ไม่สามารถนำมาตราทางกฎหมายมาบังคับใช้ในการอนุรักษ์กระบือได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตามพระราชบัญญัติควบคุมการฆ่าสัตว์เพื่อการจำหน่ายเนื้อสัตว์ พ.ศ. 2559 พบว่ามีการบัญญัติในหลักการกว้าง ๆ เกี่ยวกับการฆ่ากระบือแต่กฎหมายฉบับดังกล่าวยังไม่มีกรกล่าวถึงหรือมีมาตรการที่ชัดเจนออกมารองรับหรือควบคุมการฆ่ากระบือ เช่น มาตรการในการกำหนดอัตราโควตาสำหรับโรงฆ่าสัตว์โดยเฉพาะกระบือ

(ค) ปัญหาการควบคุมปริมาณจำนวนกระบือที่ถูกฆ่า มาตรการในการกำหนดให้มีการควบคุมจำนวนปริมาณกระบือที่สามารถฆ่าเพื่อนำไปจำหน่ายได้และยังไม่มีมาตรการทางกฎหมายหรือมาตรการด้านอื่น ๆ ที่เหมาะสมรองรับจากการศึกษาจะพบเพียง บทบัญญัติตามมาตรา 31 แห่งพระราชบัญญัติควบคุมการฆ่าสัตว์เพื่อการจำหน่ายเนื้อสัตว์ พ.ศ. 2559 กำหนดให้ผู้ที่ประสงค์จะฆ่าเพื่อจำหน่ายเนื้อกระบือแจ้งจำนวนที่จะฆ่า ต่อพนักงานท้องถิ่น และได้กำหนดบทลงโทษสำหรับผู้ฝ่าฝืน หากมีการฆ่ากระบือเกินจำนวนปริมาณที่กำหนดต้องโทษปรับไม่เกินห้าหมื่นบาท ตามบทบัญญัติมาตรา 60

(2) ปัญหาว่าด้วยการส่งออก

จากการศึกษาและวิเคราะห์กฎหมายของประเทศไทย พบสถิติการส่งออกกระบือในรูปแบบต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการส่งออกกระบือมีชีวิต การส่งออกเนื้อกระบือ รวมไปถึงจนถึงผลิตภัณฑ์อื่น ๆ ของกระบือ อาทิ เช่น น้ำเชื้อ หนังกระบือ กระดูกตากแห้ง กีบเท้ากระบือ และเขากระบือ ซึ่งถือเป็นสัตว์เศรษฐกิจอีกประเภทหนึ่งของประเทศไทย ควรมีการกำหนดจำนวนปริมาณที่สามารถ

ส่งออกกระป๋อง หรือเนื้อกระป๋อง ให้มีความเหมาะสมกับสถานการณ์ในปัจจุบัน หากไม่มีการควบคุม จำนวนปริมาณการส่งออกของกระป๋องจะส่งผลกระทบต่อทำให้ขาดแคลนเนื้อกระป๋องภายในประเทศ ทั้งนี้ตามพระราชกำหนดพิกัดอัตราศุลกากร พ.ศ. 2530 บัญชีท้ายภาค 3 การกำหนดพิกัดขาออก แห่งพระราชกำหนดพิกัดอัตราศุลกากร พ.ศ. 2530 โดยได้กำหนดอัตราอากรที่ต้องจ่ายตามสภาพเมื่อมีการนำออก “(1)..(3) หนึ่งโคและหนึ่งกระป๋อง ไม่ว่าจะดิบหรือพอกแล้ว (ไม่รวมถึงเศษตัดเศษและผงซึ่งไม่สามารถนำไปใช้ในอุตสาหกรรมทำหนังและอุตสาหกรรมผลิตหนัง) (ก) หนึ่งดิบ กิโลกรัมละ 5.00 บาท (ข) อื่น ๆ กิโลกรัมละ 4.00 บาท เมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนปริมาณกระป๋องที่ลดลงอย่างต่อเนื่องในปัจจุบันอัตราเรียกเก็บที่ต้องจ่ายถือว่าอยู่ในอัตราที่ต่ำ ผู้เขียนมีความเห็นว่า ควรเพิ่มอัตราเรียกเก็บที่เพิ่มขึ้น แต่ทั้งนี้ต้องนำเงื่อนไขปัจจัยทางด้านการค้าระหว่างประเทศมาพิจารณา คำนึงด้วยอีกปัจจัย

(3) ปัญหาเกี่ยวกับการคุ้มครองชนิดพันธุ์

(ก) ปัญหาเกี่ยวกับโรคระบาด พระราชบัญญัติโรคระบาด พ.ศ. 2558 ได้กำหนดให้โรคเท้าและปากเปื่อย โรคเฮโมราจิกเซปติซีเมีย หรือโรคคอบวม โรคแอนแทรกซ์ และโรคบลูเซลโลซิส เป็นโรคระบาดที่ต้องเฝ้าระวัง แต่มาตรการทางกฎหมายในการควบคุมกิจกรรมในการป้องกันโรคระบาด เขตโรคระบาด ที่กำหนดยังไม่เพียงพอ ไม่เหมาะสมกับสถานการณ์ในปัจจุบัน เนื่องจากไม่สามารถป้องกันหรือลดความสูญเสียที่เกิดขึ้นได้รวมทั้งบทลงโทษทางกฎหมาย ตามบทบัญญัติมาตรา 22 มาตรา 65 และมาตรา 24 ยังกำหนดอัตราโทษที่ต่ำ ผู้เขียนมีความเห็นว่าควรมีการเพิ่มโทษปรับ ในอัตราที่สูงขึ้นที่ช่วยชะลอให้มีการลักลอบจำหน่ายหรือการแอบเคลื่อนย้ายสัตว์ลดน้อยลง

(ข) ปัญหาการคุ้มครองพ่อพันธุ์และแม่พันธุ์ ควรมีการสำรวจข้อมูล เกี่ยวกับสัตว์พันธุ์พื้นเมืองไทยหรือสัตว์ที่มีถิ่นกำเนิดในประเทศไทย ไม่ว่าจะเป็นสัตว์บก สัตว์น้ำ สัตว์ปีก หรือแมลงต่าง ๆ เช่น กระป๋องพันธุ์พื้นเมืองไทย วัว ไก่ นก เป็นต้น เพื่อนำมาจัดทำบัญชีสัตว์พันธุ์พื้นเมืองที่มีแนวโน้มหรือเสี่ยงใกล้สูญพันธุ์ และนำมาจำแนกเพื่อเฝ้าระวัง หรือห้ามฆ่า ห้ามจำหน่าย ทั้งนี้ยังคงไว้เพื่อความหลากหลายทางชีวภาพ นอกจากนี้ควรมีการศึกษาสายพันธุ์กระป๋องที่นำเข้ามาจากต่างประเทศ โดยการคัดแยกสายพันธุ์ที่แข็งแรง และนำมาพัฒนาสายพันธุ์กับกระป๋องพันธุ์ไทย เพื่อเป็นการพัฒนากระป๋องให้เพียงพอสำหรับบริการบริโภค รวมถึงการพัฒนามูลค่าอื่น ๆ ของกระป๋อง

สำหรับกรณีปัญหาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน ที่ผ่านมาเนื่องจากหน่วยงานภาครัฐเป็นหน่วยงานที่กำหนดนโยบาย กิจกรรม แผนงานเพื่อให้ประชาชนนำไปปฏิบัติ จากแนวความคิดดังกล่าวทำให้การป้องกันการอนุรักษ์และฟื้นฟู ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไม่ประสบความสำเร็จ ควรมีการลดช่องว่างระหว่างหน่วยงานภาครัฐกับเกษตรกร หน่วยงานภาครัฐ

ส่งเสริมให้ความรู้เกี่ยวกับเกษตรกรผู้เลี้ยงกระบือให้เห็นความสำคัญของกระบือควบคู่กันไป การใช้แรงงานกระบือแทนเครื่องจักรเพื่อเป็นการลดต้นทุนค่าใช้จ่าย การถ่ายทอดเทคโนโลยีหรือองค์ความรู้ใหม่ ๆ สู่กลุ่มเกษตรกรที่เลี้ยงกระบือให้มากขึ้น รวมไปถึงการส่งเสริม “ภูมิปัญญาชาวบ้าน” ควบคู่วิทยากรสมัยใหม่ อย่างเป็นระบบและบูรณาการ และพัฒนาด้านตลาดกระบือ เช่น การผลิต การแปรรูป การส่งเสริมสนับสนุนให้มีการเลี้ยงกระบือแบบฟาร์มเพิ่มมากขึ้น เป็นต้น

5.2 ข้อเสนอแนะ

จากกรณีปัญหาดังกล่าวข้างต้น ผู้เขียนจึงขอเสนอแนะแนวทางในการอนุรักษ์กระบือไทย เพื่อคงไว้ซึ่งความหลากหลายของสายพันธุ์ในประเทศไทย ดังต่อไปนี้

5.2.1 การปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

5.2.1.1 เพิ่มเติมบทบัญญัติเกี่ยวกับจำนวนกระบือที่ถูกฆ่า

เห็นควรออกกฎกระทรวงควบคุมจำนวนปริมาณของกระบือที่สามารถนำเข้าโรงฆ่าสัตว์ โดยอาศัยอำนาจพระราชบัญญัติควบคุมการฆ่าสัตว์เพื่อการจำหน่ายเนื้อสัตว์ พ.ศ. 2559 โดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์อาจกำหนดกรอบระยะเวลาภายใน 5 ปี หรือ 10 ปี เช่น ในระยะช่วง 5 ปีแรก (ไตรมาสสั้นๆ) กำหนดให้โรงฆ่าสัตว์สามารถฆ่าได้จำนวนกี่ตัว เมื่อครบจำนวน 5 ปี ก็นำข้อมูลที่ได้มาทำการประเมินว่าจำนวนกระบือลดลงอย่างต่อเนื่องหรือไม่ หากจำนวนกระบือลดลงก็ลดอัตราปริมาณจำนวนกระบือที่อนุญาตให้ฆ่าลง พร้อมกับกำหนดมาตรการบดทลงโทษที่เข้มงวดมากขึ้น หากครบระยะเวลาปรากฏว่ากระบือมีจำนวนปริมาณที่เพิ่มมากขึ้น ไม่มีความเสี่ยงและไม่มีแนวโน้มว่าจะสูญพันธุ์ ก็อาจจะกลับมาเพิ่มจำนวนปริมาณที่สามารถฆ่าเพื่อจำหน่ายหรือส่งออกได้มากขึ้น แต่ทั้งนี้ต้องอยู่ภายใต้การกำกับดูแลและตรวจสอบของหน่วยงานภาครัฐเช่น กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ในการจัดเก็บสถิติ รวบรวมข้อมูลเพื่อให้ง่ายต่อการติดตามและประเมินผล นอกจากกรณีของผู้ประกอบกิจการฆ่าสัตว์แล้ว กรณีบุคคลที่ประสงค์ขอฆ่าสัตว์เพื่อการจำหน่ายเนื้อควรมีการพิจารณาทบทวนจำนวนที่อนุญาตให้สามารถฆ่ากระบือได้ในจำนวนที่จำกัดและเหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบันและต้องกำหนดเป็นมาตรการอย่างเข้มงวด ทั้งนี้การกำหนดจำนวนปริมาณต้องคำนึงถึงผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจอื่น เช่น ธุรกิจฟาร์มกระบือ ธุรกิจการจำหน่ายเนื้อสัตว์ ธุรกิจเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์หนังสัตว์ไม่ให้ได้รับผลกระทบ กำหนดจำนวนปริมาณกระบือที่ถูกฆ่าโดยอาจจะกำหนดเป็นช่วงระยะเวลาสั้น ๆ เช่น กำหนดเป็นรายปี หรืออาจกำหนดเป็นช่วงเวลาระยะยาว

5.2.1.2 ปรับปรุงบทบัญญัติมาตรการทางด้านภาษีในการควบคุมการส่งออก

ควรมีการเพิ่มเติมอัตราอากรพิเศษที่ต้องจ่ายตามสภาพ ตามบัญชีท้ายภาค 3 การกำหนดพิกัดขาออก ตามพระราชกำหนดพิกัดอัตราศุลกากร พ.ศ. 2530 เมื่อมีการนำผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับกระป๋องนอกเหนือจากหนักระป๋อง โดยเพิ่มเติมให้ครอบคลุมถึง น้ำเชื่อม กระจก ตากแห้ง หนักรุ่นใน กีบเท้ากระป๋อง เขากกระป๋อง และซากอื่น ๆ รวมทั้งมีการปรับอัตราที่ต้องจ่ายตามสภาพโดยการเพิ่มอัตราอากรพิเศษที่ต้องจ่ายจากเดิมในกิโลกรัมละ 5 บาท ผู้เขียนเห็นควร เพิ่มเป็น กิโลกรัมละ 10 บาท แต่ทั้งนี้อัตราจำนวนที่ต้องจ่ายดังกล่าวต้องได้รับความเห็นชอบจากรัฐมนตรีกระทรวงการคลัง โดยการพิจารณาตามความเหมาะสมสอดคล้องกับสถานการณ์เพราะต้องมีปัจจัยที่ต้องพิจารณา เช่น การแข่งขันทางการค้าระหว่างประเทศ นโยบายหรือข้อตกลงการค้าระหว่างประเทศ

5.2.1.3 พิจารณาเพิ่มเติมบทบัญญัติการควบคุมจำนวนกระป๋องที่ส่งออก

บทบัญญัติตามมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติการส่งออกไปนอกและการนำเข้าในราชอาณาจักรซึ่งสินค้า พ.ศ. 2522 กำหนดให้รัฐมนตรีกระทรวงพาณิชย์ โดยอนุมัติของคณะรัฐมนตรี กำหนด (3) “กำหนดประเภท ชนิด คุณภาพ มาตรฐาน จำนวน ปริมาณ ขนาด น้ำหนัก ราคา ชื่อที่ใช้ในทางการค้า ตรา เครื่องหมายการค้า ถิ่นกำเนิด สำหรับสินค้าที่ส่งออกหรือนำเข้า...” ตามพระราชบัญญัติดังกล่าว ได้ให้อำนาจของรัฐมนตรีกระทรวงพาณิชย์ ในการกำหนดจำนวน ปริมาณ สำหรับสินค้าที่ส่งออกหรือนำเข้า ทั้งนี้ควรมีการกำหนดจำนวนปริมาณที่สามารถส่งออกกระป๋อง หรือเนื้อกระป๋องให้มีความเหมาะสมกับสถานการณ์ในปัจจุบัน หากไม่มีการควบคุมจำนวนปริมาณการส่งออกของกระป๋องจะส่งผลกระทบต่อทำให้ขาดแคลนเนื้อกระป๋องภายในประเทศ รวมไปถึงส่งผลต่อการอนุรักษ์ และจำนวนกระป๋อง หากมีการปล่อยให้มีการส่งออกโดยไม่มีการควบคุมปริมาณ

5.2.1.4 บัญญัติกฎหมายในการคุ้มครองสัตว์พันธุ์พื้นเมืองไทย

จากการศึกษาพบว่าปัจจุบันไม่มีกฎหมายที่คุ้มครองดูแลสัตว์พันธุ์พื้นเมืองของประเทศไทย ผู้เขียนเห็นว่า ควรบัญญัติกฎหมายเพื่อคุ้มครองสัตว์พันธุ์พื้นเมืองไทยหรือสัตว์ที่มีถิ่นกำเนิดในประเทศไทย โดยกำหนดคำนิยามของคำว่า “สัตว์พันธุ์พื้นเมือง” หมายถึง สัตว์ที่มีถิ่นกำเนิดในประเทศไทย ไม่ว่าจะป็นสัตว์บก สัตว์น้ำ สัตว์ปีก หรือแมลงต่าง ๆ รวมถึงกระป๋องซึ่งเป็นสัตว์พันธุ์พื้นเมืองไทย และให้มี “คณะกรรมการ” ที่ในการส่งเสริมและอนุรักษ์สัตว์พันธุ์พื้นเมืองซึ่งประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิด้านพันธุกรรมและพืชพันธุ์และรวมไปถึงผู้แทนจากภาคเอกชนให้มีอำนาจในการกำหนดหลักเกณฑ์ รายละเอียดเกี่ยวกับสัตว์พันธุ์พื้นเมือง (เช่น ชนิดพันธุ์ ขนาด ถิ่นที่อยู่อาศัย)

รวมทั้งกำหนดให้มี “บัญชีสัตว์พันธุ์พื้นเมือง” โดยมีการจำแนกสัตว์ อาทิ เช่น พันธุ์สัตว์น้ำ สัตว์บก และแยกชนิด ขนาด รูปร่าง ถิ่นที่อยู่ โดยกำหนดสัตว์ที่มีแนวโน้มหรือเสี่ยงใกล้สูญพันธุ์ และนำมาจำแนกหรือแยกประเภทออกเป็นกลุ่มสัตว์พันธุ์พื้นเมืองที่มีความเสี่ยงใกล้สูญพันธุ์ กลุ่มสัตว์พื้นเมืองที่อยู่ในการเฝ้าระวัง หรือกลุ่มสัตว์พื้นเมืองที่ห้ามฆ่า ห้ามจำหน่าย

และกำหนด “บทลงโทษ” ในกรณีที่มีการฝ่าฝืน กรณีสัตว์พื้นเมืองที่ต้องห้าม เช่น ห้ามฆ่า ห้ามล่า ห้ามจำหน่าย หรือส่งออก และ “บทยกเว้น” สำหรับกรณีที่มีการศึกษา วิจัย และพัฒนาพันธุ์กรรม เพื่อประโยชน์ทางราชการเท่านั้น แต่ทั้งนี้ต้องได้รับการอนุญาตจากคณะกรรมการหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อคงไว้ซึ่งความหลากหลายทางชีวภาพ กฎหมายดังกล่าวต้องบัญญัติเป็นกฎหมายระดับพระราชบัญญัติ โดยกำหนดให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นหน่วยงานหลักในการรับผิดชอบ เนื่องจากประเทศไทยเป็นประเทศที่มีความหลากหลายทางชีวภาพการส่งเสริมและการอนุรักษ์กระบือหรือสัตว์พื้นเมืองอื่น ให้เป็นมรดกของประเทศชาติและการจำแนกดังกล่าวก็เป็นการป้องกันมิให้พันธุ์สัตว์ต่างถิ่นเข้ามาปะปนจนไม่หลงเหลือความเป็นสายพันธุ์ดั้งเดิมและอาจทำให้พันธุ์พื้นเมืองสูญหาย ซึ่งปัจจุบันยังไม่มีกฎหมายในการส่งเสริมหรืออนุรักษ์สัตว์พื้นเมือง รวมไปถึงมาตรการทางกฎหมายในการห้ามฆ่า ล่า จำหน่าย หรือส่งออก ซึ่งแตกต่างจากกรณี สัตว์ป่า พืชป่า ที่มีกฎหมายรองรับ ทั้งในเรื่องของการค้า การห้ามส่งออก รวมไปถึงมาตรการลงโทษกรณีที่มีการฝ่าฝืน

ดังที่กล่าวมาข้างต้น หากมีการดำเนินการทั้งทางด้านนโยบาย การรณรงค์ส่งเสริมให้ความรู้ ตระหนักถึงความสำคัญของกระบือซึ่งเป็นสัตว์ที่อยู่คู่สังคมไทยมาเป็นเวลานาน รวมไปถึงการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายให้สอดคล้องและเหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน ก็จะทำให้ประเทศไทยมีความหลากหลายทางชีวภาพคงความอุดมสมบูรณ์ของระบบนิเวศ สืบทอดเป็นมรดกทางธรรมชาติแก่เยาวชนรุ่นต่อไปอย่างยั่งยืน

5.2.1.5 การปรับปรุงและพัฒนาสายพันธุ์

เนื่องจากกระบือในประเทศไทยลดจำนวนลงอย่างรวดเร็ว การพัฒนาสายพันธุ์กรรมเป็นมาตรการหนึ่งที่จะช่วยยับยั้งการลดจำนวนลง หากแต่ในปัจจุบันขาดองค์ความรู้ในด้านระบบสืบพันธุ์ของกระบือ การจัดการที่ไม่เหมาะสมและการขาดความรู้ในเรื่องพันธุ์กรรมของกระบือพ่อพันธุ์แม่พันธุ์ถือเป็นอุปสรรคที่สำคัญในการพัฒนาเพื่อผลิตกระบือ ดังนั้น ควรมีการศึกษาวิจัย พันธุ์กรรมของกระบือเลี้ยงและควายป่า ซึ่งจากการศึกษาพบว่ากระบือเลี้ยงและกระบือป่ามีสายพันธุ์กรรมที่ใกล้เคียงกันซึ่งสามารถนำมาผสมพันธุ์กันได้ แต่ทั้งนี้กระบือเลี้ยงและกระบือป่าถูกแยกออกจากกันโดยผลของกฎหมาย โดยกระบือหรือควายป่ากฎหมายได้มีการคุ้มครองและถูกกำหนดให้เป็นสัตว์ป่าสงวนตามมาตรา 4 ตามพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535

โดยมีการห้าม เก็บ ดัก จับ ยิง ฆ่า หรือทำอันตรายแก่สัตว์ป่าที่เจ้าของและอยู่อย่างเป็นอิสระ รวมถึง การล่าไล่ การต้อน การเรียก หรือการล่อเพื่อการกระทำได้กล่าวด้วย แต่ทั้งนี้มาตรา 26 วรรคหนึ่ง “บทบัญญัติตามมาตรา 16 มาตรา 18 มาตรา 19 มาตรา 21 และมาตรา 23 มิให้บังคับแก่การ กระทำเพื่อประโยชน์ในการสำรวจ การศึกษาและวิจัยทางวิชาการ การคุ้มครองสัตว์ป่า การเพาะพันธุ์ หรือเพื่อกิจการสวนสัตว์สาธารณะซึ่งกระทำโดยทางราชการและโดยได้รับอนุญาตเป็นหนังสือ จากอธิบดีและต้องปฏิบัติตามระเบียบที่รัฐมนตรีกำหนดโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการ แนวความคิดของผู้เขียนหากมีการนำสายพันธุ์ของควายป่ามาพัฒนาสายพันธุ์และมีการผสมพันธุ์กับ กระบือเลี้ยงหรือกระบือพันธุ์พื้นเมืองไทยจะทำให้กระบือเลี้ยงมีลักษณะรูปร่างและโครงสร้าง ที่แข็งแรง แต่ทั้งนี้ต้องอาศัยงานวิชาการหรืองานวิจัยสนับสนุนและพัฒนาพันธุ์กรรมต่อไป หากประสบความสำเร็จในการศึกษาวิจัยและการพัฒนาสายพันธุ์กระบือ จะทำให้ประเทศไทย มีสายพันธุ์ดั้งเดิมที่มีความแข็งแรง คงไว้ซึ่งความหลากหลายทางพันธุกรรมซึ่งเป็นการส่งต่อมรดก ทางทรัพยากรธรรมชาติที่ประเมินค่าไม่ได้ให้กับคนรุ่นต่อไป

5.2.2 แนวทางด้านนโยบาย

5.2.2.1 การส่งเสริม ให้ความรู้

รณรงค์ให้เกษตรกรผู้เลี้ยงกระบือตระหนัก และวางแผนเห็นความสำคัญ ของกระบือ ซึ่งหน่วยงานภาครัฐต้องปรับเปลี่ยนกระบวนการในการสื่อสารแบบเชิงรุก เน้นการสื่อสาร แบบมีส่วนร่วมของประชาชน รวมไปถึงการนำองค์ความรู้ หรือข้อมูลจัดให้เป็นแหล่งข้อมูล เช่น ความสำคัญของกระบือต่อระบบนิเวศ ความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจ โรคระบาดที่ควรรู้ การป้องกันหรือการรับมือเบื้องต้น ศูนย์การศึกษาเรียนรู้ หรือสามารถค้นคว้าในหลากหลายช่องทาง และหลากหลายรูปแบบ โดยดำเนินการอย่างเป็นระบบแบบยั่งยืน ไม่เน้นการแก้ไขปัญหาแบบ มาตรการเป็นเฉพาะหน้าหรือชั่วคราว

5.2.2.2 แผนยุทธศาสตร์การอนุรักษ์ควายไทย

ควรมีการปรับปรุงแก้ไข โดยควรเริ่มจัดลำดับความสำคัญของปัญหาหรือ ผลกระทบที่รุนแรงในปัจจุบันว่าสาเหตุสำคัญ เช่น เกิดจากการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของเกษตรกร เกิดจากการระบาดของโรคระบาด เกิดจากการอนุญาตให้ฆ่าในอัตราที่สูง หรือไม่มีกฎหมายในการ ควบคุม คุ้มครอง ไม่มีการพัฒนาปรับปรุงสายพันธุ์ จึงส่งผลให้กระบือลดจำนวนลงอย่างรวดเร็ว เมื่อวิเคราะห์ถึงปัญหาก็เลือกมาตรการที่มีความรุนแรงเพื่อนำมากำหนด มาตรการ แผนงาน กิจกรรม ตัวชี้วัดผลการดำเนินงาน โดยกำหนดแผนปฏิบัติการประจำปีเพื่อรองรับ เพื่อให้การดำเนินงานบรรลุ ตามยุทธศาสตร์ที่กำหนดไว้

5.2.2.3 การจัดทำสนธิสัญญาหรือความร่วมมือระหว่างประเทศ

ประเทศไทยควรมีการลงนามในสนธิสัญญา หรือกลุ่มความร่วมมือระหว่างประเทศในกลุ่มประเทศที่มีสายพันธุ์กระป๋องจำนวนมากหลายสายพันธุ์ อาทิเช่น กระป๋องปลั๊ก กระป๋องแม่น้ำ (กระป๋องพันธุ์นม) หรือยังคงมีจำนวนมาก เช่น กลุ่มประเทศอินเดีย ประเทศปากีสถาน หรือในแถบกลุ่มประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่น ประเทศฟิลิปปินส์ ประเทศเวียดนาม เป็นต้น เพื่อเป็นการสร้างกลุ่มเครือข่ายเพื่อพัฒนาและยกระดับหรือการเพิ่มมูลค่าจากผลิตภัณฑ์และราคาสินที่ได้จากกระป๋อง

5.2.3 แนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชน

ผู้เขียนมีความเห็นว่าการบัญญัติมาตรการทางด้านกฎหมายโดยการออกกฎระเบียบต่าง ๆ คงไม่เพียงพอ ต้องมีการรณรงค์ส่งเสริมให้ความรู้เกี่ยวกับเกษตรกรผู้เลี้ยงกระป๋องให้เห็นความสำคัญของกระป๋องมากขึ้นควบคู่กันไป การใช้แรงงานกระป๋องแทนเครื่องจักรเพื่อเป็นการลดต้นทุนค่าใช้จ่าย การถ่ายทอดเทคโนโลยีหรือองค์ความรู้ใหม่ ๆ และพัฒนาด้านตลาดกระป๋อง เช่น การผลิต การแปรรูป เป็นต้น และเพื่อให้การมีส่วนร่วมเกิดผลเป็นรูปธรรมที่ชัดเจนควรนำเอาประสบการณ์ หรือเรียกว่า “ภูมิปัญญาชาวบ้าน” มาบรรจุไว้เป็นองค์ความรู้ อาทิเช่น การใช้แรงงานกระป๋องไถนา การคัดเลือกวัยกระป๋องที่เหมาะสม การฝึกกระป๋องในการไถนา การจัดการดูแลสุขภาพ และการรักษาโรคด้วยสมุนไพร องค์ความรู้การใช้สมุนไพรรักษาสัตว์มีอยู่ทั่วไปในชนบทที่เกิดจากการลองผิดลองถูกเพื่อหาทางออกในการแก้ปัญหาโรคภัยไข้เจ็บของสัตว์จนได้เป็นตำรับหรือองค์ความรู้ที่ตกผลึกเป็นองค์ความรู้ที่ได้รับการสั่งสมถ่ายทอดให้คนรุ่นต่อ ๆ มา (ซึ่งในปัจจุบันคนรุ่นใหม่ได้ละเลยภูมิปัญญาเหล่านี้มาเป็นเวลานาน) การใช้ประโยชน์ของมูลกระป๋องอย่างมีประสิทธิภาพ โดยการสนับสนุนให้ส่วนราชการภาคท้องถิ่น องค์กรภาคเอกชน จัดตั้งกลุ่มหรือองค์กรเช่น กลุ่มวิสาหกิจสามัคคีปางควายเพื่อเกษตรกรอินทรีย์ครบวงจร (ปุ๋ยอินทรีย์ปางควายเวียงหนองล่อง) อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย โดยได้รับเงินทุนการสนับสนุนจากกองทุนสิ่งแวดล้อมโลกเพื่อนำมาจัดทำปุ๋ยชีวภาพ และได้รับความร่วมมือจากมหาวิทยาลัยแม่โจ้ ในการให้ความรู้ในการผลิตปุ๋ยจากมูลกระป๋อง การจัดการเหล่านี้จะเป็นมุมมองที่เป็นองค์รวมสอดคล้องกับทรัพยากร วิถีชีวิต สังคม วัฒนธรรม ประเพณี เรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ทำให้ลดรายจ่าย เกษตรกรเห็นความสำคัญของการเลี้ยงกระป๋องที่มีต่อชีวิตความเป็นอยู่ “กระป๋องไทย” ก็จะไม่มีทางสูญพันธุ์แน่นอน

ทั้งนี้เพื่อเป็นการลดช่องว่างระหว่างหน่วยงานภาครัฐกับเกษตรกร หน่วยงานภาครัฐควรส่งเสริมและสนับสนุนให้เกษตรกรหันมาใช้กระป๋องหรือควายไถนามากขึ้น โดยใช้ธนาคารกระป๋องสำหรับประชาชนเป็นศูนย์กลาง โดยหน่วยงานภาครัฐอาจสนับสนุนโดยการให้พ่อพันธุ์และแม่

พันธุ์กระบือ ที่เหมาะสมกับการใช้แรงงานในภาคการเกษตรโดยไม่คิดค่าใช้จ่าย และมีการหมุนเวียน สับเปลี่ยนพ่อพันธุ์และแม่พันธุ์ให้กับคนในชุมชนที่ต้องการใช้กระบือในการทำเกษตรต่อไป โดยเน้น ให้คนในชุมชนกำกับดูแล โดยภาครัฐอาจใช้มาตรการในการจูงใจด้วยการรับซื้อหรือหาแหล่งจำหน่าย ผลผลิตของเกษตรกรที่ใช้แรงงานกระบือเพื่อลดมลพิษจากการใช้เครื่องจักรหรือรถไถนาเดินตาม

หน่วยงานภาครัฐควรมีมาตรการในการกระตุ้น หรือการสร้างแรงจูงใจให้กับ เกษตรกรและประชาชนหรือผู้สนใจทั่วไปให้หันมาเลี้ยงกระบือกันมากขึ้น เช่น การจัดให้มีการ ประกวดกระบือที่มีลักษณะสวยงาม เพื่อคัดเลือกสุดยอดสายพันธุ์พ่อพันธุ์และแม่พันธุ์ หากกระบือ ของเกษตรกรชนะหรือได้รับคัดเลือก รัฐจะมีเงินรางวัลหรือเงินสนับสนุนเพื่อพัฒนาสายพันธุ์ และหาก เกษตรกรที่มีการเลี้ยงกระบือปลักดั้งเดิมก็จะได้รับการรันทิ หรือมีโลรางวัล ประกาศเกียรติคุณ ซึ่งจะ เป็นการเพิ่มมูลค่าในเชิงพาณิชย์ให้กับเกษตรกร รวมไปถึงการนำเรื่องราวของเกษตรกรที่หันมาเลี้ยง กระบือปลักนำไปตีพิมพ์หรือเผยแพร่ในวารสารหน่วยงานภาครัฐ รวมไปถึงการเผยแพร่ใน มหาวิทยาลัยต่าง ๆ เพื่อเป็นอีกหนึ่งทางเลือกให้คนรุ่นใหม่ที่จะสนใจในการศึกษาและพัฒนา งานวิจัยกระบือสายพันธุ์พื้นเมืองต่อไป

เนื่องจากมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 7 มีนาคม พ.ศ. 2560 เห็นชอบกำหนดให้ วันที่ 14 พฤษภาคม ของทุกปีเป็น “วันอนุรักษ์ควายไทย” ตามที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มีหนังสือ ที่ กษ 0604/1155 ลงวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2560 โดยระบุเหตุผลและความจำเป็น ปัจจุบัน วิกฤตของควายไทยในเรื่องของจำนวนและผู้เลี้ยงมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งควายไม่ได้รับการเอาใจใส่จากภาครัฐในการส่งเสริม สนับสนุนอาชีพอย่างจริงจัง รวมถึงการสนับสนุนทางวิชาการ หรือการวิจัยต่าง ๆ ทั้งที่กระบือเป็นสัตว์เลี้ยงที่อยู่คู่สังคมไทยมานาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งบทบาทกับ การดำรงชีวิตเพื่อเป็นการสร้างจิตสำนึกให้หันมาอนุรักษ์ควายไทยสัตว์คู่บ้านคู่เมือง จากเหตุผล ความจำเป็นดังกล่าวหน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานภาครัฐ สถาบันการศึกษา ภาคเอกชน เช่น ชมรม มูลนิธิต่าง ๆ ควรมีการจัดกิจกรรมเพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับกระบือหรือควายไทยการพัฒนา ปรับปรุงสายพันธุ์ การพัฒนาเพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชนิดต่าง ๆ ที่ได้จากกระบือเพื่อใช้เป็นแหล่งใน การพบปะและเป็นเวทีในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ต่อไป

บรรณานุกรม

หนังสือ

จุมพต สายสุนทร. กฎหมายสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศ : การคุ้มครองและรักษาสิ่งแวดล้อมทางทะเล. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เดือนตุลา, 2550.

อำนาจ วงศ์บัณฑิต. กฎหมายสิ่งแวดล้อม. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, 2550.

อุดมศักดิ์ สีนธิพงษ์. กฎหมายว่าด้วยความเสียหายทางสิ่งแวดล้อม ความรับผิดชอบ การชดเชยเยียวยา และการระงับข้อพิพาท. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2556.

วิทยานิพนธ์

ธราพงษ์ สุขมาก. “มาตรการทางกฎหมายของประเทศไทยในการคุ้มครองพันธุ์เต่าทะเล.” วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2522.

อโณทัย มาลารัตน์. “การศึกษาภูมิปัญญาการใช้ควายในการทำนาเพื่อการออกแบบตกแต่งภายในศูนย์ศึกษาระบบนิเวศเพื่อการบริการชาวนา จังหวัดสุพรรณบุรี.” วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาออกแบบตกแต่งภายใน มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2555.

บทความในหนังสือพิมพ์

“กบิรินทร์บุรีเกิดโรคระบาดกระบือ ล้มตายนับสิบตัว ปศุสัตว์อำเภอร่งสออบ.” หนังสือพิมพ์ไทยรัฐออนไลน์ ฉบับวันที่ 18 พฤศจิกายน 2559. <http://www.thairath.co.th/content/773937>, วันที่ 1 ธันวาคม 2559.

“ต่างประเทศ สหรัญยกควายไบนันเป็นสัตว์ประจำชาติ.” หนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจออนไลน์ วันที่ 10 พฤษภาคม 2559. <http://www.bangkokbiznews.com/news/detail/697581>, วันที่ 1 ธันวาคม 2559.

“พวา! ควายตาย 50 ตัว หวั่นโรคระบาด จนท.เร่งตรวจเชื้อ ห้ามนำไปกินเด็ดขาด.” หนังสือพิมพ์ไทยรัฐออนไลน์ ฉบับวันที่ 4 พฤศจิกายน 2559. <http://www.thairath.co.th/content/773937>, วันที่ 1 ธันวาคม 2559.

เอกสารประกอบการประชุมการสัมมนา

กอบกุล ราชะนาคร. “เรื่อง พัฒนาการหลักกฎหมายสิ่งแวดล้อมและสิทธิชุมชนหมายเลข 25 โครงการการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำร่างแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.” สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (2549) : 2 – 4.

ถวิล บุรีกุล. “เอกสารประกอบการศึกษาดูงานของคณะกรรมการพัฒนาการเมืองและการมีส่วนร่วมของประชาชน วุฒิสภา สถาบันพระปกเกล้า เรื่อง การมีส่วนร่วม : แนวคิด ทฤษฎี และกระบวนการ.” กรุงเทพมหานคร, 2551.

วรานุช ภูวรักษ์. การอบรมหลักสูตรผู้พิพากษาผู้บริหารในศาลชั้นต้น เรื่อง ปัญหาการดำเนินคดีสิ่งแวดล้อมในศาลชั้นต้น.” สถาบันพัฒนาข้าราชการตุลาการศาลยุติธรรม. (กรกฎาคม - สิงหาคม 2555) : 8 - 10.

เอกสารอิเล็กทรอนิกส์

กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กลุ่มวิจัยและพัฒนากระบือ สำนักพัฒนาพันธุ์สัตว์. “คู่มือการเลี้ยงกระบือ.” <http://breeding.dld.go.th/buffalo/images/stories/pdf/buffalo%20book.pdf>, 28 กรกฎาคม 2559.

กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. “แผนยุทธศาสตร์ควายไทย พ.ศ. 2555 – 2559.” <http://pvlo-roi.dld.go.th/th/images/stories/link/IDP/doc%20operate/doc6.pdf>, 1 สิงหาคม 2559.

กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ศูนย์ปฏิบัติการแก้ไขปัญหาโรคปากเท้าเปื่อย (FMD). “สรุปสถานการณ์ของโรคระบาดปากเท้าเปื่อยเท้าเปื่อย.” <http://www.dld.go.th/th/index.php>, 1 ธันวาคม 2559.

กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. “วิสัยทัศน์ พันธกิจ ค่านิยม.” <http://www.dld.go.th/index.php/organization/101-about-dld/177-2009-12-30-13-01-25>, 1 กันยายน 2559.

กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. “ภูมิปัญญาไทย การจัดการเลี้ยงกระบือปลัก.” http://164.115.22.159/kwaingam/?page_id=335, 1 สิงหาคม 2559.

กองส่งเสริมการวิจัยและบริการวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ศูนย์เรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมการเลี้ยงและใช้งานจากควายไทยเพื่อการอนุรักษ์. “กรอบแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง.” [rms.msu.ac.th/upload/art_culture/doc/act255_doc81909\(2557\).doc](http://rms.msu.ac.th/upload/art_culture/doc/act255_doc81909(2557).doc), 1 พฤศจิกายน 2559.

กลุ่มสารสนเทศและข้อมูลสถิติ ศูนย์สารสนเทศ กรมปศุสัตว์. “ข้อมูลสถิติปศุสัตว์.” <http://ict.dld.go.th/th2/index.php/th/report/11-report-thailand-livestock>, 28 กรกฎาคม 2559.

กลุ่มวิจัยและพัฒนากระบือ สำนักพัฒนาพันธุ์สัตว์ กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. “การผลิตควายไทยสู่การอนุรักษ์และพัฒนาที่ยั่งยืน.” http://breeding.dld.go.th/buffalo/index.php?option=com_content&view=article&id=119:buffalo-production&catid=66:buffalo-learning&Itemid=57, 1 กรกฎาคม 2559.

กลุ่มวิจัยและพัฒนากระบือ สำนักพัฒนาพันธุ์สัตว์ กรมปศุสัตว์. “คู่มือการเลี้ยงกระบือไทย.” http://breeding.dld.go.th/buffalo/index.php?option=com_content&view=article&id=137:2011-06-07-08-29-56&catid=66:buffalo-learning&Itemid=57, 28 กรกฎาคม 2559.

กระบือ.com. “ปัญหาการเลี้ยงกระบือหรือควายของเกษตรกร.” http://xn--12c4c0a4bn7b.blogspot.com/2013/06/blog-post_4.html, 1 สิงหาคม 2559.

เครือข่ายกฎหมายมหาชนไทย. “ครั้งที่ 5 การจัดระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (2) : การจัดระเบียบบริหารราชการส่วนภูมิภาค.” <http://www.pub-law.net/publaw/view.aspx?id=1239>, 1 กันยายน 2559.

เฉลิมเกียรติ แก้วหอม. “หลักการพัฒนายั่งยืน (Sustainable development).” <http://sukanrat.blogspot.com/2013/06/2012/sustainable-development.html>, 19 กันยายน 2559.

ด่านศุลกากรช่องเม็ก. “การนำเข้าส่งออก.” <http://www.chongmekcustoms.com/default.asp?content=mpagedetail&id=16422>, 11 ตุลาคม 2559.

“ปัญหาการเลี้ยงกระบือ หรือควาย ของเกษตรกร.” http://xn--12c4c0a4bn7b.blogspot.com/2013/06/blog-post_4.html, 1 สิงหาคม 2559.

ฝ่ายความหลากหลายทางชีวภาพ สำนักนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. “ความหลากหลายทางชีวภาพ.” <http://chm-thai.onep.go.th/index.aspx>, 1 ธันวาคม 2559.

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ด้านการเกษตรเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. “ภูมิปัญญาไทย การจัดการเลี้ยงกระบือปลัก.” <http://ag-ebook.lib.ku.ac.th/index.php/component/content/article/76-org-13/122-2010-013-0008>, 28 กรกฎาคม 2559.

มูลนิธิสืบ นาคะเสถียร. “ความหมายที่แตกต่างระหว่างการสงวนกับการอนุรักษ์.” http://www.seub.or.th/index.php?option=com_content&view=article&id=424:seub&catid=49:2009-11-03-07-41-25&Itemid=72, 1 กันยายน 2559.

รอบรู้เศรษฐกิจ ตามติดตลาดโลก. “สถิติการส่งออกกระบือมีชีวิต.” http://ditp.go.th/contents_attach/73935/73935.pdf, 1 พฤศจิกายน 2559.

ศูนย์สนเทศทางกระบือนานาชาติ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. “การจำแนก.” http://158.108.80.27/ibicth/index.php?option=com_content&view=article&id=48:classification&catid=37:2009-06-25-03-23-58&Itemid=62, 1 สิงหาคม 2559.

ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. “ข้อมูลสถิติสัตว์ที่อนุญาตให้ฆ่าตามอาชญาบัตร.” <http://ict.dld.go.th/th2/index.php/th/report/377-report-license>, 1 ตุลาคม 2559.

สอนควายไถนา สู้วิกฤตโลกร้อน.ควายกับสังคมไทย. “สิ่งแวดล้อม.” <http://jaruchat.exteen.com/20091029/entry>, 1 กรกฎาคม 2559.

สัตว์แพทย์เชียงใหม่เพื่อชุมชน. “โรคที่สำคัญในกระบือ.” <http://region7.dld.go.th/DControl/Data/Disease/Cow/Haemorrhagic%20septicemia.htm>, 3 กันยายน 2559.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. “สรุปสาระสำคัญแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบเอ็ด พ.ศ. 2555 – 2559.” http://www2.oae.go.th/EVA/download/Plan/SummaryPlan11_thai.pdf, 11 กรกฎาคม 2559.

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. “แผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2555 – 2559.” http://www.one.onep.go.th/wp-content/uploads/2016/10/Environment_Quality_Management_plan_2555-2559.pdf, 1 สิงหาคม 2559.

สำนักนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. “แผนแม่บทบูรณาการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพ พ.ศ. 2558 – 2564.” http://chm-thai.onep.go.th/chm/publication_5.html#ms1, 1 สิงหาคม 2559.

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. “สรุปสาระสำคัญของพระราชบัญญัติสัตว์ พ.ศ. 2509.”

http://web.krisdika.go.th/data/lawabout/lawdetail/lawdetail_113.htm,
15 กันยายน 2559.

สำนักวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม. “ระบบการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย.”

http://www.onep.go.th/eia/index.php?option=com_content&view=article&id=30&Itemid=127, 1 กันยายน 2559.

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. “ระบบแสดงข้อมูลด้านสถิติ นำเข้า-

ส่งออกสินค้าที่สำคัญ.” http://www.oae.go.th/oae_report/export_import/export.php, 29 พฤศจิกายน 2559.

“หมู่บ้านอนุรักษ์ควายไทย (บ้านควาย) Buffalo Village.” <http://www.suphan.biz/Villagebuffalo.htm>, วันที่ 1 ตุลาคม 2559.

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว. “การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable Tourism).”

<http://tourismindustry Chalinee002.blogspot.com/2010/09/sustainable-tourism-4-3-using-resource.html>, 7 ตุลาคม 2559.

Electronic Media

“Basic Facts About Bison.” <http://www.defenders.org/success/yellowstone-bison-back-home>, October 3, 2016.

H. R. 2908 National Bison Legacy Act. <https://www.govtrack.us/congress/bills/114/hr2908/tex>, October 3, 2016.

Report on the State of Animal Genetic Resources in Italy.2005, October 3, 2016.

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ	นายพรสวรรค์ อนุอิน
วันเดือนปีเกิด	24 มกราคม 2524
วุฒิการศึกษา	ศิลปศาสตรบัณฑิต (รัฐประศาสนศาสตร์) (เกียรตินิยมอันดับ 2) มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ปีการศึกษา 2546 นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปีการศึกษา 2551

ผลงานทางวิชาการ

พรสวรรค์ อนุอิน. “ปัญหาทางกฎหมายของประเทศไทยในการอนุรักษ์กระบือไทย.” วิทยานิพนธ์
นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2559.

ประสบการณ์ทำงาน

พ.ศ. 2546 เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน 3
สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา
พ.ศ. 2556 นิติกรชำนาญการ
สำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน